

HOOFDSTUK 4

GEMEENTELIJKE OVERHEIDSINSTELLINGEN

GEMEENTEARCHIEVEN

1 Gemeentearchieven

België telt momenteel 589 gemeenten (vóór de fusies van de jaren 1960 en 1970 waren het er ca. 2600), waarvan de archieven niet altijd even toegankelijk zijn. Hoewel gemeenten tal van belangrijke dossiers in verband met landbouw bewaren, is het daarom onmogelijk om de archieven van alle Belgische gemeenten te prospecteren. Sommige gemeentearchieven worden bij het bevoegde Rijksarchief bewaard [zie hoger]. Heel wat gemeentearchieven worden echter bewaard bij de gemeente zelf.

Gemeenten kennen in grote lijnen dezelfde administratieve functies en maken als archiefvormer veelal gelijkaardige documenten aan. Er werd daarom geopteerd voor een typologische aanpak: we bespreken de verschillende soorten archiefbescheiden die in gemeentearchieven aangetroffen kunnen worden en betrekking hebben op landbouw. Uiteraard kan de aanwezigheid van deze dossiers in een gemeentelijke archiefinstelling niet gegarandeerd worden: sommige gemeenten bewaren veel archief, sommige gemeenten worden veel met landbouw geconfronteerd, andere minder. Bovendien vernietigden een heleboel gemeenten belangrijke archivalia.

Dit overzicht is grotendeels gebaseerd op literatuurstudie, onder meer op een overzicht van lokale archiefinstellingen van Patricia Van den Eeckhout, op het verslag van een studiedag rond het gemeentearchief en de gemeentearchivaris in Vlaanderen, op een recente analyse van de rol van het gemeentearchief in het Vlaamse erfgoedbeleid en op de *Inleiding tot de lokale geschiedenis van de 19de en de 20ste eeuw*¹. Van groter belang zijn evenwel de studies rond bewaring en vernietiging van gemeentearchieven die begin jaren 1990 werden uitgevoerd en gepubliceerd onder redactie

1 P. Van den Eeckhout, "De gemeenten en de lokale openbare instellingen" in P. Van den Eeckhout en G. Vanthemsche (eds.), *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e-20e eeuw*, Brussel, 2003, 49-118; A. Vandewalle (ed.), *Het profiel van het Vlaamse gemeentearchief en zijn archivaris: handelingen van de studiedag van 9 sept. 1988*, Berchem, 1989; B. De Keyser, *In de zon én in de schaduw. Gemeentearchieven in het Vlaamse erfgoedbeleid*, Antwerpen, 2004; J. Art en E. Vanhoute (eds.), *Inleiding tot de lokale geschiedenis van de 19de en de 20ste eeuw*, Gent, 2003.

van Griet Maréchal². Zij bevatten een thematische beschrijving van de gemeentelijke archiefproductie, met vermelding van selectielijsten. Op deze manier kon het door de gemeenten gevormde archiefmateriaal gereconstrueerd worden. De thematische aanpak die in deze studies aan bod komt, zal ook in dit typologisch overzicht worden aangehouden. Verder werd rekening gehouden met het archiefschema voor de ordening van ongestructureerd statisch gemeentearchief, opgesteld door Guy Gadeyne³.

De resultaten uit de literatuurstudie werden vervolgens getoetst aan de reële inhoud van een groot aantal gemeentearchieven, die in de Rijksarchieven werden gedeponeerd. Inventarissen, overdrachts- en plaatsingslijsten en inspectiedossiers van archieven van ongeveer 190 (oude) gemeenten uit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (bewaard in het Rijksarchief Anderlecht), Waals-Brabant (in het Algemeen Rijksarchief Brussel), Vlaams-Brabant (voorlopig in het Rijksarchief Beveren), West-Vlaanderen, uitgezonderd het arrondissement Kortrijk (in het Rijksarchief Brugge) en Namen (in het Rijksarchief Namen) werden doorzocht en vergeleken met de 'ideale' omstandigheden die in de hoger vermelde publicaties staan opgetekend. In principe worden alleen archiefbescheiden opgenomen waarvoor er een redelijke kans bestaat dat ze in gemeentearchieven kunnen worden aangetroffen. Voor meer uitleg over deze bronnen verwijzen we naar de bovenvermelde publicaties.

A Algemene reeksen: notulen, jaarverslagen, briefwisseling

Elke gemeente stelt notulen van gemeenteraadsvergaderingen op. De omvang hiervan wisselt van gemeente tot gemeente. In grotere gemeenten en in steden werden ze vaak uitgegeven, onder de titel *Gemeenteblad van...* (*Bulletin Communal de...*) Deze verslagen vermelden in chronologische volgorde alle onderwerpen die in de gemeenteraad werden besproken, de genomen beslissingen en de punten waarover geen beslissing werd genomen. De notulen van het schepencollege vermelden meestal slechts genomen beslissingen. In veel gemeenten werden ook administratieve jaarverslagen opgesteld, soms zelfs uitgegeven, over verschillende aspecten van het lokale beleid. De registers van inkomende en uitgaande briefwisseling kunnen

- 2 G. Maréchal, *Bewaring en vernietiging van gemeentearchieven. Richtlijn en advies. Deel I. Burgerlijke Stand, Bevolking, Militie, Financiën*, Brussel, 1986 (Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief de Provinciën, *Miscellanea Archivistica* 41); G. Maréchal (ed.), *Bewaring en vernietiging van gemeentearchieven. Richtlijn en advies. Deel II*, Brussel, 1990 (Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief de Provinciën, *Miscellanea Archivistica. Studia* 7); G. Maréchal (ed.), *Bewaring en vernietiging van gemeentearchieven. Richtlijn en advies. Deel III*, Brussel, 1993 (Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief de Provinciën, *Miscellanea Archivistica. Studia* 45). Ook op de website van het Stadsarchief Antwerpen kunnen dergelijke selectielijsten voor gemeentearchief worden teruggevonden (<http://stadsarchief.antwerpen.be>).
- 3 G. Gadeyne, *Archiefschema voor de ordening van een ongestructureerd statisch gemeentearchief (1795-ca.1977)*, Brussel, 1993 (Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief de Provinciën, *Miscellanea Archivistica. Manuale* 13).

een licht werpen op het beleid en de besluitvorming van de gemeente. Ten slotte zijn er de registers van afkondigingen en bekendmakingen: daarin staat de volledige tekst van gemeentereglementen en -verordeningen. Sommige gemeentearchieven beschikken ook over een ruime collectie affiches van bekendmakingen. Deze kunnen vaak onder de documentatie worden teruggevonden [zie verder].

Hoewel al deze reeksen niet specifiek handelen over landbouwgerelateerde thema's, komen deze er wel regelmatig in aan bod, onder meer met betrekking tot het slachten, de handel in landbouwproducten, toezicht op maten en gewichten, verpachting van jacht- en marktrechten, octrooien en mercurialen, oprichting en inplanting van landbouwgerelateerde bedrijven, schadevergoedingen voor landbouwers, bestrijden van voedingscrisissen, eetwareninspectie, subsidies aan landbouwverenigingen, organisatie van landbouwwedstrijden en -tentoonstellingen, toekennen van landbouweretekens, uitvoeren van landbouwtellingen, enz. Daarnaast vindt men er gegevens die niet rechtstreeks over landbouw handelen, maar er vaak wel mee te maken hebben: over het beheer van onroerende goederen, onteigeningen en ruilverkavelingen, ontginningen, de verkoop van bomen, de controle op de begroting (en dus ook op het beheer van de gronden) van OCMW's en kerkfabrieken, herstellen van oorlogsschade, opeisingen en bevoorradings in oorlogstijd, leveringen van eetwaren aan liefdadigheidsinstellingen, gemeentelijk onderwijs, kruidtuinen, aanpassingen aan het kadaster, gemeentelijke belastingen, enz.

B Burgerlijke Stand en de Dienst Bevolking

Een groot deel van de gemeentearchieven wordt ingenomen door de registers en de jaarlijkse en tienjaarlijkse tafels van de Burgerlijke Stand (in België ingevoerd in 1796) en door de documenten van de Dienst Bevolking, zoals registers van aankomst (sinds 1900) en vertrek (vanaf 1866), vreemdelingenregisters, hulpregisters der dienstboden en werklieden, gezinstelformulieren, registers der uitgereikte grens- en seizoensarbeiderskaarten en uiteraard de bevolkingsregisters. Deze laatste werden voor het eerst opgesteld in 1830, naar aanleiding van een volkstelling gehouden op 1 januari van dat jaar. Vooral sinds de volkstelling van 1846 houden de (meeste) gemeenten deze registers regelmatig bij. Ze worden na elke volkstelling (in principe om de tien jaar) hernieuwd. De bevolkingsregisters vermelden onder meer naam, voornaam, geslacht, geboorteplaats en -datum, nationaliteit, beroep, burgerlijke staat, vorige en volgende woonplaats en de plaats en datum van overlijden.

Op inhoud, historisch kritiek en gebruiksmogelijkheden van deze bronnenreeksen wordt in de hoger vermelde publicaties uitgebreid ingegaan. We vermelden hier daarom slechts dat deze bronnen voornamelijk gebruikt worden voor sociale en demografische geschiedenis. Specifiek voor landbouwhistorisch onderzoek moet gewezen worden op de mogelijkheden die de archieven van de Dienst Bevolking bieden voor de studie van seizoensarbeid(ers).

C *Fiscale en financiële archieven*

Tot 1919 bevatten de belastingdossiers informatie met betrekking tot (on)roerende goederen en, in mindere mate, landbouw binnen de gemeente. In de daaropvolgende periode werden de gemeentebelastingen grotendeels afgeschaft en de drie toen bestaande nationale belastingen vervangen door een belasting op het effectieve inkomen. Tot 1919 kunnen documenten over drie nationale en één gemeentelijke belasting in de gemeentearchieven worden teruggevonden. Ten eerste is er het patentrecht, een belasting geheven op het uitoefenen van bepaalde vrije beroepen of het voeren van een handel of een bedrijf. Daarnaast is er de personele belasting, die geheven werd op uiterlijke tekenen van welstand, zoals de huurwaarde van de betrokken woning, het aantal buitendeuren en vensters, de waarde van het meubilair, het aantal dienstboden en luxepaarden.

In sommige gemeentearchieven kunnen de rollen van de grondbelasting worden teruggevonden. Dit is een belasting op het netto-inkomen uit onroerend goed, die de Franse overheid in onze gewesten in 1795 invoerde. Deze rollen vermelden slechts de naam van de belastingplichtige, het nummer van het overeenkomstig artikel in de kadastrale leggers en de verschuldigde belasting. Aan de grondslag van deze belasting ligt evenwel een veel belangrijkere bron: het kadaster. Dit is een soort inventaris per gemeente van de onroerende goederen, met vermelding van eigenaars en het geschatte kadastrale inkomen (een raming van de waarde of de opbrengst van het onroerend goed). De gemeentearchieven bevatten regelmatig kadastrale tellingen uit de periode 1795-1834, nog vóór het moderne kadaster werd ingevoerd (in 1834, in Limburg en Luxemburg pas in 1843). Zij zijn vaak onvolledig of volgens verschillende criteria opgesteld. De archieven van het moderne kadaster worden in principe bewaard door de administratie van het kadaster zelf [zie verder: overheidsinstellingen], of door de Rijksarchieven in de Provinciën, maar een kopie van de kadastrale plannen, de aanwijzende tafels (een jaarlijks bijgewerkt register met gegevens over de verschillende percelen) en de kadastrale leggers (met de gegevens per eigenaar) werd ook door de gemeente bijgehouden.

Ten slotte hadden gemeenten het recht om eigen, lokale belastingen te heffen. Dit gebeurde niet in alle gemeenten (meer in Vlaanderen dan in Wallonië) en ook de aard van deze belasting kon sterk uiteenlopen. De interpretatie en de bewaring van de rollen van plaatselijke belastingen stellen bovendien nog grotere problemen dan bij de drie nationale belastingen. In veel gemeenten bestonden er gedurende een bepaalde periode belastingen op honden, vee, standplaatsen op de markt, slacht- en keuringsrechten, enz. Heel belangrijk zijn de octrooien, een stedelijke belasting op de invoer van producten voor lokale consumptie. Van heel wat landbouw- en voedingsproducten kan zo de invoer en de prijs in een bepaalde stad worden gereconstrueerd.

Op financieel vlak bewaart de gemeente begrotingen en rekeningen. Hiermee kunnen onder meer de inkomsten uit het bezit en het beheer van onroerende goederen

worden teruggevonden. Het beheer van onroerende goederen liet overigens veel materiaal na in de gemeentearchieven. Binnen de stad gaat het dan meestal om onbebouwde gronden (waarop slachthuizen, markthallen, enz. gebouwd kunnen worden) of openbare gebouwen. Buiten de stad gaat het vaak om landbouwgronden die door de gemeente worden verpacht. Pachtcontracten en de inkomsten uit het verhuren en verpachten zijn in de archieven op te sporen. In veel gemeenten worden ook jachtrechten verpacht.

D Openbare veiligheid en Ordehandhaving

Sinds de 19de eeuw is de plaatselijke politie belast met een groot aantal taken in verband met openbare veiligheid en ordehandhaving. Onder haar bevoegdheden liggen onder meer toezicht en reglementering op openbare markten, veilingen en leurhandel (met inbegrip van de controle op munten, maten en gewichten), inspectie van gevaarlijke en ongezonde bedrijven, betugelen van misdrijven tegen hygiëne, enz. Vele politiereglementen en –verordeningen laten op deze activiteiten een licht schijnen.

Van de ‘dierenpolitie’ [niet te verwarren met de ‘gezondheidspolitie van huisdieren en slachtvlees’: zie verder] kunnen dossiers met aanvragen, vergunningen en andere bescheiden over dierenbescherming, jacht en visvangst, registratie en behandeling van gevaarlijke dieren, kleindierenkweek (zoals bijen), reisduiven, enz. worden teruggevonden. In landelijke gemeenten wordt een veldwachter aangesteld om te waken over het behoud van de eigendommen, de oogsten en de veldvruchten. De archiefstukken nagelaten door veldwachters zijn grotendeels gelijk aan die van de stedelijke politie. Bos-, jacht- en visserijwachters, daarentegen, lieten meestal weinig archief na. Een speciaal geval is de Boerenwacht, opgericht op 14 juni 1941 om de veestapel, landelijke goederen en vruchten van de grond te bewaken. De Nationale Landbouw- en Voedingscorporatie was verantwoordelijk voor de inrichting en de leiding ervan. Van de Boerenwacht bleven vaak briefwisseling, lijsten van in aanmerking komende mannelijke inwoners, lijsten van wachtronden, patrouilleverslagen en dienstreglementen bewaard. In 1944 werd de Boerenwacht opnieuw afgeschaft.

Wellicht zal men in veel gemeenten tussen de archieven van de gemeentelijke orde-diensten bescheiden terugvinden over boerenbetogingen allerlei. Niet alleen rond bijvoorbeeld de melkstakingen van eind jaren 1930, maar vooral met betrekking tot de massale boerenbetogingen tijdens de jaren 1960/1970⁴.

4 Om na te gaan waar en wanneer er betogingen werden georganiseerd, vormen de twee inventarissen van betogingen in België tussen 1953 en 1974 een nuttig hulpinstrument: M. Deweerdt, *Inventaris van de betogingen in België 1953-1974*, Leuven, 1975; J. Smits, *Inventaris van de betogingen in België 1960-1974*, Leuven, 1982. De notulen van de gemeenteraad en administratieve jaarverslagen maken wellicht eveneens melding van deze boerenbetogingen.

E   *Openbare gezondheid en Milieu*

De openbare gezondheidsdiensten hielden zich voornamelijk bezig met menselijke gezondheid. Toch hebben ze documenten nagelaten die van ruimer belang zijn. Zo kunnen er aanvragen, verordeningen, briefwisseling, ontledingsdossiers en verslagen bewaard zijn van de controle op eetwaren. Van de strijd tegen ongedierte getuigen overzichts-dossiers. In de bescheiden van de 'gezondheidspolitie van huisdieren en slachtvlees' kunnen overzichten, rapporten, registers van zieke dieren en lijsten van afgeslacht vee worden aangetroffen. Vooral in verband met mond- en klauwzeer en in mindere mate met honds-dolheid, bevindt er zich nog heel wat materiaal in de gemeentearchieven.

Met betrekking tot milieubeheer dienen de milieuvergunningen voor hinderlijke, gevaarlijke en ongezonde bedrijven te worden vermeld. Stallen en landbouwbedrijven vielen in veel gevallen onder deze reglementering. De dossiers bevatten onder meer vergunningsaanvragen, processen-verbaal van het buurtonderzoek, adviezen, vergunningen, klachten, soms ook plannen. Vergunningen met betrekking tot waterverontreiniging worden meestal slechts in beperkte mate aangetroffen in de gemeentearchieven. Dat is enerzijds te wijten aan het feit dat de wetgeving inzake grondwaterbeheer slechts teruggaat tot 1984, terwijl anderzijds de vergunningsdossiers voor het lozen in oppervlaktewateren na het verstrijken van de vergunningstermijn vernietigd mogen worden.

F   *Openbare werken en Ruimtelijke ordening*

Bouw, verbouwing, onderhoud en afbraak van gemeentelijke onroerende goederen gebeurde door de dienst 'openbare werken' of de 'technische dienst'. In de archieven van deze dienst kunnen zich gegevens bevinden over de aanleg van landbouwwegen of kleine buurt- en waterwegen. Ze bevatten grotendeels juridische en financiële documenten. In verband met ruimtelijke ordening bleven tal van plannen bewaard: niet alleen gemeentepannen (algemene en bijzondere plannen van aanleg met de bestemming van het gemeentelijk grondgebied), maar ook gewest- en streekplannen. Bij het opstellen van deze streekplannen hadden de gemeenten en de bestendige deputatie adviesrecht. In de archieven van de dienst 'ruimtelijke ordening' kunnen onder meer ook bouw- en verkavelingvergunningen worden aangetroffen.

G   *Onderwijs*

Bronnen over het door de gemeente georganiseerde onderwijs komen uitvoerig in de gemeentearchieven voor. Het betreft meestal documenten over gebouwen en uitrusting; het oprichten van een school en van klassen, afdelingen of cursussen in die school; begrotingen en rekeningen; betrekkingen met de inspectiediensten; en naamlijsten, schoolresultaten, diploma's en statistieken van gemeentescholen. In gemeenten waar landbouwonderwijs georganiseerd werd, kunnen sommige van deze dossiers worden aangetroffen, al zijn ze zelden talrijk aanwezig. Vaker komen documenten voor met betrekking tot tijdelijke landbouw- of melkerijscholen. De archieven van adultenscholen, avond- en zondagsscholen ter vervolmaking van het lager onderwijs, zijn mogelijk interessant, omdat in sommige programma's lessen rond landbouw werden opgenomen.

H   *Handel, nijverheid en landbouw*

Voor deze onderwerpen is het moeilijker om een eenvormige lijst van bewaarde archieven op te stellen, omdat de gemeenten in deze domeinen een relatieve autonomie kenden. Toch kunnen in de meeste gemeentearchieven gelijkaardige dossiers worden teruggevonden. Met betrekking tot handel zijn de dossiers over de oprichting en reglementering van markten erg interessant. Bovendien bevinden zich hier frequent mercurialen of marktberichten: periodieke staten van verkochte producten en hun gemiddelde prijs op de markt.

Tussen de nijverheidsarchieven zitten vaak documenten over gemeentebedrijven of intercommunales. Slachthuizen waren vaak in handen van de gemeentelijke overheid. Deze gemeentebedrijven lieten soms uitgebreide archieven na over hun oprichting, infrastructuur, beheer, begroting, personeelsbeleid, enz.

De meest voorkomende landbouwdocumenten in de gemeentearchieven zijn zonder twijfel formulieren en resultaten van landbouwtellingen. Soms gaat het om de originele telfiches of verwerkingslijsten van de nationale land-, bos- en tuinbouwtellingen die sinds 1846 werden georganiseerd. Het Bureau voor Algemene Statistiek (later de Centrale Dienst voor Statistiek en sinds 1946 het Nationaal Instituut voor Statistiek) deed daarbij een beroep op de gemeenten, die lege telfiches kregen toegestuurd en verantwoordelijk waren voor het invullen ervan. In sommige gevallen bleven deze fiches bewaard, vaak met briefwisseling. Toch gebeurde de bewaring van deze originele formulieren door de gemeenten erg gebrekkig en weinig systematisch. Dossiers over tellingen die de gemeente op eigen initiatief liet uitvoeren, komen meer voor. Elke gemeente was hier vrij in, zodat ze niet overal worden teruggevonden en weinig uniform zijn. Het gaat vooral om staten van vee en paarden, registers van melkkoeien, lijsten van honden en oogststatistieken.

Veel gemeentearchieven bevatten dossiers over landbouwwedstrijden en –tentoonstellingen. Hierin kan briefwisseling met de organiserende landbouwvereniging(en) en de provincie worden teruggevonden, naast beleidsdossiers, drukwerken en affiches, lijsten van deelnemers en toegekende prijzen, ... Soms bleven beperkte archieven van de lokale landbouwverenigingen zelf bewaard.

Tenslotte kunnen een heel aantal documenten worden vermeld, die betrekking hebben op landbouw, maar eerder sporadisch in de archieven opduiken. Dossiers over schade opgelopen door landbouwers (bijvoorbeeld ten gevolge van hagel, vorst of overstromingen) en de schadeloosstellingen hiervoor, komen nog relatief frequent voor. Minder courant zijn stukken over het Veefonds, over (al dan niet gemeentelijke) veeverzekeringen, de door de Franse overheid verplichte teelt van suikerbieten (ca.1811), polders en wateringen, enz.

I Oorlogsarchieven

De archieven met betrekking tot beide Wereldoorlogen kunnen ook de landbouwgeschiedenis diensten bewijzen. Enerzijds zijn de dossiers van opeisingen interessant, omdat de gemeentelijke overheid de rol van intermediaire instantie tussen leger en bevolking op zich nam. De archieven van de Eerste Wereldoorlog kunnen stukken bevatten over opgeëiste landbouwproducten, al zijn ze weinig talrijk. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden veel minder landbouwproducten gevorderd, de opeisingsbevelen, -registers en -biljetten behandelen onder meer wel paarden en karren. In veel lokale archieven bevinden zich ook dossiers over oorlogsschade aan de oogst en de veestapel.

Naast de opeisingen, nemen de bevoorradingsdossiers een belangrijke plaats in. Tijdens de Eerste Wereldoorlog stond een onsamenvattend geheel van instellingen en initiatieven voor de bevoorrading van de bevolking in. Veel archiefmateriaal leverde dat daarom niet op, de lokale afdeling van het Nationaal Hulp- en Voedingscomité in sommige gemeenten niet te na gesproken. In de beter georganiseerde bevoorrading tijdens Tweede Wereldoorlog speelde de gemeente een bijzonder belangrijke rol: ze verstreekte rantsoeneringkaarten en –zegels aan consumenten en bevoorradingsmachtigingen aan handelaars. In veel gemeentearchieven getuigen correspondentie, richtlijnen, omzendbrieven, inspectieverslagen, statistieken, ontvangstbewijzen en dergelijke meer van deze activiteiten.

J Documentatie

Naast de hierboven opgesomde archiefbescheiden, beschikken de meeste gemeentearchieven over een afzonderlijke collectie met diverse documentatie. In veel gevallen gaat het om oude foto's of postkaarten, maar mogelijk ook om affiches of brochures, bijvoorbeeld van landbouwtentoonstellingen. Heel wat gemeentearchieven bevatten tevens een rijke kaartencollectie. Soms gaat het om individuele, losse kaarten. In andere gevallen worden lokale kaarten uit een groter geheel bewaard, bijvoorbeeld een detail uit de Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden van graaf de Ferraris (1771-1777), uit de topografische kaart van P. Van der Maelen (1846-1854), van kadastrale plannen (1808-1843) of uit de parcellaire atlas van P.C. Popp, een herziening van de kadastrale plannen (1842-1879). Meer systematisch wordt in de gemeentearchieven de Atlas der Buurtwegen bewaard, die alle gemeenten rond 1841 verplicht opstelden. Hij bevat een algemeen gemeentepan, met detailplannen van buurtwegen en aangrenzende gebouwen en percelen en registers met gegevens over deze gebouwen en percelen.

K OCMW's en kerkfabrieken

In 1796 worden de gemeentebesturen door de Franse overheid verplicht om weldadigheidsinstellingen op te richten. In alle gemeenten met meer dan 2000 inwoners ontstaan burelen van weldadigheid en burgerlijke godshuizen voor het organiseren van hulp aan armen. In 1925 vervangt men beide instellingen door de Commissie voor Openbare Onderstand (COO), die de bevoegdheden en het patrimonium van haar voorgangers overneemt. In 1976 volgt de omvorming tot het huidige Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW), dat niet langer alleen armoede moet voorkomen en bestrijden, maar tevens sociale, medische en psychologische hulpverlening moet voorzien.

Deze instellingen zijn van belang omwille van de vele onroerende goederen die ze beheren. Niet alleen (sociale) woningen, maar ook hoeven en (landbouw)gronden. De eigenlijke OCMW-archieven worden vaak nog door de instellingen zelf bewaard, al kunnen ze ook een onderdeel vormen van het gemeentearchief. Men vindt er notulen van vergaderingen, jaarverslagen, armenlijsten en individuele dossiers, verslagen van armenbezoekers en geneesheren en dossiers over de bouw, organisatie, beheer en infrastructuur van allerhande tehuizen en hospitalen. Het belangrijkste zijn echter de begrotingen, rekeningen en boekhoudkundige documenten (waarin bijvoorbeeld de inkomsten uit verhuur en verpachting worden vermeld), leggers van roerende en onroerende goederen en bescheiden in verband met verhuur en verpachting (zoals pachtcontracten). Vaker treft men bij gemeenten de eigen archieven over het OCMW en zijn voorgangers aan. Deze komen voort uit de bevoegdende functie van de gemeente ten opzichte van deze instelling(en): ze keurt begrotingen en rekeningen goed, benoemt bestuursleden, bekrachtigt de aanstelling van personeel en is adviesgerechtigd in heel wat andere materies. Het College van Burgemeester en Schepenen

heeft bovendien daadwerkelijke inspectiebevoegdheid. Deze activiteiten laten onder meer notulen, begrotingen en andere ter goedkeuring of advies voorgelegde documenten na in de gemeentearchieven.

Wat gezegd werd over het OCMW gaat in grote lijnen ook op voor de kerkfabrieken. Deze lokale openbare instellingen beheren de (on)roerende goederen bestemd voor het uitoefenen van de eredienst. Een belangrijke inkomstenbron voor veel kerkfabrieken is het verpachten en verkopen van hoeves en landbouwgronden. Dit laat sporen na in de archieven van deze instellingen: ze bevatten meestal notulen van de zittingen van het bureau van kerkmeesters en van de kerkraad, begrotingen en rekeningen, stukken over de koop en verkoop van roerende en onroerende goederen, huur- en pachtovereenkomsten, documenten in verband met bouw en herstellingswerkzaamheden, inventarissen van kerkmeubilair, eigendomstitels en huur- en pachtcontracten. Archieven van kerkfabrieken zijn vaak nog in eigen beheer, maar kunnen vooral in de Rijksarchieven frequent worden aangetroffen. Net als op het OCMW oefent de gemeente evenwel (louter adviserende) voogdij uit op de kerkfabrieken: begrotingen en rekeningen worden van advies voorzien en ook voor het aanvaarden van schenkingen en legaten en voor het aangaan van leningen is advies nodig. Hoewel wettelijk niet verplicht, wordt vaak advies gevraagd in verband met het verwerven, verkopen en verhuren van onroerend goed. Deze ter advies voorgelegde bescheiden kunnen in principe in de gemeentearchieven worden aangetroffen.

GEMEENTELIJKE ARCHIEF- EN DOCUMENTATIECENTRA

Specifieke gemeentearchieven worden niet genoemd. Een aantal Belgische gemeenten beschikt echter over een archief- en documentatiecentrum dat informatie bevat over de ruimere, omringende regio. Deze worden wel opgenomen indien zij voor deze gids relevante archieven bezitten en meewerkten aan het onderzoek.

2 Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven (AMVC) - Letterenhuis

Adres: Minderbroedersstraat 22, 2000 Antwerpen

Tel: 03/222.93.20

Fax: 03/222.93.21

E-mail: amvc.letterenhuis@stad.antwerpen.be

Website: http://museum.antwerpen.be/amvc_letterenhuis/

In 1933 werd het Museum van de Vlaamsche Letterkunde opgericht, in 1945 omgevormd tot Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven (AMVC) en recent omgedoopt tot AMVC-Letterenhuis. Het AMVC-Letterenhuis bewaart archieven van schrijvers, theatermensen, plastische kunstenaars, musici en componisten, van verenigingen en organisaties (onder meer uitgeverijen en tijdschriften) en van het Vlaamse cultuurleven in het algemeen vanaf 1750. Naast de archieven van kunstenaars, die grotendeels bestaan uit briefwisseling en handschriften, bevinden er zich ook foto's, affiches, programmabrochures, beelden, schilderijen en audiovisueel materiaal. Momenteel bewaart het AMVC-Letterenhuis ruim twee miljoen brieven en handschriften, 130.000 foto's en 35.000 affiches. Voor het raadplegen van brieven en handschriften is de toelating van de betrokkenen en hun erven nodig.

Hoewel landbouw nooit als een onderdeel van het Vlaamse cultuurleven werd beschouwd door het AMVC, bleven er toch beperkt documenten bewaard die hierover handelen.

A Persoonsarchieven

A.1. Camille Huysmans

Zo bevat het archief van Camille Huysmans een uitgebreide briefwisseling van het Internationaal Socialistisch Bureau, waarvan Huysmans een tijdlang secretaris was. Een aantal vroeg twintigste-eeuwse brieven, onder meer van Sozialdemokratische Partei der Schweiz, het Italiaanse Ministerie van Landbouw, Industrie en Handel in Rome, het Nederlandse Ministerie van Landbouw, Nijverheid en Handel en de Partito Socialista Italiano, hebben betrekking op de landbouwsituatie.

A.2 *Frans Van Cauwelaert*

Het archief Frans Van Cauwelaert bestaat uit ongeveer 10.000 brieven, handschriften, foto's, affiches en prenten, voornamelijk met betrekking tot de Vlaamse Beweging. Een deel van de briefwisseling belicht echter zijn carrière als minister van Landbouw in 1934-1935 en bevat brieven aan en over de Belgische Boerenbond, Gustaaf Sap, Hubert Pierlot, het Nederlands Ministerie van Landbouw, Nijverheid en Handel, de Coöperatieve Centrale Boerenleenbank van Eindhoven, de Boerengilden van Mechelen en Wilrijk, de Landbouwkamer van Antwerpen, enz. Verder bevat het Van Cauwelaertarchief een afzonderlijke archiefdoos met stukken over het Ministerie van Landbouw en landbouwpolitiek. Dit bestand bevat enkele notities van Frans Van Cauwelaert en een aantal dossiers met betrekking tot personeelszaken en de structuur van het Ministerie. In een mapje met diverse documenten bevinden zich uittreksels uit het Staatsblad; wetgeving; uittreksels uit wetenschappelijke publicaties; beleidsnota's van het kabinet in verband met invoer van granen, algemene prijsafspraken, het landbouwbudget, enz.; moties van de Hoofdraad van de Boerenbond; resoluties van de parlementaire commissie landbouw; nota's bij vergaderingen; nota's over de activiteiten van het Ministerie; wetsvoorstellen; notities over de invloed van de prijzen van landbouwproducten op de index van kleinhandelsprijzen; voorbereidingen van Koninklijke Besluiten; besprekingen over de in- en uitvoer van landbouwproducten in 1935; enz. Daarnaast bevat de doos een afzonderlijke map met persknipsels over de Boerenbond en heel wat losse documenten, onder meer nota's van het Ministerie van Landbouw uit 1947 over de toestand van de Belgische land- en tuinbouw bij de bevrijding, de landbouwpolitiek van de vorige regeringen, de huidige toestand van de landbouw en het actieplan van het departement Landbouw; persknipsels; stukken over de bespreking met Denemarken over in- en uitvoer van landbouwproducten; vertrouwelijke nota's van de Boerenbond; spotschriften tegen de Boerenbond in verband met de liquidatie van de Middenkredietkas; enz.

A.3 *Jozef Goossenaerts*

Jozef Goossenaerts (1882-1963), vooral actief in de Vlaamse Beweging, de theaterwereld en in de wetenschappen (onder meer als secretaris en directeur van de Vereniging voor Wetenschap (Gent) en Wetenschap in Vlaanderen), liet ongeveer 30.000 brieven na. Het betreft onder meer kopieën van brieven aan Joris Helleputte als minister van Landbouw en eigen brieven aan het Ministerie van Landbouw, de Middelbare Landbouwschool van Geel, de Landbouwhogeschool en de Veeartsenijschool van Gent, de Landbouwhogeschool van Wageningen (Nederland), de Vlaamse Landbouwkundige Ingenieursvereniging (VLIV) en de Belgische Boerenbond.

A.4 Emiel Vliebergh

Van Emiel Vliebergh (1872-1925) bleven ruim 550 brieven bewaard, samen met 13 foto's en prenten en twee handschriften. Vliebergh studeerde rechten en economie en kwam als juridisch adviseur bij de Belgische Boerenbond terecht. Hij werd er ondervoorzitter in 1917. Vliebergh werd evenwel vooral bekend om zijn inzet voor de vernederlandsing van het onderwijs.

B Andere

Daarnaast bewaart het AMCV-Letterenhuis een aantal brieven van het Ministerie van Landbouw (1887-1934), van het Ministerie van Landbouw en Voedselvoorziening tijdens Tweede Wereldoorlog, van de Nationale Landbouw- en Voedingscorporatie en de Belgische Boerenbond. Tenslotte belichten verschillende losse brieven en affiches aspecten van de Belgische landbouw in de twintigste eeuw (onder meer met betrekking tot de Koninklijke Tuin- en Landbouwmaatschappij van Antwerpen, het provinciaal ruitertoernooi van de Boerenjeugdbond, het Koninklijk Verbond der Tuinbouwmaatschappijen van België en het Nationaal Instituut voor Landbouwkrediet).

3 Hagelands Historisch Documentatiecentrum (HHD)

Adres: Grote Markt 3, 3300 Tienen
 Tel: 016/80.56.65
 Fax: 016/81.04.79
 E-mail: stadsarchieftienen.toreke@skynet.be

Het Hagelands Historisch Documentatiecentrum (HHD) en het Stadsarchief Tienen herbergen een gespecialiseerde bibliotheek, een beeldarchief en een cartografische verzameling die zich niet beperkt tot de stad Tienen, maar ook betrekking heeft op gemeenten in de hele Hagelandse regio (het oosten van de provincie Vlaams-Brabant). Een deel van de collectie staat in verband met de Tiense bietsuikerindustrie en de daaraan verbonden suikerbietenteelt.

Zo is er de oude wetenschappelijk bibliotheek van de Tiense Suikerraffinaderij. Zij bestaat uit meer dan 2000 titels van boeken en reeksen, goed voor 42,68 strekkende meter aan wetenschappelijke publicaties over de teelt en verwerking van suikerbieten voor de periode 1869-1975. Het grootste deel van de oorspronkelijke bibliotheek geraakte evenwel versnipperd, het gaat hier slechts om een fractie van de oorspronkelijke collectie. Ze is ontsloten via een ter plaatse te consulteren elektronische databank.

Daarnaast bewaart het HHD het fotoarchief van de Tiense Suikerraffinaderij. Hier bevindt zich ongeveer vijf strekkende meter aan foto's over bietenteelt en de ver-

werking ervan in de Tiense suikerfabriek. Het bestand is voorlopig niet ontsloten. De oudste foto's gaan terug tot de late 19de eeuw en de collectie loopt door tot de jaren 1960/1970. Ten slotte kunnen er in het HHD een beperkt aantal losse, niet geïnventariseerde stukken in verband met de Tiense suikerindustrie worden teruggevonden.

DEEL 2

PRIVATE INSTELLINGEN

HOOFDSTUK 1

ARCHIEFINSTELLINGEN

1 Aartsbisschoppelijk Archief te Mechelen

Adres: Varkensstraat 6, 2800 Mechelen

Tel: 015/29.84.22

E-mail: archiv@diomb.be

Website: <http://www.kerknet.be/bisdommen/mechelen/dioarchief.html>

Het historisch archief van het aartsbisdom Mechelen-Brussel gaat terug tot de 12de eeuw en loopt tot 1961. Recentere stukken worden bewaard in het hedendaags archief op de Wollemarkt, maar zijn niet raadpleegbaar. Het historische archief bevat onder meer de archivalia van de aartsbisschoppen (1561-1961), van het Groot Seminarie en van het Sint-Romboutskapittel, de Acta Episcopalia, fondsen met briefwisseling tussen het aartsbisdom en parochies of kloosters, een aantal persoonsarchieven, enz. Voor landbouwgeschiedenis zijn een drietal bestanden van belang.

A *Fonds Onderwijsdocumenten 19de eeuw*

Dit fonds bestaat uit een groot aantal documenten, zoals schoolwetgeving en -reglementen, de oprichting van scholen, salarisschalen, inspecties, programma's en doelstellingen, verslagen en omzendbrieven, briefwisseling tussen de aartsbisschop en de regering. Het bestand is onderverdeeld in zes afdelingen (lager onderwijs; middelbaar, technisch en normaalonderwijs; diverse onderwijsnetten en onderwijsaangelegenheden; de wetgevingen van 1879, 1884 en 1895; gedrukte werken; en catechismussen) en is ontsloten door volgende inventaris:

C. Van de Wiel, *Onderwijsdocumenten uit de 19de eeuw*, Brussel, 1991 (Archief- en Bibliotheekwezen in België, Inventarissen VIII).

In eerste instantie bleven hier een aantal documenten over drie landbouwscholen bewaard. Van de Veeartsenijschool van Kuregem werd briefwisseling tussen de aartsbisschop, de minister van Binnenlandse Zaken, de school en later ook de aalmoezenier bijgehouden (1838-1889). De brieven behandelen vooral het religieus onderwijs in de school en de noodzaak tot het aanstellen van een aalmoezenier, maar ook het organiek reglement, het menu van de leerlingen en de noodzaak tot het nemen van bepaalde hygiënische maatregelen komen aan bod. In de stukken van de middelbare Tuinbouwschool van Vilvoorde bleef correspondentie bewaard tussen het Aartsbisdom en de minister van Binnenlandse Zaken over religieus onderricht in het landbouwonderwijs (1855) en in de tuinbouwschool van Vilvoorde (1855-1886). Verder vind je hier een uittreksel van de oprichtingsakte uit het Staatsblad (1849), een

programma met dagindeling en lessenrooster (1850), een reglement van interne orde (1855) en een lijst van giften aan de school (1878-1885). Van de Landbouwschool te Leuven, tenslotte, bleef een kasboekje (1885-1922) bewaard.

In 1905 verstuurde het aartsbisdom enquêtes naar de beroepsafdelingen die sinds eind 19de eeuw waren opgericht in zijn colleges en instituten. Een aantal van deze enquêtes, die peilden naar organisatie, leerstof, cursussen, en leraars- en leerlingen-aantallen, betreffen landbouwonderwijs. Het aartsbisdom bewaart tevens statistieken (van het aantal leerlingen en leraars) en korte inspectieverslagen van het middelbaar onderwijs in het diocees Mechelen voor de jaren 1897-1898, 1900, 1902, 1903 en 1906 en een verslag over het beroepsonderwijs voor meisjes in het diocees Mechelen uit 1905. In deze documenten komen ook landbouw- of landbouwhuishoudscholen aan bod.

Ten slotte bevat het Fonds Onderwijsdocumenten 19de eeuw een map met briefwisseling en andere documenten over de oprichting en de organisatie van het Landbouwkundig Instituut aan de KULeuven (1874-1897) (zie ook KUL, UCL). Dit interessante bestand bevat onder meer: briefwisseling tussen rector Namèche, de kardinaal en de andere Belgische bisschoppen en professoren en rapporten over (de wenselijkheid van) de oprichting van een Landbouwinstituut aan de Katholieke Universiteit Leuven; een programma voor het eerste jaar; een nota over de organisatie van de lessen (1878); een handgeschreven rapport van Jules Cartuyvels over de organisatie van de school in 1880 (lerarencorps, leerlingenlijsten, dotaties, reacties van de agrarische wereld op de school, budget, lokalen); een staat van financiën van het Landbouwkundig Instituut op 20 juli 1897.

B   *Fonds Nieuwe Universiteit (KULeuven)*

In dit fonds zit opnieuw een map met briefwisseling uit 1878 over de oprichting van het Landbouwinstituut van de KULeuven. Het gaat om brieven van de rector aan de Belgische bisschoppen en de aartsbisschop, om reacties van de Belgische bisschoppen, om minuten van brieven van de aartsbisschop en een bedelbrief. Het bestand is niet ontsloten.

C   *Archieven van aartsbisschoppen*

Tenslotte bevatten de archieven van een aantal aartsbisschoppen stukken in verband met landbouw. Het gaat steeds om een beperkt aantal documenten en in vele gevallen betreft het in hoofdzaak landbouwonderwijs. De aartsbisschoppelijke archivalia worden ontsloten door inventarissen, die van wisselende kwaliteit maar meestal erg summier zijn. Delen van het archief van kardinaal Van Roey (de laatste kardinaal waarvan de documenten nog in het historisch archief zijn opgenomen) worden op dit ogenblik nog herpakt en ontsloten.

C.1 *Joannes-Henricus de Franckenberg*

- protesten tegen het afschaffen van de tienden (1793);
- een decreet van de Franse overheid met betrekking tot de in- en uitvoer van graan (1795);
- een verslag van de vereniging van de eigenaars van de polders van Oorderen, Wilmarsdonk en Ordam (1802).

C. Van de Wiel, *Archivalia over de aartsbischoppen van Mechelen vanaf de oprichting van het aartsbidsom tot en met de Franse Tijd (1559-1815)*, Leuven, 1990.

C.2 *Joannes Armandus de Roquelaure*

- pachtbrieven van de abdij Saint-Germer te Flay (1768-1786);
- een lijst van pachtcontracten in verband met molens (1491-1725).

C. Van de Wiel, *Archivalia over de aartsbischoppen van Mechelen vanaf de oprichting van het aartsbidsom tot en met de Franse Tijd (1559-1815)*, Leuven, 1990.

C.3 *Engelbertus Sterckx*

- briefwisseling met het Ministerie van Justitie over de medewerking van de clerus bij het propageren van de koepokinenting (1845);
- briefwisseling in verband met de benoeming van een aalmoezenier in de Veeartsenijschool van Kuregem (1835-1883).

J. Couttenier, *Engelbertus Sterckx, 1832-1867*, (onuitgegeven inventaris).

C.4 *Petrus Lambertus Goossens*

- verslag van de tuinbouwschool van Vilvoorde (ongedateerd);
- stukken in verband met het Congres van Katholieke Werken in Mechelen van 1887 over landbouwscholen voor meisjes;
- documentatie over landbouw tussen de stukken van het Katholiek Congres van 1888,
- documentatie over de Belgische Boerenbond (begin 20ste eeuw).

J. Couttenier, *P.L. Goossens, 1827-1906*, (onuitgegeven inventaris)

C.5 *Désiré Joseph Mercier*

- stukken van de bisschoppenconferenties: suggesties over dierenbescherming (1907); de Belgische Boerenbond en de Naamse zetel van de Ligue Agricole Belge (1924);
- documenten in verband met de Tuinbouwschool van Vilvoorde;
- stukken in verband met landbouwonderwijs van het Congres van Katholieke Werken in Mechelen (1909);
- stukken over de Belgische Boerenbond (1917);
- Eerste Wereldoorlog: documenten over het Werk van den Akker in oorlogstijd; briefwisseling in verband met ravitaillering en voedselhulp
- een voordracht voor de boerengilde van Lubbeek (1906).

J. Couttenier, *Archief Kardinaal D. Mercier, 1851-1926*, z.p., z.d. (onuitgegeven inventaris).

C.6 *Jozef Van Roey*

- brief van landbouwminister Hubert Pierlot uit 1937 in verband met vraag om medewerking in de bestrijding van de crisis in de melkproductie;
- heel wat uiteenlopende stukken in verband met de Boerenjeugdbond van de Belgische Boerenbond (1927-1981): publicaties, brochures, briefwisseling, voorbereiding activiteiten, jaarverslagen per provincie, andere verslagen, enz.;
- een groot aantal documenten over de Belgische Boerenbond: het 35-jarig jubelfeest (1926); verhouding en belangen tussen de Ligue Agricole Belge en de Belgische Boerenbond (1927-1945); conflicten tussen de Ligue Agricole Belge en de Belgische Boerenbond enerzijds en de Laiterie Saint-Joseph te Virton anderzijds (1929-1931); briefwisseling en nota's in verband met de financiële problemen van de Middenkredietkas (1934-1936); de opkomst van het Boerenfront en de veroordeling door de Belgische bisschoppen (1937-1938); nota's over de toestand van de Centrale Kas voor Landbouwkrediet (1941-1945); briefwisseling van, met en over proosten van de boerengilden; en heel wat ander materiaal;
- De in de inventaris vermelde bescheiden in verband met het Werk 'Kinderen in Open Lucht': Boerenhulp aan Stadskinderen (1941-1942) ontbreken.

Inventaris van het archief van Kardinaal Van Roey, 1926-1961, z.p., z.d. (onuitgegeven inventaris).

Een deel van het archief van kardinaal Van Roey wordt momenteel nog geklasseerd. Tussen deze documenten bevinden zich stukken over het technisch en beroeps-onderwijs. Het gaat slechts om een beperkt aantal documenten: briefwisseling en documentatie naar aanleiding van het bezoek van kardinaal Van Roey in 1927 aan de provinciale middelbare landbouwhuishoudschool Rivierenhof te Deurne; een brief van de Land- en Tuinbouwschool in Hoogstraten (1946); en briefwisseling over de financiële toestand van de vrije middelbare landbouwschool Salus Nostra in Mol-Achterbos (1935).

2 AMSAB - Instituut voor Sociale Geschiedenis

Hoofdzetel Gent

Adres: Bagattenstraat 174
 Tel: 09/224.00.79
 Fax: 09/223.67.11
 E-mail: info@amsab.be
 Website: <http://www.amsab.be>

Afdeling Antwerpen

Adres: Lamorinièrestraat 233
 Tel: 03/239.42.87
 Fax: 03/281.73.22
 E-mail: info@amsab.be
 Website: <http://www.amsab.be>

Het Archief en Museum van de Socialistische Arbeidersbeweging werd gesticht in 1980 en in 1985 als privaatrechtelijke archiefinstelling erkend door de Vlaamse Gemeenschap. Het AMSAB kwam rechtstreeks voort uit het BSP-archief Gent-Eeklo, opgericht in 1964, dat het historisch erfgoed van de Genste socialistische bewegingen bewaarde, maar vond ook voorlopers in het Nationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (1937-1940) en het Institut Emile Vandervelde (IEV; opgericht in 1946). In 1999 werd de naam veranderd in AMSAB - Instituut voor Sociale Geschiedenis.

AMSAB-ISG verzamelt bronnen over verschillende progressieve sociale bewegingen en de personen die zich hierin engageren. Het gaat niet alleen over socialistische arbeidersbewegingen of kleinlinkse partijen, maar ook om nieuwe sociale bewegingen rond onder meer vrede, milieu, vrouwenemancipatie, migranten en derde wereld. Daarnaast vervult AMSAB-ISG een bibliotheek- en onderzoeksfunctie en geeft het eigen publicaties uit, waaronder het tijdschrift *Brood en Rozen*.

Binnen de socialistische beweging heeft er nooit een grootschalige landbouworganisatie bestaan en evenmin heeft landbouw een stempel gedrukt op de politieke koers van de socialistische partijen in België. Wie meer wil lezen over de achtergronden van dit fenomeen, kan terecht bij volgend artikel:

J. CRAEYBECKX, 'De agrarische depressie van het einde der XIXe eeuw en de politieke strijd om de boeren', in: *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, IV, 1973, 191-230; V, 1974, 181-225.

Slechts gedurende achttien dagen in maart 1946 kende België een socialistisch minister van Landbouw: Arthur Wauters. Dat verklaart waarom AMSAB-ISG weinig archiefmateriaal specifiek rond landbouw bewaart. Meer onrechtstreeks kan er wel

heel wat informatie worden teruggevonden. Zo bevat de wetenschappelijke bibliotheek verscheidene socialistische publicaties over landbouw of gericht aan landbouwers. Ze stammen grotendeels uit het einde van de 19de en het begin van de 20ste eeuw en het interbellum. Er bleef ook een redevoering bewaard die Vandervelde voorbracht tijdens de bespreking van de landbouwbegroting op 5 maart 1895. Verder bleven verschillende brochures en publicaties bewaard van socialistische politici met belangstelling voor landbouw, zoals de 'religieuze socialist' Jozef Chalmet en Alfons Vranckx. De Bibliotheek bevat ook verslagen van vier congressen van de Centrale des Travailleurs des Industries et du Commerce Alimentaires et de l'Agriculture de Belgique (1924, 1926, 1928, 1932).

Wie interesse heeft voor de landbouwgerelateerde documenten in de archieven van AMSAB-ISG moet op zoek naar heel wat losse stukken verspreid over verschillende archiefbestanden. Deze zijn niet altijd geïnventariseerd, wat het moeilijk maakt om er een systematisch overzicht van te krijgen. Toch kan volgende, ietwat kunstmatige, indeling worden gemaakt.

A   *Archieven met betrekking tot de socialistische partijen en de instellingen binnen de socialistische beweging*

AMSAB-ISG bewaart op microfilm een volledige collectie verslagen van het Bureau en de Algemene Raad van de BWP (1893-1940) en van het Bureau van de BSP (na 1944). Deze notulen behandelen wellicht een aantal besprekingen in verband met landbouw, maar zijn niet geïnventariseerd. Ook de verslagen van de verschillende socialistische congressen vanaf 1894 bleven bewaard, maar werden evenmin inhoudelijk ontsloten. Meestal gaat het om algemene administratieve of politieke congressen. Landbouw kwam mogelijk in de marge aan bod, maar vormde nooit de hoofdmoot van het congres. Tussen de congresdocumenten bevinden zich 'Ontwerp-resoluties: de zelfstandige arbeiders, de landbouw, planning en organisatie van het bedrijfsleven' (BSP-congres, 1959) en een publicatie van Joseph Wauters: *Le socialisme à la campagne: conclusions du Congrès Agraire du POB, Noël 1923* (Brussel, 1924).

Het originele archief van Arthur Wauters, lid van het Bureau van de BWP en gedurende minder dan een maand minister van Landbouw (1946), bevindt zich in Moskou, maar kan wel op microfilm geconsulteerd worden in AMSAB-ISG. De bescheiden belichten bijna uitsluitend zijn activiteiten als minister van Gezondheidszorg, maar hier en daar komt ook landbouw aan bod: vergaderstukken van de Commissie Landbouw van de BWP (1939-1940) en communiqués van de BWP over landbouw (1936-1939); vergaderstukken van de Senaat over de begroting van het Ministerie van Landbouw (1939); briefwisseling met het Ministerie van Landbouw (1936-1939), met de Nationale Maatschappij voor Kleine Landeigendom (1937) en met de leden van het BWP-Bureau en M. Lambiogi (ingenieur van landbouwmachines) over arbeidskredieten voor landbouw (1937); documentatie en krantenknipsels over landbouwproductie (1930) en de Federatie van Vakbonden van Landarbeiders in België (1936);

brochures over landbouw (onder meer *De vrouw in de landbouw*, 1937) en een agenda van een landbouwcongres (1938). Dit bestand wordt ontsloten door een summiere inventaris:

Arthur Wauters, Minister van Gezondheidszorg en Lid van het Bureau van de Belgische Werkliedenpartij (BWP), Moskou-Gent, 1999 (onuitgegeven inventaris).

Jozef Chalmet was onder andere volksvertegenwoordiger voor de BWP en burgemeester van Zelzate in de periode 1932-1962. Inhoudelijk was hij een buitenbeentje binnen de socialistische partij, onder meer omwille van zijn grote aandacht voor landbouwproblemen. Het beperkte archief dat hij in het AMSAB naliet, bevat geen informatie over landbouw.

Verder bevatten de archieven van Achille van Acker, Hendrik Fayat en de SP-Federatie Leuven een aantal documenten over landbouw. De socialist Van Acker was premier gedurende de periode 1945-1958. Uit die periode stamt ook het archief. Fayat, kabinetsmedewerker op het Ministerie van Landbouw en Voedselvoorziening van de regering in Londen [onder minister August De Schryver, zie KADOC], liet stukken na over de werking van dit Ministerie (1944) en over het EEG-beleid inzake landbouw en vrijhandel (jaren 1950-1960).

De archieven van de studiedienst SEVI (Studie- en Documentatiecentrum Emile Van de Velde Instituut) van de socialistische partij worden op AMSAB-ISG bijgehouden voor de jaren 1970, 1980 en 1990. Voor de jaren 1990 bleven hier onder meer documenten bewaard van Thierry Vanderkinderen, verantwoordelijke voor landbouwproblemen. Tot op heden is dit archief niet ontsloten.

Tussen de stukken van de Samenwerkende Maatschappij De Plicht uit Menen bevindt zich briefwisseling met de Nationale Landbouw- en Voedingscorporatie en het Ministerie van Landbouw en Voedselvoorziening (1941-1944). In de ABVV-archieven (1944-1993) bleef briefwisseling met het Ministerie van Landbouw over de organisatie van landbouwarbeiders bewaard (1952), naast nota's, omzendbrieven en briefwisseling betreffende de afvaardiging van de socialistische vakbond in het Instituut tot Aanmoediging van het Wetenschappelijk Onderzoek in Nijverheid en Landbouw (IWONL).

Het archief van *Le Peuple* bevat behalve documentatie over landbouw ook een nota van de Commissie Landbouw van de BWP (1933) en briefwisseling met Arthur Wauters over de toepassing van het Plan De Man in de agrarische sector (1934).

B   *Archieven buiten de socialistische beweging*

Het archief van Oscar Dubuisson, die jarenlang de van oorsprong communistische Union pour la Défense des Exploitations Familiales (UDEF) leidde in Wallonië, bestaat slechts uit een collectie over de chronologische situering van zijn beweging (1986-1999).

Trudo Lambregs was tussen 1970 en 1973 een van de vier aangestelde medewerkers van de Katholieke Landelijke Jeugd (KLJ) in Limburg [KLJ-archief: zie KADOC]. Na een conflict met de leiding van de Boerenbond richtte hij de *DKLJ* op (Democratische KLJ). Iets minder dan de helft van het archief van Trudo Lambregs handelt over KLJ. Het bevat stukken over de werking van de KLJ-centrale, over de KLJ in Limburg (1970-1973) en over de DKLJ (1974). Dit beperkte archief is niet ontsloten.

C   *Archieven van ecologische organisaties*

Recent verwierf AMSAB-ISG een aantal archieven van ecologische organisaties, die vanuit hun specifieke benadering veel aandacht hebben voor de evoluties in de landbouw. Vooral het groeiende spanningsveld tussen landbouw en milieu komt hier aan bod. Meest belangrijk is het statische archief van de politieke partij Agalev/Groen! Vooral in de dossiers van de Studiedienst *IPE* (Instituut voor Politieke Ecologie) kunnen verscheidene documenten over landbouw worden teruggevonden. Op dit ogenblik is een eerste overdracht van vanuit de partijhoofdzetel te Brussel naar AMSAB-ISG doorgevoerd. Er is nog geen inventaris op dit bestand, er bestaat wel een voorlopige overdrachtslijst. Een deel van het statische archief berust nog ter plaatse in afwachting van selectie en overdracht naar AMSAB-ISG.

Het Actiecomité Milieubescherming Merelbeke (AMM) werd in 1972 opgericht als vzw, maar bestond toen reeds een tweetal jaar. Het archief van dit comité, dat nauwe banden had met andere milieuverenigingen uit het Gentse, bestaat uit secretariaatsarchief vanaf de beginperiode en archief van de voorzitters Eric Van Renterghem (chronologisch) en Paul Claes (thematisch). Deze bestanden zijn slechts voorzien van een overdrachtslijst en bevatten onder meer verslagen van bestuursvergaderingen en dossiers over glastuinbouw (1990-1994); dossiers over bouwvergunningen van serres (1980-1981); dossiers over de roetuitstoot van een glastuinbouwbedrijf (1989); bezwaarschriften tegen de bouw van tuinbouwserres in Schelderode (1990-1991, 1997); en een petitie tegen mestaanvoer in de Scheldevallei (1997).

De archieven van Guido Steenkiste (1976-1992) en Guido Van Steenberghe (1968-1999), voorzitters van de Bond Beter Leefmilieu (BBL) bevatten stukken over BBL Vlaanderen, zoals jaarverslagen, statuten en notulen van de Algemene Vergadering, de Raad van Beheer en het Uitvoerend Comité. Guido Steenkiste liet ook dossiers na van de werkgroep 'Landbouw en Milieu', voornamelijk met betrekking tot de mestproblematiek. Tussen de bescheiden van Guido Van Steenberghe kunnen onder meer

worden teruggevonden: algemene persmededelingen en omzendbrieven over landbouw, persmededelingen over het Ontwerp Landinrichting van de Vlaamse overheid (1988), persdocumenten naar aanleiding van de voorstelling van een nitraatbrochure (1990), dossiers betreffende het geleide bezoek aan de aan ruilverkaveling onderworpen gebieden in de Kempen (1978), een open brief aan de landbouwers betreffende een front tegen de agro-industriële kwekerijen (1990), dossiers over het Melkdecreet (1991) en dossiers van de werkgroep 'Landbouw en Milieu' (1991). Beide archieven zijn ontsloten door een onuitgegeven inventaris.

De vzw Natuurreservaten liet voor de periode 1951-2000 documenten na, waaronder verslagen van het overleg van deze instelling met verschillende landbouworganisaties. Deze bescheiden werden nog niet geïnventariseerd.

D Fototheek

De bijzonder rijke collectie beeld- en geluidsarchieven van AMSAB-ISG telt ongeveer 400.000 foto's, 14.000 affiches en 5000 films en video's. De fotocollectie is ontsloten door themalijsten. Ze bevatten weinig over landbouw, al bestaan er wel foto's in verband met bosbouw, landbouw en veefokkerij (algemeen), dieren, geheimstokerij, huisnijverheid, landschappen, markten, melk, en duivenmelken. In de filmcollectie kunnen beelden worden teruggevonden over seizoensarbeiders in Frankrijk (jaren 1930) en van Jozef Chalmet die landbouwers toespreekt over bestaansonzekerheid, naar aanleiding van de verkiezingen van juni 1950.

3 Archief-, Documentatie- en Onderzoekscentrum voor het Vlaams-Nationalisme (ADV N)

Adres: Lange Leemstraat 26, 2018 Antwerpen
 Tel: 03/225.18.37
 Fax: 03/226.64.05
 E-mail: info@advn.be
 Website: <http://www.advn.be>

Het Archief-, Documentatie- en Onderzoekscentrum van het Vlaams-Nationalisme (ADV N) werd in 1984 opgericht met als doel het verzamelen, beheren en beschikbaar stellen van historische informatie met betrekking tot de Vlaams-nationale beweging, het bevorderen en uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek en het onderhouden van (inter)nationale contacten in verband met de geschiedenis van het nationalisme. In 1985 werd het ADV N erkend als privaatrechtelijke archiefinstelling door de Vlaamse Gemeenschap. Er worden niet alleen archieven bewaard (voornamelijk van personen uit de Vlaamse beweging), maar ook boeken, kranten, tijdschriften, documentatie-mappen en audiovisuele documenten. De meeste archieven zijn ontsloten door ter plaatse te consulteren inventarissen en plaatsingslijsten (zowel in elektronische als in

uitgeprinte versie) en zijn grotendeels raadpleegbaar (met uitzondering van vertrouwelijke informatie of persoonlijke documenten jonger dan 30 jaar).

Het ADVN bewaart weinig archiefmateriaal dat rechtstreeks betrekking heeft op landbouw, maar het onderwerp komt wel aan bod in de marge van verschillende archiefbestanden.

A   *Archief Volksunie, 1956-2000*

Landbouw was nooit een prioriteit voor de Volksunie en dat blijkt ook uit haar archieven 1956-2000, die deze materie slechts in beperkte mate belichten. Tussen de documentatie bevinden zich verslagen van congressen en brochures in verband met landbouw in het algemeen. Daarnaast kunnen er documenten worden teruggevonden over dierenbescherming, jacht, vogel- en visvangst (1969-1982) en betreffende leefmilieu en grondbeleid. De archieven bevatten ook een aantal verkiezingspamfletten gericht aan boeren en tuinders. Van de VU-programmadag voor zelfstandigen en landbouwers (7 mei 1972) bleven teksten, samenvattende besluiten en documentatiemappen bewaard.

Aanverwant aan het Volksunie-archief is het bestand van haar studiedienst Vlaams Nationaal Studiecentrum (VNS), dat anderhalve meter archief bevat voor de periode 1970-1990. Hierin bevinden zich VU-standpunten in verband met landbouw (1974-1976).

B   *Persoonsarchieven*

B.1   Diverse persoonsarchieven

Verskillende door het ADVN bewaarde persoonsarchieven bevatten slechts enkele bescheiden die verband houden met landbouw.

B.1.1   Louis Van Roy

Dit bestand bevat een dossier over de Boerenbond en het Boerenfront in verband met een veroordeling door de bisschoppen (1937-1938).

B.1.2   Jules Callewaert

In het archief van deze pater kunnen teksten worden teruggevonden over de beroepsmoraal voor landbouwingenieurs en veeartsen (1956).

Naast deze persoonsarchieven met een beknopte hoeveelheid landbouwgerelateerde documenten, zijn er in het ADVN ook persoonsarchieven te vinden waarin landbouw iets uitgebreider aan bod komt.

B.2 *Nelly Maes*

Het persoonsarchief van VU-politica Nelly Maes (ca. 1980-2000) belicht haar politieke activiteiten tijdens de jaren 1980 en 1990, met vooral aandacht voor haar parlementaire werkzaamheden, sociaal dienstbetoon, het gemeentebestuur van Sint-Niklaas en de bestuurszaken van de Volksunie en de Volksuniejongeren. Verder zijn er themadossiers over economie en energie, ruimtelijke ordening en leefmilieu, mensenrechten en ontwikkelingssamenwerking, onderwijs, vrouwenproblematiek, het Waasland, de Europese eenwording, enz. Het archief bevat heel wat documenten in verband met landbouw, leefmilieu en grondbeleid: een ontwerp van een wet op de dierenbescherming; varia betreffende landbouw en milieuzorg; een 'dossier landbouw' (1982-1986); stukken van de Commissie Landbouw en Middenstand (1986-1989) en van de Europese Gemeenschap over landbouw (1988); een 'Dossier Landbouwbeleid' van het Europees Parlement (1987); een documentatiemap over de Belgische Boerenbond; stukken over het Algemeen Boeren Syndicaat (ABS), afdeling Waasland (1987-1988); enz. Dit archief is deels raadpleegbaar, mits schriftelijke toestemming, en ontsloten door onuitgegeven plaatsingslijsten.

B.3 *Jozef Olaerts*

Het persoonsarchief van Jozef Olaerts (ca. 1950-1990), volksvertegenwoordiger van de Volksunie voor het arrondissement Hasselt en gemeenteraadslid van Genk, bevat dossiers omtrent sociaal dienstbetoon, de Volksunie-nationaal en de VU-afdelingen Genk en arrondissement Hasselt, persoonlijke (financiële) documenten, een knipselverzameling en een uitgebreide collectie boeken. Daarnaast bevinden er zich talloze werkdossiers voor de periode 1950-1980, met betrekking tot de Kempense Steenkoolmijnen en de Vriendenkring Zwartberg-Limburg, de middenstandsproblematiek, economie, milieu, ruimtelijke ordening en andere onderwerpen (voornamelijk omtrent Limburg). Deze werkdossiers hebben regelmatig betrekking op landbouw en bevatten onder meer documenten over de crisis in de fruit-, land- en bosbouw en de visserij (1969-1970); een protestmotie van jonge landbouwers in Zuid-Limburg in verband met de wetgeving op hinderlijke bedrijven; een dossier over de Volksunie-programmadag voor zelfstandigen en landbouwers van 5 mei 1972 (met teksten en knipsels, propaganda, documenten voor persconferenties en persoonlijke notities van Jozef Olaerts); stukken van de Belgische Boerenbond (1971-1973) betreffende het Urgentieprogramma en het Groen Front van de Belgische Landbouworganisaties (een landbouwbeleidsprogramma gericht aan de nieuwe regering); adviezen van de Gewestelijke Economische Raad voor Vlaanderen (GERV) aan de minister van Landbouw (1975); stukken van het Vlaams Verbond voor Kleindierfokhouders (VVK) (1982); en verschillende informatiebrochures met betrekking tot landbouw en leefmilieu (onder meer in verband met het tuinbouwonderwijs in Nederland).

B.4 Leopold van Herzeele

Het archief van Leopold van Herzeele (ca. 1917-1971), tijdens de Tweede Wereldoorlog werkzaam bij de Nationale Landbouw- en Voedingscorporatie bevat weinig materiaal met betrekking tot zijn beroepsactiviteiten in deze periode. Het blijft beperkt tot een legitimatiekaart van de NLVC en een bekrachtiging van zijn functie als directeur van de dienst Enquêtes et Fournitures Agricoles. Verder bevat dit persoonsarchief een getuigschrift van Frantz Van Dorpe in verband met zijn lidmaatschap van de landbouwverzetsorganisatie Othello [zie ook: Studie- en Documentatiecentrum Oorlog en Hedendaagse Maatschappij - SOMA].

4 Centre d'Animation et de Recherche en Histoire Ouvrière et Populaire (CARHOP)

Adres: Muggenstraat 3, 1000 Brussel

Tel: 02/514.15.30

Fax: 02/514.35.37

E-mail: carhop@skynet.be

Website: <http://www.carhop.be>

Het Centre d'Animation et de Recherche en Histoire Populaire (CARHOP) werd opgericht te Brussel in 1977 met als doel het verzamelen en bewaren van archieven, documentatie en audiovisueel materiaal over de (Franstalige en christelijke) arbeidersbeweging. Het CARHOP geeft ook zelf publicaties uit, organiseert tentoonstellingen, studiedagen en vormingen, stelt pedagogische dossiers op en houdt een archief- en documentatiecentrum open. Het archiefcentrum (met hulpdepots in La Louvière en Namen) bewaart archieven over de arbeidersbeweging (grotendeels met betrekking tot de Mouvement Ouvrier Chrétien) en haar militanten. Inzake landbouw heeft het CARHOP weinig te bieden, al komt het thema uitzonderlijk wel aan bod, voornamelijk in archieven van christelijke arbeiders- en vrouwenverenigingen.

A Archieven van MOC-kopstukken

Van de archieven zijn vooral de papieren van een aantal kopstukken van de Mouvement Ouvrier Chrétien (MOC) van belang. In het archief van Victor Michel, voorzitter van de MOC van 1960 tot 1979, bevindt zich een stuk van de Belgische Boerenbond over de onderhandeling van een regeringspact met betrekking tot het landbouwprobleem (1968). De archieven van Jeanine Wynants herbergen documenten over een nationaal congres van de Alliance Agricole Belge (1985). Nationaal aalmoezenier van de MOC, Antoine Dhanis, liet eveneens stukken na over de Alliance Agricole Belge: nieuwe statuten (1973), documenten van de nationale congressen van de Alliance Agricole Belge (25 mei 1975) en de Alliance Agricole Féminine (22 februari 1973) en diverse documentatie (voornamelijk krantenartikels) uit de periode 1973-1975.

Archives du MOC national. Papiers Victor Michel, Brussel, 2000 (CARHOP, Collection Archives, Inventaire n°25 F).

Archives du MOC national. Papiers Jeanine Wynants, Brussel, 1997 (CARHOP, Collection Archives, Inventaire n°25 A).

Archives du MOC national. Papiers Antoine Dhanis, Brussel, 1998 (CARHOP, Collection Archives, Inventaire n°25 D).

B Vie Féminine

Het archief van het nationaal secretariaat van de vrouwenbeweging Vie Féminine (1919-1990) bevat documenten van een vergadering van de Action Chrétienne Rurale des Femmes (ACRF) uit 1974. In de dossiers van de Vie Féminine-afdeling te Thuin kunnen een aantal stukken worden teruggevonden over een conflict tussen de ACRF en de Ligue des Ouvriers Francophones Chrétiennes (LOFC) betreffende de afbakening van het (geografische én inhoudelijke) actieterrein (1950-1968).

Archives de Vie Féminine. Fonds du secrétariat national, 1919-1990, Brussel, 1998 (CARHOP, Collection Archives n°18 vol.A1).

Fonds d'archives de Vie Féminine Thuin, Brussel, 2004 (CARHOP, Collection Archives, Inventaire n°58).

C Association Catholique de la Jeunesse Belge (ACJB)

Resten ten slotte nog de archieven van de Association Catholique de la Jeunesse Belge (ACJB). Deze bevatten heel wat documenten in verband met het zogenaamde 'ontwerp-Collard' uit 1956, waaronder nota's van de Jeunesse Rurale Catholique (JRC). Het wetsontwerp van de socialistische minister Leo Collard gold destijds als een van de hoogtepunten in de schoolstrijd. Verder bleef er briefwisseling bewaard met de Jeunesse Agricole Catholique Féminine (JAFc), voornamelijk met voorzitter Flore Herrier. De Belgische Herrier werd in 1954 samen met de Nederlander Hans Miderwerd de eerste voorzitter van de Mouvement Internationale de la Jeunesse Agricole et Rurale Catholique (MIJARC), een organisatie die streeft naar representatie op internationaal niveau en zich vandaag ook inzet voor bestrijding van hongersnoden. De briefwisseling betreft onder meer de studiekringen van de JAFc (1947-1952) en de studiedagen die deze vereniging organiseerde in 1948. Er kunnen ook een aantal brochures en programma's van JAFc-studieweken worden teruggevonden (1948-1951).

Inventaire des archives de l'ACJB et de l'ACJBF conservées au Conseil de la Jeunesse Catholique, Brussel, 1998 (Collection Archives, Inventaire n°26).

5 Documentatiecentrum en Archief voor Daensisme en Hedendaagse Geschiedenis van de Denderstreek (DADD)

Adres: Oude Vismarkt 1, 9300 Aalst

Tel: 053/73.23.14

Fax: 053/73.23.19

E-mail: dadd@aalst.be

Het DADD streeft ernaar archieven, publicaties en niet-geschreven bronnenmateriaal te verzamelen, archiveren en ontsluiten in verband met de 19de- en 20ste-eeuwse sociale, politieke en economische geschiedenis van de Denderstreek. Het 'Daens-archief' en de bedrijfsarchieven van leerlooierij Schotte en Bonnetterie Bosteels-De Smeth vormen de belangrijkste bestanden.

In verband met landbouw bleven een beperkt aantal documenten bewaard van de Aalsterse landbouwmaatschappij 'Redt U Zelfen': twee verslagen van de Algemene Vergadering (1931 en 1948), brochures uit 1929 en 1936, een exemplaar van de *Vlaamsche Landbouwalmanak* uit 1931 en een volledige collectie van *De Korenbloem*, het weekblad van de maatschappij (1918-1941 en 1947-1968).

Ondanks duidelijke banden met de Daensistische Christene Volkspartij, werd Redt U Zelfen in 1918 opgericht als politiek onafhankelijke landbouwvereniging. Ze kende snel veel succes in de omgeving van Aalst en het Pajottenland. Al in 1919 werd een coöperatieve voor de aan- en verkoop van landbouwmaterialen opgericht en daar kwamen snel een juridische dienst, een brandverzekering, een spaar- en kredietkas, een eigen drukkerij, kleinveebonden en een gemengde jeugdbeweging bij. Begin jaren 1970 werd Redt U Zelfen ontbonden.

6 KADOC, Documentatie- en Onderzoekscentrum voor Religie, Cultuur en Samenleving

Adres: Vlamingenstraat 39, 3000 Leuven
 Tel: 016/32.35.00
 Fax: 016/32.35.01
 E-mail: postmaster@kadoc.kuleuven.be
 Website: <http://www.kadoc.kuleuven.be>

Het KADOC, Documentatie- en Onderzoekscentrum voor Religie, Cultuur en Samenleving, werd opgericht in 1976 als interfacultair centrum van de KU Leuven en in 1985 door de Vlaamse Gemeenschap erkend als privaatrechtelijk archief- en documentatiecentrum. De instelling heeft een dubbele werking: het verzamelen, bewaren en ontsluiten van alle archieven en documentatie in verband met het Vlaamse katholieke leven in zijn Belgische en internationale context vanaf 1794 én het uitvoeren (en publiceren) van onderzoek rond deze thema's, zowel op eigen initiatief als in opdracht. De bewaarde collecties geven een kijk op het katholieke leven in Vlaanderen en België in al zijn facetten: religieus, cultureel, sociaal en economisch. Je vindt er dus niet alleen archieven van religieuze orden en congregaties, maar bijvoorbeeld ook van katholieke politieke partijen en politici, landbouwers- en werkgeversbewegingen, gezondheidszorg, onderwijs, derde wereld, enz. Buiten de eigenlijke archieven bewaart KADOC een grote hoeveelheid bibliotheek- en audiovisueel materiaal.

Naast archieven van de CVP en verschillende katholieke politici, vormt vooral het archief van de (Belgische) Boerenbond een zeer rijke bron voor landbouwgeschiedenis. Door de verscheidenheid van het materiaal is het niet steeds eenvoudig er een rechtlijnig overzicht van te geven.

A Boerenbond

De Boerenbond is de oudste en tot vandaag de grootste landbouworganisatie van België [zie hoger]. Hij werd in 1890 opgericht door de katholieke politici Joris Helleputte en Frans Schollaert naar het voorbeeld van de lokale boerengilde van priester Jacob-Ferdinand Mellaerts uit het Heist-op-den-Berg. Een uitgebreide geschiedenis van de Boerenbond is te vinden in:

L. Van Molle, *Ieder voor allen: de Belgische Boerenbond 1890-1990*, Leuven, 1990 (Kadoc-Studies 9).

In de loop van de voorbije decennia werden grote delen van het Boerenbondarchief overgedragen aan KADOC. Het gaat niet om één centraal archief, maar om een amalgaam van kleinere en grotere deelarchieven. Er bevinden zich momenteel ook twee onverwerkte deelbestanden van de Boerenbond op KADOC: het archief van het Provinciale Secretariaat Limburg en van de Onderlinge Bedrijfshulp van de Belgische Boerenbond. Naast de eigenlijke archieven bezit KADOC ook monografieën van of

over de Boerenbond en een uitgebreide collectie tijdschriften die uitgaan van de Boerenbondgroep of hiermee verbonden organisaties.

A.1 Centrale bestuurs- en adviesorganen van de Belgische Boerenbond

Het hoofdarchief van de centrale bestuurs- en adviesorganen van de Belgische Boerenbond (1890-1990) bestaat uit zeven afdelingen. De afdeling 'Algemeen' bevat stichtingsdocumenten, statuten, programma's, enz. In de afdeling 'Centrale Organisatie' kunnen vergaderstukken en werkingsverslagen worden teruggevonden, naast archivalia van de centrale administratie en de verschillende diensten en een omvangrijke reeks personeelsdossiers. Afdelingen drie, vier en vijf behandelen de 'Werking als sociale en beroepsorganisatie', de 'Centrale Coöperatie' (met stukken over verzekerings- en bankwezen, coöperaties en andere economische activiteiten) en de 'Godsdienstige Werking'. Afdeling zes betreft de 'Externe relaties' van de Boerenbond en de zevende afdeling bevat diverse stukken. Dit hoofdarchief wordt ontsloten door:

M. Demeyer, *Inventaris van het archief van de centrale bestuurs- adviesorganen van de Belgische Boerenbond (1890-)*, KADOC Leuven, 1987. (KADOC Inventarissen en Repertoria 19)

Er bestaat ook een aanvulling op dit archief, waarin zich papieren bevinden van verschillende belangrijke personen uit de geschiedenis van de Boerenbond. Het gaat om materiaal van:

- Constant Boon, landbouweconomisch adviseur Boerenbond sinds 1952; lid hoofdbestuur Boerenbond 1962, voorzitter Boerenbond 1964-1977;
- Alfons Coninx: voorzitter AVV 1926-1935 en 1945-1964, voorzitter Boerenbond 1940-1949, ondervoorzitter Boerenbond en voorzitter Technische Diensten 1949-1964. Het door Coninx nagelaten archief omvat onder meer stukken over de oprichting van NV CENTRAVEE en NV COVAVEE;
- André Dequae, CVP-minister van Wederopbouw 1950, minister van Kolonieën 1950-1954, voorzitter ABB en lid hoofdbestuur Boerenbond 1964-1973, ondervoorzitter Boerenbond 1973-1977, voorzitter Boerenbond 1977-1981;
- Robert Eecklo, voorzitter Boerenbond 1992-1995;
- Jan Hinnekens, juridisch adviseur Boerenbond 1953, algemeen secretaris Boerenbond 1960-1977, ondervoorzitter Boerenbond 1979-1981, voorzitter Boerenbond 1981-1992. De archieven van Hinnekens zijn erg uitgebreid en hebben betrekking op een groot aantal organisaties, waarin Hinnekens in veel gevallen een functie vervulde: COPA (Comité des Organisations Professionnelles Agricoles de la Communauté Européenne), COGECA (Comité Général de la Coopération Agricole de la CEE), Bodemkundige Dienst van België, Fédération Internationale des Producteurs Agricoles (FIPA), KADOC, AAB (Alliance Agricole Belge), Katholiek Televisie- en Radiocentrum (KTRC) en Katholieke Televisie- en Radio-Omroep (KTRO), Vlaamse Landmaatschappij (VLM), enz. Verder vindt men er stukken over de hervorming van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB), landbouwon-

derhandelingen in het kader van de GATT-Uruguayronde, mestoverschottenproblematiek, enz.

- André Lagae, verbonden aan de studiediensten van de Boerenbond 1943-1952, directeur van de Dienst voor Toezicht 1952-1964, lid hoofdbestuur en CVP-senator;
- André Van Hulle: onder meer over CEPFAR: Centre Européen pour la Promotion et la Formation en Milieu Agricole et Rural;
- Edgard Debergh, algemeen proost van de Boerenbond 1981-1992;
- Jozef Hellemans, algemeen proost van de Boerenbond 1970-1980;
- Maurice Beddegenoots.

Deze aanvulling bevat verder archivalia uit de Boerenbondgroep, met name van Bestuursorganen van de Boerenbond; studiereizen van het Hoofdbestuur en de AVV-Raad van Beheer; vee- en paardenherverzekeringen; het Algemeen Secretariaat van het Zuivelconsulentschap en de Dienst Landbouwonderwijs en Vulgarisatie; de Dienst voor Toezicht (DVT)/Organisatiediensten (OD); Public Relations; en van financiën en controle op de boekhouding van het Hoofdbestuur en verschillende afdelingen: NV Aan- en Verkoopvennootschap (AVV), SV Heidemaatschappij, SV Technische Dienst, SV Centrale Kas voor Landbouwkrediet (CKL), Onderlinge Belgische Boerenverzekering tegen werkongevallen (OBB) en Landbouwassurantie (LA), NV Assurantie van de BB (ABB), enz. Op deze aanvulling bestaat een afzonderlijke toegang:

Plaatsingslijst Belgische Boerenbond (aanvulling), KADOC Leuven, z.d. (onuitgegeven plaatsingslijst Organisaties Boerenbond I 1).

A.2 Intern Dienstencentrum van de groep Boerenbond (IDB)

Het Intern Dienstencentrum (IDB), het oude Economaat van de groep Boerenbond bewaarde bijna uitsluitend administratieve stukken van de eigen dienst voor de periode 1965-1998, ontsloten door volgende plaatsingslijst:

Plaatsingslijst van het archief Intern Dienstencentrum voor de groep Boerenbond (IDB), Leuven, z.d. (onuitgegeven plaatsingslijst Organisaties Boerenbond I 7).

A.3 *Dienst Public Relations van de Belgische Boerenbond*

De documenten bewaard door de dienst Public Relations (1954-1990) getuigen van de verschillende externe contacten die de Belgische Boerenbond onderhield: met de BRT en de RTBF, de stad Leuven, de KVLV en de KLJ, het Ministerie en de minister van Landbouw en diens kabinet en met andere politici, ministers, volksvertegenwoordigers en senatoren. Een kleiner deel van het archief bevat dossiers rond initiatieven en gelegenheden georganiseerd door de Belgische Boerenbond: de viering van 100 jaar Boerenbond in 1990, de aanleg van een begoniatapijt op de Grote Markt van Brussel in 1971, enz.

Plaatsingslijst Archief Public Relations, Leuven, z.d. (onuitgegeven plaatsingslijst Organisaties Boerenbond I 14).

A.4 *Cultuurdienst van de Belgische Boerenbond (Hein Nackaerts)*

De scripts van het radio- en televisieprogramma 'Voor Boer en Tuinder' kunnen in dit archief worden teruggevonden, naast onder meer kijkcijfers en perskritieken van deze programma's. Verder bevat dit archief scripts en briefwisseling over het *Internationaal Landbouwmagazine* en meer algemene stukken over de BRT. Het archief beslaat de periode 1957-1974.

Plaatsingslijst van het archief Hein Nackaerts (cultuurdienst BB) (vooral m.b.t. 'Voor Boer en Tuinder'), Leuven, 1996 (onuitgegeven plaatsingslijst Organisaties Boerenbond I 14)

A.5 *Organisatiediensten van de Belgische Boerenbond*

De Organisatiediensten van de Belgische Boerenbond vormden de schakel tussen de lokale boerengilden (sinds 1971 de landelijke gilden) en de centrale organisatie in Leuven, zowel inzake bedrijfsorganisatie als inzake landelijke beweging. Deze diensten hielden zich onder meer bezig met de sociaal-culturele vorming van de leden, het inrichten van vergaderingen en voordrachten en sociaal dienstbetoon. De archieven bevatten verslagen van de provinciale vergaderingen van de opzieners van de Belgische Boerenbond en dossiers over de werking van de verschillende geledingen van de Boerenbond (zowel vormingswerk als economische afdelingen en professionele organisaties) en het landbouwbeleid in België en de Europese Gemeenschap. Het archief beslaat de periode 1950-1982 en bevat onder meer materiaal over de boerenbetogingen (jaren 1960-1980), de Euromarkt, de Belgische Vereniging voor Agrarisch Recht, de Nationale Maatschappij voor Kleine Landeigendom, bedevaarten, pensioenen, CENTRAVEE (Centrale Vee en Vlees Afzet) en COVAVEE (Coöperatieve Afzet van Vee en Varkens), enz.

Plaatsingslijst van het archief Organisatiediensten van de Belgische Boerenbond, Leuven, z.d. (onuitgegeven plaatsingslijst Organisaties Boerenbond I 17).

A.6 Coöperatiediensten van de Belgische Boerenbond (André Van Hulle)

De archieven van André Van Hulle over de Coöperatiediensten van de Belgische Boerenbond (1935-1986) belichten niet alleen de werking en het bestuur van de verschillende coöperaties binnen de Boerenbond, maar vooral het internationale coöperatiewezen en de werking van koepelorganisaties en bedrijven in Europa, de Verenigde Staten en de Derde Wereld. Het gaat voornamelijk om briefwisseling, vergaderstukken, nota's, statuten en uittreksels uit het Staatsblad, documentatie en (af en toe) boekhoudkundige documenten. Er kan onder meer informatie gevonden worden over COGECA, AVV, ABB, KVLV, AGRA, CERA, KLJ, BJB, HYPECO, Agri-Reizen, COPA, CIRIEC (Centre International de Recherches et d'Informations sur l'Economie Collective), enz.

Plaatsingslijst van het archief André Van Hulle, Leuven, 1995 (onuitgegeven plaatsingslijst Organisaties Boerenbond I 18)

A.7 Assurantie van de Belgische Boerenbond (ABB)

Dit uitgebreide deelarchief (1890-1980) bevat nog heel wat materiaal van de NV ABB en van haar voorgangers en verwante organisaties. Van LA-OBB (Landbouwassurantie - Onderlinge Belgische Boerenverzekering) bleven verslagen van de Algemene Vergadering, de Beheerraad en de vergadering van Vereffenaars bewaard, naast modelpolissen en boekhoudkundige documenten (1905-1973). De Belgische Onderlinge Brandverzekering (BOB)/Maatschappij voor Brandherverzekering bewaarde gelijkaardig materiaal, maar bovendien ook statuten, jaarverslagen, jaarrekeningen en statuten (1917-1993). Naast gelijksoortige documenten bevinden zich in de archieven van de BOV (Belgische Onderlinge Verzekering) (1922)/VBB (Verzekeringsmaatschappij van de Belgische Boerenbond) (1926)/ABB (Assurantie van de Belgische Boerenbond (1941) ook tarieven, resultaten en staten van de ongevalverzekering, artikels en allerlei losse stukken, waaronder registers van verzekerden en verzekerde bedrijven (1922-1989). Rest er nog de BVVO (Beroepsvereniging der Belgische en Buitenlandse Verzekeringsondernemingen/UPEA: Union Professionnelle des Entreprises d'Assurances Belges et Etrangères opérant en Belgique), die verslagen van de Algemene Vergadering, de Directieraad en het Paritair Comité bewaarde (1941-1981). Onder 'varia' bevinden zich dossiers van uiteenlopende inhoud (onder andere m.b.t. hagelschade en veesterfte), briefwisseling met de Boerenbond, contacten met diverse personen en instellingen, personeels- en directiedossiers, documenten van de ABB-studiedienst, stukken over studiereizen en voordrachten en over de viering van 50 jaar ABB, enz.

Plaatsingslijst van het archief ABB, Leuven, z.d. (onuitgegeven plaatsingslijst Organisaties Boerenbond II 1).

A.8 Aan- en Verkoopvennootschap (AVV/AVEVE) van de Belgische Boerenbond

B. Woestenborghs, *Van aankoopafdeling tot klantenkring. Geschiedenis van de coöperatieve klantenstructuur in AVEVE*, Leuven, 1994.

B. Woestenborghs en R. Bijmens, *Van A.V.V. tot groep AVEVE. Geschiedenis van de bedrijfseconomische activiteiten van AVEVE*, Leuven, 2000.

Het archief van de Aan- en Verkoopvennootschap van de Belgische Boerenbond (ca. 1900-2003) valt uiteen in twee delen. Enerzijds is er het archief van bijna 80 lokale afdelingen van de Aan- en Verkoopvennootschap, bestaande uit statuten, briefwisseling (voornamelijk met de centrale organisatie te Leuven), vergaderstukken, inspectieverslagen, boekhoudkundige documenten, staten van aan- en verkoop, enz. Het tweede deel betreft het archief van de Centrale Diensten van AVEVE. Het gros van deze laatste archieven werd in de loop van 2004 overgebracht naar KADOC. Het gaat om een groot aantal verschillende documenten die door Renaat Bijmens, directeur bij AVEVE, bij zijn pensioen werden samengebracht en overgedragen. Dit archief bestaat uit vergaderstukken van onder meer Directie-/Beheerscomité, Raad van Beheer, Directieraad en Overlegcomité; briefwisseling; documentatie (met onder meer foto's, dia's en video's) en een samenraapsel van verschillende dossiers, met betrekking tot pensioenen en verzekeringen, stockage, veiligheid en gezondheid bij AVEVE, kapitaalsverhogingen, vreemde lidmaatschappen, overeenkomsten met de Alliance Agricole Belge (AAB), begroting, statuten en wijzigingen, de fusie met de Technische Dienst van de Boerenbond, de herstructurering van de groep Boerenbond, verschillende (meestal coöperatieve) landbouwmaatschappijen, buitenlandse contacten (onder andere in China), personeelsdossiers, enz.

Plaatsingslijst van het archief AVEVE, Leuven, z.d. (onuitgegeven plaatsingslijst Organisaties Boerenbond II 2).

A.9 AVEVE-veevoeding

Recent werden de archieven overgedragen van AVEVE-veevoeding (1923-1995), een fabriek van veevoeder die door AVEVE sinds 1923 wordt uitgebaat te Merksem. Het eerste luik van dit archief bevat enkele strekkende meters eigenlijk bedrijfsarchief. Hoewel zeker niet volledig, kunnen een aantal interessante reeksen worden teruggevonden: stamboekregisters van personeelsleden sinds 1923 (met gegevens over afkomst, prestaties en sociale situatie van individuele werknemers), financiële overzichten en verslagen en stukken van en voor de Dienst voor Veiligheid, Gezondheid en Verfraaiing en de Ondernemingsraad. Daarnaast bestaat het archief uit een omvangrijke en uitgebreide audiovisuele collectie, die honderden glasnegatieven, foto's, diareeksen en klankbanden telt. Er bevinden zich portretten van directie- en kaderleden, arbeiders en bedienden, naast foto's van het machinepark en de bedrijfs-

gebouwen, het rollend materieel, de werkomstandigheden, fabricageprocessen, mechanisering, automatisering, transportmiddelen, enz.

Plaatsingslijst van het archief AVEVE-veevoeding, Leuven, 2003 (onuitgegeven plaatsingslijst).

A.10 Beroepsverenigingen en de verzekeringskassen van de Belgische Boerenbond

Het betreft archieven (1909-1981) van diverse beroepsverenigingen en verzekeringskassen verbonden met de Belgische Boerenbond. De dossiers bevatten briefwisseling met instanties binnen de Boerenbond, ledenlijsten, verslagen van toezieners en lesgevers, jaarverslagen, financiële stukken en dergelijke meer. Ze zijn gerangschikt per syndicaat en vervolgens per gemeente. Er kunnen stukken worden gevonden van het Bietensyndicaat (BS), Veeverzekering (VV), Paardenverzekering (PV), Veehoudersbond (VHB), Bloemengilde-Tuiniers (BLG-T), Vakgroep Groentebewerkers, Melkerij, Geiten- en Schapenkwekersbonden en -herverzekering (algemeen en Limburg), Provinciaal Verbond voor Neerhofdierenteelt Limburg, Provinciaal Verbond der Hoenderbonden van Limburg en Limburgse Konijnenbond, enz.

Plaatsingslijst van het archief Belgische Boerenbond - beroepsverenigingen en verzekeringskassen, Leuven, z.d. (onuitgegeven plaatsingslijst Organisaties Boerenbond I 8)

A.11 Productiecoöperaties van de Belgische Boerenbond

Het archief (1900-1984) bevat hoofdzakelijk statuten, boekhouding, financiële documenten, briefwisseling en inspectieverslagen van coöperatieve melkerijen aangesloten bij het Zuivelconsulentschap van de Belgische Boerenbond. Verder zijn er gelijkaardige archieven terug te vinden van vijf coöperatieve veilingen (Broechem, Gent, Hoeilaart, Leuven en Wezet), van diverse andere coöperaties (voor zaai- en pootgoed, eieren, champignons, varkens, begonia's, enz.) en van verschillende vennootschappen (waaronder de Landbouwschool van Oedelem, de Land- en Tuinbouwschool van Poperinge en de vzw Kunstmatige Inseminatie te Zomergem). De archieven zijn gerangschikt per coöperatie en kunnen onderling sterk verschillen in omvang en volledigheid. Er bestaat slechts een summiere plaatsingslijst.

Plaatsingslijst archief Coöperaties Belgische Boerenbond, Leuven, z.d. (onuitgegeven plaatsingslijst Organisaties Boerenbond I 9).

A.12 Gilden van de Belgische Boerenbond

Dit deelbestand omvat de archieven van de lokale boerengilden (sinds 1971 Landelijke Gilden genaamd) van de Belgische Boerenbond. Het archief bevat bescheiden van af 1891. Ze zijn per provincie en vervolgens alfabetisch op plaatsnaam geordend en bevatten basisinformatie over bestuur, leden, activiteiten, financieel beheer, enz.

Plaatsingslijst van het archief Belgische Boerenbond - Gildendossiers, Leuven, z.d. (onuitgegeven plaatsingslijst Organisaties Boerenbond I 5).

A.13 Ledenlijsten Belgische Boerenbond (BB)

Dit zeer omvangrijke deelarchief (ca 1900-1980) bevat de ledenlijsten van de lokale boerengilden. Aanvankelijk waren deze lijsten chronologisch geklasseerd, maar na de overdracht aan KADOC werden ze herordend per afdeling.

Plaatsingslijst BB-Ledenlijsten, Leuven, 2000 (onuitgegeven plaatsingslijst).

A.14 Boerenjeugdbond (BJB) en de Katholieke Landelijke Jeugd (KLJ)

Het archief van BJB/KLJ (1925-1995), met annex fotocollectie, bestaat uit drie delen: het centrale archief van de BJB-Jongens (1935-1969), van de BJB-meisjes (1939-1962) en archivalia van de gemengde KLJ (tweede helft jaren 1960-1980). Dit uitgebreide jeugdbewegingsarchief werpt onder meer een blik op de evolutie van het katholieke vormingswerk op het platteland, op de evoluerende verhouding van de jeugdbeweging met de Boerenbond en de internationale werking van de BJB/KLJ. Naast de eigenlijke archieven kan ook heel wat documentatiemateriaal worden teruggevonden: een bijna volledige tijdschriftencollectie, foto's, affiches, zelfklevers, enz.

L. Verstraete, *Inventaris van het archief van de BJB-KLJ (1925-1980)*, KADOC Leuven, 1989 (KADOC Inventarissen en Repertoria 21).

Plaatsingslijst van het archief BJB-KLJ (aanvulling ca. 1975-1990), Leuven, z.d. (onuitgegeven plaatsingslijst Organisaties Boerenbond II 3).

A.15 Afdelingen van de Boerenjeugdbond (BJB) en de Katholieke Landelijke Jeugd (KLJ)

Naast het centrale BJB/KLJ-archief bleven er ook heel wat archiefstukken bewaard van de verschillende plaatselijke afdelingen van de jeugdbeweging (1928-1980). Deze archivalia zijn per provincie alfabetisch op plaatsnaam geordend. In verschillende bundels bevinden zich foto's en affiches, verder vindt men er rekeningen, bestuurs- en ledenlijsten, briefwisseling, inspectieverslagen van de Dienst voor Toezicht (Belgische Boerenbond), verslagen van voordrachten en van activiteiten, persknipsels, enz.

Plaatsingslijst van het archief KLJ-BJB-afdelingen, Leuven, 1993 (onuitgegeven plaatsingslijst Organisaties Boerenbond II 4)

A.16 Boerinnenbond en het Katholiek Vormingswerk van Landelijke Vrouwen (KVLV)

Dit archief beslaat de periode 1930-1980. Weinig documenten uit dit archief belichten de algemene werking en het bestuur van de vroegere Boerinnenbond (KVLV sinds 1971). Daarentegen bestaan er omvangrijke dossiers van de diensten Voeding, Handwerken en Naad, Relatievorming, Wonen en Bloemschikken. Meest van belang zijn evenwel de bundels van de dienst AGRA over de professionele acties van het KVLV (al dan niet in samenwerking met de Boerenbond). Ze belichten thema's als het statuut van de meewerkende echtgenote in het landbouwersgezin, de (zuivel)coöperaties, de bedrijfsovername, beroepsopleidingen, enz. Verder vindt men er onder meer bescheiden over georganiseerde activiteiten (zoals de Boerinnendagen), over de hervorming en de naamsverandering van Boerinnenbond naar KVLV en een fotocollectie met betrekking tot het ledenblad.

Plaatsingslijst van het archief KVLV, Leuven, 1998 (onuitgegeven plaatsingslijst Organisaties Boerenbond II 5)

A.17 Constant Boon

Het archief van Constant Boon (1958-1977) bestaat grotendeels uit briefwisseling (onder andere met verschillende ministers) en vergaderstukken en verslagen van onder meer de Bondsraad en het Dagelijks Bestuur.

Plaatsingslijst van het archief Constant Boon (BB), Leuven, 1995 (onuitgegeven plaatsingslijst Organisaties Boerenbond I 10)

A.18 Herman Buelens

Dit deelbestand (1960-1987) van Herman Buelens, adviseur bij het Hoofdbestuur van de Belgische Boerenbond, bevat briefwisseling, nota's en documentatie over ontwikkelingssamenwerking, ruimtelijke ordening, de Grondbank en bouwen.

Plaatsingslijst van het archief van Herman Buelens (BB), Leuven, z.d. (onuitgegeven plaatsingslijst Organisaties Boerenbond I 11).

A.19 Jef Snaet

Het archief van Jef Snaet bevat stukken over de sociaal-culturele werking van de Belgische Boerenbond (1960-1987). Hier bevinden zich nota's en verslagen over de sociale en culturele werking van de Belgische Boerenbond in het algemeen en over een breed gamma aanverwante onderwerpen: ledenstatistieken; de gezinsstaf van de Boerenbond; de staf 'onderwijs en vorming' van de Boerenbond; de vredesproblematiek; studiedagen; redactieraadverslagen van *Levend Land* (het maandblad van de Landelijke Gilden); het Centrum voor Sociaal-Kultureel Werk; enz.

A.20 André Lagae

Het archief beslaat de periode 1920-1985. De archivalia van André Lagae bestaan uit drie delen: dossiers over de Boerenbond, over de CVP-Nationaal en over zijn mandaat als parlamentslid. De Boerenbonddossiers gaan terug tot het begin van de jaren 1950 (in sommige gevallen zelfs tot in de jaren 1920) en behandelen aanvankelijk de werking van de diensten (Dienst voor Toezicht), acties van de Boerenbond en verschillende voordrachten. De meer recente archieven belichten Lagae's activiteiten als beheerder van ABB, CERA, de Verrekenkas voor Gezinsvergoedingen en de S-Groep en als voorzitter van de Vereniging voor Gezinshulp, Agri-Reizen, de Landelijke Rijverenigingen en de Politieke Staf van de Boerenbond. De archiefstukken van CVP-Nationaal zijn vanuit onze invalshoek minder interessant. Belangrijker zijn de uitgebreide dossiers die André Lagae samenstelde tijdens zijn parlementair mandaat. Ze betreffen onder meer het sociaal statuut van zelfstandigen, het bodembeleid en de jacht- en pachtwetgeving. Deze dossiers bestaan uit notities, wetsvoorstellen, amendementen, knipsels, enz.

Plaatsingslijst van het archief André Lagae, Leuven, z.d. (onuitgegeven plaatsingslijst Organisaties Boerenbond I 16).

A.21 Comité des Organisations Professionnelles Agricoles de la CEE (COPA)

Het archief van COPA (1959-1991) en bevat voornamelijk vergaderstukken, werkdocumenten en standpuntbepalingen van de directiegroep en vooral van de verschillende sectorale werkgroepen: Juridische Problemen, Fokvee, Runds- en Varkensvlees, Eieren en Pluimvee, Vlas en Hennep, Groenten en Fruit, Sierteelt, Tabak, Veterinaire Vraagstukken, Wijn- Alcohol, Economie en Statistiek, enz. Deze reeksen worden ontsloten door een onuitgegeven plaatsingslijst:

Plaatsingslijst van het archief Comité des Organisations Professionnelles Agricoles de la CEE (COPA) (BB), 1959-1991, Leuven, z.d. (onuitgegeven plaatsingslijst Organisaties Boerenbond I 4)

A.22 Gilbert-Mullieprijs voor Landbouwwetenschap

De exacte inhoud van dit deelarchief (1950-1980) is niet gekend. Het betreft allereerste stukken over de 'Gilbert-Mullieprijs voor Landbouwwetenschap', een vijfjaarlijkse prijs die door het Hoofdbestuur van de Belgische Boerenbond toegekend wordt aan personen die een grote bijdrage hebben geleverd aan de vooruitgang van de Belgische land- en tuinbouw door wetenschappelijk onderzoek, publicaties en uitvindingen. Er bestaat geen toegang op dit archief.

A.23 Foto- en filmarchief van de Belgische Boerenbond, 1940-1990

Het foto- en filmarchief omvat de periode 1940-1990. De fotocollectie van ongeveer 60 000 stuks bestaat uit twee afdelingen. Een eerste deel van ongeveer 10.000 foto's valt uiteen in drie categorieën: portretten of groepsfoto's van personen actief in of tewerkgesteld door de Belgische Boerenbond; foto's van Boerenbondmanifestaties (vieringen, vergaderingen, wedstrijden, tentoonstellingen, betogingen, enz.); en foto's van gebouwen. Daarnaast is er de technische collectie, die ongeveer 50.000 foto's telt en ontsloten is via een thematische trefwoordenlijst. Deze collectie bevat foto's van de verschillende aspecten van het boerenleven: ploegen, eggen, hooien en dorsen, dieren en machines, kweekproducten, veilingen en jaarmarkten, melkprijskampen, ploegwedstrijden en ruitertornooien, gezinshulp en gildenleven, Vlaamse boeren in Wallonië, enz. Ten slotte is er de filmcollectie van ca. 200 filmtitels, met beelden over belangrijke evenementen, de werking van de Boerenbond en films voor propaganda en educatieve doeleinden.

B   Persoons- en familiearchieven

Tussen de persoons- en familiearchieven bevinden zich een tiental interessante archiefbestanden. Het gaat meestal om archivalia van belangrijke Boerenbondmedewerkers of van politici die actief waren rond landbouw. Het KADOC bewaart onder andere een deel van het archief van Joris Helleputte [zie ook ARA]. Omdat dit bestand geen landbouwgerelateerde documenten bevat wordt het in het overzicht hieronder niet vermeld. In principe zijn dezearchieven raadpleegbaar na toestemming van de bewaargever.

B.1   Familie van Outryve d'Ydewalle, 1703-1959

Het familiearchief van Outryve d'Ydewalle is geordend volgens zeven centrale archiefvormers, afstammelingen in rechte lijn van deze adellijke West-Vlaamse familie. Veel familieleden bekleedden in de loop der eeuwen openbare ambten op lokaal en regionaal vlak, onder andere met betrekking tot landbouw. Pierre van Outryve d'Ydewalle (1912-1977) begon zijn politieke carrière in 1938 als kabinetschef van de katholieke landbouwminister Hubert Pierlot. Dearchieven kunnen onder meer de historische ontwikkeling van landbouw en handel (vooral scheepvaart) in West-Vlaanderen toelichten en maken een uitgebreide reconstructie van het familiale patrimonium mogelijk. In dit licht zijn vooral de vele erfenisdossiers, staten van roerende en onroerende goederen, notariële akten en boekhoudkundige documenten van belang. Het uitgebreide familiearchief werd recent van een onuitgegeven inventaris voorzien:

J. Luyten, *Inventaris van het archief van de familie van Outryve d'Ydewalle (1703-1959)*, KADOC Leuven, 2004 (onuitgegeven inventaris Personen VANI-VANZ 8).

B.2   Baron Pierre van Outryve d'Ydewalle

Het archief van deze hierboven reeds genoemde telg uit de familie d'Outryve d'Ydewalle bevat enkele stukken betreffende zijn benoeming als kabinetsattaché en -chef van het Ministerie van Landbouw (1937-1939).

Inventaris van het archief van baron Pierre van Outryve d'Ydewalle (1703-1959), KADOC Leuven, z.d., (onuitgegeven inventaris Personen VANI-VANZ 9).

B.3 Familie Casier

Dit archief van een vooraanstaande Gentse katholieke familie (ca. 1842-1977) bevat een aantal stukken betreffende de verhuring van landbouwgronden in Herchies, Sirault, Erbault en Erbisoeul (1861-1919) en van landbouw- en jachtgronden te Overijse (1858-1920). Tussen de archivalia van een aanverwante familie bevinden zich documenten van de paardenfokkerij Antoine Meurrein: geboortecertificaten van paarden en chronologische lijsten van gedekte merries (1845-1859, 1866).

G. De Neef, H. De Smaele en Y. Segers, *Inventaris van het archief van de familie Casier (ca.1842-1977)*, Leuven, 2002.

B.4 Emiel Vliebergh

Het archief van Emiel Vliebergh (ca. 1895-1925), ondervoorzitter van de Belgische Boerenbond van 1917 tot 1925, betreft voornamelijk diens contacten met de Vlaamse beweging, al zijn er ook enkele dossiers ter voorbereiding van zijn streekstudies aanwezig. Dit archief is niet ontsloten. Een afzonderlijk deelbestand, dat de archivalia van Vliebergh met betrekking tot het Davidsfonds bevat (ca. 1900-1925), is niet raadpleegbaar.

B.5 Jozef Hellemans

Jozef Hellemans liet als proost van de Belgische Boerenbond stukken na over de verschillende activiteiten waarbij hij betrokken was (onder meer van de Boerinnenbond/KVLV en BJB/KLJ) en over de organisaties waarmee hij in contact stond (voornamelijk kerkelijke organisaties, zoals Justitia et Pax en Broederlijk Delen). De archieven beslaan de periode 1936-1977 en bestaan uit briefwisseling, nota's, notulen, lessencycli voor verschillende Boerenbondorganisaties, voordrachten, enz.

Plaatsingslijst van het archief Alois-Jozef Hellemans, KADOC Leuven, 1995 (onuitgegeven plaatsingslijst Pzersonen H-J 2).

B.6 Jos Keersmaekers

Jos Keersmaekers vervulde van jongs af verschillende functies met betrekking tot landbouw, al dan niet via de Boerenbond: secretaris van de boerengilde van Boechout (ca.1921-1967), correspondent van de lokale Onderlinge Kas voor Kindertoeslagen van de Belgische Boerenbond, plaatselijke verzekeringsagent van ABB (?-1967), zaakvoerder AVV-Boechout (ca.1922-1967), kassier Raiffeisenkas Boechout (1934-1966), titularis van de vrije lagere avondlandbouwschool van Boechout (ca.1922-1950), lid van het Oogstschattingscomité (1940-1945), erkend staalmeester van de Bodemkundige Dienst van België (ca.1934-1964), secretaris van de Veebond van Boechout (1946-1972), plaatselijk secretaris van het Verbond voor rundertuberculosebestrijding

van de provincie Antwerpen, enz. Hoewel de archieven die Jos Keersmaekers naliet (1921-1970) geen homogeen geheel vormen, bieden ze toch een representatief beeld op de werking van een boerengilde en van de verschillende andere organisaties en instellingen waarvan hij lid was. Ze bevatten onder meer gedeelten van financiële administratie en boekhouding, zakelijke briefwisseling, jaarverslagen, ledenlijsten, omzendbrieven, pamfletten, brochures, affiches, enquêtes, foto's, lessen en voordrachten, persknipsels, enz.

Plaatsingslijst van het archief Jos Keersmaekers, KADOC Leuven, z.d. (onuitgegeven plaatsingslijst Personen K-L 1).

B.7 Frits Pittery

Hoewel afkomstig uit Gent, werkte Frits Pittery in de jaren 1950 als beroepsofficier in Wallonië. In 1959 werd hij freelance-verslaggever van De Standaard-Het Nieuwsblad over alles wat Vlaamse uitwijkelingen in Wallonië en Frankrijk aanbelangt. Zo hield hij zich onder meer bezig met seizoensarbeiders en uitgeweken boeren. Pittery onderhield ook nauwe contacten met Band, de vereniging van Vlamingen in Wallonië, en publiceerde in het gelijknamige blad. De bundels (1949-1997) belichten de activiteiten en contacten die Frits Pittery ter zake ontplooiden en bevatten onder meer uitgebreide briefwisseling met Joris Sevenants, de verantwoordelijke van Band. De archieven kwamen terecht op de informatiedienst van de Boerenbond en belandden via een aanvulling op het Boerenbondarchief op KADOC. Er bestaat voorlopig geen toegang op deze stukken.

B.8 Frans Brusselmans

Frans Brusselmans, jurist en hoogleraar te Leuven, was verbonden aan de Belgische Boerenbond, onder andere als lid van de Raad van Bestuur van de Middenkredietkas. Van 1911 tot 1936 zetelde hij in de Kamer van Volksvertegenwoordigers als belangenverdediger van de Boerenbond. Brusselmans liet slechts voor de periode 1924-1927 inkomende en uitgaande briefwisseling na over de Belgische Boerenbond en de Katholieke Partij. De stukken zijn niet ontsloten.

B.9 Aloïs Van de Vyvere

Aloïs Van de Vyvere stond als katholiek politicus vooral bekend om zijn (gematigde) Vlaamse en sociale eisen. Hij was ook tweemaal minister van Landbouw: van 1911 tot 1912 en van 1925 tot 1926. Vanaf de jaren 1930 nam hij afstand van de politiek en besteedde hij meer aandacht aan de zakenwereld. De door hem achtergelaten papieren (1898-1977) zijn allesbehalve coherent en volledig: het betreft documenten die tijdens biografisch onderzoek over Van de Vyvere werden teruggevonden en samengebracht. Het merendeel van de stukken belicht zijn politieke loopbaan, waaronder een beperkt aantal stukken over zijn activiteiten als minister van Landbouw in

1925-1926 (onder meer briefwisseling en nota's betreffende financiële politiek). De latere loopbaan van Van de Vyvere, zoals zijn kort premierschap, zijn relaties met de Boerenbond en zijn verschillende zakelijke engagements (onder meer zijn voorzitterschap van de Raad van Beheer van de Nationale Bank en van Petrofina) vinden weinig neerslag in het archief. Wel bevinden er zich nota's over de aanvaring van Van de Vyvere met Gustaaf Sap over de Belgische Boerenbond in 1935.

Inventaris van het archief van Aloïs Van de Vyvere, KADOC Leuven, z.d. (onuitgegeven inventaris Personen VANDER-VANH 2).

B.10 August-Edmond De Schryver

Net zoals Aloïs Van de Vyvere was de katholieke politicus en advocaat August De Schryver voor korte tijd minister van Landbouw, met name in 1934-1935, 1935-1936 en 1943-1944 (in de regering in Londen). De archiefstukken belichten zowat alle belangrijke gebeurtenissen in de Belgische politiek sinds de jaren 1920 tot en met 1988. Vooral de werking en problemen van de vooroorlogse Katholieke Partij, de Tweede Wereldoorlog en de internationale christen-democratische beweging zijn goed gedocumenteerd. Specifiek over landbouw bevat het archief eerder weinig materiaal, al vindt men er wel nota's en persknipsels over de landbouwpolitiek van de regering (1935-1936), verkiezingsbrochures over het landbouwbeleid en over de Boerenbond (1936), de tekst van een radiotoespraak voor landbouwers in bezet België met briefwisseling en documentatie over de landbouwproblematiek in bezet België (1943), persknipsels over het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (1972) en publicaties, persknipsels, nota's en jaarverslagen van en over het Nationaal Instituut voor de Landbouwkunde in Belgisch-Congo (NILCO) en de koloniale landbouw. In een afzonderlijk deelbestand bleef ook een diepte-interview met August De Schryver bewaard [zie verder: CVP].

G. Kwanten, J. Verhoogen en L. Vints, *Inventaris van het archief van minister van Staat August E. De Schryver (1898-1991)*, KADOC Leuven, 1993 (KADOC Inventarissen en Repertoria 34).

Plaatsingslijst van het archief A.E. De Schryver (aanvulling), KADOC Leuven, 1996 (onuitgegeven plaatsingslijst Personen DEL-DES 15).

B.11 Paul De Keersmaecker

Onder premier Wilfried Martens was Paul De Keersmaecker (CVP) van 1981 tot 1992 onafgebroken staatssecretaris van Landbouw en Europese Zaken. Zijn uitgebreide archief (1980-1993), dat bijna uitsluitend over deze regeringsdeelnames handelt, droeg hij in 1995 over aan KADOC. Een eerste deel bestaat uit een omvangrijke reeks kabinetsdossiers die door medewerkers werden opgesteld als voorbereiding op vergaderingen, gesprekken en optredens van De Keersmaecker. Ze geven een goed beeld van de werking van het kabinet en van het landbouwbeleid en bevatten onder meer stukken over ministeriële en intergouvernementele vergaderingen, optredens in het parlement, buitenlandse reizen, onderhoud met buitenlandse en Belgische prominenten, publieke optredens, perscontacten, CVP- en EVP-vergaderingen, contacten met andere christen-democratische partijen, deelnames aan vergaderingen van boerenorganisaties (Boerenbond, Alliance Agricole Belge (AAB), Unions Professionnelles Agricoles (UPA), Landbouwcomice Asse, Gildes Wallonnes, enz.) en thematische dossiers (over varkenspest, hormonen, regionalisering van landbouwbevoegdheden, landbouwkinkomens, enz.). Het tweede deel van het archief is afkomstig van de persdienst van het kabinet en bestaat uit briefwisseling, toespraken, interviews, regeringsmededelingen en losse publicaties. Ten derde zijn er in het archief bijna 2000 chronologisch geordende dossiers inzake dienstbetoon aanwezig. In het vierde en laatste deel van het archief bevinden zich stukken van het Secretariaat van De Keersmaecker na zijn ontslag als staatssecretaris.

Plaatsingslijst van het archief Paul De Keersmaecker, KADOC Leuven, 1995 (onuitgegeven plaatsingslijst Personen DA-DEK 17).

B.12 Wivina Demeester-Demeyer

Wivina Demeester is sinds 1974 politiek actief bij CVP. Van opleiding is ze landbouwkundig ingenieur. Zij werkte van 1968 tot en met 1985 als lesgeefster bij de Boerenbond. De papieren die Wivina Demeester neerlegde in KADOC voor de periode 1975-1990 bestaan uit een groot aantal thematische dossiers over verschillende onderwerpen. Over landbouw bevinden er zich twee omslagen met inhoudelijke dossiers uit 1984.

Plaatsingslijst van het archief Wivina Demeester-Demeyer, KADOC Leuven, z.d. (onuitgegeven plaatsingslijst Personen DEL-DES 7).

C Christelijke Volkspartij (CVP)

Net als het archief van de Belgische Boerenbond vormt dat van de Christelijke Volkspartij (huidige CD&V: Christen-Democratisch en Vlaams) niet één geheel. Het is opgebouwd uit verschillende deelbestanden van de nationale CVP, van verschillende afdelingen, van verwante organisaties als ACW (Algemene Christelijke Werknemersorganisatie) en NCMV (Nationaal Christelijke Middenstandsverbond) en een collectie interviews met CVP-prominenten.

C.1 CVP/PSC - Nationaal (1945-1995)

Het nationale archief van de CVP (1945-1995) is bijzonder rijk. Het bevat in de eerste plaats verslagen en werkdocumenten van de nationale bestuursorganen van de partij, zoals het Nationaal Comité van CVP-PSC, Partijraad, Partijbestuur, Dagelijks Bestuur, enz. Daarnaast bleven notulen, werkdocumenten en documentatie bewaard van verschillende CVP-commissies en -werkgroepen. In de jaren 1970-1980 belichten heel wat documenten de werking van het partijsecretariaat en de ledenadministratie. Verder kunnen in het partijarchief stukken worden teruggevonden over de redactie van het tijdschrift *Zeg*, over de kiescampagnes sinds 1954 en over bijna alle nationale manifestaties en partijcongressen van de CVP tot het einde van de jaren 1980. Het partijsecretariaat verzamelde tevens uitvoerige informatie over de werking van de diverse CVP-arrondissementen en hield de briefwisseling bij. Tenslotte laten de archieven een licht schijnen op de werking van de Bond voor CVP-Provincie- en Gemeenteraadsleden, op binnen- en buitenlandse contacten en op de rol van de partij bij regeringsformaties.

Landbouw was voor de CVP steeds een belangrijk rechtstreeks beleidsdomein. Toch vertaalt dit zich niet in de bronnen: weinig documenten belichten de landbouw-politieke standpunten van de partij. Wel kunnen een aantal losse stukken teruggevonden worden, zoals notities, brochures en persnota's over '100 jaar Ministerie van Landbouw' (1984-1985); een documentatiedossier met brochures en nota's over de Belgische Boerenbond (1984); omzendbrieven en werkdocumenten van een CVP-studiedag over landbouw (1960); nota's over landbouw naar aanleiding van de regeringsvorming in 1972; nota's over de verwezenlijkingen van het Ministerie van Landbouw voor het verkiezingsprogramma in 1974; persberichten van Karel Pinxten als minister van Landbouw (1995); en briefwisseling met de Belgische Boerenbond over het samenstellen van verkiezingslijsten.

Plaatsingslijst van het archief CVP - Nationaal, Leuven, z.d. (onuitgegeven plaatsingslijst Organisaties CD&V en CVP 1).

C.2 CVP - afdelingen en aanverwante instellingen

C.2.1 CVP-jongeren en CVP-vrouwenwerking

In het archief van de CVP bevinden zich ook een aantal deelbestanden van afdelingen, onder meer van de CVP-vrouwenwerking (1946-1994) en de CVP-jongeren (1949-1997). In verband met landbouw bevatten deze bestanden evenwel zo goed als geen materiaal.

Plaatsingslijst van het archief CVP Jongeren, KADOC Leuven, z.d. (onuitgegeven plaatsingslijst Organisaties CD&V en CVP 2).

Plaatsingslijst van het archief CVP Vrouwenwerking, KADOC Leuven, z.d. (onuitgegeven plaatsingslijst Organisaties CD&V en CVP 3).

C.2.2 CVP-arrondissementen

Nauwelijks beter is het in dit opzicht gesteld met de arrondissementsarchieven. Er worden archieven bewaard van twaalf verschillende CVP-arrondissementen, maar de informatie over landbouw beperkt zich grotendeels tot een aantal nota's en omzendbrieven over de landbouwproblematiek en het partijprogramma in verband met landbouw, tot briefwisseling met (plaatselijke afdelingen van) de Belgische Boerenbond en sporadische congressen of gespreksavonden over landbouw.

Inventaris van het archief Antwerpen, Leuven, z.d. (onuitgegeven inventaris Organisaties CD&V en CVP Arrondissementen 1).

Plaatsingslijst van het archief CVP Brussel-Halle-Vilvoorde, Leuven, z.d. (onuitgegeven plaatsingslijst Organisaties CD&V en CVP Arrondissementen 2).

Plaatsingslijst van het archief CVP Gent-Eeklo, Leuven, z.d. (onuitgegeven plaatsingslijst Organisaties CD&V en CVP Arrondissementen 3).

Plaatsingslijst van het archief CVP Kortrijk, Leuven, z.d. (onuitgegeven plaatsingslijst Organisaties CD&V en CVP Arrondissementen 4).

Plaatsingslijst van het archief CVP Limburg, Leuven, z.d. (onuitgegeven plaatsingslijst Organisaties CD&V en CVP Arrondissementen 5).

Inventaris van het archief CVP Mechelen, Leuven, z.d. (onuitgegeven inventaris Organisaties CD&V en CVP Arrondissementen 6).

Plaatsingslijst van het archief CVP Oostende-Veurne-Diksmuide, Leuven, z.d. (onuitgegeven plaatsingslijst Organisaties CD&V en CVP Arrondissementen 7).

Plaatsingslijst van het archief CD&V Veurne-Diksmuide-Ieper-Oostende, Leuven, z.d. (onuitgegeven plaatsingslijst Organisaties CD&V en CVP Arrondissementen 8).

Plaatsingslijst van het archief CVP Oudenaarde. (onuitgegeven plaatsingslijst Organisaties CD&V en CVP Arrondissementen 9)

Plaatsingslijst van het archief CVP Roeselare, Leuven, z.d. (onuitgegeven plaatsingslijst Organisaties CD&V en CVP Arrondissementen 10).

Plaatsingslijst van het archief CVP Sint-Niklaas, Leuven, z.d. (onuitgegeven plaatsingslijst Organisaties CD&V en CVP Arrondissementen 11).

Plaatsingslijst van het archief CVP Turnhout, Leuven, z.d. (onuitgegeven plaatsingslijst Organisaties CD&V en CVP Arrondissementen 12).

C.2.3 Centrum voor Politieke, Economische en Sociale Studies (CEPESS)

Van groter belang zijn de archieven van het Studie- en Documentatiecentrum (SDC), sinds 1960 het Centrum voor Politieke, Economische en Sociale Studies (CEPESS). Hier kunnen onder meer de archieven van de 24 commissies van het CEPESS worden teruggevonden, met inbegrip van de verschillende colloquia en publicaties. Van de landbouwcommissie bleven briefwisseling, notulen van vergaderingen, nota's en werkdocumenten bewaard (1945-1975), evenals dossiers van verschillende subcommissies: Benelux, landbouwonderwijs, grondprijzen, landbouweconomie, fruit- en tuinbouw, zuivelproducten, landbouwpolitiek, bescherming landbouwmilieu en -areaal. In de aanvulling bevinden zich ten slotte een aantal documenten van de subcommissie Europese Landbouw uit 1981.

Plaatsingslijst van het archief CEPESS, KADOC Leuven, z.d. (onuitgegeven plaatsingslijst Organisaties CD&V en CVP 5).

Plaatsingslijst van het archief CEPESS (aanvullingen), KADOC Leuven, z.d. (onuitgegeven plaatsingslijst Organisaties CD&V en CVP 6).

C.3 Interviews met CVP-prominenten

In de periode 1985-1988 werden door KADOC interviews afgenomen van een aantal oudere prominenten van de partij, met de bedoeling het bewaarde archiefmateriaal aan te vullen. De bandopnames, transcripties en de klapper zijn raadpleegbaar in de leeszaal. In totaal werden 15 politici bevraagd, waaronder André Dequae en August-Edmond De Schryver. Vooral in het gesprek met De Schryver, minister van Landbouw in 1935-1936 (en in de regering te Londen in 1944), komt landbouw aan bod [zie p. 251]. De Schryver heeft het onder andere over de houding van landbouwers en andere maatschappelijke groepen ten opzichte van de vernieuwing van het CVP-programma na de Tweede Wereldoorlog en over zijn aanstelling, ambtsperiode en positie als minister van Landbouw.

D Koninklijke Maatschappij Eigenaars- en Landbouwersbond Brugge

De Koninklijke Maatschappij Eigenaars- en Landbouwersbond Brugge werd in 1885 opgericht. De oudste documenten in het archief stammen echter maar uit 1922 en gaan tot 1976. Het archief bevat verslagboeken van de Algemene Vergadering van de SV Centrale Brugsche Hallen (1922-1956) en de SV Land- en Tuinbouwbelang (1943-1956) en van de Algemene Vergadering, Beheerraad, Hoofdbestuur en Bedrijfsraad van de eigenlijke Eigenaars- en Landbouwersbond (1924-1976). Daarnaast kunnen zes inschrijvingsregisters van koeien en stieren van het Provinciaal Verbond van Veekweeksyndicaten van West-Vlaanderen (1952-1971) en processen-verbaal van de Algemene Vergadering van de Maalderij St. Isidorus te Hertsberge (1937-1941) worden teruggevonden. Bij dit archief horen ook twaalf boeken en brochures over de Belgische landbouw en landbouwersverenigingen. De documenten worden ontsloten door een onuitgegeven plaatsingslijst:

Plaatsingslijst van het archief Koninklijke Eigenaars- en Landbouwersbond Brugge, KADOC Leuven, z.d. (onuitgegeven plaatsingslijst Organisaties K 14).

E Landbouwonderwijs

Ten slotte bewaart KADOC archieven van twee congregaties die landbouwonderwijs organiseerden. Het gaat om de Zusters van Onze-Lieve-Vrouw ten Bunderen te Moorslede en de congregatie van de Diocesane Zusters van Overijse-Mechelen.

E.1 Zusters van Onze-Lieve-Vrouw ten Bunderen

Het archief van de Zusters te Moorslede gaat niet specifiek in op het onderwijs van de congregatie, al komt dat in verschillende documenten (bijvoorbeeld rekeningen, dagbladknipsels, bouwplannen, stukken betreffende jubilea en plechtigheden of varia) wel aan bod. De rest van het archief zit verspreid over het Rijksarchief in Brugge (Ancien Régime), de school van Moorslede (over de schoolgebouwen), het Bisdom Brugge (over het moederklooster) en de congregatie zelf (onder meer stukken over onderwijstaken). Het bestand in KADOC is raadpleegbaar en voorzien van een plaatsingslijst:

Plaatsingslijst van het archief van de congregatie van de Zusters van Onze-Lieve-Vrouw ten Bunderen (Moorslede), Leuven, 2004 (onuitgegeven plaatsingslijst).

E.2 Diocesane Zusters van Overijse-Mechelen

De Diocesane Zusters van Overijse-Mechelen richtten in Overijse eveneens landbouwonderwijs in, aan het Instituut van 't Heilig Hart. In het archief van deze congregatie, dat in november 2004 aan KADOC werd overgedragen, zit evenwel zo goed als niets over dit landbouwonderwijs. Wel bevindt er zich een omslag met stukken betreffende de landbouwschool (1893-1902) en exemplaren van de oud-leerlingenbond van de school (1923-1939). Het bestand is raadpleegbaar en ontsloten door een plaatsingslijst:

Plaatsingslijst van het archief van de congregatie van de Diocesane Zusters van Overijse-Mechelen (1611-2004), KADOC Leuven, z.d. (onuitgegeven plaatsingslijst Organisaties C 16).

7 L'Institut d'Histoire Ouvrière, Economique et Sociale (IHOES)

Adres: Avenue Montesquieu 3, 4101 Seraing

Tel/Fax: 04/330.84.28

E-mail: ihoes@swing.be

Website: http://www.seraing.be/ville/tourist_ihoes.htm

Het IHOES bewaart private archieven en alle vormen van documentatie met betrekking tot het arbeidersleven, economische en sociale bewegingen en de ideeën en doctrines die daaraan verbonden zijn. Verder coördineert en stimuleert de instelling wetenschappelijk onderzoek rond deze thema's, voornamelijk voor het Franstalige landsgedeelte (al wordt de nationale en internationale context evenmin uit het oog verloren) tijdens de 19de en 20ste eeuw. Concreet kunnen in het IHOES archieven worden teruggevonden van vakbonden, politieke partijen, verzetsbewegingen (Tweede Wereldoorlog), culturele organisaties, ondernemingen en verenigingen en van belangrijke personen die in deze verschillende instellingen actief waren. De bibliotheek en mediatheek van het IHOES bevatten onder meer 40.000 werken, 13.000 brochures, 40.000 foto's, 1500 affiches en 900 postkaarten. Hier bevinden zich ook een aantal zeldzame kranten en tijdschriften, video's en films.

Specifiek voor landbouwgeschiedenis zijn twee archiefbestanden van belang: de papieren Juliette Franquet en het archief van de Ligue du Coin de Terre de Verviers.

A *Papieren Juliette Franquet*

Juliette Franquet werd in juli 1940 gerekruteerd voor de Fédération nationale des journaux clandestins van het communistische Front de l'Indépendance (FI) en werkte er als organisatrice en redactrice. In de zomer van 1942 richtte ze samen met Joseph Oury en Jean Blanche het Comité de Défense Paysanne (CDP). Een half jaar later werd ze naar een andere dienst benoemd, maar ze weigerde haar landelijke verantwoordelijkheden op te geven. Midden 1943 volgde een overplaatsing naar de Borinage, waar ze zich verder met clandestiene pers zou bezighouden. Na de oorlog hield Juliette Franquet zich vooral bezig met het Congrès pour la paix, met betogingen tegen de Vietnam-oorlog en met anti-atoommarsen. Een deel van de bescheiden die ze naliet in het IHOES betreffen het CDP.

In deze documenten kunnen zes reeksen onderscheiden worden: historiek, organisatie, wetgeving, pamfletten/artikels en de situatie van landbouwwuitbatingen. Betreffende de historiek bevinden er zich twee getypte teksten, voorzien van handgeschreven aanpassingen en nota's: *La résistance dans les milieux paysans* (5p.) en J. Blanke, *Historique des journaux clandestins diffusés parmi la paysannerie* (10 februari 1951; 3p.).

De organisatiedocumenten bestaan uit twee ledenlijsten (1942-1943), het adres van een schuilplaats, een aantal boekhoudkundige stukken met diverse rekeningen van de verschillende sectoren van de organisatie, richtlijnen en vragenlijsten voor landelijke secties en documenten in verband met organisatorische problemen. De wetgeving bevat een herinnering van de gouverneur over de reglementering voor de levering van vlees (24 november 1942) en een instructie van de Nationale Landbouw- en Voedingscorporatie voor de inrichting van een algemeen register van landbouw-uitbaters onderworpen aan de cultuurplannen (10 juni 1944).

Verder kunnen een aantal pamfletten en artikels worden teruggevonden. Tenslotte herbergt dit archiefje enkele stukken over de uitbating van landbouwbedrijven tijdens de Tweede Wereldoorlog: een enquête over de opeisingen van de veestapel, rapporten en brieven betreffende de toestand van het vee, een jaarlijks budget van een landbouwuibating van 10ha (27 oktober 1942), berekeningen over verschillende teelten en een lijst van landbouwers die niet voldaan hebben aan hun verplichtingen inzake koolzaadteelt (8 juli 1943).

B   *Ligue du Coin de Terre de Verviers*

Deze volkstuinorganisatie liet in het IHOES een beperkt archiefbestand na. Er bevinden zich vijftien boekjes met procesverbalen voor de periode 1925-1959; diverse interne documenten (oproepen voor de Algemene Vergadering, diploma's, lidkaarten, inschrijvingslijsten, brochures, enz.); een dossier over een wedstrijdtentoonstelling georganiseerd in 1921; correspondentie betreffende de viering van de 25ste verjaardag van de organisatie in 1939; een register met kopieën van brieven (1932-1935); een register van het kasboekje van de penningmeester; en een dossier met documenten die voortkomen van het "*L'oeuvre de la bouchée de pain*".

8 Liberaal Archief

Adres: Kramersplein 23, 9000 Gent

Tel: 09/221.75.05

Fax: 09/221.12.15

E-mail: info@liberaalarchief.be

Website: <http://www.liberaalarchief.be>

Het centrale archief voor de liberale beweging in België/Vlaanderen werd in 1982 opgericht te Gent en is door de Vlaamse Gemeenschap erkend als archief- en documentatiecentrum op basis van een maatschappelijk-filosofische stroming. Het Liberaal Archief verzamelt, bewaart en ontsluit bronnenmateriaal over de liberale bewegingen in België/Vlaanderen vanaf het begin van de 19de eeuw. Het gaat niet alleen om eigenlijke archieven, maar eveneens om boeken, brochures, kranten en periodieken, foto's, affiches, vlaggen, museale stukken en audiovisueel materiaal. Verder verzorgt het Liberaal Archief eigen wetenschappelijke publicaties en tentoonstellingen.

Er wordt ruim 3.300 meter archief bewaard van grote liberale organisaties en personen (onder meer van de liberale partij, vakbond- en mutualiteitsafdelingen, het Willemsfonds, het Liberaal Vlaams Verbond en de Liberale Jonge Wachten/PVV-Jongeren) en van ruim duizend plaatselijke verenigingen: politieke kringen, sociaal-culturele verenigingen, sociaal geëngageerde organisaties, enz. Ook archieven van de Liberale Internationale en de Mont Pèlerin Society zijn aanwezig. De bibliotheek van het Liberaal Archief is met meer dan 20.000 titels de belangrijkste Belgische bibliotheek over het liberalisme.

A *Verslagen van de landbouwstudiedag van het Landelijk Verbond der Liberale Jeugd*

In januari 1949 wijdde het Landelijk Verbond der Liberale Jeugd een studiedag aan landbouw, waarvan de definitieve teksten bewaard bleven. Het betreft een beschrijving van de algemene landbouwpolitiek en -economie vanuit liberaal oogpunt en afzonderlijke verslagen over de tabaksteelt, de fruitteelt en de rol van de vrouw in het moderne landbouwbedrijf. Bij het rapport over de fruitteelt werd ook een ontwerp van motie omtrent de fruitteelt gevoegd, opgesteld op het congres van Namen (5-7 juni 1949).

B De Liberale Congressen

Het bestand 'Liberale Congressen' (1846-2004) is een door het Liberaal Archief samengestelde collectie die nagenoeg alle congressen van de Liberale Partij, de PVV/PLP, de Vlaamse PVV en de VLD omvat vanaf de oprichting van de Liberale Partij in 1846. Er bevinden zich ook archivalia van de congressen van splinterpartijen Parti Ouvrier Libéral en de Progressistische Partij en van het Liberaal Kongres voor de Vlaamsche Gewesten (1912). Op dit ogenblik wordt een klapper opgesteld die de Liberale Congressen moet ontsluiten. Deze congresarchieven kunnen bestaan uit definitieve teksten, ontwerp teksten, redevoeringen, stukken betreffende het congresverloop (bijvoorbeeld notulen), stukken betreffende de congresorganisatie en documentatie. Hoewel het algemene partijcongressen waren, kwam de landbouwproblematiek toch af en toe aan bod. Vaak werden op deze meetings verslagen voorgesteld over algemene economische en sociale omstandigheden, over de heropbouw van verwoeste gewesten na de Wereldoorlogen of over ruimtelijke ordening en grondbeleid, waarin wellicht ook naar agrarische problemen werd verwezen. Op een aantal congressen werd landbouw ook expliciet besproken:

- Liberaal Congres, 16-18 oktober 1920: rapport over de landbouwkwestie. Hierbij bevindt zich het pamflet Het Vraagstuk van den Landbouw, een uitgave van de Nationale Raad der Liberale Partij, dat naast de landbouwresoluties van het congres een wetsontwerp bevat van Selys-Lonchamps en Crick over de inrichting van landbouwkamers. Het wetsontwerp behandelt ook pachten, de organisatie van landbouwonderwijs en een kadastrale herziening en werd ingediend op basis van de eerder vermelde congresresoluties;
- Liberaal Congres, 18-19 juni 1932: rapport over het landbouwwraagstuk;
- Liberaal Congres, 19-20 oktober 1935: ontwerpbesluiten van de Commissie Landbouwwraagstukken;
- Liberaal Congres, 24-25 november 1945: ontwerp teksten van de Commissie Landbouw;
- Liberaal Congres, 20-21 oktober 1962: ontwerpverslag over de sociale toestand in de landbouw;
- Liberaal Land- en Tuinbouwcongres, 14-15 december 1963: resoluties, algemene rapporten, rapporten van de commissies 'De Belgische landbouw in de nationale economie' en 'De Belgische landbouw in het kompleks van de gemeenschappelijke markt', stukken betreffende het verloop en de organisatie van het congres en een persknipsel uit Het Volksbelang;
- Liberaal Verkiezingscongres, 28 maart 1965: redevoering door Jean Picron, voorzitter van de PVV-commissie Landbouw.

Het Liberaal Kongres voor de Vlaamsche Gewesten (1912) geldt als het eerste hoogtepunt in de ontvoogding van het Vlaamse liberalisme. Het was uiteraard geen officieel partijcongres. Er werd vooral gedebatteerd over het onderwijs, de verspreiding van het liberalisme in het katholieke Vlaanderen en het instellen van een nieuwe

pachtwet om boeren tegen misbruiken te beschermen. Het archief van dit congres bevat onder meer rapporten over 'Land- en Tuinbouwonderwijs', 'Het verpachten van landelijke goederen' en 'Het aflossen, bij uitdelging, der hypotheekaire schulden der Landbouwers' en notulen van het congres.

C *PVV-archief, Commissie Landbouw*

In 1975 werden in de schoot van het PVV-bestuur twee permanente werkgroepen voor 'Landbouw' en 'Middenstand' opgericht. De Commissie Landbouw bestond uit de liberale leden van de Kamer- en Senaatscommissies 'Landbouw en Middenstand' en leden van het Algemeen Boeren Syndikaat (ABS) en wou een tegengewicht bieden aan de wisselwerking tussen de CVP en de Belgische Boerenbond. Het archief van deze Commissie bleef bewaard voor de periode 1975-1987 en is raadpleegbaar met uitzondering van de briefwisseling. Het bestaat uit twee mappen: vergaderingen en organisatie van landdagen.

Het grootste deel van de vergaderstukken bestaat uit uitnodigingen en agenda's van vergaderingen. Verder vind je er beslissingen genomen op de vergaderingen en briefwisseling, onder andere met het Algemeen Boeren Syndikaat, het Ministerie van Landbouw, de leden van de Commissie en het Nationaal Bestuur van de PVV. Verschillende stukken betreffen de organisatie van landdagen. Verder wordt er vooral gesproken over ruilverkavelingen en onteigeningen, prijzen en de Europese landbouwpolitiek. Heel af en toe bleven er verslagen van de vergaderingen bewaard.

Het tweede deel van het archief betreft de organisatie van drie liberale landdagen, dit zijn plaatselijke studiedagen rond land- en tuinbouw. De eerste liberale landdag werd georganiseerd in 1977 te Dendermonde. Hiervan bleven geen documenten bewaard. Dat is wel het geval voor de landbouwstudiedag te Geel van 3 juni 1978. De archivalia betreffen briefwisseling, uitnodigingen, programma's, verslagen van de drie commissies (EEG-prijsbepaling; ruilverkaveling en landinrichting; tuinbouw), de resolutie van deze commissies en een toespraak van PVV-voorzitter Willy De Clercq. Op 21 april 1979 werd te Eeklo de 'PVV-landdag Meetjesland voor Boer en Tuinder' ingericht. Hiervan bleven verslagen van de commissies (landpacht - eigendomsrecht - overname van het bedrijf bij successie - ruilverkaveling; de Grondbank; hinderlijke bedrijven - gewestplan - landschapszorg) bewaard, naast uitnodigingen en programma's. De documenten over de landdag te Gits op 23 februari 1980 bevatten briefwisseling en uitnodigingen, ontwerprapporten en -resoluties over de Grondbank en de overname van bedrijven en een toespraak van Willy De Clercq.

D   *Verslagboeken van de Liberale Partij*

Deze verslagboeken (1927-1974) bevatten weergaven (notulen en verslagen) van meer dan 1000 vergaderingen van verschillende organisaties binnen het bestuur van de Liberale Partij tussen 1927 en 1974. Landbouw werd relatief weinig besproken, maar toch vindt men er een aantal korte besprekingen en rapporten over het landbouwbeleid, debatten over pachtovereenkomsten, rapporten van de Commissie Landbouw, nota's betreffende de sociale situatie van de landbouwers, ontwerp-resoluties in verband met landbouw, voorbereidingen van landbouwcongressen, een rapport over de werking en het personeel van het Departement Landbouw, debatten over de invloed van de kerk en de Boerenbond op het landbouwbeleid en over geschillen met de Belgische Boerenbond, enz. Dit bestand wordt ontsloten door een driedelige inventaris met een uitgebreide onderwerpenregister:

B. D'Hondt, *Inhoudsbeschrijving van de Verslagboeken van de Liberale Partij, 13.2.1927 - 6.10.1974*, Gent, 1995-2002, 3 dln. (onuitgegeven).

E   *Persmededelingen van de Liberale Partij*

Dit bestand vangt eveneens aan in 1927, maar bevat vooral materiaal vanaf de jaren 1970-1980. Er kunnen onder meer een kleine 50 persmededelingen over landbouw, tuinbouw en sierteelt (1937-1996) en ongeveer 35 over milieu en ruimtelijke ordening (1972-1997) worden teruggevonden. Ook de persberichten over de Europese eenmaking, onderwijs en economie kunnen van belang zijn. De persmededelingen zijn slechts ontsloten tot en met 1997:

B. D'Hondt, *Index op de persmededelingen van de Liberale Partij, de PVV/PLP, de PVV en de VLD, 1927-1997*, Gent, 1998 (onuitgegeven).

F   *Paul Kronacker*

Paul Kronacker, parlementair, Kamervoorzitter en minister, speelde van 1944 tot 1947 een belangrijke rol bij de bevoorrading van België. Om België van de nodige levensmiddelen te voorzien was de aankoop ervan door de overheid op de internationale markt noodzakelijk. Paul Kronacker werd na de bevrijding in 1944 als minister zonder portefeuille door de Ministerraad belast met deze opdracht. Vanaf 1946 kreeg hij de titel minister van Invoer, hoewel hij geen ministeriële administratie ter beschikking had. Kronacker behield deze functie tot en met 1947. De invoer van voedingswaren in België werd verzekerd door verschillende internationale missies, die landbouwproducten opkochten op de wereldmarkt en naar België brachten. De missies van Brussel, Londen en Washington vormden de zenuwcentra van deze operaties. Vanaf eind jaren 1940 werden de verschillende missies opgedoekt. In 1952 werd ook de missie van Brussel, het administratieve centrum van de invoeroperaties, opgeheven.

Kronacker liet in het Liberaal Archief archief na voor de periode 1930-1970. Het betreft grotendeels uitgegeven verslagen van de zittingen van Kamer en Senaat. Wel interessant zijn de diverse nota's, voorbereidende stukken en briefwisseling die zich tussen deze verslagen bevinden. De stukken die voortkomen van Kronackers activiteiten in de Kamer bevatten een aantal interessante dossiers:

- nota's, correspondentie en verslagen over een wetsvoorstel inzake landpacht (1948);
- een dossier over een wetsvoorstel met betrekking tot de financiering van het Nationaal Instituut voor Landbouwkrediet (NILK) (1949);
- een voorstel tot ratificatie van een internationale graanconventie van de Food and Agricultural Organization (FAO), dat onder meer internationale prijsafspraken regelde (1949);
- twee uitgebreide dossiers over het Marshall-plan, met onder meer tabellen van productie en consumptie van verschillende landbouwproducten (1948-1949);
- een dossier over de invoering van de exporttaks (1947);
- documenten over de begroting van het Ministerie van Bevoorrading (1945-1949), die onder meer toespraken van Kronacker voor de Kamer bevatten, met resultaten van de invoer van voedingsmiddelen in België.

De eigenlijke activiteiten van Kronacker als minister van Invoer komen in zijn archief jammer genoeg niet aan bod. Het Kronacker-archief is ontsloten door een ter plaatse in te kijken (voorlopig) onuitgegeven inventaris.

Inventaris Archief Paul Kronacker (onuitgegeven inventaris).

HOOFDSTUK 2

UNIVERSITAIRE INSTELLINGEN

1 Faculté Universitaire des Sciences Agronomiques de Gembloux (FUSAGx)

Adres: Passage des Déportés 2, 5030 Gembloux

Tel: 081/62.21.11

Fax: 081/61.45.44

Website: <http://www.fsagx.ac.be>

E-mail: fsagx@fsagx.be

De Faculté Universitaire des Sciences Agronomiques de Gembloux, in 1860 opgericht door de toenmalige minister van Binnenlandse Zaken Charles Rogier, is de oudste Belgische onderzoeks- en onderwijsinstelling die zich louter met landbouwkunde en bio-ingenieurswetenschappen bezighoudt. Haar werking concentreert zich vandaag op drie assen: landbouwkundige wetenschappen; milieuwetenschappen en -technologieën, en chemie en bio-industrie. Momenteel werken er meer dan 500 personen in de ruim 30 afdelingen van de faculteit.

Ondanks het grote belang van deze faculteit - ook historisch gezien - op het vlak van landbouwkundig onderzoek, bewaart ze slechts weinig archiefmateriaal. Dat is bovendien verspreid over verschillende sites en is niet ontsloten. De meeste vindplaatsen hebben geen idee over omvang of periode van de bewaarde documenten. Ze zouden in geen geval verder teruggaan dan 1945, omdat volgens FUSAGx tijdens de Tweede Wereldoorlog alle archieven werden vernietigd. Onder meer over het personeel bleef een grote reeks documenten bewaard. Soms zijn deze dossiers veeleer beperkt, maar in andere gevallen kunnen ze erg uitgebreid zijn en onder meer ook verschillende officiële akten bevatten. De Service d'Etudes houdt fiches bij van de studenten aan de faculteit. Deze beperken zich meestal tot naam, geboortedatum, verloop van de studies en eventueel documenten over het doctoraat. Verder bleven ook de notulen en besluiten van de Faculteitsraad bewaard, evenals documenten van de financiële dienst, maar deze laatste worden slechts bijgehouden tijdens de wettelijke bewaartermijn. Mogelijk bewaren de verschillende departementen nog archivalia over het eigen onderzoek, maar daarover worden derden niet geïnformeerd.

De faculteit beschikt wel over een omvangrijke bibliotheekcollectie met grote historische waarde, waarvan de oudste werken teruggaan tot de 16de eeuw.

2 Katholieke Universiteit Leuven (KULeuven)

A Universiteitsarchief

Adres: Mgr. Ladeuzeplein 21, 3000 Leuven

Tel: 016/32.46.24

Fax: 016/32.46.91

E-mail: archieff@bib.kuleuven.be

Website: <http://www.bib.kuleuven.be/bibc/btab/index.htm>

Het universiteitsarchief van de Katholieke Universiteit Leuven bevat ruim 2 strekkende kilometer documenten. Het eigenlijke archief van de oude universiteit (Ancien Régime) en van de Rijksuniversiteit Leuven (1817-1835) berust in het Rijksarchief te Leuven. Het moderne KULeuven-archief werd zwaar beschadigd tijdens de Eerste Wereldoorlog. Het universiteitsarchief bevat ook stukken van verschillende (voornamelijk religieuze) instellingen en van particulieren. Heel wat retoren en professoren lieten er hun professionele archieven achter.

A.1 Archieven van de centrale administratieve diensten

In de archieven van de centrale administratieve diensten bevinden zich talrijke uiteenlopende documenten over het Landbouwkundig Instituut van de KULeuven [zie], onder meer: financiële verslagen en rekeningen (1898-1914); financiële agenda's van professor Theunis (1899-1914); documenten betreffende toelatingsexamens en inschrijvingslijsten (1894-1921); examengelden (1908-1914 en 1918-1919); inschrijvings- en examengelden van de Brouwerijschool (1888-1892); inschrijvingen en examenresultaten (1919); boekhouding van de Ferme du Brempt (een proefboerderij in Lovenjoel die het Landbouwinstituut een paar jaar in pacht had; zie ook archiefdienst UCL); examen- en cursusgelden (1919-1935); programmabrochures (1879-1939); openbare aanbestedingen met betrekking tot bouw en verbouwingen.

A.2 Archieven van rectoren en professoren

A.2.1 Emile Van Dievoet

Het universiteitsarchief bewaart onder andere de documenten van de Leuvense jurist Emile Van Dievoet (1886-1967), minister van Landbouw van 1931 tot 1932. Hij bestudeerde de pachtgebruiken en bereidde herzieningen van de pachtwetgeving voor. Van een eerste studie uit 1911 bleven vragenlijsten bewaard betreffende pachtcontracten in alle Belgische provincies. In 1933 stelde Van Dievoet een algemeen overzicht en overzichten per regio op van de pachtcontracten in België.

A.2.2 *Paulin Ladeuze*

Het archief van rector Ladeuze is, evenals de rest van de hieronder vermelde archieven, niet ontsloten. Het bevat verschillende documenten met betrekking tot het Landbouwinstituut: een *Mémoire rédigé par la Commission nommée par la Société scientifique de Bruxelles dans sa séance du 26 octobre 1876* (een handgeschreven verslag waarin de krachtlijnen van het nog op te richten Landbouwinstituut werden vastgelegd); briefwisseling (1882-1939); verslagen van de Commission des Professeurs (1885-1886); budgetten (1885-1888); verscheidene documenten met betrekking tot het Zoölogisch Instituut, waaronder uitgebreide financiële verslagen (1907-1930); programmawijzigingen (1902 en 1908); stukken betreffende de Brouwerijschool (1909-1939); een map met budgetten van het instituut (1934-1940); lonen, rekeningen, studentenaantallen, enz.; briefwisseling in verband met subsidies (1938-1940) en wedden van professoren (1920-1940); plannen en bouwvergunningen van laboratoria en van de het nieuwe gebouw in Heverlee; documenten over de opening van het nieuwe gebouw (1939); enz.

A.2.3 *Anderen*

Andere rectoren en professoren bewaarden minder archivalia over het Landbouwinstituut.

Van Waeyenbergh

In het archief van rector Van Waeyenbergh bevindt zich briefwisseling (1935-1961), nota's over de bodemkundige dienst en het zoötechnisch centrum (1941-1948) en budgetten (1934-1936).

Albert Descamps

Rector Descamps liet alleen briefwisseling achter (1962-1966).

Amaat Dumon

Bij de archivalia van professor Amaat Dumon kan onder meer technische informatie over veredeling en genetica worden teruggevonden, naast reisdocumenten, cursussen en briefwisseling.

B Faculteit Bio-Ingenieurswetenschappen

Adres: Kasteelpark Arenberg 20, 3001 Heverlee

Tel: 016/32.16.19

Fax: 016/31.19.99

Website: <http://www.biw.kuleuven.be>

De geschiedenis van deze faculteit staat te lezen in:

R. Antoine, G. Hennebert, 'La Faculté des sciences agronomiques de l'Université catholique de Louvain 1778-1985', in: *Revue trimestrielle des amis de l'Université catholique de Louvain*, 2, 1985, 3-66.

B. Woestenborghs, R. Hermans, Y. Segers, *In het spoor van Demeter. Faculteit Bio-ingenieurswetenschappen KULeuven, 1878-2003*, Leuven, 2005.

De faculteit Bio-Ingenieurswetenschappen van de KULeuven gaat terug tot het Landbouwkundig Instituut of kortweg Landbouwinstituut (Institut Agronomique) dat werd opgericht in 1878. Het initiatief kwam van een groep katholieke grondbezitters en werd gesteund door het episcopaat. Deze instelling had tot 1892 een bijna onafhankelijk statuut, maar werd dan officieel aan de Faculteit der Wetenschappen van de Leuvense universiteit verbonden. Pas in 1965 werd het Landbouwinstituut een zelfstandige Faculteit der Landbouwwetenschappen, die kort daarna splitste in een Franstalige en een Nederlandstalige afdeling. De archieven van het voormalige Instituut zitten dan ook verspreid over verschillende instellingen[ZIE] .

In een kelder van het hoofdgebouw van de Leuvense landbouwfaculteit bevindt zich nog steeds belangrijk archief. Een eerste ruimte bevat een aantal recente documenten, onder meer in verband met emeritaten en overlijdens van professoren, proclamaties, infodagen, personeelsdossiers, stukken over de hervorming naar de 'bachelor-master'-structuur, de samenwerking met andere universiteiten, de verdeling van leerstoelen, inkomende en uitgaande briefwisseling, enz. Sinds 1980 worden hier eveneens verslagen van faculteits- en departementsraden bijgehouden, naast puntenlijsten en processen-verbaal van deliberaties (1965-2002).

Het eigenlijke archief van de faculteit bevindt zich in een tweede, moeilijk toegankelijke ruimte en bevindt zich in een totaal ongeordende staat. Het is daarom niet vanzelfsprekend de exacte inhoud van deze documenten in te schatten. De stukken ouder dan 1965 werden in het kader van nog lopend onderzoek naar de geschiedenis van de faculteit voorzien van een plaatsingslijst. Hier bevindt zich onder meer briefwisseling met het Ministerie van Onderwijs over de inrichting van cursussen, studentenaantallen, benoemingen, budget en personeelsbeleid (1947-1950); met de plaatsingsdienst van het Instituut (1936-1950); met studenten en doctorandi (jaren 1940-1950); over studiebeurzen in de Verenigde Staten en Kongo (jaren 1950), enz.

Daarnaast zijn er ook boekhoudkundige documenten aanwezig: rekeninguittreksels (1941-1962); facturen van leveranciers (1960-1962); kasboekjes voor kleine uitgaven (1954-1962); onkostennota's (1960-1966); prijslijsten en offertes (jaren 1940-1950), enz. Verder bevinden er zich documenten met betrekking tot de schade opgelopen tijdens de Tweede Wereldoorlog; aanvragen bij de plaatsingsdienst voor oud-studenten (1928-1955); berichten aan studenten (jaren 1930); bibliografieën van professoren (jaren 1930); verslagen van de Hoge Raad voor Wetenschappelijk Onderzoek in de Landbouw (1963-1964), de Nationale Raad voor Wetenschapsbeleid (1964-1965) en van CREA (Comité nationale chargée d'examiner le problème de la Révision générale du programme des Etudes Agronomiques universitaires, 1964-1965); mappen van de Journées d'Agronomie coloniale (1937); inschrijvingen en uitslagen van het ingangsexamen voor graduaat landbouwwetenschappen (1939-1955); enz.

Het grootste deel van de archivalia is evenwel jonger dan 1965, maar op geen enkele manier ontsloten en ongeordend. Het archief is ook niet te raadplegen. Hier vindt men verslagen van de faculteits- en departementsraden vanaf 1965 en van de Permanente Onderwijs Commissie; algemene briefwisseling vanaf de jaren 1960; stukken in verband met de opbouw van programma's en de inhoud van colleges, dossiers met functiebeschrijvingen van het technisch personeel (1971); een map met briefwisseling over problemen met de verdeling van de bibliotheek, het didactisch materiaal en de laboratoriumuitrusting na de splitsing (jaren 1970); stukken over de viering van het 100-jarig bestaan in 1978 (voornamelijk foto's, ook uitnodigingen, inschrijvingen, brochures, enz.); een paar promotievideo's en oude fotoboeken; foto's van het Zoötechnisch Centrum in Lovenjoel; verslagen van studiedagen; enz. Een deel van de documenten is van zeer recente aard en betreft didactiek, gastprofessoren, semesterexamens, gebouwen, netwerken en samenwerkingsverbanden met andere universiteiten, emeritaten (met uitnodigingen, speeches en bio-bibliografische overzichten), het Centrum voor Agrarische Bio- en Milieu-Ethiek (CABME), enz. Van twee professoren, Vic Goedseels en Robert Schoonheydt, bleef eveneens archief bewaard. Het gaat om een ongeordend geheel van persoonlijke briefwisseling, verslagen, brochures, enz. Ten slotte kunnen een aantal bescheiden in verband met de studenten worden vermeld: fiches met punten per student (1935-1983), stambladen van studenten (1964-1965) en documenten over stages en Erasmusuitwisselingen.

3 Université Catholique de Louvain (UCL)

A *Service des Archives*

Adres: Rue Montesquieu 27, 1348 Louvain-la-Neuve

Tel: 010/47.48.84

Fax: 010/47.90.57

E-mail: mirguet@arcv.ucl.ac.be

Website: <http://www.arcv.ucl.ac.be>

De archiefdienst van de Université Catholique de Louvain werd opgericht in 1982 en bewaart hettoegewezen deel van de archieven van de KULeuven vóór de splitsing in 1968, de archieven van de universiteit sinds 1968 (rectorale archivalia, archieven van de centrale administratie, van de faculteiten en van de onderzoekscentra) en een aantal persoonsarchieven, meestal van professoren. In de mate van het mogelijke verzekert de archiefdienst van de UCL de bewaring van de dynamische en semi-dynamische universiteitsarchieven en voorziet de bewaarde archivalia van inventarissen. Op basis van het archiefmateriaal worden tentoonstellingen georganiseerd en artikels en andere publicaties opgesteld. Er wordt onder meer een deel van de archieven van het Institut Agronomique, de latere Faculté d'Agronomie, bewaard aan de UCL [zie p. 224, 266]. Tot en met 1965 zijn deze archieven ook ontsloten en raadpleegbaar. Ze kunnen worden onderverdeeld in de eigenlijke archieven van het instituut en die van de Cercle Agronomique, de vereniging van landbouwstudenten.

A.1 *Archives historiques de la Faculté d'Agronomie*

A.1.1 *Historische documenten in verband met de Faculté d'Agronomie*

Hoewel het hier beschreven archiefmateriaal stamt uit de periode vóór 1965, toen er nog geen sprake was van een afzonderlijke faculteit landbouw, worden ze hier toch vermeld als archieven van de Faculté d'Agronomie: op deze manier zijn ze namelijk opgenomen in de collecties van het UCL-archief. De archivalia bestaan uit verschillende types van documenten. Vaak gaat het om notulen van vergaderingen, briefwisseling of stukken in verband met professoren en studenten. De belangrijkste stukken zijn:

- notulen van vergaderingen van de Commission Administrative (1878-1964) en van de Commission Organisatrice (1882-1883) van het Institut Agronomique; notulen van het Comité du Musée d'Agriculture (1939); notulen van de zittingen van de Cercle Agronomique (1897-1936), samen met statuten (1885) en verslagen over de werking van de Cercle Agronomique (1888-1890);
- briefwisseling van Victorien Antoine, directeur van het Landbouwkundig Instituut, met collega's en de rector (1934-1950); briefwisseling aan Leon Verhelst, directeur van de Brouwerijschool (1899); briefwisseling van de Brouwerijschool, voornamelijk over analyses (1892-1926);

- stukken over de oprichting van de Société Scientifique de Bruxelles (1875);
- aanwezigheidsregisters van professoren (1913, 1919-1924);
- documenten betreffende de studenten: een alfabetisch adressenboek van studenten (1899-1904); registers (1887-1914) en fiches (1928-1939) met examenuitslagen; registers van goedgekeurde diploma's (1939-1942; 1966-1968);
- documenten in verband met examens (1878-1954), toelatingsexamens (1878-1923) en brouwerijexamens (1887-1941);
- varia: stukken over de viering van het 100-jarig bestaan in 1978 (met onder meer een video-opname, posters, foto's en felicitaties); een deel van het plantenarchief van het nieuwe gebouw in Heverlee (1936-1939); een kasboek van de Ferme du Brempt (1895-1898), de proefboerderij van het Instituut [zie ook: Universiteitsarchief KULeuven]; subsidies, budgetten en rekeningen (1901-1907).

A.1.2 Didactisch en wetenschappelijk materiaal

Verder wordt er van het Institut Agronomique nog heel wat didactisch en wetenschappelijk materiaal bewaard. Het gaat dan om een aantal syllabi, cursussen en studentennota's vanaf het begin van de 20ste eeuw, maar ook om heel wat didactische wandplaten en kaarten, oude microscopen en mechanische meettoestellen, barometers, verrekijkers, reageerbuisshouders, honderden glasplaatjes met microscopische voorbeelden, enkele dozen met dierenschedels en slangenhuiden, schildpaddenschalen, olifantenpoten, geweien, enz.

A.1.3 Iconografisch materiaal

Ten slotte dient hier de ruime fotocollectie aangestipt te worden. In 2002 droeg de Faculté d'Agronomie 28 dozen met foto's in verband met landbouw over aan de archiefdienst. De meeste foto's en glasplaten komen voort van de professoren Edmond Leplae en E. Opsomer, beiden actief in Belgisch Kongo, sommige ook van het agentschap Congo Presse en van de Paters van Scheut, maar van heel wat afbeeldingen is de herkomst onbekend. Het grootste deel foto's belicht de tropische landbouw, voornamelijk in Midden-Afrika. De afbeeldingen stammen uit de periode vanaf het begin van de 20ste eeuw tot 1960, maar de meerderheid belicht de jaren 1920 tot en met 1940. De belangrijkste categorieën zijn: landbouw algemeen, nieuwe en traditionele toepassingen inzake mediterrane en tropische gewassen, traditionele en koloniale veeteelt, werktuigen en machines, irrigatietechnieken, landen en regio's, botanische prenten.

Daarnaast bevat de collectie foto's en glasplaten over landbouwmachines en de Belgische vlasteelt. Bij de inventarisatie van dit bestand heeft men de oorspronkelijke onderverdeling zoveel mogelijk behouden. Meestal was deze indeling thematisch, soms ook per land.

Inventaires des photos et plaques de verre concernant des machines agricoles et la liniculture belge (onuitgegeven)

Daarnaast kunnen er ook glasplaten worden teruggevonden met zichten op de universitaire gebouwen, onder meer binnenzichten van het kankerinstituut, landbouwlaboratoria, beelden van het nieuwe gebouw in Heverlee (1939), enz. Groepsportretten en foto's van individuele professoren en studenten bevinden zich eveneens in de iconografische collectie.

A.1.3 Rapporten, verslagen en studies

Naast archiefmateriaal stricto sensu worden hier eveneens een groot aantal studies bewaard, uitgevoerd aan het Landbouwkundig Instituut en elders. Naast het eigen tijdschrift *Revue Agronomique* (1895-1908), bevinden er zich onder andere jaarverslagen (1976-1993) en onderzoekssamenvattingen (1952-1973) van het IWONL; jaarverslagen van het Institut pour la Recherche scientifique en Afrique centrale (IRSAC, 1948-1955) en publicaties van NILCO/INEAC.

A.2 Archives du Cercle Agronomique

Het archief van de Cercle Agronomique, de vereniging van landbouwstudenten, bestaat uit algemene dossiers, geklasseerd per jaar en lopend van 1957 tot en met 1980. De dossiers bevatten meestal briefwisseling, pamfletten en stukken over de activiteiten van deze landbouwkring. In het dossier van 1957-1958 bevinden zich ook de statuten van de studentenvereniging, in dat van 1963-1964 een project ter herziening van de statuten.

Een geschiedenis van de landbouwkring vindt men in volgend boek.

D. Van Boxem, *Een eeuw Vlaamse Landbouwkring*, Leuven, 1988.

A.3 Fonds privés

Tussen de persoonsarchieven kunnen stukken worden teruggevonden van de professoren Pierre Staner en J. E. Opsomer, beiden tropische landbouwkundigen.

A.3.1 J.E. Opsomer

De Leuvense professor Opsomer was een tijdlang afdelingshoofd van INEAC in Belgisch Kongo. Het archief van Opsomer is eigenlijk geen afzonderlijk bestand: op verschillende ogenblikken legde hij stukken neer in het archief, die vervolgens verdeeld geraakten over meerdere bestanden. Een deel kwam zo bijvoorbeeld tussen het archief van het Landbouwkundig Instituut terecht, onder meer persoonlijke nota's over de geschiedenis van het landbouwonderwijs in België. Toch bewaart de archief-

dienst van de UCL ook een afzonderlijk bestand van Opsomer, waarin zich enkele dossiers bevinden van het Centre d'Histoire et de Technique over tropische landbouwkunde, een aantal cursussen Agronomie Générale, verslagen over de geschiedenis van het Nederlandse landbouwproefstation Buitenzorg op Java tussen 1905 en 1930, foto's van het laboratorium voor tropische fytotechniek in Heverlee (1954-1963), een dossier met diverse foto's en illustraties van E. Leplae en een aantal rapporten over tropische landbouwkunde.

A.3.2. *Pierre Staner*

Staner, [zie ook: Koninklijk Museum voor Midden-Afrika], professor tropische plantkunde, schonk in 1983 zijn persoonlijke bibliotheek aan de UCL. Tussen de eigenlijke publicaties bevonden zich ook een aantal persoonlijke documenten, die werden overgemaakt aan de archiefdienst van de universiteit. Het fonds Staner bevat geen stukken over zijn professorale activiteiten, maar voornamelijk administratieve documenten van een aantal instellingen waar Staner deel van uitmaakte. Naast een overzicht van de publicaties van Staner (1928-1979) bevinden er zich onder andere diverse expertiseverslagen (1933-1939); briefwisseling en voordrachten als Inspecteur Royal des Colonies (1940-1960); wetgeving in verband met de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen (Commission Royale des Monuments et des Sites) (1931-1981).

Het fonds Staner is ontsloten door een onuitgegeven inventaris:

E. Piret, *Fonds Pierre Staner (1901-1984)*, Louvain-la-Neuve, 1984 (onuitgegeven).

B Faculté d'Ingénierie Biologique, Agronomique et Environnementale

Adres: Croix du Sud 2, 1348 Louvain-la-Neuve

Tel: 010/47.37.19

Fax: 010/47.47.45

Website: <http://www.agro.ucl.ac.be>

De archieven die de Faculté d'Ingénierie Biologique, Agronomique et Environnementale bewaart, bestrijken de periode 1966-2001 en zijn onderverdeeld in vier delen: de archieven van de faculteit zelf en de bescheiden voortkomend uit contacten met de centrale universitaire overheid, met andere afdelingen binnen de UCL en met instellingen buiten de universiteit.

B.1 Archieven van de faculteit

De stukken van de faculteit zelf zijn het talrijkst en zijn geklasseerd naar functie.

B.1.1 De facultaire overheid

Het archief van de facultaire overheid (1966-2001) omvat algemene briefwisseling; briefwisseling en verslagen van de decanen; contacten met de rectoren en het rectoraat.

B.1.2 Structuur van de faculteit

Onder de archieven betreffende de structuur van de faculteit (1966-2001) bevinden zich vijfjarenplannen van de departementen; strategische plannen, administratieve richtlijnen en reglementen van de faculteit; stukken over de herstructurering van de faculteit; wetteksten; activiteits- en jaarverslagen; verslagen van de faculteitsraad; verslagen van de verschillende departementen, commissies en onderzoeksafdelingen aan de faculteit; dossiers over het beheer van de externe centra; documenten over emeritaten, colloquia en festiviteiten; stukken van de studentenverenigingen.

B.1.3 Onderwijs

De archieven betreffende onderwijs (1968-2000) bevatten onder andere briefwisseling (onder meer informatieaanvragen van toekomstige studenten); brochures en affiches over de opleiding en brochures van opleidingen aan andere Belgische en buitenlandse universiteiten; dossiers over de organisatie van de opleiding: stages, vormingen op het terrein, programma's, uurroosters, evaluatie van het onderwijs, didactisch materiaal, studiereizen, kandidaatstellingen voor studiebeurzen, enz.; notulen van de Onderwijscommissie; documenten over de hervorming van de opleiding; vacante leerstoelen; stukken over het onthaal van nieuwe studenten, statistieken van

nieuwe inschrijvingen, van examenresultaten, enz.; lijsten van studenten; examenreglementen en -resultaten; diploma's; lijsten en samenvattingen van eindwerken en doctoraten.

B.1.4 Onderzoek

Het archief van de faculteit bevat heel wat materiaal aangaande onderzoek (1971-2000), waaronder: correspondentie en andere documenten van de Onderzoeksraad; documenten over prijzen en beurzen; dossiers over publicaties; interuniversitaire onderzoeksprojecten; activiteitenverslagen; externe contacten.

B.1.5 Financiën

Een ander deel van het archief bevat documenten omtrent financieën (1965-1994). Het gaat om budgetten (van de faculteit, de bibliotheek, het secretariaat, enz.); briefwisseling; externe financiering; didactische uitrusting; verslagen van de commissie voor de verdeling van budgetten over de departementen.

B.1.6 Personeel

Het archief in verband met personeel (1966-1999) bevat: personeelsdossiers; briefwisseling; documenten over de verdeling en de functies van het personeel; briefwisseling over vacante betrekkingen; gastprofessoren; overplaatsing van professoren.

B.1.7 Gebouwen (1969-1989)

Tenslotte is er archiefmateriaal te vinden over de faculteitsgebouwen (1969-1989): plannen van nieuwe gebouwen; plannen, projecten en praktische problemen in verband met de verhuis naar nieuwe gebouwen; inrichting en verdeling van de lokalen.

B.2 Contacten met de centrale overheid

De andere luiken van het faculteitsarchief zijn een stuk beperkter. Tussen de stukken van de contacten met de universitaire overheid (1976-2000) bevinden zich onder meer verslagen van pedagogische commissies, contacten en verslagen van onderzoeksprojecten, documenten van de informaticadienst, verslagen van universitaire raden en contacten met de Service des Relations Extérieures.

B.3 Contacten met andere afdelingen binnen de UCL

Deze documenten stammen uit de periode 1969-1998 en bestaan uit verslagen van de raad van administratieve secretarissen van de faculteiten en verslagen van contacten met andere faculteiten en onderzoeksinstituten: de Faculté Ouverte de Politique Economique et Sociale (FOPES); de Faculté Ouverte pour Enseignants, Educateurs et Formateurs d'Adultes; de Faculté des Sciences en de Faculté des Sciences Appliquées; het Institut des Sciences Naturelles Appliquées (ISNAP); het Centre d'Histoire des Sciences et Techniques; de bibliotheek en de audio-visuele dienst.

B.4. Contacten met instellingen buiten de UCL

Dit deel van het archief (1966-2000) herbergt een groot aantal documenten met betrekking tot contacten met andere universiteiten en onderzoeksinstituten (KULeuven, Fondation Universitaire Luxembourgeoise, Centre d'Economie Agricole te Gembloux, enz.), de uitwisseling van studenten in het kader van Erasmus- en Socratesprogramma's, nationale en internationale congressen, het Ministerie van Landbouw en de verschillende geregionaliseerde overheidsdiensten in verband met landbouw, organisaties en bedrijven, ontwikkelingshulp, enz.

C Laboratoire d'Ecologie des Prairies, Site du Michamps (UCL) / Centre Provincial d'Information Agricole

Adres: Michamps 1, 6600 Bastenaken

Tel: 061/21.08.20

Fax: 061/21.08.40

Website: <http://www.ecop.ucl.ac.be/prairies/index.htm>

In 1965 richtte professor Jean Lambert te Michamps (Bastenaken) een laboratorium voor ecologische weidecultuur op. Sinds 1967 werd hieraan ook het Centre Provincial d'Information Agricole van de provincie Luxemburg verbonden en in 1973 sloot deze onderzoeksinstituten zich aan bij de Université Catholique de Louvain. Vandaag is het Laboratoire d'Ecologie des Prairies verspreid over 3 sites: de Faculté d'Ingénierie Biologique, Agronomique et Environnementale in Louvain-La-Neuve, de proefboerderij te Corroy-Le-Grand en het centrum van Michamps. In Michamps, waar ongeveer 30 mensen werkzaam zijn, bevinden zich laboratoria en proefvelden voor de analyse van de bodem, van water, veevoeder en voedingswaren.

Het archief in de site Michamps van het Laboratoire d'Ecologie des Prairies wordt evenwel niet systematisch bewaard, maar is verspreid over verschillende bureaus. De stukken gaan terug tot 1967 en bestaan uit correspondentie (geklasseerd per jaar), verslagen van vergaderingen, personeelsdossiers, stukken betreffende gebouwen en terreinen, boekhoudkundige documenten en jaarverslagen. De eigen publicaties

worden eveneens ter plaatse bewaard. Deze archivalia kunnen geraadpleegd worden door onderzoekers, maar zijn niet geklasseerd of ontsloten.

D Le Centre de Développement Agroforestier de Chimay asbl

Adres: Route de la Fagne 34, 6460 Chimay

Tel: 060/41.40.19

Fax: 060/41.10.06

Website: <http://www.efor.ucl.ac.be/cdaf/>

In 1988 werd het Centre de Développement Agroforestier de Chimay opgericht, onder de voogdij van de Université Catholique de Louvain en de gemeente Chimay. Deze instelling verricht wetenschappelijk onderzoek naar verschillende aspecten van de bosbouw, maar houdt zich ook bezig met het verspreiden en de concrete toepassing van deze kennis bij bosbouwbedrijven. Onder meer via de toepassing van de meest recente technieken, aangepast aan de individuele noden van verschillende ondernemingen, probeert het Centre de Développement Agroforestier de Chimay een zo rendabel mogelijke productie van kwaliteitshout mogelijk te maken.

Het centrum bewaart geen archieven over de eigen organisatie of werking. Wel wordt er een wetenschappelijk archief bijgehouden, dat consulteerbaar is voor externe onderzoekers. Het gaat hier voornamelijk om technische en/of economische onderzoeksdossiers inzake (her)bebossing van landbouwgronden en bosbouw in het algemeen.

4 Universiteit Antwerpen (UA)

A Centrum voor Bedrijfsgeschiedenis

Enkel toegankelijk op afspraak:
Universiteit Antwerpen, Departement Geschiedenis
Prinsstraat 13, 2000 Antwerpen
Tel: 03/220.42.52

Het Centrum voor Bedrijfsgeschiedenis (CBG) wil het wetenschappelijk onderzoek inzake de geschiedenis van de ondernemer en het ondernemen stimuleren. In dit perspectief wordt aandacht besteed aan thema's zoals de mentale veranderingen inzake het ondernemerschap, de wijze waarop de maatschappij de ondernemersactiviteit evalueert en de sociale aspecten van de geschiedenis van het bedrijfsleven. Veel aandacht gaat uit naar de Antwerpse maritieme sector. Behalve een onderzoeksis het CBG ook een documentatiecentrum, waar een aantal historisch belangrijke bedrijfsarchieven worden bewaard, bedrijfspublicaties verzameld en een iconografische verzameling wordt aangelegd. Tussen deze archieven bevinden zich de papieren van René Goris met betrekking tot de Nationale Landbouw- en Voedingscorporatie (NLVC) [zie ook: ARA, SOMA].

A.1 René Goris

Het archief van René Goris bestaat uit een aantal algemene documenten in verband met de NLVC, stukken betreffende de verschillende hoofdgroeperingen en dossiers in verband met de oprichting binnen de NLVC van een Sector Voedingsnijverheid.

Zo vindt men in de stukken onder meer: briefwisseling, notities, knipsels over de NLVC (1940-1942); verslagen van de vergaderingen van het Hoofdbestuur van de NLVC (1940-1942); verslagen van vergaderingen van de hoofdgroeperingen binnen de NLVC (1943-1944); administratieve documenten betreffende budget en personeel (1941-1943); briefwisseling, vergaderstukken, notities en knipsels van de verschillende hoofdgroeperingen (1940-1944); diverse stukken in verband met de oprichting van de Sector Voedingsnijverheid binnen de NLVC (1941-1944); briefwisseling en notities over de verhouding tussen NLVC en het Ministerie van Landbouw en Voedselvoorziening (1940-1942); briefwisseling met en bescheiden van het Commissariaat voor Prijzen en Lonen, het Rijksarbeidsambt en het Hulporgaanisme voor Expertise en Organisatie.

Een summiere inventaris van dit bestand werd gepubliceerd:

A.K.L. Thijs, "Inventaris der papieren van René Goris betreffende de Nationale Landbouw- en Voedingscorporatie (1940-1944)" in *Bijdragen tot de Geschiedenis* 1972, 115-120.

5 UNIVERSITEIT GENT (UGent)

A *Archief Universiteit Gent*

Adres: Sint-Pietersnieuwstraat 25

Tel: 09/264.30.80

Fax: 09/264.42.96

Website: <http://www.ugent.be/nl/voorzieningen/archief>

Het archief van de Universiteit Gent werd in 1972 opgericht met als taak de bronnen over de geschiedenis van de universiteit te verzamelen, te ordenen, te beschrijven en het onderzoek er rond te bevorderen. Het archief bevat zo'n drie kilometer historische en dynamische archieven, zowel van de academische administratie, faculteiten en universitaire verenigingen als van particulieren. De oudste documenten gaan terug tot de stichting van de universiteit in 1816. Naast het archief van de instelling is er het studentenarchief. Hierin bevinden zich affiches, tijdschriften, brochures, pamfletten en archivalia van de studentenverenigingen. Als documentatiecentrum bewaart het universiteitsarchief onder meer ook cursussen, verhandelingen en een uitgebreide fotocollectie. Inzake landbouwgeschiedenis zijn vooral de archieven van de Faculteit Diergeneeskunde, de Centrale Werkplaats van de Faculteit Diergeneeskunde en van de Faculteit Bio-Ingenieurswetenschappen (de vroegere Faculteit Landbouwkundige en Toegepaste Biologische Wetenschappen) interessant. Deze faculteitsarchieven zijn ontsloten door ter plaatse in te kijken inventarissen.

A.1 *De Faculteit Diergeneeskunde en de Centrale Werkplaats van de Faculteit Diergeneeskunde*

De Faculteit Diergeneeskunde liet in de archiefdienst van de Universiteit Gent archief na voor de periode 1934-2004. Hierin bevinden zich notulen van de Faculteitsraad (1934-1987); jaarverslagen (1962-1977); notulen van de Commissie van Toezicht van de Proefhoeve (1971); briefwisseling van de decaan (1934); regelingen en uitslagen van examens (1961-1996); titels van licentieverhandelingen en doctoraten (1974-1996); omzendbrieven en documentatie in verband met programmahervormingen (1969-1996); documenten betreffende de gebouwen en proefhoeven van de faculteit (1934-1975); stukken over de viering van het 25-jarig en 50-jarig bestaan (respectievelijk uit 1958 en 1984); bescheiden van studiedagen, colloquia en informatievergaderingen (1980-2004); enz.

Faculteit Diergeneeskunde (Inventaris Archief Universiteit Gent 6G) (onuitgegeven)

Het archief van de Centrale Werkplaats van de Faculteit Diergeneeskunde is beperkt tot een map met jaarverslagen voor de jaren 1972-1981 en 1984-1985.

Centrale werkplaats van de faculteit diergeneeskunde (Inventaris Archief Universiteit Gent 5U) (onuitgegeven)

A.2 *De Faculteit Landbouwkundige en Toegepaste Biologische Wetenschappen/Faculteit Bio-Ingenieurswetenschappen*

De geschiedenis van deze faculteit werd beschreven in:

E. Vandamme, *Universiteit Gent. Faculteit Landbouwkundige en Toegepaste Biologische Wetenschappen. Jubileumboek 1920-1995*, Gent, 1995.

In 1917 werd te Gent de Hoogere Land- en Tuinbouwschool opgericht. Deze was slechts een kort leven beschoren en werd in 1919 vervangen door de Rijkslandbouwhogeschool Gent. Tot 1933 viel deze Rijkslandbouwhogeschool onder de bevoegdheid van het Ministerie van Landbouw, vanaf dan onder die van het Ministerie van Openbaar Onderwijs (Dienst Technisch Onderwijs). In 1965 werd deze instelling een onafhankelijke faculteit: de Rijksfaculteit van de Landbouwwetenschappen. Pas in 1969 werd ze als Faculteit Landbouwkundige en Toegepaste Biologische Wetenschappen geïntegreerd in de Rijksuniversiteit Gent. Haar archieven bestrijken de periode 1917-2004 en worden ontsloten door volgende toegang:

Faculteit Landbouwkundige en Toegepaste Biologische Wetenschappen/Faculteit Bio-Ingenieurswetenschappen (Inventaris Archief Universiteit Gent 6K) (onuitgegeven)

A.2.1 *Raden en commissies*

Hier kunnen officiële documenten van de verschillende raden en commissies van de faculteit worden teruggevonden. De belangrijkste zijn: notulen van de Raad der Professoren van de Hoogere Land- en Tuinbouwschool (1917-1918); notulen van de Academieraad (1920-1969) en van de Faculteitsraad (1969-2004); briefwisseling van de Academieraad (1931-1950); stukken betreffende het eigen vermogen en van de Commissie voor het beheer van het Eigen Vermogen van de Rijkslandbouwhogeschool (1937-1969); de oprichting en jaarverslagen van de Sociale Dienst (1948-1968); documenten met betrekking tot het studentenrestaurant en studentenhome (1953-1970). Ze bestaan uit verschillende deelbestanden.

A.2.2 *Diensten van de rector, de decaan en van de beheerder-hoogleraar*

Dit bestand bestaat grotendeels uit correspondentie. De uitgebreide briefwisseling van de Dienst van de rector bleef bewaard voor de periode 1932-1955 en behandelt een groot aantal uiteenlopende onderwerpen: ministeriële omzendbrieven; programmahervormingen; uitwisseling van professoren; congressen; proefhoeves en proeftuinen; budgetcontrole; briefwisseling met professoren en docenten; briefwisseling met en over studenten; met het Verbond der Ingenieurs der Rijkslandbouwhogeschool

te Gent (1950-1954); met de Ministeries van Landbouw en van Koloniën; met de Gouverneur van Oost-Vlaanderen; het Nationaal Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek; het Instituut tot Aanmoediging van het Wetenschappelijk Onderzoek in Nijverheid en Landbouw (IWONL); het Nationaal Instituut voor de Landbouwkunde in Belgisch-Congo (NILCO); de Food and Agriculture Organization (FAO) van de Verenigde Naties; andere landbouwonderwijsinstellingen in binnen- en buitenland; etc. De briefwisseling van de decaan bleef beperkt tot de jaren 1969-1973, 1979 en 1982. De correspondentie van de beheerder-hoogleraar behandelt grotendeels het personeel, de gebouwen en de aankoop van materiaal (1920-1960).

Verder bevinden zich hier de afrekeningen van de Dienst van de Rekenplichtige (1920-1969) en de stukken van de Dienst van de beheerder-secretaris (later: secretaris van de rector). Van deze laatste dienst zijn documenten te vinden betreffende wetenschappelijke activiteiten; onderwijskwesties; propaganda; patrimonium; begrotingskwesties; plannen, inventarissen, herstellingen en onderhoud aan gebouwen en proeftuinen; aankoop en huur van materiaal; personeelsdossiers; algemene documentatie en oorlogsschade aan de proefhoeve te Melle; stukken over het Rijkszuivelstation, het Station Veevoeding en de Plantenveredeling, alle te Melle; enz. Het gros van deze documenten stamt uit het midden van de 20ste eeuw, al gaan sommige bescheiden terug tot het einde van 19de eeuw en lopen ze tot en met 2001.

A.2.3 Diensten, laboratoria

Hier bevinden zich inventarisboeken van al de diensten van de faculteit tot 1 januari 1971; aangevraagde en toegestane kredieten op de begroting (1939-1942); notulen en werkingsverslagen van de Commissie van Toezicht van de Proefhoeve (1970-1988); en verslagen en studiereizen van het Onderzoekscentrum voor Bosbouw, Bosbedrijfsvoering en Bospolitiek (1978, 1981).

A.2.4 Personeel

De personeelsdossiers bevatten wedde- en persoonlijke dossiers; loonstaten; personeelsfiches; benoemingen; notulen van de Personeelsraad; stukken betreffende de Sociale Dienst van het Ministerie van Landbouw; dossiers van de Dienst en Comité voor Veiligheid, Hygiëne en Verfraaiing der Werkplaatsen; statuten, nota's en briefwisseling van de Vereniging van het Wetenschappelijk Personeel van de Rijkslandbouwhogeschool van Gent; enz. (1934-1977).

A.2.5 Studenten

De archieven over studenten bevatten onder meer fragmentarische inschrijvingslijsten aan de Rijkslandbouwhogeschool Gent (1920-1970); inschrijvingslijsten voor cursussen (1946-1969); uitslagen van examens (1925-1977); puntenlijsten van examens

en toegangsexamens (1921-1996); beoordelingen van eindverhandelingen (1965-1968); aanvragen en uitslagen van doctoraten (1955-1996); documenten van diverse studiebeurzen (1955-1974); stukken over Gentse landbouwstudenten aan buitenlandse universiteiten (1993-1996); titels van afstudeerwerken, titels van doctoraten, titels van hogere aggregaten en examenlessen aggregatie (1971-1996); enz.

A.2.6. Leergangen, voordrachten, symposia, nascholing

In dit bestand bevinden zich dossiers over programmahervormingen; briefwisseling en verslagen van de Studiecommissie voor de Hervorming van het Hooger Landbouwonderwijs (1934-1947); stukken betreffende de oprichting van een afdeling Hogere Studiën betreffende de Zuivelnijverheid (1934), van melkerijleergangen (1935-1941) en een vijfde jaar landbouweconomie (1942-1946); inhoudsomschrijvingen van gedoeerde cursussen; uitnodigingen, briefwisseling en onkostennota's van voordrachten en studiedagen (1956-1979); dossiers over postgraduaat opleidingen (1969-1989); naast tal van andere stukken.

A.2.7 Gebouwen

Het betreft documenten in verband met de aankoop, de bouw en herstellingen en onderhoud van de diverse gebouwen van de faculteit, inclusief de laboratoria, de Rijkszuivelschool en de Proefhoeve te Melle (1943-1977).

A.2.8 Wetgeving, berichtgeving

Hier bevinden zich wetten en reglementen betreffende de inrichting van hoger landbouwonderwijs en de organisatie van de Rijkslandbouwhogeschool te Gent (1919-1990); dienstnota's van de rector (1951-1968); registers met vrije betrekkingen (1966-1976) en nieuwwjaarswenskaarten (ongedateerd).

A.2.9. Varia

De onder 'varia' bewaarde documenten belichten de openingen van het academiejaar, de universitaire expansie, de Conferentie voor de Universitaire Vernieuwing en hoofdzakelijk ontwikkelingssamenwerking en tropische landbouwkunde. Voorbeelden van dat laatste zijn standpunten van de Academieraad en documentatie over de oprichting van een Instituut voor Tropische Landbouwwetenschappen te Antwerpen (1964); protesten tegen de niet-vertegenwoordiging van de Rijkslandbouwhogeschool in de Hoge Raad van het Onderwijs voor Kongo (1954-1960); dossiers betreffende de oprichting van de Union Professionnelle des Ingénieurs Agronomes du Congo Belge et du Ruanda-Urundi (1959); statuten en verslagen van de werking en de samenstelling van de Raad van Beheer van het Belgisch Instituut ter Bevordering van het Wetenschappelijk Onderzoek Overzee (BIBWOO) (1961-1962); moeilijkheden bij de oprichting van Interagro (Interuniversitair overlegorgaan voor weten-

schappelijke ontwikkelingssamenwerking) (1966-1974); en verslagen van KO.KO.OS. - Koördinatiekomitee voor Wetenschappelijke Ontwikkelingssamenwerking van de Faculteit Landbouwwetenschappen (1970-1973).

A.3 Particuliere archieven

Tussen de schenkingen van particulieren aan het archief van de Universiteit Gent bevinden zich beperkte archivalia van Jozef Van den Brande en André Cottenie. Beide bestanden zijn voorzien van een plaatsingslijst.

A.3.1 Jozef Van den Brande

Jozef Van den Brande, rector van de Rijkslandbouwhogeschool Gent, liet expertiseverlagen betreffende schadegevallen veroorzaakt door insecten (1947) en nota's over de coloradokever (ongedateerd) na, naast een collectie medailles.

Plaatsingslijst van het Archief van Jozef Van den Brande (onuitgegeven).

A.3.2 André Cottenie

André Cottenie was hoogleraar aan de Landbouwfaculteit en een tijdlang rector van de Universiteit Gent. Het gros van de door hem geschonken archivalia (1925-1986) betreffen zijn rectorale activiteiten, maar er kunnen ook een dagboek, lessenroosters en cursussen met betrekking tot de faculteit Landbouwwetenschappen worden gevonden, naast nota's over zaadonderzoek en algemene methodeleer, en zijn briefwisseling als hoogleraar.

Plaatsingslijst van het Archief van André Cottenie (onuitgegeven).

A.4 Archieven van studentenverenigingen

De archieven van studentenverenigingen (vanaf 1921) bestaan doorgaans uit statuten, ledenlijsten, verslagen, briefwisseling en activiteitenlijsten. Deze archivalia zijn summier ontsloten door steekkaarten. Het archief van de Universiteit Gent bewaart onder meer archieven van volgende studentenverenigingen: Facultair Aktiekomitee Landbouw (FAL), Faculteitskring Diergeneeskunde, International Association of Agricultural Students (IAAS), International Veterinary Students Union (IVSU), Kritische Werkgroep Landbouw (KWEL), Studenten der Veeartsenijschool, Verbond der Ingenieurs van de Rijksfaculteit der Landbouwwetenschappen (VIFLRUG), Vlaamse Diergeneeskundige Kring (VDK), Vlaamse Landbouwkundige Kring (VLK), Werkgroep Landbouw (WELA), Werk- en Aktiegroep Landbouw Gent (WALG) en Zuivelstudentengroepering LILA van de Speciale Technische School voor Technische Ingenieurs, Afdeling Landbouw en Voeding.

B Centrale Bibliotheek

B.1 Collectie Vliegende Bladen

Adres: Handschriftenleeszaal, Rozier 9, 9000 Gent

Tel: 09/264.38.61

E-mail: bhs1@mail.lib.ugent.be

Website: <http://www.lib.ugent.be/>

De *Feuilles Volantes* of *Vliegende Bladen* is een merkwaardige doch uiterst rijke universitaire museale verzameling. Universiteitsbibliothecaris Ferdinand Vander Haegen (1830-1913) deed na zijn aanstelling in 1869 een oproep in de media om schijnbaar waardelose gedrukte, geschreven of getekende documenten niet weg te gooien: '*Ne jettez jamais un document*'. Deze oproep leverde ruim één miljoen ephemera op. Het gros van de documenten stamt uit de 19de en de eerste helft van de 20ste eeuw, maar de verzameling bevat ook oudere stukken. De collectie bevat allerhande publicaties, maar ook erg uiteenlopend archiefmateriaal. De banaliteit van heel wat stukken - in de Vliegende bladen vindt men bijvoorbeeld toegangskaartjes van tuinbouw-tentoonstellingen, bestelbons, handgeschreven recepten, enz. - maakt het mogelijk historische onderwerpen te bekijken vanuit invalshoeken die met meer gangbaar archiefmateriaal onderbelicht blijven. Voor de landbouwgeschiedenis bevat de collectie vooral interessant materiaal inzake land- en tuinbouwverenigingen en -activiteiten en over bepaalde teelten.

Het unieke karakter en de rijkdom van de Vliegende Bladen wordt helaas overschaduwed door de gebrekkige ontsluiting van de collectie. Die kwam in vier fasen tot stand en de vier 'fondsen' die aldus ontstaan zijn, werden nooit ineengeschoven tot een gestructureerd geheel. Momenteel ligt een vijfde 'fonds' op ontsluiting te wachten. Er is slechts een vierdelige Franstalige, handgeschreven trefwoordencatalogus voorhanden. Een duidelijke systematiek en chronologische duiding ontbreken echter. Wie bijvoorbeeld informatie zoekt over de *Société Royale d'Agriculture et de Botanique* vindt zowel archiefstukken onder het trefwoord *agriculture, botanique, Casino, exposition, horticulture* als *sociétés*.

Om een idee te krijgen welk landbouwgerelateerd materiaal er in de Vliegende Bladen te vinden is, volstaat het dan ook niet enkel onder het trefwoord *agriculture* te zoeken.

- In het eerste fonds is het uitgebreide pakket documenten dat onder *agriculture* is ondergebracht, onderverdeeld in negen categorieën: publicaties, verenigingen, wetgeving, evenementen, krantenknipsels, reclame, affiches stad Gent en *Grandes Pépinières de Montaigu*. In de andere fondsen is het aantal documenten beperkter: het gaat om briefwisseling, almanakken en stukken omtrent feestelijkheden. De documenten zijn vooral afkomstig uit de tweede helft van de 19de eeuw en het eerste kwart van de 20ste eeuw, maar er zijn ook oudere stukken aanwezig;

- De stukken die onder het trefwoord *horticulture* te vinden zijn, zijn talrijk in alle fondsen en nauwkeuriger ontsloten door een later toegevoegde trefwoordencatalogus. De informatie die er te vinden is, heeft in hoofdzaak betrekking op tientallen land- en tuinbouwverenigingen, tentoonstellingen en andere activiteiten (congressen, prijskampen, enz.) en op individuele tuinbouwers. De meeste stukken dateren van het laatste kwart van de 19de en het eerste kwart van de 20ste eeuw;
- Het trefwoord *Congo* verwijst in alle fondsen naar een uitgebreid pakket documenten. Slechts enkele knipsels en brieven handelen echter over koloniale landbouw en exotische gewassen.
- Naast deze algemene trefwoorden, kan men dikwijls ook de naam van een bepaald gewas, hoevedier of landbouwproduct (bv. *bétail, blé, céréales, cacao, cichorei, fleurs, froment, fruits, lait, lin, pomme de terre, prunes, tabac*, enz.) als trefwoord terugvinden. Vaak zitten tussen de documenten enkele stukken die verband houden met de teelt.
- Onder de trefwoorden *cercles* en *sociétés* enerzijds en *expositions* anderzijds, is informatie te vinden van respectievelijk land- en tuinbouwverenigingen en land- en tuinbouwtentoonstellingen (ongeveer laatste kwart 19de-eerste kwart 20ste eeuw).
- Een zoektocht aan de hand van persoons-, familie- of plaatsnamen levert mogelijk interessant materiaal op. In de trefwoordenlijst worden namen vermeld van personen die van belang waren in of voor de landbouwsector (vb. *Pierlot Hubert*) en van personen of families die uitgestrekte landgoederen bezaten (vb. *Vervier, De*). Onder plaatsnamen (vb. *Heist-op-den-Berg, Brussel*) is heel vaak informatie te vinden over landbouwverenigingen, -scholen, -markten, enz. Soms zijn zelfs eerder uitzonderlijke stukken hier bewaard; *Bavikhove, cultivateurs* herbergt bijvoorbeeld een nominale lijst uit 1795 van alle landbouwers uit de gemeente met slachtrijpe dieren, met kwantitatieve en kwalitatieve gegevens over de boeren en het te slachten vee.
- Tenslotte zijn nog allerhande trefwoorden aangebracht die (wellicht) verband houden met landbouw (vb. *affiches, agronomie tropical, assurances sur les chèvres, chemins ruraux, cultivateurs, écoles d'agriculture, epizootie, fermes, polders*, enz.). Het is niet mogelijk om ze allemaal op te sommen. De onderzoeker zal zich in vele gevallen genoodzaakt zien de hele trefwoordencatalogus door te nemen. Door op deze wijze te werk te gaan, kan soms opmerkelijke stukken ontdekken. Enkele voorbeelden zijn: *orphélinats agricoles*, briefwisseling van de *Société de Patronage des Orphélinats Agricoles* (jaren 1890), *Inventaire mobilier etc. d'une ferme*, Velzeke (1806).

C   *Faculteit Diergeneeskunde*

Adres: Salisburylaan 133, 9820 Merelbeke
 Tel: 09/264.75.06
 Fax: 09/264.77.99
 Website: <http://www.ugent.be/di>
 Contactpersoon: Wim Defoort
 E-mail contactpersoon: wim.defoort@ugent.be

In het archief van de Universiteit Gent [zie A1] legde de Faculteit Diergeneeskunde archief neer voor de periode 1934-2004. Hier bevinden zich onder meer notulen van de Faculteitsraad, jaarverslagen en briefwisseling. Zelf houdt de faculteit nog een klein archief bij (bestaande uit ongeveer 20 verhuisdozen) betreffende personeelszaken en voorbereidingen en dubbels van de verslagen van de Faculteitsraad sinds 1968. Deze documenten zijn niet ontsloten, maar wel raadpleegbaar voor onderzoekers.

6   *Université Libre de Bruxelles (ULB)*

A   *Ecomusée du Viroin*

Adres: Rue de la Gare 81, 5670 Treignes
 Tel: 060/39.96.24
 Fax: 060/39.94.50
 E-mail: ecomusée@ulb.ac.be
 Website: <http://www.ulb.ac.be/ulb-wallonie/treignes.html>

In 1972 opende de Université Libre de Bruxelles (ULB) een omgevingslaboratorium in het oude stationsgebouw van Treignes. Dit laboratorium ontwikkelde zich langzaam tot een multidisciplinair studiecentrum van het hele ecosysteem in de regio *Entre-Sambre-et-Meuse*. In dit kader richtte men in 1982 het *Ecomusée de la vie et des technologies rurales* op, gevestigd in de oude kasteelhoeve van Treignes. Hieraan werden later twee belangrijke collecties toegevoegd: het *Musée du machinisme agricole* en het *Musée de la Forge*. Het geheel staat vandaag bekend als het *Ecomusée du Viroin* en bevat duizenden voorwerpen die een beeld schetsen van het traditionele economische leven in de streek rond Treignes: landbouw en ambachtelijke beroepen.

Aan dit ecomuseum is tevens een documentatiecentrum verbonden, dat onderzoekers aantrekt uit verschillende domeinen: archeologie, toerisme, natuurwetenschappen en rurale geschiedenis. Naast een landbouwbibliotheek, met tal van publicaties uit de voorbije tweehonderd jaar, bewaart men in Treignes documenten over landbouw uit de 19de en 20ste eeuw. Deze bestaan evenwel meer uit documentatie en zeldzame publicaties dan uit eigenlijk archief. De stukken zijn in principe wel consulteerbaar, maar niet geïnventariseerd of op een andere manier ontsloten. De teruggevonden documenten concentreren zich rond een onderstaande topics.

A.1 *Veeteelt, gewassen en meststoffen*

Rond veeteelt bewaart het museum affiches, omzendbrieven, voorschriften en rapporten betreffende de bestrijding van besmettelijke veeziekten en affiches en formulieren betreffende de circulatie van dieren tijdens epidemieën van besmettelijke veeziekten (alle uit de eerste helft van de 20ste eeuw).

Inzake gewassen bezit Treignes catalogen van graan- en zaadhandelaars; 20ste-eeuwse publicaties over de teelt van vlas, aardappelen, suikerbieten, maïs, granen en kersen; en gegevens over het dorsen van graangewassen in de regio Philippeville tijdens de Tweede Wereldoorlog, opgetekend door de Nationale Landbouw- en Voedingscorporatie (NLVC).

Ook meststoffen zijn gedocumenteerd: met publicaties over het gebruik van meststoffen (1851-1951); prijslijsten van de handelszaak Engrais D'Auby (1934-1938); diverse reclamefolders, catalogen en uittreksels uit 19de en 20ste-eeuwse landbouwtijdschriften over meststoffen.

A.2 *Landbouwmachines*

Het grootste deel van de documentatie in het Ecomusée du Viroin belicht echter de landbouwmachines. Er bevindt zich een indrukwekkende reeks tarieven, reclamefolders, prospectussen, catalogen van wisselstukken, onderhoudsboekjes, facturen en briefwisseling van verschillende fabrikanten van landbouwmachines (eind 19de - eind 20ste eeuw), onder meer van mestverspreiders, melkmachines, ontromers, vacuümpompen, ploegen, dorsmachines, enz. Er zijn ook enkele verkoopboekjes. Naar aanleiding van onderstaande publicatie over Alfred Mélotte verzamelde men hier ook heel wat documentatie en archief over de firma's Jules Mélotte (producent van ontromers te Remicourt) en Alfred Mélotte (producent van ploegen te Gembloers).

C. Billen, J.-J. Heirwegh, J.-J. Van Mol, e.a., *Alfred Mélotte: inventeur de charrues, fondateur d'industrie*, Brussel, 1997.

Van eerstgenoemde onderneming bevinden er zich bijvoorbeeld prospectussen en onderhoudsboekjes van ontromers; boekhoudingstukken en correspondentie van een Henegouwse agent van de firma (1946); een brochure over werk en leven van Jules Mélotte (1938); een originele kalender van de firma Mélotte uit 1908 en ander promotie-materiaal; en een fotoboek van het bedrijf uit 1938. Over de ploegenfabriek Alfred Mélotte is er onder meer een rapport aanwezig over de werking van de onderneming uit 1904; verschillende plannen van machines; een kopie van een uitvindersbrevet uit 1881; een paar oude brieven en foto's (eind 19de - begin 20ste eeuw); foto's en beschrijvingsfiches van oude ploegen; verkoopsboekjes; biografische documenten over Alfred Mélotte; en een handgeschreven register met wijzigingen aangebracht aan de ontworpen ploegen.

A.3 Boerderijen en landbouwbedrijven

Tussen de documentatie over boerderijen en landbouwbedrijven bevinden zich een 19de-eeuws register van inkomsten en uitgaven van de boerderij Boulan-Riezes (1857-1879) en boekhouding van landbouwbedrijven (eerste helft 20ste eeuw). Verder kunnen een aantal stukken met betrekking tot landbouwonderwijs en -onderzoek worden teruggevonden: jaarverslagen van het Centre de Recherches Agronomiques (CRA) te Gembloux (jaren 1880-1990), een jaarverslag van de Rijkszuivelschool Gent (1953) en verschillende publicaties.

A.4 Iconografische bronnen

Ten slotte dienen de iconografische documenten vermeld te worden. In het Ecomusée du Viroin bevinden zich heel wat oude affiches en postkaarten over landbouw, landbouwscholen, landbouwmachines en -wedstrijden, werkzaamheden op het veld en het dagelijkse leven op het platteland (19de-20ste eeuw).

HOOFDSTUK 3

ONDERWIJS-, ONDERZOEKS- EN VORMINGSINSTELLINGEN

De hier verzamelde informatie komt voort van enquêteformulieren die verstuurd werden naar instellingen die landbouwonderwijs en –vorming organiseren of hebben georganiseerd. Er kwamen 38 reacties binnen, waarvan er slechts enkele bruikbaar bleken. De archieven van landbouwscholen zijn meestal erg beperkt, al wordt er hier en daar nog interessant archiefmateriaal bewaard.

SECUNDAIRE SCHOLEN

1 Land- en Tuinbouwinstituut Oedelem

Adres: Bruggestraat 190, 8730 Oedelem

Tel: 050/35.09.84

Fax: 050/35.06.90

E-mail: info@lti-oedelem.be

Website: <http://www.lti-oedelem.be>

Het land- en tuinbouwinstituut van Oedelem werd opgericht in 1968 en verstrekt onderricht inzake land- en tuinbouw, agro- en biotechniek en natuurbeheer op het niveau van secundair technisch en beroepsonderwijs, volwassenenonderwijs en naschoolse vorming. Aan het instituut zijn een eigen plantentuin en een schoolbedrijf verbonden. De school bewaart zelf 27 strekkende meter archiefmateriaal vanaf 1968 tot nu. Dit archief bestaat uit statuten; briefwisseling; vergaderstukken; personeelsdossiers; leerlingendossiers; stukken betreffende gebouwen en terreinen; dossiers over de uitbating van het schoolbedrijf; boekhoudkundige documenten; subsidiedossiers en jaarverslagen. Deze bestanden zijn niet ontsloten en in principe niet raadpleegbaar voor onderzoekers.

2 Provinciaal Instituut voor Technisch Onderwijs Stabroek (PITO)

Adres: Laageind 19, 2940 Stabroek

Tel: 03/561.05.00

Fax: 03/561.05.01

E-mail: info@pitostabroek.provant.be

Website: <http://www.pito-stabroek.be>

Het in 1926 opgerichte PITO was aanvankelijk een landbouwschool, maar biedt nu diverse studierichtingen binnen het technisch en beroepssecundair onderwijs aan. De huidige landbouwgerelateerde opleidingen binnen het technisch onderwijs zijn: landbouwtechnieken en tuinbouwtechnieken. Binnen het beroepsonderwijs bestaan de studierichtingen dierenzorg (enkel in de tweede graad), landbouw, tuinbouw en land- en tuinbouwmechanisatie (enkel als specialisatiejaar). De school beschikt over een landbouwbedrijf dat lange tijd onder het beheer van de Antwerpse Provinciale Dienst voor Land- en Tuinbouw (PDLT) stond. Met de afschaffing van deze dienst op 1 januari 2003 behoort het landbouwbedrijf nu tot het Gewoon Provinciebedrijf PITO Stabroek.

Specifieke stukken betreffende de activiteiten van het landbouwbedrijf bevinden zich in het archief van de vroegere PDLT. Een deel zou ook gedeponneerd zijn bij de Provincie Antwerpen. De school zelf bewaart archiefmateriaal dat de periode vanaf de oprichting tot vandaag bestrijkt. Het is consulteerbaar op aanvraag en er bestaan overzichtslijsten van de rubrieken. De collectie beslaat allerhande documenten: stukken betreffende de oprichting; correspondentie; notulen van vergaderingen; personeelsdossiers; verschillende stukken betreffende directie, personeel en leerlingen; lesmateriaal; programma's; stukken betreffende gebouwen en terreinen; stukken betreffende de uitbating van het landbouwbedrijf van de school; boekhoudkundige documenten; subsidiedossiers; jaarverslagen; audiovisueel en elektronisch materiaal en publicaties.

3 Vrij Land- en Tuinbouwinstituut Torhout (VLTI)

Adres: Bruggestraat 23, 8820 Torhout
 Tel: 050/23.15.14
 Fax: 050/23.15.24
 E-mail: vlti@sint-rembert.be

Het VLTI werd vlak na de Tweede Wereldoorlog als een tuinbouwschool opgericht, maar breidde gestaag uit. Vandaag bestaat er zowel in het TSO als BSO een landbouw- en een tuinbouwopleiding. Daarnaast worden verschillende andere landbouwgerelateerde opleidingen verzorgd: chemie, biotechniek, paardrijden en -verzorgen, een 7de jaar commercialisatie van land- en tuinbouwproducten en een 7de jaar manegehouder-rijmeester.

Het VLTI maakt deel uit van de scholengroep Sint-Rembert en de scholengemeenschap Houtland. Dat zorgt ervoor dat de archieven over verschillende bewaarplaatsen verspreid zitten. Het dynamisch archief van de verschillende administraties wordt zorgvuldig bijgehouden (sinds 2003 gebeurt heel wat via de elektronische weg) en recentelijk werden ook stappen ondernomen om meer ordening en toegankelijkheid te voorzien in het vrij omvangrijke afgesloten archief:

L. Inghelbrecht, *Een archiefbeheersplan voor het VLTI*, 2003, (onuitgegeven paper bij het beëindigen van de cursus archiefbeheer ingericht door de School van Bestuursrecht van West-Vlaanderen).

De archieven van het VLTI zijn afkomstig van een zestal diensten of groepen binnen de school en worden bij die respectievelijke diensten bewaard. Het leerlingenarchief wordt bijgehouden in een apart lokaal dat dienst doet als geïmproviseerde archief-ruimte:

- de directeur van het VLTI: officiële stukken, verslagen van vergaderingen en inspecties, schoolreglementen, lesroosters, statistieken, documenten betreffende infrastructuur, correspondentie, enz.;
- de leerlingenadministratie: aanwezigheidsregisters, leerlingendossiers, lijsten diploma's, documenten betreffende oud-leerlingenverenigingen, foto's, enz.;
- de schoolhoeve Het Lindenhof: allerhande vereiste documenten betreffende het vee en de gewassen;
- de leerlingen: agenda's, taken, testen, examens, enz.;
- de centrale boekhouding van de scholengroep Sint-Rembert: aan- en verkoopfacturen, enz.;
- centrale personeelsadministratie van de scholengroep Sint-Rembert: lerarendossiers, weddelijsten, enz.

De archieven zijn mits toestemming van de directeur in te kijken.

Een interessante bron uit het leerlingenarchief verdient speciale aandacht. Het gaat om meer dan 750 permanent bewaarde eindwerken en stageverslagen uit de richting landbouw. Zij worden sinds 1966. De recentste jaargangen worden omwille van de privacy bewaard bij de begeleidende leerkrachten thuis. In de eindwerken maken de leerlingen een beschrijving van het ouderlijk bedrijf: zowel de geschiedenis, infrastructuur, het personeel, de teelten, de reglementering, de financiën als de eventuele overname komen aan bod. Door de leerlingen uit het technisch onderwijs gebeurt dit bijzonder gedetailleerd. Zij maken ook een beknoptere beschrijving van het bedrijf waar ze stage lopen. De eindwerken uit het beroepsonderwijs zijn beknopter en hun stageverslagen blijven beperkt tot een weergave van de door de leerling opgedane ervaringen.

Van de richtingen tuinbouw, biotechniek, chemie, paardrijden en -verzorgen zijn de eindwerken beknopte thematische verhandelingen.

Er bestaat een onuitgegeven inventaris van de bewaarde eindwerken:

L. Inghelbrecht, *Inventaris van eindwerken bijgehouden in het archief van het Vrij Land- en Tuinbouwinstituut van Torhout*, 2002.

4 Sint-Aloysiusinstituut Geel

Adres: Kollegestraat 15, 2440 Geel

Tel: 014/56.26.50

Fax: 014/56.26.51

E-mail: info@sag.telenet.be

Website: <http://www.kogeka.be> en <http://sag.telenet.be>

De Landbouwschool in Geel, gegroeid uit en verbonden aan het Sint-Aloysiuscollege, werd opgericht in 1922. De archieven van dit college, dat tegenwoordig deel uitmaakt van KOGKA (Katholiek Onderwijs Geel-Kasterlee), werden onlangs overgedragen aan het stadsarchief van Geel. De stukken werden gevormd door de Latijnse school van Geel, het Sint-Aloysiuscollege, de Handelsschool van Geel en de Landbouwschool van Geel. De bescheiden van de Geelse Landbouwschool zijn beperkt ontsloten door een onuitgegeven plaatsingslijst. Ook in de inventaris van het Latijnse college worden een aantal stukken van de Landbouwschool vermeld:

M.H. Koyen en P. Jans, "Inventaris van het archief van de Latijnse school en het Sint-Aloysiuscollege te Geel" in *Jaarboek van de Vrijheid en het land van Geel* 18 (1981), 53-72.

Over de geschiedenis van het Geelse landbouwonderwijs kan meer worden teruggevonden in onderstaande publicatie:

F. Emmerechts en R. Malisse, *Leren leven van het land. Situering en evolutie van het agrarisch onderwijs te Geel*, Geel, 1989.

Het archief van de Landbouwschool is onderverdeeld in twee stukken: registers en bundels.

A Registers

De registers bestaan onder meer uit: verslagboeken van de vergaderingen van het Inrichtend Comité en de vzw Middelbare Landbouwschool van Geel (1941-1966) en van de Bestuurscommissie en de beslissingen van de inrichtende macht (1934-1967); jaarrekeningen van de Middelbare Landbouwschool Geel (1922-1926); registers van herkansings-, ingangs- en heroriënteringsexamens (1922-1926); registers van eind-examens (1933-1965); rekeningen van de modelhoeve (1952-1959); een verslagboek van de "Oud-leerlingenbond der Middelbare Landbouwschool" (1938-1963) en een ledenlijst van de oud-leerlingenbond (1924-1963); klasdagboeken van de Landbouw normaalleergangen te Geel (1938-1941).

B Bundels

De bundels bevatten meer stukken die vanuit onze invalshoek interessant zijn:

- historische artikels over de geschiedenis van de Belgische landbouw en de Landbouwschool van Geel (1950 e.v.);
- afschriften van officiële akten (1922-1981): stichtingsakte, aanneming en heraan-neming door de provincie, enz.;
- reglementen en profiel van de school (1939-1974);
- de samenstelling van het Inrichtend Comité, Bestuurscommissie en Beheerraad (1935-1974);
- stukken over de invoering van het gemengd onderwijs (1976) en de fusiepoging met het Sint-Maria-Instituut (1997-1998);
- documenten in verband met de organisatie van de lessen: leerplannen, lesuur-tabellen, opdrachten van leerkrachten, enz. (1933-1975);
- lonen en staatstoelagen (1935-1951);
- mededelingen van de directie aan het personeel (1968-1976);
- evolutie en geografische spreiding van leerlingen (1922-1976); leerlingenlijsten en veiligheidsinstructies van het leerlingeninternaat (1969-1979);
- briefwisseling, deelnemende leerlingen en programma's van de Nederlandse Praktijkschool te Horst (1977-1983); taaluitwisselingen tussen de landbouwscholen van Geel en Ciney (1985-1988);
- stukken over de oud-leerlingenbond van de Landbouwschool (1923-1980); enquê-te bij de oud-leerlingen over gevolgde studies, naschoolse studies en beroepsloop-baan (1958)
- lijst van stagebedrijven (1982);

- provinciale begrotingen van de Landbouwschool (1933-1959) en briefwisseling tussen de provincie Antwerpen en de Landbouwschool (1936-1961); briefwisseling met het Ministerie van Onderwijs (1940-1966);
- een overeenkomst met de pachter van de hoeve verbonden aan de Landbouwschool (1926 e.v.) en een inventaris van de provinciale modelhoeve (1949-1959);
- propaganda van de Landbouwschool (1976-1986);
- stukken over de Landbouwnormaallessen (1946-1955);
- documenten over de Vereniging Agrarische Scholen (1960 e.v.), de Hoge Raad voor het Agrarisch Onderwijs (1983-1984) en het Kempisch Vormingscentrum voor Land- en Tuinbouw (1981 e.v.);
- brochures en dagbladknipsels van andere landbouwscholen in België en Nederland.

CONGREGATIES

De archieven van de Zusters van Onze-Lieve-Vrouw ten Bunderen in Moorslede en van de Diocezaane Zusters van Overijse-Mechelen worden besproken bij hun bewaarplaats: KADOC.

5 Archief Annuntiaten

Adres: Naamsesteenweg 355, 3001 Heverlee

Tel: 016/39.93.06

Fax: 016/39.93.20

E-mail: archief.annuntiaten@scarlet.be

Website: <http://www.annuntiatenheverlee.be> en <http://www.hhh.be>

Een uitgebreide geschiedenis van de Zusters Annuntiaten van Heverlee werd uitgegeven in 1994:

R. Christens, *100 jaar Heilig Hartinstituut Annuntiaten Heverlee: geschiedenis van een school en een congregatie*, Heverlee, 1994.

In het archief van de zusters Annuntiaten van Heverlee bevinden zich ook de archieven van het Heilig-Hartinstituut dat door deze congregatie aldaar wordt ingericht. Deze school begon in 1896 met een melkerijcursus en was vanaf dan uitgerust met een modelhoeve en een stoommelkerij/kaasmakerij. Tegen 1898 groeide de melkerijcursus uit tot volwaardig hoger landbouwonderwijs voor meisjes. In hetzelfde jaar ontstond er een intensief samenwerkingsakkoord met het Landbouwkundig Instituut van de KU Leuven. In 1910 werd er een landbouwnormaalcursus georganiseerd en doorheen de loop der jaren vormde de hogere landbouwschool van Heverlee zich stilaan om tot een landbouwhuishoudkundig regentaat. Eind jaren 1920 ontstond er ook een middelbare landbouwhuishoudschool aan het Heilig-Hartinstituut. Ongeveer veertig jaar later werd deze omgevormd tot de afdeling techniek-wetenschappen.

In vier afdelingen van het archief van de Annuntiaten kunnen bescheiden over het landbouwonderwijs worden teruggevonden: apostolische activiteiten, patrimonium en financieel beleid, de gemeenschappen van de congregatie buiten Heverlee en voorwerpen, foto's en publicaties. Het Annuntiaten-archief is volledig en uitgebreid ontsloten:

Heverlee. Zusters Annuntiaten, Heilig-Hartinstituut, Heverlee, 2002 (4 dln, onuitgegeven inventaris).

A Apostolische activiteiten van de congregatie: onderwijs

Onder de hoofding Secundair Onderwijs bevinden zich hier een groot aantal documenten over de Afdeling Landbouwhuishoudkunde (1897-1967). Het gaat om:

- stukken in verband met erkenningen, subsidiëringen en het samensmelten met de technische afdeling (1933-1967);
- statistieken van de Landbouwhuishoudschool (1897-1967) en van de federatie Landelijke Huishoudschool (1897-1967);
- lessenroosters en lijsten van handboeken (1909-1964), programma's en reglementen (1926-1962), briefwisseling (1911-1966); klasagenda's (1958-1959);
- verslagen van het inrichtend comité en de bestuurscommissie (1933-1961), verslagen van de rijksinspectie (1936-1937);
- huishoudelijke mededelingen, omzendbrieven en verslagen van vergaderingen en congressen van het Nationaal Verbond van het Katholiek Technisch Onderwijs (NVKTO, 1949-1967);
- directiedocumenten: beoordelingen van leerkrachten (1965-1967); mededelingen aan leerlingen en personeel (1933-1967);
- leerkrachten: lijsten van onderwijzend personeel met onder meer het aantal lessen en vakken (1910-1966), fiches met dienststaten van een aantal leerkrachten (1910-1971); afwezigheidsregisters van het personeel (1955-1969), processen-verbaal van bekwaamheidsproeven van leerkrachten (1935-1955);
- leerlingen: stamboekregisters (1928-1967), lijsten met uitslagen van aannemingsexamens (1931-1932); leerlingenaantallen (1897-1966), aanwezigheidsregisters (1933-1970); puntenschriften en puntenlijsten (1932-1968);
- examens: uitslagen Hogere Normaalschool voor Landbouw (1901-1919), diverse examenuitslagen (1911-1932); examenvragen (1902-1925), processen-verbaal van eindexamens van het Landbouwregentaat (1913-1956) en van de lagere middelbare landbouwschool (1932-1969), processen-verbaal van toelatingsproeven (1933-1952); lijsten met uitslagen van aannemingsexamens (1931-1932), enz.
- inventaris van de lokalen en kostenberekeningen (1930-1968);
- uurtabellen, briefwisseling, begrotingen, programma's en processen-verbaal van de Normaalleergang in de Landbouwhuishoudkunde (1913-1956);
- diverse documenten van het landbouwonderwijs met beperkt leerplan (1948-1989);

- beheers- en boekhoudkundige documenten: documenten aangaande studie-beurzen en betoelaging door het Ministerie van Landbouw (1904-1932); stukken over wedden en barema's van het personeel (1933-1970) en over de RMZ (huidige Rijksdienst voor Sociale Zekerheid); stortingsborderellen en spaarboekjes (1951-1967); facturen (1930-1967)
- map met documenten over de evolutie van het landbouwonderwijs in België (1913-1949)
- richtlijnen van het Ministerie van Landbouw (1920, 1940)
- documenten over verschillende landbouwscholen; inlichtingen over cursussen van de Belgische Boerenbond (1934-1949)
- lijsten van vakboeken (1935-1936)
- overzichten van het landelijk huishoudkundig onderwijs in België (1916, 1921-1922, 1939, 1978)
- enz.

B Patrimonium en financieel beleid

B.1 Boekhouding

Het archief de boekhouding bevat informatie over inkomsten van landbouwproducten met namen van kopers (1905-1908); facturen van de modelhoeve (1924-1977); een kasboek van het landbouwbedrijf (1929-1942); uittreksels van ontvangst van intresten op spaargelden bij de Middenkredietkas van de Belgische Boerenbond (1930-1936).

B.2 Bouwwerken, verbouwingen en installaties

Hierin kunnen volgende zaken worden aangetroffen: diverse plannen van de landbouwhuishoudschool, van de hoeve en van de stallen (1896-1990); opmetingen van de oude landbouwschool (1947); briefwisseling, offertes en plannen in verband met de slachthuisinrichting (1953) en de bakkerijoven (1963-1965).

B.3 Hoeve

Het archief van de hoeve omvat een kopie van het 'Rapport sur la ferme du pensionnat du Sacré Coeur à Heverlee' (1898); diverse stukken betreffende de contacten met het Landbouwkundig Instituut van de K.U.Leuven, onder meer in verband met het gebruik van de modelhoeve als proefstation (1898-1967); kasboeken, stukken betreffende verkopen en uitgaven en inkomsten (1934-1970); lege voorgedrukte registers van de melkerij en van landbouwboekhouding (zonder datum); landbouwstellingen (1941-1978) en teeltplannen (1960-1972); vergunningen voor de teelt van koolzaad, botervervaardiging, huisslachtingen en een algemene uitbatingsvergunning; lidkaarten van landbouwcomicen, veekweeksyndicaten en dergelijke meer (1942-1972); monografieën over de modelhoeve (1951, 1957); identiteitskaarten van vee en dek-

boeken (1965-1971); inventarissen van de koestal (1968-1972), getuigschriften van melkopbrengst (1954-1970) en resultaten van melkanalyses (1967); pachtdocumenten (1968-1993); BTW-aangiften van verkochte hoeveproducten (1971-1972) en een plan van de gronden in gebruik door de landbouwuuitbating (1972).

B.4 Slachterij

Dit deel van het archief bevat briefwisseling en allerlei documenten (1937-1990); slachtingsaangiften (1961-1988) en aanverwante documenten; vervoersdocumenten in verband met de slachterij (1962-1986); keuringsbons (1961-1970); overzichtsschriftjes (1961-1987) en opgaven van geslachte dieren (1983-1989).

C De gemeenschappen van de congregatie buiten Heverlee

Naast het moederhuis in Heverlee hebben de Annuniaten tientallen zusterhuizen in heel België, waar in de meeste gevallen ook onderwijs wordt ingericht. In één van die scholen, Hoepertingen, werd ook landbouwonderwijs gegeven. Tussen de archivalia van deze school, die in Heverlee worden bewaard, bevinden zich een aantal stukken die getuigen van deze activiteit: bemiddeling van Mgr. Luytgaerens, algemeen secretaris en proost van de Belgisch Boerenbond, bij de oprichting van de school van Hoepertingen (1929); verslagen van het inrichtend comité (1933-1982) en van de bestuurscommissie (1933-1961) en jaarverslagen (1935-1949); aanvragen, erkenningen en subsidiëringen van de afdelingen (1930-1983); leerplannen (1964-1979), lesroosters (1935-1958), agenda's (1951-1963) en statistieken (1950-1981); stukken in verband met het beleid van de school: mededelingen, verslagen van personeelsvergaderingen, verslagen van directieraden, enz.; diverse personeelsdossiers (1931-1987); documenten over leerlingen: leerlingenlijsten (1973-1982), stamboekregisters (1957-1982), inschrijvingen (1974-1983), processen-verbaal van examens (1932-1953), puntenlijsten (1960-1970), prijskampen (1935), enz.; tekeningen in verband met het vergroten van de stal (1965-1966).

D Voorwerpen, foto's en publicaties

De Annuntiaten van Heverlee bewaren een ruime collectie voorwerpen, waarvan een deel betrekking heeft op de landbouwschool. Deze collectie is ontsloten door een afzonderlijke inventaris:

Zusters Annuntiaten van Heverlee en Heilig-Hartinstituut. Voorwerpen in het archief, Heverlee, 1998 (onuitgegeven inventaris).

Landbouwvoorwerpen kunnen worden teruggevonden tussen de didactische benodigdheden en tussen het werkgerei:

- didactische benodigdheden van de melkerij, de kaasmakerij en het neerhof: spatels voor het bewerken van boter; boter- en kaasvormen; kaaspers; melkzeven en -kruiken; centrifuge om het vetgehalte van de melk te bepalen; sterilisatietoestel; inhoudsmaten voor melk; houten rooster voor het uitlekken van de kazen; apparaat om water uit de boter te verwijderen; toestel voor de afkoeling van melk; kast voor culturen en schimmels; rooster om wrongel te verdelen en wei te laten weglopen; broedmachine "The Detroit Incubator" uit 1927; enz.
- werkgerei: koperen slachtschiettoestel; houten slagershamer; metalen tangen om loodjes vast te hechten voor het merken van de koeien; ijzeren zeis; deel van een juk; thermometer gebruikt bij het stoken van witloof.

Bij de medailles en eretekens bevinden zich gedenkpenningen en medailles die getuigen van de deelname aan landbouwwedstrijden (ca. 1896-1934). Naast voorwerpen bevat het archief van de Annuntiaten een ruime foto- en prentkaartencollectie, die ontsloten is via een ter plaatse te raadplegen accesdatabank. Ongeveer 300 oude foto's en prentkaarten vanaf 1896 belichten landbouw en landbouwonderwijs aan het Heilig-Hartinstituut. Ten slotte dienen hier een aantal oude diploma's van de landbouwschool vermeld te worden, naast 25 oude handboeken en publicaties over landbouw.

6 Broeders van Liefde

Adres: Stropstraat 119, 9000 Gent
 Tel: 09/221.45.45
 Fax: 09/221.98.89
 Website: www.fracarita.org

De Broeders van Liefde van Gent baten op verschillende plaatsen in België psychiatrische instellingen en scholen voor buitengewoon onderwijs uit. In dit overzicht bespreken we de vier scholen waar land- en tuinbouwonderwijs werd gegeven. Hoewel heel wat psychiatrische instellingen over een eigen boerderij beschikten, worden ze hier achterwege gelaten. Dat zou namelijk veel extra onderzoekswerk vragen en wellicht weinig relevant archiefmateriaal opleveren. Toch kan dit voor de geïnteresseerde onderzoeker een interessant spoor zijn.

De Broeders van Liefde beschikken in Gent over een uitgebreid archief, al werd een groot deel in 1967 overgebracht naar het nieuwe hoofdbestuur in Rome. Maar naast vele originele archiefstukken bleven ook kopieën van de overgedragen documenten achter in Gent. Stukken over land- en tuinbouwonderwijs kunnen worden teruggevonden in de archiefbestanden van enkele instituten. Mogelijk bevat ook het overkoepelend archief over het apostolaat interessante documenten: hierin bevinden zich vergaderstukken van de verantwoordelijken van de onderwijsinstituten. Hoewel het om zeer algemene verslagen gaat, die vooral pedagogisch van inhoud zijn, wordt er mogelijk sporadisch aandacht besteed aan land- en tuinbouwonderwijs. We beperken ons hier evenwel tot de archieven van het Sint-Fernandusinstituut (Lummen), Kristus-Koning (Sint-Job-in-'t-Goor), Sint-Jozef (Zwijnaarde) en Sint-Idesbald (Roeselare). De bestanden zijn raadpleegbaar en geordend, maar niet ontsloten.

A *Sint-Fernandusinstituut*

In 1995 werd een historische publicatie over de school opgesteld:

A. Ceelen, M. Anteunis en L. De Kezel, *Kroniek van een instituut. 1895-1995. Sint-Fernandusinstituut Lummen*, Lummen, 1995.

De school van Lummen ontstond in 1895 als tehuis voor gerechtskinderen. Tussen 1929 en 1933 was er kortstondig een eigen land- en tuinbouwschool aan verbonden, die omwille van gebrek aan succes snel weer werd opgedoekt. Tot op vandaag beschikt de school echter over gebouwen en terreinen die door andere instellingen gebruikt worden voor tuinbouwonderricht. Het archief van het Sint-Fernandusinstituut bestaat uit:

- chronologisch geordende documenten over het instituut (1895-1992): hierin bevindt zich één mapje met kopieën van brieven over de land- en tuinbouwschool

(1929-1939), een uurrooster (1929), een opvoedingsprogramma (1932) en een affiche. De overige documenten bestaan grotendeels uit briefwisseling, verslagen van vergaderingen, uittreksels van kadastrale plannen, rekeningen, uurroosters, leerlingenlijsten en dossiers van oorlogsschade. Een afzonderlijk mapje bevat nog stukken over de brouwerij (1903-1915);

- archief van de familie Goupy de Quabecq, die het domein schonk aan de Broeders van Liefde: foto's, testamenten, verkoopakten van onroerende goederen en een lijst van alle pachters van landgoederen van de familie, per gemeente en met vermelding van de pachtsommen;
- onuitgegeven historische overzichten van het instituut;
- enkele dozen en losse stukken over de voorbereiding van de geschiedkundige publicatie die in 1995 werd uitgegeven.
- 1 archiefdoos met foto's en afbeeldingen vanaf 1895 en drie fotoalbums: verschillende reeksen foto's, postkaarten en dianegatieven, vooral van gebouwen, maar ook van broeders, klassen en van de boerderij.
- exemplaren van het schooltijdschrift, *Echo's uit het Vreebos* (1960-1980)

B Kristus-Koninginstituut

Het Kristus-Koninginstituut werd in 1943 opgericht als vak- en tuinbouwschool. Deze school liet volgende documenten na:

- chronologisch geordende documenten van het instituut (1943-1995): historische overzichten, brochures, folders, reglementen, krantenknipsels, briefwisseling, begrotingsdocumenten, verzekeringen, dienstcontracten, leerlingenlijsten, enz.;
- documentatie en archivalia in verband met technische installaties, materiële aangelegenheden, gebouwen (waaronder de boerderij) en cursussen van de vakschool. Hier kunnen zelf opgestelde cursussen tuinaanleg, groenteteelt, bemestingsleer, dierkunde, bloementeel en boom- en fruitteelt worden teruggevonden, samen met een schriftje met gegevens over de kweek van de varkens in de boerderij (1972-1984);
- facturen van de bouw van het instituut;
- jaarverslagen (1987-1995), waarin onder meer leerlingen- en lerarenaantallen vermeld staan, naast gegevens over de werking en organisatie van de school, de erkenning door de overheid, enz.;
- foto's en postkaarten.

C Sint-Jozefinstituut

Het Sint-Jozefinstituut werd opgericht in 1901 in Gent, maar werd wegens plaatsgebrek overgebracht naar Zwijnaarde in 1930. Twaalf jaar later werd de school officieel erkend als tuinbouwschool. Het archiefbestand bevat:

- chronologisch geordende documenten van het instituut (qua inhoud gelijkaardig aan die van Lummen en Sint-Job-in-'t-Goor) vanaf 1901;
- historische overzichten van de instelling;
- foto's en postkaarten vanaf 1930;
- exemplaren van het tijdschrift van het instituut.

D Sint-Idesbaldinstituut

De vakschool Sint-Idesbald voor mentaal gehandicapte kinderen werd opgericht in 1953 en verstreekte vanaf het begin tuinbouwonderwijs. Van de instelling bleven weinig relevante archivalia bewaard:

- chronologisch geordende documenten en historische overzichten (1953-1992);
- foto's en prentkaarten.

7 Broeders Hiëronymieten

Adres: Nieuwstraat 91, 9100 Sint-Niklaas
Tel: 03/776.00.41

In Sint-Niklaas bevond zich het Technisch Instituut Sint-Isidorus, met onder meer een land- en tuinbouwschool en een pluimveekwekerij. Het archief van de Broeders Hiëronymieten, die deze landbouwschool uitbaatten, bevat een beperkt aantal documenten over de school. Het archief is na afspraak raadpleegbaar voor onderzoekers en wordt ontsloten door een onuitgegeven inventaris:

Broeder Tarcisius, *Klapper op archief. Broeders Hiëronymieten. Sint-Niklaas, z.p., z.d.* (onuitgegeven invenatis).

A Technisch Instituut Sint-Isidorus

In dit deel van het archief bevinden zich onder meer: leerplannen landbouwonderwijs (1941-1962); wedden van personeel (1945-1960); andere documenten over het personeel (1950-1966); correspondentie (1954-1965); rekeningen (1950-1957); uurroosters (1959-1964); documentatie over de landbouwschool (1961-1966); documenten over de gebouwen (1923-1944); stukken over de bibliotheek van de landbouwschool; geschiedkundige notities over de landbouwschool; verzekeringsdocumenten van de

Boerenbond; lessen over landbouwboekhouding, -economie en -geschiedenis; lessen over corporatieve landbouw en de Nationale Landbouw- en Voedingscorporatie; stukken van de Nationale Landbouw- en Voedingscorporatie over zuivelproducten (1940-1941); ontvangsten van de landbouwschool (1924-1927); krantenknipsels; enz.

B Andere

Verder kunnen in verschillende andere afdelingen stukken worden gevonden die in meerdere of mindere mate op het landbouwonderwijs betrekking hebben: documenten over landpachten en plannen van pachtgronden en onteigeningen; verslagen van de Raad van Onderwijzende Broedercongregaties; stukken van individuele broeders; plannen van de landbouwschool en de boerderij; documentatie over land- en tuinbouwonderwijs; diploma's en getuigschriften; landbouweretekens; klasfoto's en foto's van personeel, de boerderij (1903), klasuitstappen en van de landbouwschool (1930-31).

8 Zusters der Christelijke Scholen

Adres: Markt 19, 2290 Vorselaar
Tel: 014/50.86.00

Een geschiedenis van de scholen en van de congregatie werd in 1996 opgesteld:

R. Vanderstraeten en M. Preneel, *175 jaar Zusters der Christelijke Scholen Vorselaar*, Vorselaar, 1996.

Er bestaat tevens een oudere en kortere bijdrage over de oprichting en erkenning, het programma en het aantal leerlingen en leerkrachten van de landbouwschool van Achterbos:

Geschiedenis van het onderwijs- en opvoedingswerk in de congregatie van de Zusters der Christelijke Scholen te Vorselaar, 1820-1940, Westmalle, 1941.

De Zusters der Christelijke Scholen van Vorselaar waren al in de 19de eeuw actief betrokken bij de ontwikkeling van het onderwijs in de Kempen. Op landbouwonderwijs hebben ze zich evenwel maar in beperkte mate toegelegd. Een eerste landbouwschool van de congregatie ontstond in Mol-Achterbos in 1926: de Vrije Middelbare Landbouw-Huishoudschool 'Salus Nostra'. In 1934 werd deze school officieel erkend, maar vanaf 1947 verlegde ze het accent van landbouw- naar huishoudkunde. Op andere landbouwscholen binnen de congregatie is het wachten tot het einde van de Tweede Wereldoorlog: in het schooljaar 1944-1945 werden er middelbare landelijke huishoudscholen opgericht in Westrode, Sint-Martens-Lennik, Grimbergen, Langdorp, Schriek, Achter-Olen, Booischot en Kapellen (Glabbeek-Zuurbemde). Een jaar later volgden Herent, Rillaar, Budingen, Onze-Lieve-Vrouw Tielt en Sint-Lenaarts. Nog later ontstond in Kasterlee een landbouwschool. In 1945 begonnen de Zusters

der Christelijke Scholen bovendien met een eigen Hogere Normaalschool voor Landbouwhuishoudkunde in Westmalle. Deze werd wegens gebrek aan succes echter al opgedoekt in 1949. Er bleef wel een middelbare landelijke huishoudschool bestaan in Westmalle.

De Zusters der Christelijke Scholen bewaren te Vorselaar geen echt archiefmateriaal over hun onderwijsactiviteiten. Wel bevinden er zich per school een map met nota's en een aantal archiefdocumenten, vaak in kopie.

A *Vrije Middelbare Landbouw-Huishoudschool 'Salus Nostra'*

De map van deze school te Mol-Achterbos bevat volgende documenten: een handgeschreven schriftje met nota's over de oprichting en de geschiedenis van de school tot 1940 + een getypt exemplaar; diverse nota's over de geschiedenis van de landbouwschool tot en met 1948; kopieën van het schoolreglement, de rechten en plichten van de school en het reglement van de hoeve (ongedateerd); nota's over de vorming aan de middelbare landelijke huishoudschool Salus Nostra; lijsten van onderwijzeressen (1926-1949), leerlingenaantallen en uitgereikte diploma's per schooljaar (1926-1950) en van oud-leerlingen die zijn ingetreden in de congregatie (ongedateerd); begroting van de bouw van de school (ongedateerd) en van de uitgevoerde werken (1931-1940); plattegronden (1924-1933) met notities over de gebouwen; foto's en prentkaarten van de stichters van de school, van de school zelf, van de hoeve, de werkzaamheden van de leerlingen, het laboratorium, het neerhof en een reeks klasfoto's.

B *Hogere Normaalschool voor Landbouwhuishoudkunde*

De map van deze school Westmalle-Mariagaarde bevat een aantal documenten over de hogere en de middelbare landelijke huishoudscholen die daar een tijd lang werden ingericht: een uitgebreide nota over de geschiedenis van de normaalschool: doel, stichting, bestuur, personeel, leerlingen, programma en erkenning door de overheid (met afschriften van correspondentie met het Bisdom, het Ministerie, de gouverneur, inspectiediensten, de gemeenteraad van Westmalle, enz.); een programma van de school; lijsten van leerkrachten, van de eerste eindexamens en diploma's van de school, van leerlingenaantallen (1944-1960), ingetreden leerlingen en van stages.

C   *Middelbare Landbouwhuishoudschool Spes Nostra*

In 1923 werd in Zaffelare de middelbare landbouwhuishoudschool Spes Nostra toegevoegd aan de reeds bestaande school. Van 1939 tot 1946 kwam daar de hogere normaalschool voor landbouwhuishoudkunde bij. Tussen de stukken bevinden zich: documenten over de geschiedenis: nota's met historische overzichten, krantenknipsels naar aanleiding van jubilea, verslagen over de gebeurtenissen tijdens de Tweede Wereldoorlog, enz. (1844-1966); notariële akten, overeenkomsten en notities over werking, financiën, patrimonium, militaire bezetting, huurcontracten, vragenlijsten over de huishoudschool, nota's over de examens voor het regentaat in de landbouwhuishoudkunde, kadastrale documenten, programma's, enz. (1816-1954); prospectussen, verslagen, nota's en briefwisseling betreffende de werking, inspecties, leningen, de verhuis naar Kwatrecht, werkingsverslagen, foto's, enz. (1881-1963); notariële akten, hypothecaire en kadastrale documenten, akten voor cijnsnacht, enz. (1814-1981); plannen, bestekken, facturen, kwitanties, financiële verslagen, briefwisseling en contracten van bouw- en verbouwingswerken (1832-1957).

D   *Landbouwhuishoudschool Mariagaard*

In 1946 werd het landbouwhuishoudonderwijs vanuit Zaffelare overgebracht naar Mariagaard in Kwatrecht. Van deze school bleven onder meer volgende bescheiden bewaard: prospectussen van de provinciale landbouwschool te Kwatrecht vóór de komst van de congregatie; historische notities over de school; briefwisseling over de aankoop en bestemming van de gebouwen; staten en lijsten over het kadastraal inkomen en de opbrengst van de boerderij in 1942; een artikel over de verkoop van de provinciale landbouwschool aan de Zusters van Liefde; notities, financiële verslagen en briefwisseling over de uitbating van de boerderij, personeel van de boerderij, inschakeling van de boerderij in de landbouwschool, overname van de exploitatie door de congregatie, inventaris van de overname, enz. (1936-1952); grondruil, verpachting van het jachtrecht, onteigeningen voor de autosnelweg, enz. (1936-1953); documenten van bouw- en verbouwingswerken (1937-1966).

Wellicht kunnen ook in de archiefafdelingen 'Patrimonium' en 'Activiteiten van de congregatie' stukken worden teruggevonden met betrekking tot het landbouwonderwijs van de Zusters van Liefde. Hetzelfde geldt voor de afdeling 'Beeld en klank': de audiovisuele collectie van het archief van de Zusters van Liefde omvat meer dan 40.000 foto's, albums, diapositieven, prentbriefkaarten, films, video's, negatieven en geluidopnames.

9 Zusters Ursulinen Onze-Lieve-Vrouw-Waver

Adres: Bosstraat 9, 2861 Onze-Lieve-Vrouw-Waver

Tel: 015/75.69.01

Fax: 015/76.14.68

In 1841 kwamen de eerste Ursulinen aan te Onze-Lieve-Vrouw-Waver en openden er een kostschool. Tot op vandaag wijdt deze congregatie zich hoofdzakelijk aan onderwijs. Hoewel landbouwonderwijs maar een beperkte plaats innam in de onderwijsactiviteiten van de Zusters Ursulinen, speelde de congregatie toch een belangrijke rol in de ontwikkeling van het Belgische landbouwonderwijs. Van 1898 tot 1934 richtte het Ministerie van Nijverheid en Arbeid er tijdelijke staatsleergangen voor huishoudonderwijs in. In 1910 werd er op aandringen van het Ministerie van Landbouw een vijfde facultatief jaar toegevoegd aan de lagere normaalschool: de landelijke huishoudklas. Het was uiteindelijk wachten tot het schooljaar 1924-1925 tot er een volwaardige normaalleergang voor landbouwhuishoudkunde ontstond onder de naam van de Vrije Hoogere Normaalschool voor Landbouwhuishoudkundig Onderwijs. Deze opleiding zou evenwel geen lang leven beschoren zijn: tien jaar later, in het schooljaar 1934-1935, werd ze omgevormd tot de Hoogere Normaalschool voor Huishoudkundig Onderwijs. Toch was de landbouwhuishoudkundige school gedurende die tien jaar een van de belangrijkste Belgische instellingen op dat vlak. Ze trok bovendien een groot aantal buitenlandse studentes aan.

Het congregatiearchief van de Zusters Ursulinen bevat nog heel wat documenten in verband met deze onderwijsactiviteiten. Zo ook met betrekking tot de landbouwschool, al is het materiaal hierover eerder beperkt, wat grotendeels te maken heeft met de omvorming tot een zuivere huishoudschool in 1934-1935. Het archiefmateriaal inzake landbouwonderwijs is niet geordend en verspreid over verschillende mappen, dozen en rekken. De stukken zijn evenmin ontsloten. Dat maakt het heel moeilijk om een volledig en systematisch overzicht van deze documenten op te stellen.

Een aantal dozen bevatten diverse bescheiden van de hogere landbouwschool van Onze-Lieve-Vrouw-Waver, soms los, soms samengebracht in mapjes:

- een inventaris van aangekocht materiaal (1925-1929);
- een inkoopfactuurboek (1933);
- briefwisseling met de minister van Landbouw over subsidies, programma's en examenregelingen (1929-1937);
- examenregelingen, puntenlijsten, een lijst met titels van eindwerken, een werkplanning van de boerderij, berekeningen van staatstoelagen, documenten over studiebeurzen, verordeningen van de school, briefwisseling met de Boerinnenbond (1931-1935);
- briefwisseling met de Boerenbond, uittreksels uit het Staatsblad, nota's over het middelbaar landbouwonderwijs (1932-1936);
- omzendbrieven van het Ministerie van Landbouw en briefwisseling met de provin-

- cie Antwerpen (1929-1935);
- een personeelsregister met vermelding van familiale en persoonlijke gegevens van de leraars, hun diploma's en curricula (1933). Hierin bevindt zich ook een cursus-schriftje Algemeene Veeteelt van Michel Jans, rijkslandbouwingenieur en leraar aan de school;
- diverse losse documenten: briefwisseling, nota's, leerlingenlijsten, puntenlijsten, stukken over het programma van de school, partituren van landbouwliederen en van liedjes over de landbouwschool, (pers)knipsels, enz.

In de hoek van een aanpalende kamer staat een rek met stapels documenten van de technische school. De hogere landbouwschool komt hier sporadisch in aan bod, sommige documenten behandelen deze afdeling zelfs rechtstreeks:

- twee mappen facturen (1927-1935 en 1929-1936) en dubbels van jaarrekeningen opgesteld voor het Ministerie (1926-1936);
- facturen en bestellingen van de landbouwschool zelf (1925-1938) met een overzicht van het aanwezige laboratoriummateriaal (1926-1927);
- diverse rekeningen van de landbouwschool (1933-1936) met een stapel facturen uit 1930;
- begrotingen van de technische school en briefwisseling met de staat en de provincie vanaf 1929;
- een register met de wedden van het onderwijzend personeel (1934);
- briefwisseling van de landbouwschool met het Verbond van het Katholiek Technisch Onderwijs, VTKO (1933-1936);
- briefwisseling van de landbouwschool met het VTKO in verband met een bezoek aan de Wereldtentoonstelling van Brussel (1935);
- omzendbrieven van de bevoegde Ministeries (1927-1949) en briefwisseling met deze Ministeries (1934-1948).

Van groot belang in dit archief zijn de bewaarde foto's en prentkaarten van de boerderij en de landbouwschool. In de loop der jaren werden honderden foto's genomen en er werden ook enkele reeksen postkaarten gemaakt. Een deel van deze collectie is samengebracht in albums. Andere afbeeldingen zitten her en der verspreid tussen andere documenten of in afzonderlijke enveloppen. Een uitgebreide reeks foto's heeft betrekking op het landbouwalaam dat tot voor kort aanwezig was in Onze-Lieve-Vrouw-Waver (onder meer eggen, ploegen, strosnijmachines, melkimmers, koeketels, enz). Deze zijn nu in het bezit van de vereniging Erf en Heem uit Sint-Katelijne-Waver. Een beperkt aantal voorwerpen bleef in het archief van de congregatie achter: een kaassnijder, een wrongelzeef, klompen, een bijenkorf met imkersgerei, koekettingen, enz. Didactisch materiaal is er zo goed als niet, een paar wandplaten en een enkele poster niet te na gesproken.

Ten slotte kan op de grote hoeveelheid al dan niet uitgegeven publicaties worden gewezen. De annalen van de oud-leerlingenbond tijdens het interbellum bleven bewaard. Modelprogramma's voor landbouwhuishoudkunde kunnen worden terug-

gevonden in een aantal uitgaven. Verder bevinden er zich een aantal boekjes van en over de school zelf. Te vermelden zijn ook een aantal oude eindwerken, die werden opgesteld door de leerlingen van de hogere landbouwschool. Een beperkt aantal cursusboeken bleef eveneens bewaard. Tenslotte bevinden zich hier, en deels ook in de bibliotheek, tal van publicaties over landbouw en landbouwonderwijs. Net zoals het archief is de bibliotheekcollectie niet ontsloten.

10 Zusters van het Heilig Hart van Maria van Berlaar

Adres: Markt 24, 2590 Berlaar

Tel: 03/482.14.35

Fax: 03/482.03.14

Wie meer wil weten over de geschiedenis van de congregatie van Berlaar kan zich wenden tot volgende publicatie:

Y. Segers e.a., *150 jaar Zusters van het Heilig Hart van Maria van Berlaar. In eenvoud en dienstbaarheid*, Leuven, 1995.

In 1908 richtten de Zusters van het Heilig Hart van Maria te Berlaar een middelbare landbouwhuishoudschool op. Met de bouw van een modelhoeve was reeds twee jaar eerder gestart. In 1923 werd daar bovendien de Hogere Normalschool voor Landbouwhuishoudkunde aan toegevoegd. Ze was de eerste vrije school van die soort die door de overheid erkend werd, naast het Hoger Normaalinstituut voor Landbouwhuishoudkunde van de staat te Laken. Daarnaast richtte de congregatie in de loop van de 20ste eeuw tientallen andere middelbare landbouwhuishoudscholen op, waarvan de belangrijkste die van Steevoort, Neerpelt, Bekkevoort, Tremelo en Wiekevorst waren. Hoewel het landbouwonderwijs decennialang als uithangbord gold van het onderwijs dat door de Zusters van het H. Hart van Maria werd georganiseerd, werd het in de loop van de jaren 1980 afgevoerd. De hogere normalschool ging op in de Katholieke Hogeschool der Kempen.

Het archief van de zusters van het Heilig-Hart van Maria van Berlaar ontstond pas in 1945, toen er naar aanleiding van het 100-jarig bestaan werd begonnen met het verzamelen van her en der bewaarde documenten en er verschillende nota's over de geschiedenis van de congregatie werden opgesteld. Veel archivalia over het landbouwonderwijs bleven niet bewaard, de meeste gingen verloren toen de hogere landbouwschool ophield te bestaan. Toch kunnen nog documenten, foto's en historische overzichten van de hogere en middelbare landbouwschool worden teruggevonden.

De map 'programma's en reglementen' bevat een aantal prospectussen en programma's van andere landbouwscholen: Gent, Kwatrecht (Wetteren), Hoogstraten en Posterholt (Nederland). Daarnaast bevinden zich hier onder meer: het organiek

reglement van de middelbare landbouwhuishoudschool (ongedateerd); programma's van de middelbare landbouwhuishoudschool (1908 en 1934) en nota (1912) en briefwisseling (1908-1922) in verband met deze school; leerplannen middelbare landbouwhuishoudkunde (1926-1938); een voorlopig leerplan van de normaalschool voor landbouwhuishoudkunde (1923); twee leerplannen van de normaalschool voor landbouwhuishoudkunde (ongedateerd en 1934); diverse krantenknipsels.

Vier dozen dragen de vermelding 'Hogere Landbouwschool Allerlei' en 'Middelbare Landbouwschool Allerlei'. Hierin bevinden zich diverse mappen en een aantal losse documenten: map met briefwisseling over de oprichting onder meer met het Ministerie van Landbouw en de Boerenbond (ca. 1920-1924), facturen, een program-mavoorstel, een bestek van benodigdheden voor het laboratorium en de modelhoeve, een proces-verbaal van de jury voor het verlenen van de eerste diploma's van landbouwregentes, enz.; map met briefwisseling van zuster Eugenia betreffende de beide landbouwhuishoudscholen (1909-1925); korte beschrijving van de middelbare landbouwhuishoudschool (1948); map met verslagen van verschillende landbouwscholen van de congregatie: Achterbroek, Paal, Blauwberg en Neerpelt, map met lessenroosters, lijsten van het onderwijzend en dienstpersoneel en begrotingen (1924-1927); map met oude foto's en prospectussen van de school, uitnodigingen voor oud-leerlingendagen en infoavonden, persknipsels, enz.; nota over het ontstaan van de hogere landbouwhuishoudschool en een nota over de middelbare landbouwfdelingen te Berlaar (ongedateerd); dagboek van de modelhoeve (27 oktober 1907 – 11 juli 1912); mappen met stukken over het zilveren jubelfeest van de hogere normaalschool voor landbouwhuishoudkunde (1950); enkele uitgebreide nota's over de geschiedenis van deze normaalschool; traktaat over de stichting en de werking van de hogere landbouwschool met een verslag van een studiereis naar Denemarken (1934); een beperkt aantal personeelsdossiers.

In een afzonderlijke ruimte worden alle dienstenstaten van het personeel bijgehouden. Het archief bewaart ook drie guldenboeken (boeken met handtekeningen naar aanleiding van officiële bezoeken) van de hogere en middelbare landbouwschool en een aantal fotoalbums: twee fotoboeken met klasfoto's van de middelbare landbouwschool (1908-1959), klasfoto's van de hogere landbouwschool, een fotoalbum van oud-leerlingen, een necrologium en een album met diverse foto's van de hogere landbouwschool. Er bestaat ook een album 'Huisvesting en eigendom' met plannen en foto's van alle gebouwen van de congregatie, onder meer van de landbouwschool en de modelhoeve.

Tussen de bovenvermelde archivalia bevinden zich al een aantal nota's over de geschiedenis van de landbouwschool. Er werden daarnaast nog mappen opgesteld waarin de geschiedenis van de hogere en middelbare landbouwhuishoudschool van Berlaar uit de doeken wordt gedaan en waartussen originele en gekopieerde documenten van of over deze scholen zitten. Van sommige kopieën kunnen de originele worden teruggevonden in de reeds beschreven dozen.

De map 'Het ontstaan der Hoogere Normaalschool – 1923' is wellicht het meest interessant en bestaat onder meer uit: een lijst van leraars; beperkte briefwisseling met de Boerenbond, het Ministerie van Landbouw, de gemeente Berlaar, de provincie Antwerpen, de inspectiediensten en het Hooger Normaalinstituut voor Landbouwhuishoudkunde in Laken; een uitgebreide nota over de oprichting, de doelstellingen, de gebouwen, de afdelingen, het programma, de toelatingsvoorwaarden en het onderwijzend personeel; statuten van de Vereeniging voor Land- en Tuinbouwhuishoudonderwijs; processen-verbaal van de eerste eindexamens (1924); aanvaardingsbrieven van leraars (1924) en voor het lidmaatschap van het Beschermingscomité van de Hoogere Normaalschool voor Landbouwhuishoudkunde (1923-1927); nota's betreffende de begroting (1923); uitgebreide nota met een lijst van handboeken en de samenstelling van de beheerraad en het lerarenkorps; een Franstalige bundel over de landbouwhuishoudschool met foto's en uitleg over de oprichting en het doel van de school, een beschrijving van de gebouwen en terreinen, het programma, de onderwijsmethode, de duur van de studie, examens en diploma's, toelatingsvoorwaarden, administratie en directie (ca. 1945); krantenknipsels.

In 1945 werd het album 'Voornaamste documenten nopens het onderwijs en de onderwijsinrichting' opgesteld. Het gaat hier over het volledige onderwijsaanbod van de congregatie op dat ogenblik, maar de hogere en middelbare landbouwschool komen ruim aan bod. Naast opnieuw een overzicht van de geschiedenis van de scholen, vind je er kopieën van foto's, programma's, leerlingen- en lerarenlijsten, uittreksels uit brieven en nota's en dergelijke meer.

Van recentere datum is het dossier 'Berlaar. Bakermat van het vrij landbouwonderwijs in Vlaanderen': het werd opgesteld omstreeks 1995. Hier vind je opnieuw een geschiedenis van de landbouwschool en oude foto's en documenten: een prospectus van de school, programma's van landbouwhuishoudonderwijs opgelegd door de staat, briefwisseling met de minister van Landbouw en de Antwerpse gouverneur (1923), een uitgebreide begroting (1922-1923), een blanco beoordelingsformulier, brochures van de school, enz. In dezelfde periode, in 1993, werd er een ruim historisch overzicht opgesteld van de Mariaburcht in Stevoort, de plaats waar de congregatie jarenlang landbouwonderwijs gaf.

11 Zusters van Liefde

Adres: Molenaarsstraat 28, 9000 Gent
 Tel: 09/235.82.32
 Fax: 09/235.82.20
 E-mail: generalaat.archief@zusters.zvl.org
 Website: www.archief-museum.zvl.org
 Contactpersoon: Kaat Leeman

De Zusters van Liefde richtten op verschillende plaatsen landbouw- of landelijk huishoudonderwijs in. Het archief van de Zusters van Liefde in Gent bevat enkele afdelingen waarin dat landbouwonderwijs af en toe aan bod komt. Bij de archieven van de huizen en gemeenschappen kunnen documenten worden teruggevonden van de scholen in Velm, Sint-Denijs, Kwatrecht (Wetteren) en Zaffelare. De documenten zijn in principe raadpleegbaar en ontsloten.

A *Onze-Lieve-Vrouw van de Rozenkrans*

De school Onze-Lieve-Vrouw van de Rozenkrans in Velm begon in 1944 met een Regentaat voor Landelijke Huishoudkunde. Het archief bestaat uit: toespraken, programma's en verslagen van jubilea van de instelling (1912-1966); briefwisseling over patrimonium, materiële en financiële aangelegenheden, oorlogsschade, leerlingenverzekeringen, de oprichting van de normaalschool, huurcontracten, enz. (1887-1954); prospectussen, leerlingenstatistieken, nota's en briefwisseling over het vrij onderwijs in Limburg, de oprichting van een normaalschool, personeel, subsidies en diploma's (z.d.-1956); onroerend goed en hypotheaire leningen: kwitanties, kadastrale documenten, plannen, notities, vonnissen en briefwisseling over het kadastraal inkomen (1889-1932); bestekken, financiële verslagen, facturen, plannen en kwitanties van bouw- en verbouwwerken (1896-1943).

B. *Huishoudschool Sint-Denijs*

Het archief van de school te Sint-Denijs bij Kortrijk, waar vanaf 1927 een avondhuishoudschool en van 1940 tot 1974 een daghuishoudschool werd ingericht, bevat: verschillende nota's en gelegenheidsdrukwerken naar aanleiding van jubilea (1823-1966); briefwisseling over de werking van de school, financiële verslagen, aangiften van roerend en onroerend goed, een ontwerpbegroting van de huishoudschool voor 1940 en personeelsreglementen (1816-1869); knipsels over de opheffing van de school (1974).

HOGESCHOLEN

12 Hogeschool Gent**A *Departement Biotechnologische Wetenschappen, Landschapsbeheer en Landbouw***

Adres: Voskenslaan 270, 9000 Gent
 Tel: 09/242.42.42
 Fax: 09/242.42.79
 E-mail: biot@hogent.be
 Website: <http://www.hogent.be/biot>

De Hogeschool Gent werd opgericht in 1995, maar het Departement Biotechnologische Wetenschappen, Landschapsbeheer en Landbouw gaat deels terug op de Industriële Hogeschool van het Rijk, die al in 1977 werd opgericht. Het departement houdt haar eigen archieven bij (met uitzondering van personeelsdossiers, die centraal worden bewaard). Deze documenten bestaan in eerste instantie uit briefwisseling; notulen van vergaderingen; boekhoudkundige documenten; jaarverslagen en eigen publicaties, bewaard vanaf 1995 tot heden. De studentendossiers en inhoudelijke programma's werden evenwel bijgehouden sinds 1977 en in sommige gevallen zijn ze zelfs afkomstig van voorgaande onderwijsinstellingen (op andere locaties) en gaan ze terug tot de jaren 1950. Deze documenten zijn niet ontsloten en in principe niet raadpleegbaar.

B *Proefhoeve*

Adres: Diepestraat 1, 9820 Merelbeke-Bottelare
 Tel: 09/363.93.00
 Fax: 09/363.93.09
 Website: <http://www.hogent.be/biot>

Aan het departement Biotechnologische Wetenschappen, Landschapsbeheer en Landbouw van de Hogeschool Gent is een proefhoeve verbonden. Die bevindt zich in Bottelare. Deze proefhoeve werd opgericht in 1980 en bewaart ter plaatse dynamisch archief. Dit archief is ontsloten door overzichtslijsten (vanaf 1996 digitaal) en in principe raadpleegbaar voor onderzoekers. De archivalia bevatten briefwisseling (vanaf 1980); jaarverslagen (vanaf 1984), eigen publicaties (vanaf 1984); stukken betreffende gebouwen en terreinen (vanaf 1991), vergaderstukken (vanaf 2000) en foto's. Het grootste deel wordt evenwel ingenomen door proefmappen van experimenten, met omschrijvingen van de proeven en de resultaten. Deze mappen worden bijgehouden vanaf 1983, maar tot en met 1991 is de bewaartoestand ervan eerder gebrekkig.

13 KaHo Sint-Lieven

Adres: Hospitaalstraat 23, 9100 Sint-Niklaas

Tel: 03/780.89.01

Fax: 03/766.34.62

E-mail: biotechniek@kahosl.be

Website: agrobio.kahosl.be

A *Agro- en biotechnologie*

De professionele bacheloropleiding Agro- en Biotechnologie aan de KaHo Sint-Lieven in Sint-Niklaas werd in 1987 opgericht. Er zijn vier afstudeerrichtingen: dierenzorg, landbouw, groen en voeding.

De afdeling bewaart een vrij uitgebreid en veelzijdig dynamisch archief voor de periode vanaf de oprichting. Het archief kan geraadpleegd worden door onderzoekers maar is niet ontsloten. Het omvat onder andere: een map omtrent de oprichting en de erkenning van de lestabellen (1987-1995); mededelingen, leerkrachten- en studentencorrespondentie (1987-1994); notulen van vergaderingen van docentenvergaderingen, bestuurscommissie, inspecties en ministeries (1987-1994), inschrijvingsdossiers van studenten (1987-1994); puntenlijsten van examens (1987-2005), stagecontracten (1988-2004), examenkopijen (1987-2005); vakinhouden per jaar en per afstudeerrichting (1987-2003), dia's van lessituaties (1998-2003), foto's van opendeurdagen, uitstappen, bedrijfsbezoeken en prijsuitreikingen (1998-2003), publicaties en persartikels (publicaties van docenten in vakbladen); studielastmeting en tewerkstellingsenquêtes (1998-2002); adressen van oud-studenten (1989-2003), beroeps- en opleidingsprofielen (1995).

Boekhoudkundige documenten worden op de hoofdzetel de hogeschool voor alle opleidingen samen bewaard. Iets gelijkaardig gebeurt met jaarverslagen, die centraal op de campus worden bijgehouden.

LANDBOUWVORMINGSCENTRA

14 Nationaal Agrarisch Centrum

Adres: Hendrik Consciencestraat 53A, 8800 Roeselare
 Tel: 051/26.08.30
 Fax: 051/24.25.39
 E-mail: info@nacvzw.be
 Website: <http://www.nacvzw.be>

Het Nationaal Agrarisch Centrum te Roeselare werd opgericht in 1978 en organiseert diverse cursussen in verband met paardenhouderij, schapen- en geitenhouderij, rundvee, kunstmatige inseminatie, akkerbouw, aardbeiteelt, fruitteelt, glasbouw, hoe-veterisme, enz.

Bij het Nationaal Agrarisch Centrum wordt een beperkt, niet raadpleegbaar archief bewaard, dat hoofdzakelijk bestaat uit cursusteksten en lesmateriaal. Verder bevinden er zich jaarverslagen van de Algemene Vergadering en de Raad van Bestuur, correspondentie, notulen van vergaderingen en een kleine hoeveelheid audiovisueel materiaal.

15 Vereniging voor Ecologische Leef- en Teeltwijze (VELT)

Adres: Uitbreidingstraat 392 bus C, 2600 Berchem
 Tel: 03/281.74.75
 Fax: 03/281.74.76
 Website: <http://www.velt.be>

Velt vzw wil naar eigen zeggen de ecologische levenswijze concreet gestalte te geven door mensen te informeren over prettige en bruikbare ecologische alternatieven. De vereniging werd in 1975 gesticht en is actief in Vlaanderen en Nederland. Zij telt een honderdtal plaatselijke afdelingen en ongeveer 14000 leden. Het uitdragen van nieuwe kennis gebeurt via het tweemaandelijks tijdschrift *Seizoenen*, publicaties en allerhande activiteiten ingericht door lokale contactpersonen, de zogenaamde 'bioschakels'.

Het archief van Velt is beperkt en wordt bij de vereniging zelf bewaard. Het is niet ontsloten en niet raadpleegbaar voor onderzoekers. Naast publicaties, worden er verschillende soorten bronnen bewaard: stukken betreffende de oprichting, correspondentie, notulen van vergaderingen, personeelsdossiers, educatief materiaal, boekhoudkundige documenten, subsidiedossiers en jaarverslagen.

ONDERZOEKSINSTELLINGEN

Hier worden enkel de privaatrechtelijke onderzoeksinstellingen opgenomen, die niet aan een universiteit zijn verbonden. De andere onderzoekscentra kunnen worden teruggevonden bij het hoofdstuk over de universitaire instellingen. Daarnaast zijn er ook centra die verbonden zijn aan een overheidsinstelling. Deze worden in het eerste deel besproken.

16 Proefcentrum voor Fruitteelt (PCF)

Adres: Fruittuinweg 1, 3800 Sint-Truiden

Tel: 011/69.70.84

Fax: 011/69.70.89

Website: <http://www.pcfruit.be>

Contactpersoon: André Deroose

E-mail contactpersoon: andre.deroose@pcfruit.be

In 1943 werd het Koninklijk Opzoekingsstation van Gorsem opgericht, met de bedoeling om de kwaliteit en de opbrengst van de Limburgse fruitteelt te verbeteren. Kernactiviteiten waren gewasbescherming, teeltonderzoek en ecologie. In 1996 ging het Koninklijk Opzoekingsstation van Gorsem een samenwerkingsverband aan met de Nationale Proeftuin voor Grootfruit en het Demonstratiebedrijf Tongeren. Zo ontstond het Proefcentrum voor Fruitteelt (PCF). Het PCF vormt de overkoepelende organisatie van verschillende Limburgse onderzoeks- en voorlichtingscentra inzake tuinbouw en is verspreid over drie locaties: Sint-Truiden, Velm en Tongeren. Deze organisatie bestaat uit volgende afdelingen, die in de loop van 2006 omgevormd zullen worden tot 1 vzw:

- vzw PCF - Proeftuin Pit- en Steenfruit: onderzoek naar assortimentsverbreding, oogstzekerheid, snoeisystemen, boomvormen, enz. van appels, peren, kersen en pruimen;
- vzw PCF - Proeftuin Aardbeien en Houtig Kleinfruit: onderzoek naar duurzame teelt, verbeteren van de rendabiliteit en van de kwaliteit van aardbeien, frambozen, rode bessen en bramen;
- vzw PCF - Koninklijk Opzoekingsstation van Gorsem: uitvoeren van toegepast wetenschappelijk onderzoek naar schimmelziekten, dierlijke parasieten, teelttechnieken en toepassingstechnieken;
- vzw PCF - Diensten aan PCF-bedrijven: productontwikkeling, analyses van bladeren en vruchten;
- vzw PCF - Diensten aan Telers: nieuwsbrieven, bedrijfsbegeleiding (adviezen inzake gewasbescherming, bemesting en teelttechnieken), diagnostisch onderzoek, expertises, projecten, enz.

Het Proefcentrum voor Fruitteelt bewaart zelf nog zo'n 200 meter aan archief- en bibliotheekmateriaal, voor de periode 1943 tot heden. Het betreft onder meer akten en oprichtingsstukken van het Koninklijk Opzoekingsstation van Gorsem (vanaf 1943), briefwisseling, notulen van vergaderingen (sinds 1959), personeelsdossiers, stukken betreffende gebouwen en terreinen, boekhoudkundige stukken, projectdocumenten (contracten en briefwisseling), wetenschappelijke dossiers van proeven uitgevoerd voor bedrijven en audiovisueel materiaal. Het afgesloten archief is raadpleegbaar voor onderzoekers.

HOOFDSTUK 4

LANDBOUWORGANISATIES

Dit laatste hoofdstuk geeft een overzicht van de belangrijkste archieven die bewaard worden bij land- en tuinbouworganisaties. De term 'land- en tuinbouworganisaties' betreft hier enkel syndicale beroepsverenigingen. Het gaat dus om organisaties waarvan één van de doelstellingen het verdedigen van de belangen van land- en/of tuinbouwers of een deelsector is. Heel vaak combineren landbouworganisaties deze opdracht met het organiseren van vorming voor de leden en het promoten van de (deel)sector. Organisaties die enkel instaan voor vorming, werden al eerder in deze gids opgenomen [Zie onderwijsinstellingen]. Organisaties die enkel promotie als doel hebben, zijn eerder schaars. Ze zijn opgenomen in dit hoofdstuk. Het gaat enkel om Proaniwal. Voor het onderzoek werd opnieuw gebruik gemaakt van enquêtes.

Voor een overzicht van de belangrijkste literatuur omtrent de Belgische landbouworganisaties, zie:

B. Coppein, "De hand aan de ploeg. Vlaamse landbouworganisaties en Vlaams-nationalistische partijen in de twintigste eeuw. Deel I". *Wetenschappelijke Tijdingen*, LXIV (2005) 2, pp. 67-87.

B. Coppein, "De hand aan de ploeg. Vlaamse landbouworganisaties en Vlaams-nationalistische partijen in de twintigste eeuw. Deel II". *Wetenschappelijke Tijdingen*, LXIV (2005) 3, pp. 131-148.

L. Van Molle, "De Landbouworganisaties", in: P. Van den Eeckhout en G. Vanthemsche (eds.), *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de – 20de eeuw*, Brussel, 1999, p. 845-854.

1 Algemeen Belgisch Vlasverbond

Adres: Oude-Vestingsstraat 15, 8500 Kortrijk

Tel: 056/22.02.61

Fax: 056/22.79.30

Het Algemeen Belgisch Vlasverbond verdedigt sinds 1920 de beroepsbelangen van vlastelers, vezelproducenten en aanverwante bedrijven. De vereniging geeft een eigen vakblad 'Vlasberichten' uit.

Het Vlasverbond bewaart archieven die te periode vanaf de oprichting tot heden beslaan. Ze zijn toegankelijk voor onderzoekers, maar niet ontsloten. De aanwezige stukken zijn erg divers. Betreffende de oprichting zijn statuten en uittreksels uit het staatsblad bewaard. Vanaf het prille bestaan van het Vlasverbond werden naast het eigen tijdschrift ook andere publicaties in verband met vlas bijgehouden: thesissen, eindwerken, boeken en tijdschriften. Sinds de jaren veertig worden de personeelsregisters (1940) en jaarverslagen (1948) bewaard; sinds 1954 ook de ledenlijsten en sinds de jaren zeventig foto's, notulen van de vergaderingen van de Raad van Bestuur (1975) en de resultaten van de jaarlijkse Sectoranalyses (1970). Deze laatste zijn het resultaat van door het verbond afgenomen enquêtes bij de nog actieve bedrijven in de sector van de vlasvezelbereiding. De laatste tien jaar worden ook correspondentie, boekhoudkundige documenten en subsidiedossiers bijgehouden. De subsidiedossiers omvatten informatie over steun in het kader van de akkerbouw, EU-marktoriening van vlas en hennep en investeringssteun van het Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw (EOGFL).

2 Belbior

Adres: Uitbreidingstraat 470, 2600 Berchem

Tel: 03/286.92.72

Fax: 03/286.92.79

E-mail: info@belbior.be

Website: <http://www.belbior.be>

In 2004 telde Vlaanderen volgens het NIS 231 biologische landbouwbedrijven. Belbior vzw is de Vlaamse beroepsvereniging van biologische boeren. In 1981 werd de organisatie gesticht met het oog op de belangenverdediging van de Vlaamse bioboer. Vier keer per jaar verschijnt de Belbiorbrief.

Het bij Belbior bewaarde archief is beperkt en bestrijkt de periode 2001-2005. Ook van voor 2001 zijn er stukken maar die zijn niet volledig. Het archief omvat interne stukken; verslagen en statuten en is enkel toegankelijk na toestemming van het bestuur.

3 Boerenbond

Adres: Diestsevest 40, 3000 Leuven
 Tel: 016/28.64.42
 E-mail: infodoc@boerenbond.be
 Website: <http://www.boerenbond.be>
 Contactpersoon: Mark Demeyer

De Boerenbond heeft de meeste van zijn archieven aan het KADOC in bewaring gegeven [zie Privaatrechterlijke archieven]. Het Informatiecentrum (Infodoc) van de Boerenbond beschikt zelf over een uitgebreide bibliotheek en documentatiedienst. Als gevolg van de recente verhuis van de hoofdzetel van de Boerenbond werd het bijgehouden materiaal wel uitgedund. Hoewel de bij de instelling zelf bewaarde bestanden strikt genomen niet onder de noemer 'archiefmateriaal' vallen, blijkt die opdeling in praktijk niet zo eenvoudig.

De bibliotheek omvat een zeer uitgebreide en gevarieerde collectie monografieën, reeksen, lopende en gesloten tijdschriften in verband met landbouw. Ook de inzendingen voor de tweejaarlijkse prijs voor de geschiedenis van het Vlaamse platteland van de Landelijke Gilden en Cera Holding worden bewaard. Bijzonder interessant voor onderzoekers zijn ook de twee minder gekende collecties.

De collectie 'brochures' omvat zo'n 8000 brochures vanaf de 19de eeuw tot vandaag over allerlei landbouwgerelateerde onderwerpen. In dit bestand is wellicht heel wat verfrissend materiaal te vinden. Zo hebben heel wat brochures betrekking op het veronderstelde wijdverbreide alcoholmisbruik tijdens het interbellum. Helaas zijn tot nu toe enkel de eerste 1000 brochures op rudimentaire wijze ontsloten. Het is wel de wens van de instelling om de hele collectie voor het publiek te ontsluiten.

De tweede collectie, 'dossiers', wordt ontsloten door een inventaris en is daarom makkelijker te raadplegen. Opnieuw komen de meest uiteenlopende onderwerpen aan bod. De 'dossiers' bestaan uit mapjes of hele archiefdozen waarin informatie rond een bepaald onderwerp is gebundeld. Sterk vereenvoudigd komt het erop neer dat technische landbouwinformatie eerder in de bibliotheek vertegenwoordigd is, terwijl de dossiers andere (algemene, sociale, wettelijke, economische) aspecten belichten. Voor 1960 gaat het om dossiers van goede kwaliteit, waarin allerhande documenten (ook archiefmateriaal in enge zin) voorkomen: knipsels, officiële stukken, briefwisseling, commentaren van Boerenbond-prominenten, enz. Na 1960 zijn de meeste dossiers beperkt tot een verzameling knipsels.

De collecties van het informatiecentrum zijn na afspraak te consulteren door onderzoekers.

4 Centre Interprofessionnel Maraîcher (CIM)

Adres: Rue Saucin 21, 5032 Isnes
 Tel: 081/56.00.40
 Fax: 081/56.00.90
 Internet: <http://www.legumeswallons.be>

Het centrum is een vzw die de belangen van Waalse groentetelers behartigt. De concrete doelstellingen zijn: coördinatie de groenteteeltsector in Wallonië, samenbrengen van alle verenigingen en groeperingen in het vak om de sector zo goed mogelijk te vertegenwoordigen, coördinatie van activiteiten van gesubsidieerde verenigingen, uitbouw van een commerciële, het aanbieden van diensten aan het vakgebied, coördinatie van proefnemingen en het opstellen van teeltgidsen.

Het archief gaat terug tot 1991 en bevat documenten in verband met de oprichting; briefwisseling; notulen van vergaderingen; personeelsdossiers; boekhoudkundige documenten en jaarverslagen.

5 Groene kring

Adres: Waversebaan 99, 3050 Oud-Heverlee
 Tel: 016/47.99.98
 Fax: 016/47.99.98
 E-mail: info@groenekring.be
 Website: www.groenekring.be

Groene Kring maakt deel uit van de Groep Boerenbond. De organisatie groeide in de schoot van de Boerenjeugdbond (BJB). Deze laatste vereniging telde halverwege de jaren zestig een steeds groeiend aandeel niet-boerende jongeren onder zijn leden, wat zich vertaalde in een bredere werking en een naamsverandering naar Katholieke Landelijke Jeugd (KLJ). Door het verruimde activiteitenaanbod ontstond nood aan een nieuwe werking die specifiek op landbouwjongeren gericht was. Sinds 1966 doken de eerste Groene Kringen op en in 1971 werd officieel met een Groene Kringwerking gestart. Vijf jaar later werd Groene Kring een vzw. Vandaag telt deze zo'n 3900 leden in Vlaanderen en de Oost-Kantons, verdeeld over een nationale en over provinciale en gewestelijke afdelingen. De nauwe band met KLJ bleef steeds bestaan. De werking steunt op drie peilers: beweging (ontspanning), vorming en belangenverdediging voor jonge land- en tuinbouwers. Maandelijks ontvangen de leden de Groene Krant.

Zelf bewaart Groene Kring in hoofdzaak een uitgebreid recent archief in digitale vorm, al zijn er ook oudere papieren stukken te vinden. Er bestaan geen toegangen op het bij Groene Kring bewaarde archiefmateriaal.

6 Landelijke Rijverenigingen vzw (LRV)

Adres: Waversebaan 99, 3050 Oud-Heverlee

Tel: 016/47.99.60

Fax: 016/47.99.85

E-mail: info@lrv.be

Website: www.lrv.be

Binnenkort verschijnt een boek over de geschiedenis van LRV:

B.Woestenborghs, *De grote volte. Geschiedenis van de Landelijke Rijverenigingen (LRV), 1937-2006*, Te verschijnen in 2007.

LRV is vandaag geen landbouwvereniging in de hier gehanteerde strikte zin van het woord, maar de organisatie heeft sterke wortels in het landbouwleven en maakt nog steeds deel uit van de Groep Boerenbond. Ze werd in 1937 opgericht in het West-Vlaamse Boezinge door onderpastoor en BJB-proost André de Mey en haar activiteiten werden een tiental jaar later opgenomen in het BJB-programma. De oprichting van LRV is kenmerkend voor de zeer geleidelijke opgang van ontspanning in de vorm van sport en spel binnen de BJB-werking. Paardrijden werd als aanvaardbare ontspanningsvorm beschouwd omdat het dicht bij het landelijk leven aansloot: de meeste jonge boeren beschikten over een paard op het ouderlijk bedrijf. Net zoals BJB werd omgevormd tot KLJ, kende ook LRV vooral sinds de jaren zestig steeds meer een gediversifieerd ledenbestand. Vandaag staat de vereniging open voor iedereen in Vlaanderen die over een rijpaard of -pony beschikt. Momenteel zijn zo'n 12 000 personen aangesloten, verdeeld over 400 lokale afdelingen.

Bij de Landelijke Rijverenigingen vzw wordt vooral voor de periode vanaf 1945 archief bijgehouden. Het grootste deel van het archief wordt ingenomen door briefwisseling: het merendeel van de nuttige correspondentie met verenigingen wordt bewaard. Andere substantiële onderdelen van het archief worden gevormd door notulen van nationale en provinciale vergaderingen en individuele fiches van personeels- en bestuursleden. Er worden ook meter ledenlijsten van alle verenigingen bewaard, en dit vanaf de oprichting. Tenslotte zijn er statuten en verslagen van de Raad van Bestuur sinds 1945. Sinds 1984 bestaat er ook een elektronisch en digitaal archief.

7 Promotion des Productions Animales Wallonnes (PROANIWAL asbl)

Adres: Bureau 06, Bâtiment 52, Liège Airport, 4460 Grâce-Hollogne
Tel: 04/225.88.11
Fax: 04/225.88.12
E-mail: proaniwal@sab.be
Website: <http://www.proaniwal.com>

Proaniwal is een vzw die zich bezighoudt met de promotie van Waalse producten van dierlijke oorsprong. De vereniging werd in 2000 opgericht.

Gezien de recente oprichting houdt de vzw enkel dynamisch archief bij. Op aanvraag kan dit worden ingekeken. Het archief omvat onder meer: briefwisseling; notulen van vergaderingen; personeelsdossiers; jaarverslagen; audio-visueel materiaal en publicaties.

8 Vereniging van Varkenshouders (VEVA)

Adres: Goudenhandwegel 19, 9070 Destelbergen
Tel: 09/229.37.51
Fax: 09/229.37.52
E-mail: info@veva.be
Website: www.veva.be

VEVA werd in 1993 opgericht en verdedigt de belangen van de Vlaamse varkenshouders. Daarnaast ijvert VEVA ervoor om de varkenshouders zo goed mogelijk te informeren van de nieuwste ontwikkelingen binnen de varkenssector via de VEVA-krant en bijeenkomsten. Tenslotte verleent de vereniging advies, onder andere via de VEVA-foon.

De organisatie bewaart archiefmateriaal voor de periode 1993 tot heden. Onderzoekers kunnen het archief raadplegen, maar het is niet ontsloten. Educatief materiaal, in de vorm van brochures en vakbladen, vormt het leeuwendeel van het archief. Daarnaast is er een map te vinden met stukken betreffende de oprichting van Veva, twee mappen met standpuntbepalingen, pamfletten en persmededelingen en vier mappen met notulen van vergaderingen. E-mails worden elektronisch bewaard.

9 Vlaamse Loopvogelhouders Vereniging (VLV)

Adres: Lozenhoek 11, 2860 Sint-Katelijne-Waver

Tel: 015/55.29.15

Fax: 015/55.29.15

E-mail: kris@ostrich.be

Website: www.ostrich.be

De loopvogelhouderij komt halverwege de jaren 1990 op in Vlaanderen en bestaat er vooral als bijverdienste. Toch is er een beroepsvereniging voor de ongeveer tweehonderd Vlaamse kwekers. Vlaamse Loopvogelhouders Vereniging vzw werd in februari 1996 opgericht onder impuls van Luc Schelfhout en Denis Van Hulsen. Om de drie maanden verschijnt het tijdschrift 'Het Gouden Ei'.

Naast het ledenblad bewaart de organisatie behalve statuten, uittreksels uit het staatsblad, correspondentie, agenda en verslagen geen archieven.

HOOFDSTUK 5

VEILINGEN

Momenteel telt België nog maar een beperkt aantal (14) land- en tuinbouwveilingen. De meeste bewaren geen historisch archief. De archieven die wel worden bewaard zijn daarenboven erg beperkt van omvang en inhoud. Weinig land- en tuinbouwveilingen zijn overigens geneigd om veel informatie te verstrekken over hun archieven, laat staan om ze open te stellen voor onderzoekers.

1 Euroveiling

Adres: Oorlogskruisenlaan 1, 1120 Brussel
 Tel: 02/241.00.50
 Fax: 02/241.00.57
 E-mail: info@euroveiling.be
 Website: <http://www.euroveiling.be>

Euroveiling in Brussel is gespecialiseerd in sierteelt. Het bewaart als enige historische documentatie een aantal oude aandelenregisters, hoewel deze veiling al in 1900 werd opgericht als de samenwerkende 'Hallén der Voortbrengers'.

Naar aanleiding van haar eeuwfeest gaf de onderneming wel een publicatie uit over haar geschiedenis:

E. Hermans, M. Van Laer en A. Heyvaert, *Van de Belle Époque tot de 21ste eeuw. Honderd jaar Euroveiling*, Brussel, 2000.

2 BRAVA

Adres: Brusselsesteenweg 383, 1731 Zellik
 Tel: 02/481.08.88
 Fax: 02/481.08.87
 E-mail: brava@brava.be
 Website: <http://www.brava.be>

BRAVA is een coöperatieve veiling en telersvereniging, die in 1985 ontstond uit de fusie van verschillende kleinere Brabantse veilingen. De vereniging heeft twee vestigingen: in Zellik en in Kampenhout. Er worden voornamelijk witloof, tomaten, hardfruit en fijne groenten verkocht.

BRAVA bewaart slechts een heel beperkt archief, dat bestaat uit verslagen van de Raad van Bestuur (1965-heden), personeelsdossiers (1970-heden), boekhoudkundige

documenten (1990-heden) en jaarverslagen (1965-heden). Deze documenten zijn niet raadpleegbaar.

3 Profruco cv

Adres: Gentse Baan 64, 9100 Sint-Niklaas

Tel: 03/780.79.79

Fax: 03/780.73.85

E-mail: info@profruco.be

Website: <http://www.profruco.be>

De coöperatieve fruitveiling Profruco werd in 1996 opgericht als opvolger van Produco, die op haar beurt vooraf werd gegaan door Veiling 't Waasland.

Alle historische archieven verdwenen jammer genoeg, alleen documenten vanaf 1996 bleven bewaard: officiële akten en statuten in verband met de oprichting, briefwisseling, vergaderstukken, personeelsdossiers, documenten over de infrastructuur, boekhouddocumenten, jaarverslagen en in beperkte mate ook audiovisueel materiaal. Deze documenten zijn niet raadpleegbaar.

4 Veiling Haspengouw cv

Adres: Tongersesteenweg 152, 3800 Sint-Truiden

Tel: 011/67.06.11

Fax: 011/67.27.76

E-mail: info@veilinghaspengouw.be

Website: <http://www.veilinghaspengouw.be>

De Veiling Haspengouw ontstond in 1975 na de fusie tussen de Fruitveiling van Sint-Truiden en Omstreken SV en Hesbania SV. Het gaat om een fruitveiling.

In deze veiling worden ongeveer 50 meter archiefdocumenten bewaard. Tussen de stukken bevinden zich verslagen van de oprichtingsvergaderingen en van vergaderingen van de aandeelhouders en de Raad van Bestuur (Fruitveiling Sint-Truiden en Omstreken: 30/05/1939-06/08/1975; Hesbania: 25/04/1962-06/08/1975; Veiling Haspengouw: 06/08/1975-heden). De in- en uitgaande briefwisseling wordt evenals de boekhouddocumenten (aan- en verkoopfacturen, bonnen en bankuittreksels) slechts voor de laatste 10 jaar bewaard. Verder beschikt de Veiling Haspengouw over aankoopaktes van gebouwen en terreinen, een ledenregister (06/08/1975 c heden) en beperkt audiovisueel materiaal (foto's van festiviteiten sinds 1950 en een bedrijfsfilm uit 2003). Dit niet ontsloten archief is slechts raadpleegbaar na toestemming, die afhankelijk van de aard en de duur van het onderzoek kan toegekend worden.

INHOUDSTAFEL

VOORWOORD	9
INLEIDING	11
DEEL 1	
OVERHEIDSINSTELLINGEN	17
HOOFDSTUK 1	
FEDERALE OVERHEIDSINSTELLINGEN	19
FEDERALE ARCHIEFINSTELLINGEN	19
1 Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën	19
1.A Algemeen Rijksarchief Brussel	20
A Ministeries, commissies en functioneel gedecentraliseerde diensten	20
A.1 Ministerie van Landbouw	20
A.1.1 Koninklijke Besluiten	22
A.1.2 Kabinetsarchief	22
A.1.3 Neerlegging 1962	23
A.1.4 Eerste Wereldoorlog	23
A.1.5 Dienst voor het Herinrichten van de Landbouw	23
A.1.6 Dienst voor Landbouwstatistiek	24
A.1.7 Algemene Keuringsdienst voor Zaaizaden en Pootgoed (AKD)	24
A.1.8 Nationale Dienst voor de Afzet van Land- en Tuinbouwproducten (NDALTP)	25
A.1.9 Bestuur Veeteelt, Veeartsenijkundige Dienst	26
A.1.10 Nationale Landbouw- en Voedingscorporatie (NLVC) en Winterhulp	26
A.1.11 Instituut voor Aanmoediging van Wetenschappelijk Onderzoek in Nijverheid en Landbouw (IWONL)	27
A.2 Ministerie van Binnenlandse Zaken	27
A.2.1 Commisariaat-Generaal van Binnenlandse Zaken	29
A.3 Ministerie van Economische Zaken	29
A.3.1 Centrale Dienst voor Contingenten en Vergunningen (CDCV)	30
A.3.2 Ministerie van Bevoorrading	31
A.3.3 Commissariaat voor Prijzen en Lonen	32
A.3.4 Wereldtentoonstellingen en internationale (jaar)beurzen	33

A.4 Ministerie van Financiën	34
A.4.1 Administratie der Douane en Accijnzen	34
A.4.2 Office de Compensation	35
A.5 Ministerie van Volksgezondheid	36
A.6 Ministerie van Justitie	37
A.6.1 'Société de Bienfaisance' te Brussel: Rijksweldadigheids- kolonies te Wortel en Merksplas	37
A.6.2 Weldadigheidsinstellingen en gevangenissen	38
A.7 Ministerie van Onderwijs	38
A.8 Ministerie van Koloniën	39
A.8.1 Nationaal Instituut voor de Landbouwkunde in Belgisch-Congo(NILCO)/Institut National pour l'Etude Agronomique du Congo Belge (INEAC)	39
A.9 Raad van State	40
A.9.1. Ontbonden beroepsverenigingen	41
A.10 Nationaal Instituut voor de Statistiek (NIS)	41
A.10.1 Landbouwtelling van 31-12-1929	43
A.10.2 Landbouw- en bostelling van 15-5-1950 en 31-12-1950	43
A.10.3 Landbouwtelling van 5-5-1959 en 31-12-1959	43
A.10.4 Landbouwtelling op 15-5-1970	44
A.10.5 Jaarlijkse landbouw- en bostellingen, 1941-1969	44
A.10.6 Telling van de beteelde gronden, 1942-1950	45
A.10.7 Lonen en pachten	45
A.11 Beroeps- en belangenverenigingen	46
B <i>Provinciaal Comité voor Nijverheid, Landbouw en Handel voor Zuid-Brabant</i>	47
C <i>Persoons- en familiearchieven</i>	47
C.1 Charles de Broqueville	48
C.2 Philippe de Wouters d'Oplinter	48
C.3 Albert Henry	48
C.4 Joseph Manneback	49
C.5 Charles Rogier	49
C.6 Franz Schollaert en Joris Helleputte	49
C.7 Jaak Gabriëls	50
D <i>Bedrijfsarchieven</i>	50
E <i>Gemeente- en OCMW-archieven</i>	50
1.B <i>Rijksarchief Brussels Hoofdstedelijk Gewest (Anderlecht)</i>	51
A <i>Provincie Brabant en voorgangers</i>	51
A.1 Franse periode	51
A.1.1 Arrondissement Brabant	51
A.1.2 Dijledepartement	52
A.1.3 Dijleprefectuur	53
A.2 Periode van het Koninkrijk der Nederlanden	54
A.2.1 Provinciaal Bestuur van Brabant - Reeks A	54

A.3 Belgische periode	54
A.3.1 Provinciaal Bestuur van Brabant - Kabinet van de Gouverneur	54
A.3.2 Provinciebestuur Brabant - Reeks O: gevaarlijke, ongezonde of hinderlijke inrichtingen	55
A.3.3 Provinciebestuur Brabant - Reeks D	55
A.3.4 Provinciebestuur Brabant - Reeks E	56
A.3.5 Provinciebestuur Brabant - Reeks G (Tihon 2)	56
A.3.6 Provinciebestuur Brabant - Reeks K (Burgemeesters)	57
A.3.7 Provinciebestuur Brabant - Dossier Burgemeesters	57
A.3.8 Provinciebestuur Brabant - Reeksen L en M	57
A.3.9 Provinciebestuur Brabant - Administratief toezicht op het verhandelen van onroerende goederen	58
A.3.10. Provinciebestuur Brabant - Gemeenten en commissies van openbare onderstand	58
B Buitendiensten van Overheidsinstellingen	59
C Gemeente- en OCMW-archieven	60
1.C Archief Koninklijk Paleis	60
A Periode Leopold II	61
A.1 Kabinet van de koning	61
B Periode Albert I	61
B.1 Kabinet van de koning	61
B.2 Secretariaat van de koning	62
C Periode Leopold III	62
C.1 Kabinet van de koning	62
C.2 Secretariaat van de koning	63
1.D Rijksarchief Antwerpen	63
A Provincie Antwerpen en voorgangers	63
B Personen en families	66
B.1 Families Blommaert, verachter, van Beynstorp-van Tongeren en van Honsem	66
B.2 Familie Ullens de Schooten	66
B.3 Familie Cogels	66
B.4 Familie Caters de Bosschaert	67
B.5 Familie Legrelle	67
C Polders en Wateringen	67
D Gemeente- en OCMW-archieven	68
E Kaarten en plannen	69

<i>1.E Rijksarchief Beveren</i>	69
<i>A Provincie Oost-Vlaanderen en voorgangers</i>	70
<i>B Arrondissementscommissariaten</i>	71
<i>C Buitendiensten van overheidsinstellingen</i>	71
C.1 Provinciale landbouwmaatschappij Oost-Vlaanderen	71
C.2 Kadaster	72
C.3 Registratie en Domeinen en Kantoren van de Belasting op het Kapitaal	72
C.4 Waters en Bossen	74
<i>D Archieven van gevangenen en rijks weldadigheidskolonies</i>	75
D.1. De Rijks weldadigheidskolonies van Merksplas, Hoogstraten, Rekem en Wortel	75
D.2. Het penitentiair landbouwcentrum van Ruiselede	76
D.3. Het rijks weldadigheidsgesticht van Sint-Andries Brugge	76
<i>E Rechtbanken voor Oorlogsschade</i>	77
<i>F Winterhulp</i>	78
<i>G CVP - Arrondissement Dendermonde</i>	78
<i>H Nationaal Hulp- en Voedingscomité Antwerpen</i>	79
<i>I Polders en Wateringen</i>	79
<i>J Persoonsarchieven</i>	80
J.1 Gaston Eyskens	80
<i>K Gemeente en OCMW-archieven</i>	80
K.1 Provincie Oost-Vlaanderen	80
K.2 Provincie Vlaams-Brabant	81
<i>L Kaarten en plannen</i>	81
 <i>1.F Rijksarchief Brugge</i>	 82
<i>A Provincie West-Vlaanderen en voorgangers</i>	82
A.1 De Franse Hoofdbesturen in West-Vlaanderen	82
A.2 Periode van het Koninkrijk der Nederlanden	83
A.3 Belgische periode	84
<i>B Persoons- en familiearchieven</i>	85
B.1 Achille Van Acker	85
B.2 Jean François Maes	86
<i>C Bedrijfsarchieven</i>	87
<i>D Polders en Wateringen</i>	87
<i>E Gemeente- en OCMW-archieven</i>	88
<i>F Kaarten en plannen</i>	89
 <i>1.G Rijksarchief Gent</i>	 90
<i>A Provincie Oost-Vlaanderen en voorgangers</i>	90
A.1 Fonds Scheldedepartement	90
A.2 Periode van het Koninkrijk der Nederlanden	92
A.3 Belgische periode	93

<i>B Provinciaal Hulp- en Voedingscomité</i>	94
<i>C Volkstuinen</i>	94
<i>D Familiearchieven</i>	95
D.1 Familie Vilain XIV	95
D.2 Andere	95
<i>E Bedrijfsarchieven</i>	95
<i>F Polders en Wateringen</i>	96
<i>G Gemeente- en OCMW-archieven</i>	96
<i>H Kaarten en plannen</i>	97
 <i>1.H Rijksarchief Hasselt</i>	 98
<i>A Provincie Limburg en voorgangers</i>	98
<i>B Provinciaal Oogstbureau Limburg</i>	99
<i>C Buitendiensten van overheidsinstellingen: Ministerie van Landbouw,</i> <i>Registratie en Domeinen, Kadaster</i>	99
<i>D Persoons- en familiearchieven</i>	99
D.1 Familie Pitteurs	99
D.2 Louis Willems	99
<i>E Bedrijfsarchieven</i>	100
<i>F Gemeente-, OCMW- en kerkarchieven</i>	100
 <i>1.I Rijksarchief Kortrijk</i>	 101
<i>A Familiearchieven</i>	101
A.1 Descantons de Montblanc	101
<i>B Gemeente- en OCMW-archieven</i>	102
<i>C Kaarten en plannen</i>	102
 <i>1.J Rijksarchief Leuven</i>	 103
<i>A Gemeente- en OCMW-archieven</i>	103
 <i>1.K Rijksarchief Ronse</i>	 104
<i>A Winterhulp Ronse</i>	104
<i>B Boerengilden</i>	105
<i>C Persoons- en familiearchieven</i>	105
C.1 Archief Buyse en Rolier	105
C.2 Families De Clercq, De Mey, Moye, Beerens, Ceuterick, De Neve,	
Van Cauwenberghe	105
C.3 Herman De Croo	106
<i>D Gemeente- en OCMW-archieven</i>	106
<i>E Kaarten en plannen</i>	106

1.L Rijksarchief Aarlen	107
A Provincie Luxemburg en voorgangers	107
A.1. Franse periode	107
A.2. Belgische periode	108
B Buitendiensten van overheidsinstellingen	109
B.1. Waters en Bossen	109
B.2. Registratie en Domeinen, Kadaster	109
C Persoons- en familiearchieven	109
C.1 Arthur Rion	109
C.2 Charlemagne Simonet	110
D Bedrijfsarchieven	110
E Gemeente- en OCMW-archieven	110
F Kaarten en plannen	110
 1.M Rijksarchief Bergen	 111
A Provincie Henegouwen en voorgangers	111
B Buitendiensten van overheidsinstellingen: Registratie en Domeinen, Waters en Bossen, Ministerie van Landbouw, Kadaster	112
C Comité National de Secours et d'Alimentation en Secours d'Hiver	112
D Familiearchieven	112
D.1 Familie Obert de Thieusies	112
D.2 Familie d'Olmen de Poederlé	113
D.3 Familie de Bonaert	113
E Gemeenten en OCMW-archieven	114
F Kaarten en plannen	114
 1.N Rijksarchief Doornik	 115
A Buitendiensten van overheidsinstellingen: Registratie en Domeinen	115
B Persoons- en familiearchieven	115
C Polders en Wateringen	116
D Gemeente- en OCMW-archieven	116
E Kaarten en plannen	116
 1.O Rijksarchief Eupen	 117
A Kantons, Gouvernements en Districtscommissariaten	117
A.1 Kanton Malmédy	117
A.2 Kanton Eupen	118
A.3 Kanton Walhorn	118
A.4 Gouvernement Eupen-Malmédy	119
A.5 Districtscommissariaten Eupen en Malmédy	119
B Buitendiensten van overheidsinstellingen	119
B.1 Waters en Bossen	119
B.2 Kadaster	119
B.3 Registratie en Domeinen	120

<i>C Persoonsarchieven</i>	120
C.1 August Cormann	120
<i>D Bedrijfsarchieven</i>	120
<i>E Gemeente- en OCMW-archieven</i>	121
<i>F Kaarten en plannen</i>	121
 <i>1.P Rijksarchief Hoei</i>	 122
<i>A Buitendiensten van overheidsinstellingen: Registratie en Domeinen</i>	122
<i>B Persoons- en familiearchieven</i>	122
B.1 Baron Pierre de Moffarts	122
B.2 Léopold Pourtois	123
B.3 Château de Jehay	123
B.4 Château de Modave	123
<i>C Verzameling 'varia'</i>	123
<i>D Gemeentearchieven</i>	123
 <i>1.Q Rijksarchief Luik</i>	 124
<i>A Provincie Luik en voorgangers</i>	124
A.1 Franse periode	124
A.2 Periode van het Koninkrijk der Nederlanden	125
A.3 Belgische periode	126
<i>B Comité Provincial de Secours et d'Alimentation en Secours d'Hiver</i>	126
<i>C Buitendiensten van overheidsinstellingen: Waters en Bossen, Registratie en Domeinen, Kadaster, Gezondheidsinspecties</i>	126
<i>D Persoons- en familiearchieven</i>	127
<i>E Bedrijfsarchieven</i>	127
<i>F Gemeente- en OCMW-archieven</i>	128
<i>G Kaarten en plannen</i>	128
 <i>1.R Rijksarchief Namen</i>	 129
<i>A Provincie Namen en voorgangers</i>	129
A.1 Franse periode	129
A.2 Periode van het Koninkrijk der Nederlanden	130
A.3 Belgische periode	131
<i>B Buitendiensten van overheidsinstellingen: Waters en Bossen, Kadaster, Registratie en Domeinen</i>	132
<i>C Comités de Secours et d'Alimentation Régionaux et Locaux</i>	133
<i>D Familiearchieven</i>	133
D.1 Kasteel van Franc-Waret	133
D.2 Andere	133
<i>E Gemeente- en OCMW-archieven</i>	134
<i>F Kaarten en plannen</i>	134

1.5	Rijksarchief Saint-Hubert	135
	A Buitendiensten van overheidsinstellingen: Waters en Bossen, Registratie en Domeinen, Kadaster	135
	B Comité Provincial de Secours et d'Alimentation	136
	C Persoonsarchieven	136
	C.1 Papiers Doutreloux	136
	D Gemeente- en OCMW-archieven	136
2	Studie- en Documentatiecentrum Oorlog en Maatschappij (SOMA)	137
	A Archieven van officiële instellingen in België tijdens de Tweede Wereldoorlog	138
	B Archieven van ministeries en officiële instellingen te Londen	139
	C Archieven van de Duitse bezettende overheid, civiele instellingen en de Wehrmacht	139
	D Buitenlandse archiefreeksen en documenten met betrekking tot België	140
	E Nationale Landbouw- en Voedingscorporatie (NLVC)	141
	F Persoonsarchieven	141
	F.1 Emiel de Winter	141
	F.2 Frantz Van Dorpe	142
	F.3 Omer Molle	142
	F.4 Louis Borremans	142
	F.5 René Goris	142
	F.6 Etienne Woestyn	143
	F.7 Anderen	143
	G Varia	143
	H Fototheek	144
3	Federale Bibliotheek Landbouw/Centrale Archiefdienst van het Ministerie van Middenstand en Landbouw	145
	A De Federale Bibliotheek Landbouw	146
	B Archiefdienst van het vroegere Ministerie van Middenstand en Landbouw	147
	B.1 Ministerie van Landbouw en van Middenstand en Landbouw	147
	B.2 Instellingen afhankelijk van het Ministerie van Landbouw	153
	FEDERALE MUSEA	156
4	Koninklijk Museum voor Midden-Afrika (KMMA)	156
	A Persoonsarchieven	156
	A.1 Frantz Cornet	156
	A.2 Félix Fuchs	157
	A.3 Jean Lebrun	157
	A.4 Richard-Dorsey Mohun	157
	A.5 August Tilkens	157
	A.6 Théophile Wahis	157
	A.7 Pierre Staner	158

A.8 Sydney Etkins	158
A.8 Joseph Beernaert	158
A.9 Floribert Jurion	158
A.10 Jean-Marie Henry	158
<i>B Instellingenarchieven</i>	159
<i>C Films</i>	159
FEDERALE MINISTERIES EN PARASTATALEN	160
5 Administratie van het Kadaster, Registratie en Domeinen (AKRED), Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie	160
6 Centrum voor Onderzoek in Diergeneeskunde en Agrochemie (CODA)	165
7 Belgisch Interventie- en Restitutiebureau (BIRB)	166
8 Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen (FAVV)	167
HOOFDSTUK 2	
REGIONALE OVERHEIDSINSTELLINGEN	169
VLAAMSE MINISTERIES EN PARASTATALEN	169
1 Departement Landbouw en Visserij	171
2 Agentschap voor Landbouw en Visserij	173
3 Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek (ILVO)	174
4 Vlaamse Landmaatschappij (VLM)	174
ARCHIEFINSTELLINGEN VAN DE FRANSTALIGE GEMEENSCHAP	177
5 Mundaneum (Centre d'Archives de la Communauté Française)	177
<i>A Répertoire Iconographique Universel</i>	178
<i>B Collectie wereldtentoonstellingen</i>	178
<i>C Deelbestand Lucien Linden</i>	178
ARCHIEFINSTELLINGEN VAN HET WAALS GEWEST	179
6 Archiefdienst van het Ministère de la Région Wallonne (MRW)	179
MINISTERIES EN PARASTATALEN VAN HET WAALS GEWEST	180
7 Direction Générale de l'Agriculture (DGA)	180

HOOFDSTUK 3	
PROVINCIALE OVERHEIDSINSTELLINGEN	181
PROVINCIALE ARCHIEFINSTELLINGEN	181
1 Provinciaal Archief- en Documentatiecentrum Limburg	183
<i>A Landbouw</i>	183
<i>B Bosbouw</i>	183
<i>C Provinciaal Landbouwcentrum</i>	183
<i>D Provinciale Landbouwdienst</i>	184
<i>E Oorlogsarchieven</i>	184
<i>F Onderwijs</i>	185
2 Provinciaal Archief Oost-Vlaanderen	185
<i>A Afdelingen 3A, 5A, 5C en 61</i>	186
<i>B Afdeling 2</i>	186
<i>C Afdeling 4A</i>	187
<i>D Afdeling 7</i>	187
<i>E Dienst Land- en Tuinbouw</i>	188
<i>F Provinciale Landbouwkamer</i>	188
<i>G Etienne De Cuyper</i>	188
3 Provinciale Archiefdienst West-Vlaanderen	189
<i>A Afdeling 3</i>	189
<i>B Bestrijding van plant- en dierenziektes</i>	190
<i>C Toezicht op Polders en Wateringen</i>	190
<i>D Kaarten en plannen</i>	191
4 Provinciearchief Antwerpen	191
<i>A Handel</i>	191
<i>B Plannen</i>	192
<i>C Polders en Wateringen</i>	192
<i>D Onderwijs</i>	192
<i>E Landbouw</i>	192
5 Provinciearchief Vlaams-Brabant	194
PROVINCIALE MUSEA	195
6 Musée de la Vie Wallonne	195
<i>A Categorie 20 - Algemeen</i>	196
<i>B Categorie 20A - Boerderijen</i>	196
<i>C Categorie 20B - Hekken en omheiningen</i>	197
<i>D Categorie 20C - Dieren</i>	197
<i>E Categorie 20D - Algemene teelten</i>	198

<i>F Categorie 20E - Speciale teelten</i>	198
<i>G Categorie 20F - Landbouwwedstrijden</i>	199
<i>H Categorie 24F15 - Landbouw en handel</i>	199
7 Provinciaal Openluchtmuseum Bokrijk	199
PROVINCIALE ONDERZOEKSINSTELLINGEN	200
8 Interprovinciaal Melkcontrolecentrum Vlaanderen	200
9 Nationale Proeftuin voor Witloof	201
10 Proefcentrum voor Siereteelt	202
11 Provinciaal Onderzoeks- en Voorlichtingscentrum voor Land- en Tuinbouw	203
12 Provinciaal Proefcentrum voor de Groententeelt	204
13 Station Provinciale d'Analyses Agricoles	205
HOOFDSTUK 4	
GEMEENTELIJKE OVERHEIDSINSTELLINGEN	207
GEMEENTEARCHIEVEN	207
1 Gemeentearchieven	207
<i>A Algemene reeksen: notulen, jaarverslagen, briefwisseling</i>	208
<i>B Burgerlijke Stand en de Dienst Bevolking</i>	209
<i>C Fiscale en financiële archieven</i>	210
<i>D Openbare veiligheid en Ordehandhaving</i>	211
<i>E Openbare gezondheid en Milieu</i>	212
<i>F Openbare werken en Ruimtelijke ordening</i>	212
<i>G Onderwijs</i>	213
<i>H Handel, nijverheid en landbouw</i>	213
<i>I Oorlogsarchieven</i>	214
<i>J Documentatie</i>	215
<i>K OCMW's en kerkfabrieken</i>	215
GEMEENTELIJKE ARCHIEF- EN DOCUMENTATIECENTRA	217
2 Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven (AMVC)-Letterenhuis	217
<i>A Persoonsarchieven</i>	217
A.1 Camille Huysmans	217
A.2 Frans Van Cauwelaert	218
A.3 Jozef Goossenaerts	218
A.4 Emiel Vliebergh	219
<i>B Andere</i>	219
3 Hagelands Historisch Centrum (HHD)	219

DEEL II	
PRIVATE INSTELLINGEN	221
HOOFDSTUK 1	
ARCHIEFINSTELLINGEN	223
1 Aartsbisschoppelijk Archief Mechelen	223
<i>A Fonds Onderwijsdocumenten 19de eeuw</i>	223
<i>B Fonds Nieuwe Universiteit (KULeuven)</i>	224
<i>C Archieven van aartsbisschoppen</i>	224
C.1 Johannes-Henricus de Franckenberg	225
C.2 Joannes Amandus de Roquelaure	225
C.3 Engelbertus Sterckx	225
C.4 Petrus Lambertus Goossens	225
C.5 Désiré Joseph Mercier	226
C.6. Jozef Van Roey	226
2 AMSAB-Instituut voor Sociale Geschiedenis	227
<i>A Archieven met betrekking tot de socialistische partijen en de instellingen binnen de socialistische beweging</i>	228
<i>B Archieven buiten de socialistische beweging</i>	230
<i>C Archieven van ecologische organisaties</i>	230
<i>D Fototheek</i>	231
3 Archief-, Documentatie- en Onderzoekscentrum voor het Vlaams-Nationalisme (ADVN)	231
<i>A Archief Volksunie</i>	232
<i>B Persoonsarchieven</i>	232
B.1 Diverse persoonsarchieven	232
B.1.1 Louis Van Roy	232
B.1.2 Jules Callewaert	232
B.2 Nelly Maes	233
B.3 Jozef Olaerts	233
B.4 Leopold van Herzeele	234
4 Centre d'Animation et de Recherche en Histoire Ouvrière et Populaire (CARHOP)	234
<i>A Archieven van MOC-kopstukken</i>	234
<i>B Vie Féminine</i>	235
<i>C Association Catholique de la Jeunesse Belge (ACJB)</i>	235
5 Documentatiecentrum en Archief voor Daensisme en Hedendaagse Geschiedenis van de Denderstreek (DADD)	236

6	KADOC, Documentatie- en Onderzoekscentrum voor Religie, Cultuur en Samenleving	237
	<i>A Boerenbond</i>	237
	A.1 Centrale bestuurs- en adviesorganen van de Belgische Boerenbond	238
	A.2 Intern Dienstencentrum van de groep Boerenbond (IDB)	239
	A.3 Dienst Public Relations van de Belgische Boerenbond	240
	A.4 Cultuurdienst van de Belgische Boerenbond (Hein Nackaerts)	240
	A.5 Organisatiediensten van de Belgische Boerenbond	240
	A.6 Coöperatiediensten van de Belgische Boerenbond (André van Hulle)	241
	A.7 Assurantie van de Belgische Boerenbond (ABB)	241
	A.8 Aan- en Verkoopvennootschap (AVV/AVEVE) van de Belgische Boerenbond	242
	A.9 AVEVE-veevoeding	242
	A.10 Beroepsverenigingen en de verzekeringskassen van de Belgische Boerenbond	243
	A.11 Productiecoöperaties van de Belgische Boerenbond	243
	A.12 Gilden van de Belgische Boerenbond	244
	A.13 Ledenlijsten Belgische Boerenbond (BB)	244
	A.14 Boerenjeugdbond (BJB) en de Katholieke Landelijke Jeugd (KLJ)	244
	A.15 Afdelingen van de Boerenjeugdbond (BJB) en de Katholieke Landelijke Jeugd (KLJ)	245
	A.16 Boerinnenbond en het Katholiek Vormingswerk van Landelijke Vrouwen (KVLV)	245
	A.17 Constant Boon	245
	A.18 Herman Buelens	246
	A.19 Jef Snaet	246
	A.20 André Lagae	246
	A.21 Comité des Organisations Professionnelles Agricoles de la CEE (COPA)	247
	A.22 Gilbert-Mullieprijs voor Landbouwwetenschap	247
	A.23 Foto- en filmarchief van de Belgische Boerenbond	247
	<i>B Persoons- en familiearchieven</i>	248
	B.1 Familie van Outryve d'Ydewalle	248
	B.2 Baron Pierre van Outryve d'Ydewalle	248
	B.3 Familie Casier	249
	B.4 Emiel Vliebergh	249
	B.5 Jozef Hellemans	249
	B.6 Jos Keersmaekers	249
	B.7 Frits Pittery	250
	B.8 Frans Brusselmans	250
	B.9 Aloïs Van de Vyvere	250
	B.10 August-Edmond De Schryver	251
	B.11 Paul De Keersmaeker	252
	B.12. Wivina Demeester-Demeyer	252

<i>C Christelijke Volkspartij (CVP)</i>	253
C.1 CVP/PSC-Nationaal	253
C.2 CVP-afdelingen en aanverwante instellingen	254
C.2.1 CVP-jongeren en CVP-vrouwenwerking	254
C.2.2 CVP-arrondissementen	254
C.2.3 Centrum voor Politieke, Economische en Sociale Studies (CEPESS)	255
C.3 Interviews met CVP-prominenten	256
<i>D Koninklijke Maatschappij Eigenaars- en Landbouwersbond Brugge</i>	256
<i>E Landbouwonderwijs</i>	257
E.1 Zusters van Onze-Lieve-Vrouw ten Bunderen	257
E.2 Diocesane Zusters van Overijse-Mechelen	257
 7 L'Institut d'Histoire Ouvrière, Economique et Sociale (IHOES)	258
<i>A Papieren Juliette Franquet</i>	258
<i>B Ligue du Coin de Terre de Verviers</i>	259
 8 Liberaal Archief	260
<i>A Verslagen van de landbouwstudiedag van het Landelijk Verbond der Liberale Jeugd</i>	260
<i>B De Liberale Congressen</i>	261
<i>C PVV-archief, Commissie Landbouw</i>	262
<i>D Verslagboeken van de Liberale Partij</i>	263
<i>E Persmededelingen van de Liberale Partij</i>	263
<i>F Paul Kronacker</i>	263
 HOOFDSTUK 2	
UNIVERSITAIRE INSTELLINGEN	265
 1 Faculté Universitaire des Sciences Agronomiques de Gembloux (FUSAGx)	265
 2 Katholieke Universiteit Leuven (KULEUVEN)	266
<i>A Universiteitsarchief</i>	266
A.1 Archieven van de centrale administratieve diensten	266
A.2 Archieven van rectoren en professoren	266
A.2.1 Emile Van Dievoet	266
A.2.2 Paulin Ladeuze	267
A.2.3 Anderen	267
<i>B Faculteit Bio-Ingenieurswetenschappen</i>	268

3	Université Catholique de Louvain (UCL)	270
	<i>A Service des archives</i>	270
	A.1 Archives historiques de la Faculté d'Agronomie	270
	A.1.1 Historische documenten in verband met de Faculté d'Agronomie	270
	A.1.2 Didactisch en wetenschappelijk materiaal	271
	A.1.3 Iconografisch materiaal	271
	A.1.3 Rapporten, verslagen en studies	272
	A.2. Archives du Cercle Agronomique	272
	A.3. Fonds privés	272
	A.3.1 J.E. Opsomer	272
	A.3.2 Pierre Staner	273
	<i>B Faculté d'Ingénierie Biologique, Agronomique et Environnementale</i>	274
	B.1. Archieven van de faculteit	274
	B.1.1 De facultaire overheid	274
	B.1.2 Structuur van de faculteit	274
	B.1.3 Onderwijs	274
	B.1.4 Onderzoek	275
	B.1.5 Financiën	275
	B.1.6 Personeel	275
	B.1.7 Gebouwen	275
	B.2 Contacten met de centrale overheid	275
	B.3 Contacten met andere afdelingen binnen de UCL	276
	B.4 Contacten met instellingen buiten de UCL	276
	<i>C Laboratoire d'Ecologie des Prairies, Site du Michamps/Centre Provincial d'Information Agricole</i>	276
	<i>D Le Centre de Développement Agroforestier de Chimay asbl</i>	277
4	Universiteit Antwerpen	278
	<i>A Centrum voor Bedrijfsgeschiedenis</i>	278
	A.1 René Goris	278
5	Universiteit Gent (UGent)	279
	<i>A Archief Univeriteit Gent</i>	279
	A.1 De Faculteit Diergeneeskunde en de Centrale Werkplaats van de Faculteit Diergeneeskunde	279
	A.2 De Faculteit Landbouwkundige en Toegepaste Biologische Wetenschappen/Faculteit Bio-Ingenieurswetenschappen	280
	A.2.1 Raden en commissies	280
	A.2.2 Diensten van de rector, de decaan en van de beheerder-hoogleraar	280
	A.2.3 Diensten, laboratoria	281
	A.2.4 Personeel	281
	A.2.5 Studenten	281

A.2.6 Leergangen, voordrachten, symposia, nascholing	282
A.2.7 Gebouwen	282
A.2.8 Wetgeving, berichtgeving	282
A.2.9 Varia	282
A.3 Particuliere archieven	283
A.3.1 Jozef Van den Brande	283
A.3.2 André Cottenie	283
A.4 Archieven van studententenverenigingen	283
B <i>Centrale Bibliotheek</i>	284
B.1 Collectie Vliegende Bladen	284
C <i>Faculteit Diergeneeskunde</i>	286
6 Université Libre de Bruxelles (ULB)	286
A <i>Ecomusée de Viroin</i>	286
A.1 Veeteelt, gewassen en meststoffen	287
A.2 Landbouwmachines	287
A.3 Boerderijen en landbouwbedrijven	288
A.4 Iconografische bronnen	288
HOOFDSTUK 3	
ONDERWIJS-, ONDERZOEKS- EN VORMINGSINSTELLINGEN	289
SECUNDAIRE SCHOLEN	289
1 Land- en Tuinbouwinstituut Oedelem	289
2 Provinciaal Instituut voor Technisch Onderwijs Stabroek (PITO)	290
3 Vrij Land- en Tuinbouwinstituut Torhout (VLTl)	291
4 Sint-Aloysiusinstituut Geel	292
A <i>Registers</i>	293
B <i>Bundels</i>	293
CONGREGATIES	294
5 Annuntiaten	294
A <i>Apostologische activiteiten van de congregatie: onderwijs</i>	295
B <i>Patrimonium en beleid</i>	296
B.1 Boekhouding	296
B.2 Bouwwerken, verbouwingen en installaties	296
B.3 Hoeve	296
B.4 Slachterij	297
C <i>De Gemeenschappen van de congregatie buiten Heverlee</i>	297
D <i>Voorwerpen, foto's en publicaties</i>	298

6	Broeders van Liefde	299
	<i>A Sint-Fernandusinstituut</i>	299
	<i>B Kristus-Koninginstituut</i>	300
	<i>C Sint-Jozefinstituut</i>	301
	<i>D Sint-Idesbaldinstituut</i>	301
7	Broeders Hiëronymieten	301
	<i>A Technisch Instituut Isidorus</i>	301
	<i>B Andere</i>	302
8	Zusters der Christelijke Scholen	302
	<i>A Vrije Middelbare Landbouw-Huishoudschool Salus Nostra</i>	303
	<i>B Hogere Normaalschool voor Landbouwhuishoudkunde</i>	303
9	Zusters Ursulinen Onze-Lieve-Vrouw-Waver	304
10	Zusters van het Heilig Hart van Maria van Berlaar	306
11	Zusters van Liefde	309
	<i>A Onze-Lieve-Vrouw van de Rozenkrans</i>	309
	<i>B Huishoudschool Sint-Denijs</i>	309
	<i>C Middelbare Landbouwhuishoudschool Spes Nostra</i>	310
	<i>D Landbouwhuishoudschool Mariagaard</i>	310
HOGESCHOLEN 311		
12	Hogeschool Gent	311
	<i>A Departement Biotechnologische Wetenschappen, Landschapsbeheer en Landbouw</i>	311
	<i>B Proefhoeve</i>	311
13	KaHo Sint-Lieven	312
	<i>A Agro- en Biotechnologie</i>	312
LANDBOUWVORMINGSCENTRA 313		
14	Nationaal Agrarisch Centrum	313
15	Vereniging voor Ecologische Leef- en Teeltwijze (VELT)	313
ONDERZOEKSINSTELLINGEN 314		
16	Proefcentrum voor Fruitteelt (PCF)	314

HOOFDSTUK 4	
LANDBOUWORGANISATIES	317
1 Algemeen Belgisch Vlasverbond	318
2 Belbior	318
3 Boerenbond	319
4 Centre Interprofessionnel Maraîcher (CIM)	320
5 Groene Kring	320
6 Landelijke Rijverenigingen asbl (LRV)	321
7 Proaniwal	322
8 Vereniging van Varkenshouders (VEVA)	322
9 Vlaamse Loopvogelhouders Vereniging (VLV)	323
HOOFDSTUK 5	
VEILINGEN	325
1 Euroveiling	325
2 BRAVA	325
3 Profruco	326
4 Veiling Haspengouw	326
UITGEBREIDE INHOUDSTAFEL	327
INDEX VAN PERSOONSNAMEN	345
INDEX VAN PLAATSNAMEN	348
INDEX VAN ZAAKNAMEN	354
LIJST BEZOCHTE EN BEVRAAGDE INSTELLINGEN	377
LIJST VAN AFKORTINGEN	383

INDEX VAN PERSOONSNAMEN

Albert I 61,62
Antoine, Victorien 270

Beddegenoots, Maurice 239
Beernaert, Auguste 61
Beernaert, Joseph 158
Bijnens, Renaat 242
Boon, Constan 238, 245
Borremans, Louis 142
Brusselmans, Frans 250
Buelens, Herman 246
Bultinck, A. 61
Buyse en Rollier 105

Callewaert, Jules 232
Cartuyvels, Jules 224
Casier (familie) 249
Caters de Bosschaert (familie) 67
Chalmet, Jozef 228, 229, 231
Claes, Paul 230
Cogels (familie) 66
Coninx, Alfons 238
Cormann, August 120
Cornet, Frantz 156
Cottenie, André 283

d'Aspremont, G. 62
d'Aspremont Lynden, Harold 143
Davin, P. 143
de Bonnaert (familie) 113
De Broqueville, Charles 48
De Clerck, De Mey, Moye, Beerens,
Ceuterick, De
Neve, Van Cauwenberghe (families) 105
De Clercq, Willy 262
De Cuyper, Etienne 188
de Franckenberg, Joannes-Henricus 225
De Keersmaecker, Paul 252
de Meldeman de Bouré (familie) 133
De Mérode de Westerloo (familie) 50
de Moffarts, Pierre 122

de Roquelaure, Joannes Armandus 225
De Schryver, August-Edmond 229, 251, 256
De Vos-Seyssens, Urbain 95
De Winter, Emiel 26, 138, 140, 141, 142
De Wouters d'Oplinter, Philippe 48
Debergh, Edgard 239
De Croo, Herman 106
Demeyer-Demeester, Wivina 252
Dequae, André 238, 256
Descamps, Albert 267
Descantons de Montblanc (familie) 101
Dhanis, Antoine 234, 235
Discry, Fernand 123
d'Olmen de Poederlé (familie) 113
Dubuisson, Oscar 230
Dumon, Amaat 267

Eecklo, Robert 238
Etkins, Sydney 158
Eyskens, Gaston 80, 103

Fayat, Hendrik 229
Franquet, Juliette 258
Fuchs, Félix 157

Gabriëls, Jaak 50
Gérard, Max-Léo 62
Goedseels, Vic 269
Goiris (familie) 143
Goossenaerts, Jozef 218
Goossens, Alfons 143
Goossens, Petrus Lambertus 225
Goris, René 141, 142, 278
Goupy de Quabecq (familie) 300

Hellemans, Aloïs-Jozef 239, 249
Helleputte, Joris (Georges) 49, 61, 218, 237,
248
Henry, Albert 48
Henry, Jean-Marie 158
Herrier, Flore 235

Hinneken, Jan 238
Holvoet, Georges 46
Houssiaux, Georges 143
Huysmans, Camille 217

Jungbluth, Harry 61
Jurion, Floribert 158

Keersmaekers, Jos 249, 250
Kronacker, Paul 31, 32, 263, 264

La Fontaine, Henri 177
Ladeuze, Paulin 267
Lagae, André 239, 246
Lambert, Jean 276
Lambiogi, M. 228
Lambregs, Trudo 230
Lebrun, Jean 62, 157
Lefèbvre, René 85
Legrelle (familie) 67
Leopold II 61, 156
Leopold III 62, 63
Leplae, Edmond 271, 273
Liebrechts, Charles 61
Linden, Jean 178
Linden, Lucien 178, 179
Losseau, Michel 140
Luytgaerens, Eduard 297

Maes, Jean-François 86
Maes, Nelly 233
Manneback, Joseph 49
Martens, Wilfried 252
Mélotte (familie) 287
Mélotte, Alfred 287
Mélotte, Jules 287
Mercier, Désiré Joseph 226
Meurrein, Antoine 249
Meuwissen, Piet 26
Michel, Victor 234, 235
Mohun, Richard-Dorsey 157
Molle, Omer 142
Morris, A. 62

Nackaerts, Hein 240
Namèche, Alexandre 224

Obert-de Thieusies (familie) 112

Olaerts, Jozef 233
Opsomer, J.E. 271-273
Orban, Maurice 80
Otlet, Paul 177

Peeters-Wilbaux, Charles 115
Pierlot, Hubert 218, 226, 248, 285
Pilaet, Edouard 143
Pinxten, Karel 253
Pittery, Frits 250
Pitteurs (familie) 99
Pourtois, Léopold 123
Rion, Arthur 109
Rogier, Charles 49, 54, 265
Rondou, Jozef 141

Sap, Gustaaf 218, 251
Schollaert, Franz 49, 237
Schoonheydt, Robert 269
Schot, Maurice 143
Segers, Paul 61
Sevenants, Joris 250
Simonet, Charlemagne 110
Snaet, Jef 246
Staner, Pierre 158, 272, 273
Stassart-de Maillen 133, 134
Steenkiste, Guido 230
Sterckx, Engelbertus 225

Tilkens, August 157

Ullens de Schooten (familie) 66

Van Acker, Achille 85, 86, 229
Van Bastelaere, J. 143
Van Cauwelaert, Frans 218
Van de Vyvere, Alois 250, 251
Van den Brande, Jozef 283
Van der Maelen, Philippe 69
Van Dievoet, Emiel 215
Van Dorpe, Frantz 140, 141, 142, 234
Van Dorpe, Joseph 140
Van Herzeele, Leopold 234
Van Hoecke-Vergauwe, Leon 87
Van Hulle, André 239, 241
Van Outryve d'Ydewalle (familie) 248
Van Outryve d'Ydewalle, Pierre 248
Van Renterghem, Eric 230

Van Roey Jozef 224, 226
 Van Roy, Louis 232
 Van Schaftingen, J. 143
 Van Steenberghe, Guido 230
 Van Waeyenbergh, Honoré 267
 Vander Haegen, Ferdinand
 284Vanderkinderen, Thierry 229
 Vandervelde, Emile 227, 228, 229
 Verhelst, Léon, 270
 Vilain XIV(familie) 95
 Vliebergh, Emiel 219, 249
 Vranckx, Alfons 228

Wahis, Théophile 157
 Wauters, Arthur 227, 228, 229
 Wauters, Joseph 228
 Weyns, Jozef 199
 Willems, Louis 99
 Woestyn, Etienne 143
 WYNANTS, JEANINE 234, 235

Yates, B. 62

INDEX VAN PLAATSNAMEN

- Aalst 11, 71, 92, 236
Aalter 95
Aarlen 19, 107, 108, 109, 110, 111, 135, 163
Aat 115, 180
Achter-Olen 302
Afrika 39, 40
Afrique zie: Afrika
Afrique Centrale zie: Midden- Afrika
Ahin 123
Alfort (Frankrijk) 91, 124, 130
Alost zie: Aalst
Amerika 32, 157, 198
Andenne 129, 132
Anderlecht 19, 51, 55, 60, 103, 144, 182, 194, 208
Antoing 115
Antwerpen provincie 11, 22, 28, 37, 45, 63, 64, 65, 67, 72, 76, 78, 79, 162, 172, 191, 192, 193, 218, 250, 290, 294, 306, 309
stad 19, 41, 63, 66, 67, 68, 69, 74, 77, 78, 138, 142, 208, 217, 219, 227, 231, 278, 282
Anvers zie: Antwerpen
Ardennen 129
Ardennes zie: Ardennen
Argenteau 197
Arlon zie: Aarlen
Asse 252
Ath zie: Aat
Audenarde zie: Oudenaarde
Auvelais 132
Avelgem 73, 74
Aywaille 197

Barvaux 135
Bas Congo zie: Beneden Congo
Bastenaken 107, 199, 276
Bastogne zie: Bastenaken
Battenbroek 67, 68
Bavikhove 285
Bazel 95
Beauraing 132

Beernem 76
Beersel 62
Bekkevoort 307
Belgisch-Congo 11, 13, 15, 39, 41, 50, 60, 61, 62, 109, 139, 143, 144, 146, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 165, 251, 271, 281, 282, 285
Belgique zie: België
Bellecourt 196
Beneden-Congo 40, 155
Benelux 255
Berendrecht 68
Bergen 19, 111, 112, 114, 115, 162, 177, 178, 180
Berlaar 307, 308, 309
Bevekom 56
Beveren 11, 19, 63, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 89, 90, 93, 96, 97, 101, 103, 161, 185, 208
Beveren-Waas zie: Beveren
Bièvre 109
Binga (Belgisch-Congo) 40
Blankenberge 87, 88
Bocholt 100, 185
Boechout 249
Bongabo (Belgisch-Congo) 40
Booischoot 302
Borgworm 124, 128, 205
Borinage 258
Bouillon 109
Boutersem 52
Bouvignes 132
Brabant 27, 45, 46, 47, 51, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 76, 103, 112, 113, 162, 164, 181, 182, 194, 325
Brabant flamand zie: Vlaams-Brabant
Brabant wallon zie: Waals-Brabant
Braine-l'Alleud zie: Eigenbrakel
Braives 41
Bree 99
Broechem 243

Brugge 11, 19, 73, 74, 76, 77, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 96, 101, 162, 175, 189, 190, 208, 256, 257

Brussel arrondissement 22, 181, 194

gewest 51, 59, 60, 103, 145, 162, 169, 182, 208

stad 19, 20, 27, 33, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 52, 53, 55, 60, 77, 79, 40, 84, 93, 113, 139, 141, 143, 144, 161, 166, 167, 175, 208, 230, 234, 240, 263, 285, 306, 325

Bruxelles zie: Brussel

Burundi 39, 159

Bütgenbach 117, 120, 121

Casteau 112

Centraal-Congo 40

Cerfontaine 198

Chareleroi 111, 114

Châtillon 110

Chimay 112, 197, 277

Ciney 132, 144, 180, 293

Collines 199

Comines-Warneton zie: Komen-Waasten

Condé (Frankrijk) 116

Condroz 205

Congo belge

Congo Centrale zie: Centraal-Congo

Corroy-le-Grand 276

Courtrai zie: Kortrijk

Couvin 132

Damme 11, 67

Den Haag (Nederland) 28, 29

Dendermonde 69, 71, 77, 78, 79, 80, 92, 96, 143, 262

Denderstreek 236

Département de Jemappes 111

Département de la Dyle zie:

Dijledepartement

Département de la Lys zie:

Leiedepartement

Département de l'Ourthe 124, 125

Département de Sambre-et-Meuse 129, 130

Département des Ardennes 129

Département des Forêts 107

Departement Nedermaas 98

Departement van de Twee Netten 63, 64

Destelbergen 202, 322

Deurne 193, 226

Dijledepartement 52, 53

Diksmuide 86, 254, 255

Dinant 28, 130, 205

Dixmude zie: Diksmuide

Doornik 19, 27, 114, 115, 116

Duitsland 48, 55, 125, 138

Edingen 162

Eeklo 227, 254, 262, 71, 92

Eghezée 132

Eigenbrakel 52

Eindhoven (Nederland) 218

Eksaarde 143

Endoz 122

Entre-Sambre-et-Meuse zie: Tussen Samber en Maas

Erbaut 249

Erbisoeul 249

Erembodegem 41

Erezée 135

Ernotte 197

Ettenhoven 68

Eupen 19, 117, 118, 119, 120, 121, 124

Europa 32, 80, 140, 143, 144, 148, 150, 166, 171, 173, 176, 179, 184, 188, 203, 233, 238, 239, 240, 241, 242, 252, 255, 262, 263, 318

Everberg 32, 113

Fetinne 198

Flandre Occidentale zie: West-Vlaanderen

Flandre Orientale zie: Oost-Vlaanderen

Flandres zie: Vlaanderen

Flay 225

Flémalle-Haute 127

Flobecq zie: Vloesberg

Florennes 132, 41

Florenville 109

Fosses 132

Fourons zie: Voeren

France zie: Frankrijk

Frankrijk 28, 48, 94, 113, 125, 129, 178, 231, 250

Furnes zie: Veurne

Gand zie: Gent

Gazi (Belgisch-Congo) 40

Gedinne 132
 Geel 193, 218, 262, 292, 293
 Gembloers 24, 132, 167, 168, 287, 288
 Gemblooux zie: Gembloers
 Genappe zie: Genepiën
 Genepiën 52
 Genk 99, 199, 233
 Gent 11, 19, 39, 50, 70, 71, 72, 74, 77, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 104, 162, 168, 175, 185, 218, 227, 243, 250, 260, 279, 284, 286, 288, 299, 301, 307, 310, 311
 Gentbrugge 70, 167
 Gimbi (Belgisch Congo) 40
 Glaaien 196
 Glabbeek-Zuurbemde 302
 Glons zie: Glaaien
 Gorseme 314, 315
 Grimbergen 302
 Grupont 135

 Haacht 52
 Habay-la-Neuve 109
 Hageland 219
 Hainaut zie: Henegouwen

 Halle 81, 103, 254
 Hamme 72
 Harelbeke 73
 Haringe 73
 Haspengouw 132, 326
 Hasselt 19, 77, 98, 99, 100, 162, 175, 183, 233
 Hechtel 99
 Heist-op-den-Berg 237, 285
 Henegouwen 22, 27, 28, 42, 111, 112, 113, 114, 115, 138, 162, 168
 Herchies 249
 Herent 194, 204, 302
 Herentals 175, 192
 Herstappe 162
 Hertsberge 256
 Herve 197
 Heverlee 24, 267, 268, 271, 272, 273, 294, 295, 296, 297, 298, 320, 321
 Hingene 68
 Hoboken 68
 Hoei 19, 122, 123, 124, 180, 198
 Hoeilaart 243, 62
 Hoepertingen 297

 Holland (Nederland) 59, 187
 Hollande zie: Holland
 Hooglede 73
 Hoogstraten 38, 75, 76, 192, 226, 307
 Houffalize 135
 Hulplanche 112
 Huy zie: Hoei

 Ieper 11, 73, 77, 82, 88, 89, 96, 255
 Ipres zie: Ieper
 Isnes 320
 Italië 178, 217

 Jemappes 111

 Kaniama (Belgisch-Congo) 40
 Kapellen 302
 Kasai (Belgisch-Congo) 158
 Kasterlee 292, 302
 Katanga (Belgisch-Congo) 40, 158, 159
 Kempen 12, 38, 193, 231, 233, 302, 307
 Kieldrecht 95
 Kivu (Belgisch-Congo) 62
 Kiyaka (Belgisch-Congo) 40
 Komen-Waasten 162
 Kondo (Belgisch Congo) 40
 Kongo, Zie Belgisch Congo
 Kortenberg 113, 204
 Kortrijk 11, 19, 74, 76, 77, 82, 83, 88, 89, 101, 102, 103, 208, 254, 310, 318
 Kruishoutem 92, 203
 Kuregem 223, 225
 Kwatrecht 304, 307, 310

 La Hulpe zie: Terhulpen
 Land van Waas 79, 96
 Lapland 92
 La Roche 137
 Laken 307, 309
 Laeken zie: Laken
 Léau zie: Zoutleeuw
 Leefdaal 113
 Leigneville 120, 121
 Leiedepartement 82, 83
 Leopoldstad (Belgisch-Congo) 40
 Léopoldville zie: Leopoldstad
 Lessen 115, 198
 Lessines zie: Lessen

Leuven 12, 19, 48, 52, 54, 55, 71, 77, 78, 80, 103, 175, 193, 194, 204, 224, 229, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 266, 268, 270, 271, 272, 276, 294, 296, 319
 Leuze 115
 Libin 135
 Libramont 110, 180, 198
 Liège zie: Luik
 Lier 200
 Lierre zie: Lier
 Lillo 68
 Lissabon (Portugal) 144
 Londen (Groot-Brittannië) 137, 139, 140, 143, 178, 229, 289, 256, 263
 Londerzeel 52
 Lotenhulle 95
 Louvain zie: Leuven
 Louvain-la-Neuve 19, 50, 270, 274, 276
 Lovenjoel 266, 269
 Lubbeek 226
 Luik provincie 113, 117, 124, 126, 138, 141, 162, 181, 195, 197, 205
 stad 19, 22, 52, 77, 93, 122, 124, 125, 127, 128, 167, 196, 197, 198
 Lummen 299, 301
 Luxembourg zie: Luxemburg
 Luxemburg groothertogdom 48, 107, 108, 198
 provincie 22, 107, 108, 135, 136, 138, 163, 181, 200, 210, 276

 Maastricht (Nederland) 98, 183
 Maldegem 88
 Malines zie: Mechelen
 Malmédy 52, 117, 118, 119, 120, 121, 180
 Marche-en-Famenne 107, 135, 136
 Mariemont 38, 139
 Mayumbé-Luki (Belgisch -Congo) 40
 Mechelen 12, 63, 71, 77, 142, 166, 192, 193, 223, 224, 225, 226, 257, 294
 Meerbeek 113
 Meetkerke 88
 Meise 21
 Melle 167, 168, 281, 282
 Melsbroek 41
 Menen 11, 72, 73, 229

Merchtem 52
 Merelbeke 230, 286, 311, 174
 Merkem 41
 Merksem 242
 Merksplas 37, 38, 75, 76
 Michamps 276
 Midden-Afrika 271
 Moerbeke-Waas 143
 Moerkerke 88
 Moeskroen 115, 162
 Mol 76
 Mol-Achterbos 226, 302, 303
 Mollem 113
 Mons zie: Bergen
 Montaigne (Frankrijk) 284
 Montréal (Canada) 178
 Moorslede 257, 294
 Morville 197
 Mouscron zie: Moeskroen
 Muisbroek 68
 Mukumari (Belgisch-Congo)
 Murchy 133
 Mvuazi (Belgisch-Congo) 40

 Naams-Haspengouw 132
 Namen provincie 22, 27, 113, 129, 131, 133, 138, 163, 181
 stad 19, 129, 132, 133, 134, 179, 208, 234, 260
 Namur zie: Namen
 Nassogne 135
 Nederland 28, 29, 48, 72, 94, 98, 178, 183, 217, 218, 233, 235, 273, 293, 294, 307, 313
 Neerpelt 307, 308
 Neufchâteau 107, 109, 110, 135
 Nieuport zie: Nieuwpoort
 Nieuwpoort 73
 Nijvel 48, 50, 52
 Nivelles zie: Nijvel
 Noorderkempen 193

 Oedelem 243, 289
 Oorderen 68, 225
 Oostende 39, 74, 254, 255
 Oosterweel 68
 Oosterzele 92
 Oost-Vlaanderen 11, 22, 27, 45, 67, 69, 70, 71, 72, 78, 80, 81, 82, 90, 97, 113, 143, 162, 164, 168, 172, 185, 188, 203, 281

Ordam 68, 225
 Oudenaarde 11, 71, 77, 92, 96, 104, 105, 106, 255
 Overijse 249, 257, 294

 Pajottenland 236
 Paliseul 110
 Pamel 194
 Péruwelz 115
 Perwez zie: Perwijs
 Perwijs 196
 Philippeville 132, 287
 Plancenoit 62
 Poederlee 113
 Pommerœul 116
 Poperinge 24, 73, 243
 Posterholt (Nederland) 307

 Quevancamps 115

 Rekem 75
 Remicourt 287
 Renaix zie: Ronse
 Reppel 100
 Rillaar 302
 Rochefort 132
 Roesbrugge 73
 Roeselare 255, 299, 313, 73
 Rome (Italië) 217, 299
 Ronse 11, 19, 81, 96, 104, 105, 106, 162
 Roscoff (Frankrijk) 39
 Ruanda 39, 159
 Ruanda-Urundi 282, 156, 159
 Ruiselede 76
 Rumbeke 189
 Rumbeke-Beitem 206, 201
 Rusland 32

 Saintes zie: Sint-Renelde
 Saint-Hubert 19, 107, 135, 136
 Saint-Léger 198, 199
 Sankt-Vith 117, 118, 120, 121
 Scheldepartement 90, 91
 Schelderode 230
 Scheldevallei 230
 Schriek 302
 Seneffe 196, 198
 Seraing 258

 Sint-Andries 76, 77
 Sint-Denijs 310
 Sint-Job-in-'t-Goor 192, 299, 301
 Sint-Katelijne-Waver 306, 323
 Sint-Lenaarts 302
 Sint-Martens-Lennik 302
 Sint-Niklaas 71, 92, 140, 233, 255, 301, 312, 326
 Sint-Renelde 113
 Sint-Truiden 35
 Sirault 113, 249
 Soignies zie: Zinnik
 Stabroek 68, 193, 290
 Stampershoek 87, 88
 Stavelot 52
 Steevoort 307
 Strée 122
 Suisse zie: Zwitserland

 Terhulpen 144
 Terneuzen (Nederland) 95
 Thieusies 112, 113
 Thuin 180, 235
 Tielt 11, 74, 83, 302
 Tienen 52
 Tilff 198
 Tinlot 205
 Tongeren 77, 185, 314
 Torhout 74, 291
 Treignes 286, 287
 Tremelo 307
 Tubeke 113
 Turnhout 63, 68, 71, 77, 255
 Tussen Samber en Maas 286

 Ukkel 52
 Utrecht (Nederland) 12, 84, 113, 130

 Velm 310, 314
 Velzeke 285
 Verenigde Staten 61, 139, 241, 268
 Verviers 124, 126, 127, 128, 258, 259
 Veurne 11, 73, 82, 87, 88, 89, 254, 255
 Vichy (Frankrijk) 144
 Vielsalm 135
 Vilvoorde 35, 52, 81, 103, 144, 223, 225, 226, 254,
 Virton 107, 109, 110, 226

Vlaams-Brabant 11, 12, 22, 72, 80, 81, 103,
143, 161, 172, 181, 194, 204, 208

Vloesberg 115, 162

Voeren 162

Vorselaar 302, 303

Waals-Brabant 22, 45, 50, 161, 168, 181, 208

Wageningen (Nederland) 218

Walcourt 132

Walhorn 118, 119

Wambeek 41

Warcoing 115

Waremmen zie: Borgworm

Washington (Verenigde Staten) 150, 263

Waterloo 55, 56

Waver 52, 180, 305, 306, 323

Wavre zie: Waver

Wellin 135

Wervik 72, 73

Westmalle 302, 303

Westmalle-Mariagaarde 303

Westrode 302

West-Vlaanderen 22, 24, 27, 45, 67, 72, 78,
82, 83, 84, 85, 86, 88, 89, 101, 162, 189, 190,
191, 201, 208, 248, 256

Wetteren 70, 202, 307, 310

Wevelgem 41

Wezet 243

Wiekevorst 307

Wilmarsdonk 225

Wilrijk 218

Wortel 37, 38, 75

Yangambi (Belgisch Congo) 40, 158

Zaffelare 95, 304, 310

Zandvliet 68

Zelzate 229

Zinnik 113

Zomergem 243

Zoutleeuw 52

Zwevegem 138

Zwijnaarde 299, 301

Zwitserland 24, 178

INDEX VAN ZAAKNAMEN

- AAB zie: Alliance Agricole Belge
AAF zie: Alliance Agricole Féminine
Aan- en Verkoopvennootschap NV
(AVV/AVEVE)
Aanplanting
Aanwijzende tafel zie: Kadaster
Aardappel
Aardbei
Aartsbisschoppelijk Archief
ABB zie: Assurantie van de Belgische
Boerenbond
ABKL zie: Administratie Beheer en Kwaliteit
Landbouwproductie
ABS zie: Algemeen Boeren Syndicaat
ABV zie: Algemeen Belgisch Vlasverbod
ABVV zie: Algemeen Belgisch Vakverbond
Académie Royale d'Agriculture
Achtste Divisie zie: Ministerie van
Binnenlandse Zaken
ACJB zie: Association Catholique de la
Jeunesse Belge
ACRF zie: Action Chrétienne Rurale des
Femmes
Actiecomité Milieubescherming Merelbeke
(AMM)
Action Chrétienne Rurale des Femmes
(ACRF)
ACVW zie: Algemeen Christelijk Verbond
van Werkgevers
ACW zie: Algemene Christelijke
Werknemersorganisatie
Administratie Beheer en Kwaliteit
Landbouwproductie (ABKL)
Administratie der Registratie en Domeinen
Administratie Land- en Tuinbouw (ALT)
Administratie van het Hoger Onderwijs zie:
Ministerie van Onderwijs
Administratie van het Kadaster, de
Registratie en de Domeinen (AKRED)
Administratie van Hygiëne zie: Ministerie
van Binnenlandse Zaken
Administratie van Waters en Bossen
Administratief Arrondissement Brussel
Hoofdstad
Administration Centrale et Supérieure de
la Belgique
Administration de l'Enseignement
Supérieur zie: Ministerie van Onderwijs
Adultenscholen
ADVN zie: Archief-, Documentatie- en
Onderzoekscentrum voor het Vlaams-
Nationalisme
Afbakening van gronden
Affiche
Afrikamuseum zie: Koninklijk Museum voor
Midden-Afrika
Afwatering
Afzet
Agalev zie: Groen!
Agence Wallonne pour la Promotion d'une
Agriculture de Qualité (APAQ-W)
Agentschap voor Landbouw en Visserij
Agra zie: Katholiek Vormingswerk voor
Landelijke Vrouwen
Agrarische deelstructuren
Agricultura
Agri-Expo
Agriflora
Agri-Reizen
Agro- en biotechnologie
Agro-industrie
Agronomie zie: Landbouwkunde
Agrotechniek
AIDR zie: Association Internationale du
Développement Rural
AKD zie: Algemene Keuringsdienst voor
Zaaizaden en Pootgoed
AKRED zie: Administratie van het Kadaster,
de Registratie en de Domeinen
Alaam: landbouwmateriaal, landbouw-
werktuig, voorwerp, werktuig

Alfort zie: Keizerlijke Veeartsenijschool
 Alfort
 Algemeen Belgische Vakverbond (ABVV)
 Algemeen Belgisch Vlasverbond (ABV)
 Algemeen Boeren Syndicaat (ABS)
 Algemeen Christelijk Verbond van
 Werkgevers (ACVW)
 Algemeen Rijksarchief Brussel
 Algemene Administratie van de
 Patrimoniumdocumentatie
 Algemene Christelijke
 Werknemersorganisatie (ACW)
 Algemene Keuringsdienst voor Zaaizaden
 en Pootgoed (AKD)
 Alliance Agricole Belge (AAB)
 Alliance Agricole Féminine (AAF)
 Almanak
 ALT zie: Administratie Land- en Tuinbouw
 Ambulant Landbouwonderwijs
 AMM zie: Actiecomité Milieubescherming
 Merelbeke
 AMSAB-ISG
 AMVC-Letterenhuis zie: Archief en Museum
 van het Vlaams Cultuurleven
 Ananas
 Annuaire des Agriculteurs
 APAQ-W zie: Agence Wallonne pour la
 Promotion d'une
 Agriculture de Qualité
 Apostolaat
 Appel
 Arbeider
 Arbeidsduur
 Archief en Museum van het Vlaams
 Cultuurleven (AMVC-Letterenhuis)
 Archief-, Documentatie- en
 Onderzoekscentrum voor het Vlaams-
 Nationalisme (ADVN)
 Archives Départementales (Charleville-
 Mézières, Frankrijk)
 Archives Générales du Royaume zie:
 Algemeen Rijksarchief Brussel
 Arrondissement
 Arrondissementscommissariaat
 Asperge
 Association Catholique de la Jeunesse
 Belge (ACJB)

Association Internationale du
 Développement Rural (AIDR)
 Association pour la Construction d'une
 Ferme Moderne, Métallique et Extensible
 (Fermomex)
 Assurantie van de Belgische Boerenbond
 (ABB)
 Atlas der Buurtwegen
 Atlas der Onbevaarbare Waterlopen
 Audiovisuele documenten
 AVEVE zie: Aan- en Verkoopvennootschap
 AVEVE-veevoeding
 AVV zie: Aan- en Verkoopvennootschap

 Baboon
 Bacteriologie
 Bananen
 Band
 BBC European Service
 BBL zie: Bond Beter Leefmilieu
 BDBL zie: Belgische Dienst voor
 Bedrijfsleven en Landbouw (Ministerie
 van Bevoorrading)
 Bedrijfsarchief
 Beemraap
 Belangenvereniging zie: Beroepsorganisatie
 Belasting
 Grondbelasting
 Patentrecht
 Personele belasting
 Belbior
 Belgisch Informatie- en
 Documentatiebureau te Londen (INBEL)
 Belgisch Instituut ter Bevordering van het
 Wetenschappelijk Onderzoek Overzee
 (BIBWOO)
 Belgisch Interventie- en Restitutiebureau
 (BIRB)
 Belgisch-Congo
 Belgische Boerenbond
 Belgische coördinatiecomité voor ravitail-
 lering in Lissabon
 Belgische Dienst voor Bedrijfsleven en
 Landbouw (BDBL) zie: Ministerie van
 Bevoorrading
 Belgische Laurierkwekersbond
 Belgische Radio- en Televisieomroep (BRT)
 Belgische Vereniging voor Agrarisch Recht

Bemesting
 Bemestingsleer
 Benelux
 Beroepsorganisatie
 Beroepsvereniging zie: Beroepsorganisatie
 Beroepsvereniging der Boterhandelaars van Limburg
 Beroepsvereniging der Cacaoplanter van Congo (UPLANCAO)
 Beroepsvereniging der fokkers van Belgische Congo (UNELCO)
 Beschermingscomité van de Hoogere Normaalschool voor Landbouwhuishoudkunde te Berlaar
 Bestelbon
 Bestendige Deputatie
 Algemeen
 Bestendige Deputatie Provincie Luik
 Bestuur der Algemene Diensten zie: Ministerie van Landbouw
 Bestuur Land- en Tuinbouw zie: Ministerie van Landbouw
 Bestuur Veeteelt en Veeartsenijkundige Dienst zie: Ministerie van Landbouw
 Bestuur voor Landbouwkundig Onderzoek en Wetenschappelijke Instellingen zie: Ministerie van Landbouw
 Bestuurlijk Memoriaal
 Bestuurlijk Vertoog
 Betogingen
 Bevolkingsregister
 Bevoorrading: ravitaillement, ravitaillering, voedselvoorziening
 BF zie: Boerenfront
 BIBWOO zie: Belgisch Instituut voor de Bevordering van het Wetenschappelijk Onderzoek Overzee
 Biet
 Bietensyndicaat (BS)
 Bijen
 Bioboer(en)
 Bio-industrie
 Bio-ingenieur
 Bio-landbouw
 Biologische teelt
 Bioschakels
 Biotechniek
 BIRB zie: Belgisch Interventie- en Restitutiebureau
 Bisdome Brugge
 BJB zie: Boerenjeugdbond
 BLG-T zie: Bloemengilde-Tuiniers
 Blimont&Cie. - Compagnie de l'endiquage des schorres
 Bloemen
 Bloemengilde-Tuiniers (BLG-T)
 Bloementeel
 Bodemkundige Dienst van België
 Boerderij
 Boerenbond zie: Belgische Boerenbond
 Boerenfront (BF)
 Boerengilde
 Boerenjeugdbond (BJB)
 Boerenkrijg
 Boerenwacht
 Boerinnenbond zie: Katholiek Vormingswerk voor Landelijke Vrouwen
 Boerinnengilde
 Bond Beter Leefmilieu (BBL)
 Bond der Boterhandelaars en Botervoortbrengers van Brugge
 Boom
 Boomkwekerij
 Boomsoort
 Boomvrucht
 Bos
 Boswachter
 Botanisch Onderwijs
 Boter
 BRAVA-tuinbouwveiling
 Broeders Hiëronymieten
 Broeders van Liefde
 Broedmachine
 Brouwerij
 Brouwerijschool Leuven
 BRT zie: Belgische Radio- en Televisie-omroep
 Brussel
 BS zie: Bietensyndicaat
 Bulletin du Conseil Supérieur d'Agriculture
 Bureel van weldadigheid
 Bureel voor Algemene Statistiek
 Burgerlijke Stand

CABME zie: Centrum voor Agrarische Bio- en Milieuethiek
Cacao
CARHOP zie: Centre d'Animation et de Recherche en Histoire Ouvrière et Populaire
CCLB-CCIA zie: Centraal Comité voor de Landbouwbelangen in België
CCTA zie: Commission de Coordination Technique en Afrique au Sud du Sahara
CD&V 78, 79, 140, 143, 237, 238, 239, 246, 252, 253, 254, 255, 256
CDCV zie: Centrale Dienst voor Contingenten en Vergunningen
CDP zie: Comité de Défense Paysanne
CEA zie: Centre d'Economie Agricole
CEGES-SOMA zie: Centre d'Etudes et de Documentation Guerre et Sociétés Contemporaines
Centraal Comité voor de Landbouwbelangen in België (CCLB-CCIA) 86
Centraal Comité voor de Verbetering van de Aardappelteelt (Ministerie van Landbouw)
Centraal Oogstbureau (Nationaal Hulp en Voedingscomité) 79
Centrale Archiefdienst van het Ministerie van Middenstand en Landbouw 145, 146, 147, 152, 166, 172, 173, 180
Centrale Brugsche Hallen 256
Centrale Commissie voor de studie van de reconstructie van boerderijen en dorpen (Nationaal Hulp- en Voedingscomité) 184
Centrale des Ouvriers d'Alimentation et du Tabac 143
Centrale des Travailleurs des Industries et du Commerce Alimentaires et de l'Agriculture de Belgique 228
Centrale Dienst voor Contingenten en Vergunningen (CDCV) 30, 166
Centrale Dienst voor Statistiek 41, 213
Centrale Kas voor Landbouwkrediet (CKL) 226, 239
Centrale Werkplaats van de Faculteit Diergeneeskunde (UGent) 279, 280
CENTRAVEE 238, 240

Centre d'Animation et de Recherche en Histoire Ouvrière et Populaire (CARHOP) 234, 235
Centre de Développement Agroforestier de Chimay 277
Centre de Recherches Agronomiques de Gembloux (CRA) 288
Centre d'Economie Agricole (CEA) 146
Centre d'Etudes et de Documentation Guerre et Sociétés Contemporaines (CEGES-SOMA) 137, 141, 143, 144
Centre d'Informatique Appliquée au Développement et à l'Agronomie Tropicale (CIDAT) 158
Centre Européen pour la Promotion et la Formation en Milieu Agricole et Rural (CEPFAR) 239
Centre International de Recherches et d'Informations sur l'Economie Collective (CIRIEC) 241
Centre Pilote de Lessines pour les Plantes Médicinales 198
Centre Provincial d'Information Agricole Luxemburg 276
Centrum voor Agrarische Bio- en Milieuethiek (CABME, KU Leuven) 269
Centrum voor Bedrijfs geschiedenis 11, 142, 278
Centrum voor Kwaliteitscontrole (CKC) (Provinciaal Onderzoeks- en Voorlichtingscentrum voor Land- en Tuinbouw) 201
Centrum voor Landbouweconomie (CLE) 146, 169, 172, 174
Centrum voor Onderzoek in Diergeneeskunde en Agrochemie (CODA) 22, 165
Centrum voor Politieke, Economische en Sociale Studies (CEPESS) 255
CEPESS zie: Centrum voor Politieke, Economische en Sociale Studies
CEPFAR zie: Centre Européen pour la Promotion et la Formation en Milieu Agricole et Rural
CERA 241, 246, 319
Cercle Agronomique (UCL) 270, 272
Champignon 201, 243
Champignonkwekerij 55

Château de Franc-Waret 133
 Château de Jehay 123
 Château de Modave 123
 chemie 265, 291, 292
 cichorei 198, 285
 CIDAT zie: Centre d'Information Appliquée
 au Développement et à l'Agronomie
 Tropicale
 CIRIEC zie: Centre International de
 Recherches et d'Informations sur
 l'Economie Collective
 CKC zie: Centrum voor Kwaliteitscontrole
 CKL zie: Centrale Kas voor Landbouw-
 krediet
 CLE zie: Centrum voor Landbouweconomie
 CNSA zie: Nationaal Hulp en
 Voedingscomité
 Cochonaille (Aywaille) 197
 CODA zie: Centrum voor Onderzoek in
 Diergeneeskunde en Agrochemie
 COGECA zie: Comité Général de la
 Coopération Agricole de la CEE
 Colloquium 14, 157, 163, 164, 196, 199, 255,
 274, 279
 Coloradokever 193, 194, 199, 283
 Comice zie: Landbouwcomice
 Comité Belge de la Haye 46
 Comité de Défense Paysanne (CDP) 258
 Comité de liquidation des organismes et
 services déclarés nuls par l'Arrêté-loi du
 5 mai 1944 zie: Vereffeningscomité van
 organismen en diensten opgericht tij-
 dens de bezetting
 Comité des Organisations Professionnelles
 Agricoles de la Communauté Européenne
 (COPA) 238, 241, 247
 Comité Général de la Coopération Agricole
 de la CEE (COGECA) 238, 241
 Comité National chargée d'examiner le
 Problème de la Révision Générale du
 Programme des Etudes Agronomiques
 Universitaires (CREA) 269
 Comité Nationale de Secours et
 d'Alimentation (CNSA) zie: Nationaal Hulp
 en Voedingscomité
 Comité Special du Katanga 158
 Comité voor kunstmatige inseminatie bij
 het rundvee 206
 Commercialisatie van land- en tuinbouw-
 producten 291
 Commissariaat voor Prijzen en Lonen
 (Ministerie van Economische Zaken) 32,
 33, 142, 184, 278
 Commissariaat-Generaal van Binnenlandse
 Zaken 29, 89
 Commissie Heropbouw Hofsteden 192
 Commissie van Burgerlijke Godshuizen 90,
 215
 Commissie van Openbare Onderstand
 (COO) 58, 103, 186, 215
 Commissie voor Controle op
 Aardappelplanten 24
 Commission d'Agriculture, du Commerce
 et des Arts 107
 Commission de Coordination Technique en
 Afrique au Sud du Sahara (CCTA) 157
 Commission des Intérêts Agricoles (Comité
 Belge de la Haye) 46
 Commission Nationale Belge pour
 l'Embellissement de la Vie Rurale zie:
 Nationale commissie voor de Verfraaiing
 van het Landelijk Leven
 Comptoir Belge du Sulfate d'Ammoniaque
 199
 Congo Presse 271
 Conseil d'Agriculture des Arts et du
 Commerce 129
 Conseil de Gouvernement 27, 28
 Consultatieve Raad voor Onderzoek en
 Ontwikkeling in de Landbouw (Ministerie
 van Landbouw en Middenstand) 21
 Coöperatie 13, 44, 100, 110, 120, 147, 157,
 158, 159, 193, 237, 138, 240, 243, 245, 325,
 326
 Coöperatieve Afzet van Vee en Varkens
 (COVAVEE) 238, 240
 Coöperatieve Boerenleenbank van
 Eindhoven 218
 COPA zie: Comité des Organisations
 Professionnelles Agricoles de la
 Communauté Européenne
 Costenpark 202
 COVAVEE , Zie: Coöperatieve Afzet van Vee
 en Varkens
 CRA zie: Centre de Recherches
 Agronomiques de Gembloux

CREA, Zie: Comité National chargée
d'examiner le Problème de la Révision
Générale du Programme des Etudes
Agronomiques Universitaires
Cursus 70, 109, 118? 185, 190, 193, 213, 266,
267, 268, 271, 273, 279, 282, 283, 291, 294,
296, 300, 306, 307, 313
CVP zie: CD&V

DADD zie: Documentatiecentrum en
Archief Daensisme, Hedendaagse
Geschiedenis Denderstreek
Dag van de Aardbei 195
De Bieënvrienden 41
De Commodo et Incommodo 58, 194
De Leedse Tabaksplanters 41
De Plicht 229
De Volkstuin en het Werk van de Akker 94,
190, 193, 259, 226
Democratische KLJ (DKLJ) 230
Demonstratiebedrijf Tongeren 314
Departement Biotechnologische
Wetenschappen, Landschapsbeheer en
Landbouw (Hogeschool gent) 311
Departement Landbouw en Bevoorrading
26, 31
Departement Landbouw en Visserij 170,
171, 172, 173, 174
Deutsche Revisions und Treuhand
Aktiengesellschaft 139
De Verenigde Hopboeren 41
De Voorzienige Geitenkwekers 41
DGA zie: Direction Générale de l'Agriculture
Dia 34, 146, 149, 199, 242, 300, 304, 312
Didactisch materiaal 178, 269, 271, 275,
298, 306
Dienst Aankoop, Inbeslagname, Import
en Verdeling van Landbouwproducten
(Dienst voor het Herinrichten van de
Landbouw) 24
Dienst Bevolking 209
Dienst Pers en Propaganda (Nationale
Landbouw- en Voedingscorporatie) 26
Dienst voor Economische Recuperatie 32
Dienst voor het Herinrichten van de
Landbouw 23, 24

Dienst voor het Herinrichten van de
Landbouw in de Verwoeste Gewesten
(Ministerie van Landbouw) 23
Dienst voor Landbouwstatistiek (Ministerie
van Landbouw) 24
Dierenbescherming 211, 226, 232
Dierenpolitie 211
Dierkunde 300
Dijleprefectuur 53
Dioezane Zusters van Overijse-Mechelen
257, 294
Dioxine 151, 152, 168
Dioxinecrisis 184
Diploma 93, 199, 213, 259, 271, 275, 291,
298, 302, 303, 306, 308, 309, 310
Directie Algemene Zaken (Ministerie van
Landbouw) 148, 149
Directie Comptabiliteit (Ministerie van
Landbouw) 148
Directie Landbouwpolitiek (Ministerie van
Landbouw) 148, 150
Direction de l'aménagement de l'espace
rurale 112
Direction Générale de l'Agriculture (DGA)
179, 180
Directoraat-Generaal Dier, Plant en Voeding
(FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de
Voedselketen en Leefmilieu) 22
Directoraat-Generaal voor Landbouw
(Ministerie van Binnenlandse zaken) 22
DKLJ zie: Democratische KLJ
Documentatiecentrum en Archief
Daensisme, Hedendaagse Geschiedenis
Denderstreek (DADD) 236
Doorvoerhandel 30
Dorsen 198, 247, 287
Dossiers du Havre 48
Drainage 57, 131, 187
Drijfjacht 108
Drooglegging 108, 124, 198
Druifluiscovenantie van Bern 194
Druif 144, 198
Duif 53, 211, 213
Durham 93
Duurzame landbouw 171, 194, 314

- Echo's uit het Vreebos 300
- Ecole d'Horticulture, de Sylviculture, de Pisciculture et de Petits Elévages à Mariemont 198
- Ecole Provinciale d'Agriculture de Waremmes 205
- Ecole Provinciale d'Agriculture du Condroz 205
- Ecomusée du Viroin 286, 287, 288
- EEG zie: Europese Economische Unie
- Eerste Wereldoorlog 23, 46, 48, 49, 55, 70, 77, 86, 99, 117, 133, 184, 214, 226, 261, 266
- Eetwareninspectie 36, 167, 168, 209
- Eigendom 13, 43, 52, 77, 85, 105, 109, 122, 123, 138, 164, 174, 176, 211, 216, 262, 308
- EOGFL zie: Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw
- Ereteken 94, 189, 193, 209, 298, 302
- Erf en Heem 306
- Erkenningscomité voor Bestrijdingsmiddelen voor Landbouwkundig Gebruik (Ministerie van Middenstand en Landbouw) 21
- Erntedankfest 143
- EU, Zie: Europese Unie
- Euromarkt 240
- Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw (EOGFL) 148, 150, 166, 176, 184, 188, 318
- Europese Economische Gemeenschap (EEG) 32, 150, 229, 262
- Europese Unie (EU) 147, 166, 173, 203
- Europese Volkspartij (EVP) 252
- Everzwijn 108, 118
- EVP zie: Europese Volkspartij
- Exploitatie 11, 43, 44, 66, 75, 76, 105, 132, 133, 140, 157, 184, 304
- Export 15, 26, 28, 30, 34, 55, 83, 154, 155, 264
- Facultair Aktiekomitee Landbouw (FAL) 283
- Faculté d'Agronomie (UCL) 270, 271
- Faculté d'Ingénierie Biologique, Agronomique et Environnementale (UCL) 274
- Faculté Universitaire des Sciences Agronomiques de Gembloux (FUSAGx) 265
- Faculteit Bio-Ingenieurswetenschappen (KULeuven) 268
- Faculteit Bio-Ingenieurswetenschappen (UGent) 279
- Faculteit Diergeneeskunde (UGent) 279
- Faculteit van de Landbouwkundige en Toegepaste Biologische Wetenschappen (UGent) 279
- Faculteitskring Diergeneeskunde (UGent) 283
- Familiearchief 20, 47, 50, 66, 67, 69, 82, 85, 95, 98, 99, 101, 103, 105, 109, 112, 113, 115, 122, 127, 129, 133, 135, 136, 248, 249, 285, 300
- FAL zie: Facultair Aktiekomitee Landbouw
- FAO zie: Food and Agriculture Organization
- FAVV zie: Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen
- Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen (FAVV) 22, 167, 168
- Federale Bibliotheek Landbouw 14, 145, 146
- Federatie van Vakbonden van Landarbeiders in België 228
- Fédération de lutte contre les maladies du bétail de l'Est de la Belgique 120
- Fédération Internationale des Producteurs Agricoles (FIPA) 238
- FEERR zie: Fonds voor Economische Expansie en Regionale Reconvertie
- Ferme du Brempt 266, 271
- Fermomex zie: Association pour la Construction d'une Ferme Moderne, Métallique et Extensible
- Feuilles Volantes zie: Vliegende Bladen
- Film 40, 145, 146, 154, 156, 159, 193, 195, 231, 247, 258, 304, 326
- FIPA zie: Fédération Internationale des Producteurs Agricoles
- Floralieën 199
- FOD Economie, Middenstand, KMO en Energie 21, 22, 145, 173
- FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu 21, 22, 165
- Fokstier 117
- Fondation Universitaire Luxembourgeoise 276

- Fonds voor Economische Expansie en Regionale Reconversie (FEERR) 148, 150
- Food and Agriculture Organization (FAO) 31, 142, 147, 153, 155, 157, 158, 159, 178, 264, 281
- Forescom zie: Société Forestière et Commerciale du Congo Belge
- Foto 33, 34, 40, 60, 63, 110, 137, 141, 143, 146, 148, 149, 151, 154, 155, 156, 158, 176, 177, 185, 191, 195, 196, 197, 198, 199, 203, 215, 217, 220, 231? 242, 244, 245, 247, 250, 258, 260, 269, 271, 273, 279, 287, 291, 295, 298, 300, 301, 302, 303, 306, 307, 308, 309, 311, 312, 318, 326
- Fruit 138, 178, 194, 198, 233, 247, 255, 285, 314, 325
- Fruitboom 25, 43, 44, 70, 129
- Fruittelct 118, 260, 300, 313, 314
- FUSAGx zie: Faculté Universitaire des Sciences Agronomiques de Gembloux
- GATT-akkoorden 239
- Geit 41, 43, 118, 123, 193, 197, 243, 313
- Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) 32, 166, 239, 251
- Gemeente 24, 29, 42, 43, 44, 45, 46, 50, 52, 58, 60, 67, 68, 69, 71, 80, 81, 84, 93, 95, 96, 98, 102, 103, 107, 109, 110, 111, 112, 113, 116, 117, 118, 120, 126, 128, 129, 130, 135, 143, 161, 162, 163, 176, 178, 181, 191, 194, 176, 178, 181, 191, 194, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 217, 219, 243, 277, 285, 300, 309
- Gemeentearchieven 50, 60, 68, 80, 81, 88, 89, 96, 100, 102, 103, 104, 106, 110, 114, 116, 121, 122, 123, 128, 134, 136
- Gemeentebedrijven 213
- Gemeentebelasting 209, 210, 211
- Gemeenteplannen 212
- Gemene weide 53
- Geneeskrachtige planten 198
- Genetica 267
- Geografisch Informatiesysteem (GIS) 175
- Gevaarlijke, Ongezonde of Hinderlijke Inrichtingen 55, 211, 212
- Gevangenis 38, 75, 90, 103
- Gewas 15, 24, 32, 34, 44, 62, 64, 71, 83, 93, 124, 138, 157, 158, 198, 201, 271, 285, 287, 291, 314
- Gewestplannen 262
- Gezondheidsinspectie 126
- Gezondheidspolitie der Dieren zie: Gezondheidspolitie van Huisdieren en Slachtvlees
- Gezondheidspolitie van Huisdieren en Slachtvlees 128, 187, 194, 212
- Gilbert-Mullieprijs voor Landbouwwetenschap 247
- Gildes Wallonnes 252
- GIS zie: Geografisch Informatiesysteem
- Glasplaat 271, 272
- Glastuinbouw 230
- GLB zie: Gemeenschappelijk Landbouwbeleid
- Gouverneur 54, 55, 56, 157, 158, 181? 189, 194, 259 281, 303, 309
- Graan 28, 32, 41, 42, 52, 82, 83, 92, 125, 128, 130, 134, 225, 264, 287, 144, 140
- Grandes Pépinières de Montaigne 284
- Groen Front van de Belgische Landbouworganisaties 233
- Groen! 230
- Groene Krant 320
- Groene Kring 320
- Groente 23, 44, 94, 138, 198, 201, 206, 247, 325
- Groenteteelt 79, 203, 300, 320
- Grond 40, 45, 66, 83, 204, 211
- Grondbank 246, 262
- Grondbelasting 52, 64, 82, 84, 113, 118, 210
- Grondbeleid 232, 233, 251
- Grondontleding 190
- Hagelands Historisch Documentatiecentrum (HHD) 219, 220
- Hagelschade 65, 102, 214
- Hagen 197
- Handboek 295, 298, 309
- Handel 13, 26, 30, 32, 41, 44, 46, 47, 48, 50, 51, 52, 58, 82, 83, 90, 91, 95, 123, 129, 139, 143, 182, 191, 198, 199, 209, 210, 211, 213, 217, 218, 229, 248, 287, 292

- Handelsdienst voor Ravitaillering (HDR)
(Ministerie van Bevoorrading) 26, 31, 32, 153
- HDR zie: Handelsdienst voor Ravitaillering
- Heide 37, 43
- Heidemaatschappij 239
- Heilig-Hartinstituut Heverlee 294, 295, 296, 297, 298
- Heizel 34
- Hek 196, 197
- Help u zelve en de Hemel zal u helpen 95
- Hennep 83, 92, 198, 247, 318
- Herder 196, 197
- Herve-kaas 197
- Het Gouden Ei 323
- Hesbania 326
- Het Werkmanskoetje 41
- HHD zie: Hagelands Historisch Documentatiecentrum
- Ho(o)gere Normaalschool voor Landbouw 295
- Hoefsmederij 65, 70, 187, 189
- Hoeve 65, 66, 86, 113, 147, 189, 192, 194, 201? 215, 216, 279, 280, 281, 282, 285, 286, 291, 293, 294, 296, 297, 303, 307, 308, 311
- Hof van Beroep 50
- Hof voor Oorlogsschade 77
- Hoge Raad van het Onderwijs voor Kongo 282
- Hoge Raad voor de Landbouw 70, 71
- Hoge Raad voor het Agrarisch Onderwijs 294
- Hoge Raad voor Wetenschappelijk Onderzoek in de Landbouw 269
- Hoger Normaalinstituut voor Landbouwhuishoudkunde Laken 307
- Ho(o)gere Normaalschool voor Landbouwhuishoudkunde Berlaar 306
- Hogere Normaalschool voor Landbouwhuishoudkunde Westmalle 303
- Ho(o)gere Normaalschool voor Landbouwhuishoudkunde Zaffelare 304
- Hogere Normaalschool voor Huishoudkundig Onderwijs Onze-Lieve-Vrouw -Waver 305
- Hogere Normaalschool voor Landbouwhuishoudkundig Onderwijs Onze-Lieve-Vrouw -Waver 305
- Hogere Studiën betreffende de Zuivelnijverheid 282
- Hogeschool Gent 311
- Hond 56, 108, 197, 210, 213
- Hondsdoelheid 183, 187, 212
- Hoogere Land- enTuinbouwschool Gent 280
- Hooi 133, 144, 196, 198, 247
- Hoornvee 52, 53, 83, 93, 12'
- Hop 71, 92, 94, 144, 155, 189, 194, 198
- Hormonen 168, 252
- Horteco zie: Koninklijk Technisch Atheneum Horteco
- Houtvesterij 74, 99
- Huiliers du Congo Belge 158
- Huisslachting 296
- Hydrocultuur 204
- Hydrologie 157
- HYPECO 241
- IAAS zie: International Association of Agricultural Students
- Iconografie 177, 178, 191, 196, 197, 200, 271, 272, 278, 288
- ILVO zie: Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek
- Imker 306
- Immunologie 99
- Import 24, 30, 34, 83, 154
- INBEL zie: Belgisch Informatie- en Documentatiebureau te Londen
- Industriële Hogeschool van het Rijk 311
- INEAC zie: Nationaal Instituut voor de Landbouwkunde in Belgisch-Congo
- INERA zie: Nationaal Instituut voor de Landbouwkunde in Belgisch-Congo
- Infodoc (Boerenbond) 319
- InforCongo, Zie: Office de l'Information et des Relations Publiques pour le Congo Belge et le Ruanda-Urundi
- Inkomsten 64, 77, 110, 111, 123, 186, 197, 210, 211, 215, 216, 288, 296
- Inspectie op eetwaren 36, 167, 168, 209, 212
- Inspection vétérinaire zie: Veekeuring
- Installatiepremie 194
- Institut Agronomique (UCL) 270, 271

- Institut des Sciences Naturelles Appliquées (ISNAP) 276
- Institut d'Histoire Ouvrière, Economique et Sociale (IHOES) 258, 259
- Institut National pour l'Etude Agronomique du Congo Belge (INEAC) zie: Nationaal Instituut voor de Landbouwkunde in Belgisch-Congo
- Institut National pour l'Etude et la Recherche Agronomique (INERA) 39
- Institut pour la Recherche scientifique en Afrique centrale (IRSAC) 272
- Institut pour l'Encouragement de la Recherche Scientifique dans l'Industrie et l'Agriculture (IRSIA) zie: Instituut tot Aanmoediging van het Wetenschappelijk Onderzoek in Nijverheid en Landbouw (IWONL)
- Instituut tot Aanmoediging van het Wetenschappelijk Onderzoek in Nijverheid en Landbouw (IWONL) 22, 27, 145, 229, 272, 281
- Instituut van 't Heilig-Hart Overijse 257
- Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek (ILVO) (Ministerie van Landbouw) 170, 171, 174
- Instituut voor Politieke Ecologie (IPE) 230
- Instituut voor Scheikundig Onderzoek (ISO) 165
- Instituut voor Tropische Landbouwwetenschappen 282
- Instituut voor Veterinaire Keuring (IVK) 22, 167
- Interagro zie: Interuniversitair Overlegorgaan voor Wetenschappelijke Ontwikkelingssamenwerking
- Intercommunale 213
- Internationaal Socialistisch Bureau 217
- International Association of Agricultural Students (IAAS) 283
- International Veterinary Students Union (IVSU) 283
- Interprovinciaal Melkcontrolecentrum Vlaanderen (MCC-Vlaanderen) 200, 201
- Interprovinciaal Proefcentrum voor de Aardappelteelt 201, 203
- Interprovinciaal Proefcentrum voor de Biologische Teelt (PCBT) 201
- Interuniversitair Overlegorgaan voor Wetenschappelijke Ontwikkelingssamenwerking (Interagro) 282
- Interview 137, 251, 252, 253, 256
- IPE zie: Instituut voor Politieke Ecologie
- Invoer 24, 25, 30, 31, 32, 34, 41, 80, 83, 93, 94, 139, 150, 187, 194, 210, 218, 263, 264, 293
- Irrigatie 108, 117, 131, 193, 198, 271
- IRSAC zie: Institut pour la Recherche scientifique en Afrique Centrale
- IRSIA zie: Instituut tot Aanmoediging van Wetenschappelijk Onderzoek in Nijverheid en Landbouw
- ISNAP zie: Institut des Sciences Naturelles Appliquées
- ISO zie: Instituut voor Scheikundig Onderzoek
- Italiaans Ministerie van Landbouw, Industrie en Handel 217
- IVK zie: Instituut voor Veterinaire Keuring
- IVSU zie: International Veterinary Students Union
- IWONL zie: Instituut tot Aanmoediging van Wetenschappelijk Onderzoek in Nijverheid en Landbouw
- Jacht 28, 29, 53, 90, 119, 124, 125, 126, 131, 193, 194 211, 232, 246, 249
- Jachtrechten 101, 113, 122, 190209, 211, 304
- Jachtwachter 211
- JAFc zie: Jeunesse Agricole Catholique Féminine
- Jeunesse Agricole Catholique Féminine (JAFc) 235
- Jeunesse Rurale Catholique (JRC) 235
- Journal d'Agriculture 28
- Journal d'Agriculture, d'Economie Rurale et des Manufactures 83
- Journées d'Agronomie Coloniale 269
- JRC zie: Jeunesse Rurale Catholique
- Juk 298
- Kaardendistel 198
- Kaarten en plannen 40, 51, 69, 81, 89, 91, 97, 102, 103, 106, 111, 114, 121, 128, 134, 135, 191, 196
- Kaas 144, 197, 294, 298, 306

- Kabinetsarchief 22, 28, 31, 54, 57, 106
 Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden 215
 Kadaster 14, 35, 59, 63, 64, 71, 72, 81, 92, 94, 97, 99, 107, 109, 111, 112, 114, 117, 119, 124, 126, 129, 130, 131, 132, 134, 135, 160, 161, 163, 164, 183, 209, 210
 Kadastrale Aanwijzende Tafel 113, 135, 210
 Kadastrale Kaart 69, 102
 Kadastrale Legger 210, 215, 45, 58, 66, 103, 161
 Kadastrale perekwatie 84
 KADOC zie: Documentatie- en Onderzoekscentrum voor Religie, Cultuur en Samenleving
 KaHo Sint-Lieven 312
 Kamercommissie Landbouw en Middenstand 233, 262
 Kasteel van Everberg 32
 Katholiek Congres 225, 226
 Katholiek Onderwijs Geel-Kasterlee (KOGKA) 292
 Katholiek Radio- en Televisiecentrum (KTRC) 238
 Katholiek Vormingswerk voor Landelijke Vrouwen (KVLV) 187, 245, 240, 241, 249
 KVLV-Agra 245
 Katholieke Hogeschool der Kempen 307
 Katholieke Landelijke Jeugd (KLJ) 230, 240, 241, 244, 245, 249
 Katholieke Partij 21, 250, 251
 Katholieke Televisie- en Radio-Omproep (KTRO) 239
 Katholieke Tuin- en Landbouwbond van Antwerpen en Omstreken 41
 Katoen 67, 158, 159
 Keizerlijke Veeartsenijschool Alfort 91
 Kempisch Vormingscentrum voor Land- en Tuinbouw 294
 Kerkfabriek 58, 103, 111, 130, 183, 194, 209, 216
 Kers 287, 314, 34
 Kip 43, 44
 Klasfoto 302, 303, 308
 KLJ zie: Katholieke Landelijke Jeugd
 KMMA zie: Koninklijk Museum voor Midden-Afrika
 KO.KO.OS zie: Koördinatiecomitee voor Wetenschappelijke Ontwikkelingssamenwerking
 Koeketel 306
 Koepokinenting 83, 225
 Koffie 159
 KOGKA zie: Katholiek Onderwijs Geel-Kasterlee
 Koloniale landbouw 251, 285
 Komiteit voor Landbouwboekhouders 86
 Konijn 44, 65, 108, 197
 Konijnenvriend 41
 Koninklijk Museum voor Midden-Afrika (KMMA) 40, 153, 156, 158, 159
 Koninklijk Opzoekingsstation van Gorsem 314, 315
 Koninklijk Verbond der Tuinbouwmaatschappijen van België 219
 Koninklijke Besluit 22, 93, 148, 150, 218
 Koninklijke Bibliotheek 137
 Koninklijke Maatschappij Eigenaars- en Landbouwersbond Brugge 256
 Koninklijke Maatschappij voor Land- en Tuinbouw te Gent 186
 Koninklijke Tuin- en Landbouwmaatschappij van Antwerpen 219
 Kool 92
 Koolzaad 92, 140, 144, 259, 296
 Koördinatiecomitee voor Wetenschappelijke Ontwikkelingssamenwerking (KO.KO.OS) 283
 Krant 119, 123, 146, 158, 177, 197, 228, 231, 234, 258, 260, 284, 300, 302, 304, 308, 309
 Kristus-Koning (Sint-Job-in-'t-Goor) 299, 300
 Kritische Werkgroep Landbouw (KWEL) 283
 Kruidentuin 39
 KTRC zie: Katholiek Radio- en Televisiecentrum
 KTRO zie: Katholieke Televisie- en Radio-Omproep
 KULeuven zie: Katholieke Universiteit Leuven
 Kunstmatige bevruchting zie: kunstmatige inseminatie
 Kunstmatige inseminatie 193, 313
 Kunstmatige Inseminatie vzw 243

- KVLV zie: Katholiek Vormingswerk voor Landelijke Vrouwen
KVLV-Agra zie: Katholiek Vormingswerk voor Landelijke Vrouwen
KWEL zie: Kritische Werkgroep Landbouw
- L'abeille d'or 41
Laboratoire d'Ecologie des Prairies 200, 276
Laboratorium 32, 168, 187, 192, 200, 269, 273, 276, 286, 303, 306, 308
Laboratorium voor Scheikundig en Onialogisch Onderzoek van Belgisch-Congo 165
Laiterie Coopérative Saint-Joseph (SOCOLAIT) 226
Laiterie Coopérative Saint-Pierre 110
Land- en Bosbouwstelling zie: Landbouwstelling
Land- en Tuinbouwbelang 256
Land- en Tuinbouwcomiteit 192
Land- en Tuinbouwinstituut Oedelem 243, 289
Land- en Tuinbouwschool van Hoogstraten 192, 226
Land- en Tuinbouwschool van Poperinge 243
Landbouw- en Visserijbeleid 171
Landbouwalmanak zie: Almanak
Landbouwassurantie zie: Landbouwverzekering
Landbouwbedrijf zie: Landbouwonderne-
ming
Landbouwbeleid 12, 13, 21, 22, 32, 80, 166, 171, 180, 233, 239, 240, 251, 252, 263
Landbouwcentrum Granen, Eiwitrijke gewassen, Oliehoudende zaden en Kleine Industrieteelten (LCG) 201
Landbouwcomice 71, 86, 93, 108, 131, &90, 252, 296
Landbouwcommissie van de BWP 228
Landbouwcongres 55, 70, 187, 189, 229, 263
Landbouweconomie 147, 255, 282
Landbouweconomisch Instituut (LEI) 148, 172
Landbouwerswoning 52, 65
Landbouwexploitatie 66, 75, 76, 105, 132, 133
Landbouwfeest 178
Landbouwfonds 64, 71, 84, 93, 187, 189, 193
Landbouwgenootschap 64, 117, 129, 131
Landbouwgezin 43
Landbouwgrond 23, 24, 44, 66, 86, 113, 118, 186, 194, 211, 216, 249, 277
Landbouwhogeschool 218, 280, 281, 282, 283
Landbouwhogeschool van Wageningen 218
Landbouwhuishoudkunde 147, 295, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309
Landbouwhuishoudonderwijs 70, 304, 309
Landbouwinkomen 252
Landbouwinstallatie 43
Landbouwkolonie zie: Rijksweldadigheid skolonie
Landbouwkrediet 13, 32, 49, 80, 148, 153, 154, 155, 158, 192, 219, 226, 239, 264
Landbouwkring 272
Landbouwkunde 15, 265, 273, 282
Landbouwkundige Winterschool Bütgenbach 117
Landbouwkundig Genootschap van het kanton Oosterzele 92
Landbouwkundig Instituut (KULeuven) 224, 266, 268, 270, 272, 294, 296
Landbouwmachine 33, 43, 198, 199, 228, 271, 287, 288
Landbouwmetaal zie: Alaam
Landbouwonderneming 13, 24, 44, 50, 58, 76, 77, 104, 105, 195, 260, 290, 296
Landbouwonderwijs 39, 49, 70, 131, 159, 182, 185, 187, 190, 192, 213, 223, 224, 226, 239, 255, 257, 261, 272, 281, 282, 288, 28ç, 292, 294, 295, 296, 297, 298, 301, 302, 305, 307, 309, 310
Landbouworganisatie zie: Beroepsorganisatie
Landbouwpolitiek 13, 15, 48, 78, 85, 145, 150, 218, 251, 255, 260
Landbouwregentaat 295
Landbouwscholen 35, 70, 75, 76, 185, 205, 218, 224, 226, 243, 249, 257, 290, 292, 293, 294, 295, 296, 298, 301, 302, 304, 305, 306, 307, 308, 309
Landbouwstatistiek(en) 24, 42, 85, 90, 102, 131

Landbouwsyndicalisme zie: Syndicalisme
 Landbouwtelling 43, 44, 48, 53, 71, 72, 86, 125, 131, 187, 190, 193, 209, 213, 296
 Landbouwtentoonstelling 102, 144, 178, 199, 215
 Landbouwverbond der verwoeste streek van West-Vlaanderen 24
 Landbouwvereniging zie: Beroepsorganisatie
 Landbouwverzekering 45, 56, 94, 95, 100, 108, 183, 187, 193, 194, 198, 217, 236, 238, 239, 241, 242, 243, 249, 300, 301, 310
 Landbouwverzet 15, 140, 142
 Landbouwvoorlichtingsdienst Provincie Antwerpen 192
 Landbouwwulgarisatie 157
 Landbouwwedstrijd 24, 189, 197, 199, 209, 214, 298
 Landbouwweg 80, 190
 Landbouwwerktuig zie: Alaam
 Landbouwzone 194
 Landelijk Verbond der Liberale Jeugd 260
 Landelijke geniedienst 194
 Landelijke Gilden 240, 244, 246, 319
 Landelijke Rijvereniging (LRV) 321
 Landgoed 27, 48, 50, 66, 92, 112, 113, 133, 285, 300
 Landwirtschaftliche Lokalabteilung Sankt-Vith-Malmedy 118
 Landwirtschaftliche Verbands-Zentralkasse Sankt-Vith 120
 Landwirtschaftliche Verbands-Zentralkasse Weywertz 120
 Landwirtschaftliche Zeitschrift für die Rheinprovinz 117
 LCG zie: Landbouwcentrum Granen, Eiwitrijke gewassen, Oliehoudende zaden en Kleine Industrieelten
 La Paternelle 110
 Le Peuple 229
 Leefmilieu 22n 78, 147, 165, 169, 175, 230, 232, 233
 LEI zie: Landbouweconomisch Instituut
 Le Rucher florennois 41
 Les Agriculteurs Ardennais 110
 Les Cultivateurs Réunis de Hondelange 41
 Levensduurte 28
 L'Horticole Coloniale 179
 Liberaal Archief 260, 261, 264
 Liberale Congressen 261
 Liberale Jonge Wacht 260
 Liberale landdagen 262
 Liberale Partij 260, 261, 264
 Licenten 30
 Ligue Agricole Belge 226
 Ligue des Marchands et Producteurs de Beurre du Brabant zie: Bond der Boterhandelaars en Botervoortbrengers van Brabant
 Ligue des Ouvriers Francophones Chrétiennes (LOFC) 235
 Ligue du Coin de Terre de Verviers 258, 259
 Limburgse Konijnenbond 243
 Lindenhof 291
 LOFC zie: Ligue des Ouvriers Francophones Chrétiennes
 Longpest: zie: RunderpestLoon 32, 33, 43, 45, 85, 142, 184, 198, 267, 278, 293, 281
 Loopvogelhouderij 323
 LRV zie: Landelijke Rijvereniging
 Luchtfoto 176
 Maaïen 196
 Maalderij St.-Isidorus 256
 Maanzaad 144
 Maatschappij voor Landbouw en Kruiden 92
 Manege 198
 Manegehouder-rijmeester 291
 Maquette 196
 Markt 26, 28, 33, 53, 70, 76, 82, 83, 84, 102, 108, 125, 128, 134, 138, 139, 143, 173, 183, 186, 187, 191, 194, 197, 209, 210, 211, 213, 219, 223, 231, 240, 247, 261, 263, 285, 318
 Marshall-plan 32, 264
 Masteluin 79
 Maten en gewichten 209, 211
 MCC-Vlaanderen zie: Interprovinciaal Melkcontrolecentrum Vlaanderen
 Mechanisatie 147, 157, 192, 290
 Mede-eigenaarschap 113
 Meekrap 93
 Melk 23, 104, 197, 200, 231, 298
 Melkcontrole 150
 Melkerij 31, 46, 100, 110, 117, 120, 144, 183, 197, 143, 296, 298

Melkerijcursus 282, 294
 Melkerijmachine 197
 Melkerijschool 197, 213
 Melkerijschool van Argenteau 197
 Melkerijschool van Tohogne 197
 Melkinstallatie 75
 Melkquota 153, 154
 Melkstaking 54, 211
 Meloen 198
 MERAK 166
 Mercuriaal 28, 29, 42, 52, 53, 64, 90, 93, 107, 125, 128, 130, 131, 187, 209, 213
 Merinosschaap 117
 Mest 24, 41, 43, 57, 75, 92, 117, 131, 138, 146, 176, 178, 187, 198, 199, 230, 239, 287, 300, 314
 Mestbank 175, 176
 Middelbare landbouwhuishoudschool
     Spes Nostra 304
 Middenkredietkas (MKK) 218, 226, 250, 296
 MIJARC zie: Mouvement Internationale de la Jeunesse Agricole Catholique
 Mijnraad 40, 41
 Milieuvergunning(en) 184, 212
 Ministère de la Reconstitution
     Nationale zie: Ministerie van Nationale Wederopbouw
 Ministère de la Région Wallonne (MRW) 179, 180
 Ministère de Ravitaillement zie: Ministerie van Bevoorrading
 Ministerie van Afrikaanse Zaken 143
 Ministerie van Bevoorrading 31, 32, 153, 364
 Ministerie van Binnenlandse Zaken 22, 27, 29, 32, 36, 138
 Ministerie van Economische Zaken 29, 31, 33, 41, 139, 166
 Ministerie van Financiën 34, 74, 160
 Ministerie van Justitie 37, 38, 139, 225
 Ministerie van Koloniën 39, 157
 Ministerie van Landbouw 13, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 36, 39, 40, 48, 49, 60, 61, 62, 74, 99, 106, 112, 138, 139, 140, 142, 145, 146, 147, 149, 153, 167, 175, 178, 204, 217, 218, 219, 228, 229, 248, 276, 278, 280, 281, 296, 305, 308, 309
 Ministerie van Nationale Wederopbouw 23

Ministerie van Onderwijs 38, 268, 294
 Ministerie van Openbaar Onderwijs 39, 280
 Ministerie van Volksgezondheid 36, 126
 Ministerieel Comité voor Economische en Sociale Coördinatie 106
 Minne-Van Loo 50
 MKK zie: Middenkredietkas
 MOC zie: Mouvement Ouvrier Chrétien
 Modelhoeve 293, 294, 296, 307, 308
 Molen 225
 Molkerei Bütgenbach 120
 Molkerei Engelsdorf 120
 Molkerei Mirfeld 120
 Molkerei Nidrum 120
 Mond- en klauwzeer 108, 183, 187, 194, 212
 Motor 44, 55
 Mouvement Internationale de la Jeunesse Agricole Catholique (MIJARC) 235
 Mouvement Ouvrier Chrétien (MOC) 234-235
 MRW zie: Ministère de la Région Wallonne
 Mundaneum 177, 178
 Musée de la Forge 286
 Musée de la Vie Wallonne 195, 196
 Musée de Lahamaide 196
 Musée du Machinisme Agricole 286
 Musée International de la Presse 177

 NAC zie: Nationaal Agrarisch Centrum
 Naschools Landbouwonderwijs 39, 289, 293
 Nationaal Agrarisch Centrum (NAC) 313
 Nationaal Christelijk Middenstandsverbond (NCMV) 253
 Nationaal Comité voor de Productie van Verbeterde Zaaigoederen 24
 Nationaal Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek (NFWO) 281
 Nationaal Hulp- en Voedingscomité (NHVC) 23, 46, 61, 63, 79, 94, 99, 102, 112, 126, 133, 136, 214
 Nationaal Instituut voor de Landbouwkunde in Belgisch-Congo (NILCO) 39, 40, 62, 146, 153, 154, 156, 157, 158, 159, 251, 272
 Nationaal Instituut voor de Statistiek (NIS) 41, 42, 44, 45, 318

- Nationaal Instituut voor Diergeneeskundig Onderzoek (NIDO) 165
- Nationaal Instituut voor Landbouwkrediet (NILK) 32, 148, 150, 153, 154, 155, 264
- Nationaal Komitee voor Hulp en Voeding zie: Nationaal Hulp en Voedingscomité
- Nationaal Verbond van het Katholiek Technisch Onderwijs (NVKTO) 295
- Nationaal Verbond van Volkstuinen 94
- Nationaal Verbond voor de Heropbouw van de Landbouw in België 86
- Nationale Bond der Botervoortbrengers en Boterhandelaars 46
- Nationale Commissie voor Landbouwproductie 24
- Nationale Commissie voor de Verfraaiing van het Landelijk Leven 194
- Nationale Dienst voor de Afzet van Land- en Tuinbouwproducten (NDALTP) 22, 25, 26, 145, 153, 155, 178
- Nationale Domeinen 27, 28, 51, 52, 53, 64, 82, 94, 107, 111, 117, 124, 125, 132
- Nationale Goederen 64
- Nationale Landbouw- en Voedingscorporatie (NLVC) 22, 25, 26, 27, 31, 32, 33, 35, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 184, 211, 219, 229, 234, 259, 278, 287, 302
- Nationale Landbouwwraad (NLR) 21, 71
- Nationale Landmaatschappij (NLM) 175, 206
- Nationale Maatschappij voor de Kleine Landeigendom (NMKL) 85, 174, 175, 228, 240
- Nationale Plantentuin van België (NPB) 21
- Nationale Proeftuin voor Grootfruit 314
- Nationale Proeftuin voor Witloof 204
- Nationale Raad voor Wetenschapsbeleid 269
- Nationale Zuiveldienst 31, 146, 147, 153, 154, 168
- Natuurbeheer 289
- Natuurhistorisch Museum 39
- Natuurreservaten 231
- NCMV zie: Nationaal Christelijk Middenstandsverbond
- NDALTP zie: Nationale Dienst voor de Afzet van Land- en Tuinbouwproducten
- Nederlands Ministerie van Landbouw, Nijverheid en Handel 218
- Nederlandse Praktijkschool Horst 293
- Neerhof 298, 303
- Neerhofdier 197, 243
- NFWO zie: Nationaal Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek
- NGI zie: Nationaal Geografisch Instituut
- NHVC zie: Nationaal Hulp en Voedingscomité
- NIDO zie: Nationaal Instituut voor Diergeneeskundig Onderzoek
- NILCO zie: Nationaal Instituut voor de Landbouwkunde in Belgisch-Congo
- NILK zie: Nationaal Instituut voor Landbouwkrediet
- NIS zie: Nationaal Instituut voor de Statistiek
- NLM zie: Nationale Landmaatschappij
- NLR
- Zie Nationale Landbouwwraad
- NLVC zie: Nationale Landbouw- en Voedingscorporatie
- NMKL zie: Nationale Maatschappij voor de Kleine Landeigendom
- Notariële akte 112, 122, 129, 248, 304
- NPB zie: Nationale Plantentuin van België
- NVKTO zie: Nationaal Verbond van het Katholiek Technisch Onderwijs
- OCMW zie: Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn
- OBB zie: Onderlinge Belgische Boerenverzekering tegen Werkongevallen
- Object 195, 196, 199, 200
- OCRA zie: Ministerie van Bevoorrading
- Octrooi 49, 209, 210
- Office Commercial de Ravitaillement (OCRA) zie: Handelsdienst voor Ravitaillering
- Office de Compensation (Ministerie van Justitie) 35
- Office de la Reconstitution Agricole (Ministerie van Bevoorrading) 23, 24
- Office de l'Information et des Relations Publiques pour le Congo Belge et le Ruanda-Urundi (InforCongo) 159

Office National des Débouchés Agricoles et Horticoles (ONDAH) zie: Nationale Dienst voor de Afzet van Land- en Tuinbouwproducten
Office National du Lait (ONL) zie: Nationale Zuiveldienst
Office Régional de Promotion de l'Agriculture et de l'Horticulture (ORPAH) 25
Office Wallon de Développement Rural 180
Omheining 196, 197
Omzendbrief 33, 34, 43, 104, 138, 139, 143, 176, 186, 214, 223, 229, 231, 250, 253, 254, 279, 280, 287, 295, 305, 306
ONDAH zie: Nationale Dienst voor de Afzet van Land- en Tuinbouwproducten
Onderlinge Belgische Boerenverzekering tegen Werkongevallen (OBB) 239, 241
Onderstaatssecretariaat voor Bevoorrading 139
Onderzoekscentrum voor Bosbouw, Bosbedrijfsvoering en Bospolitiek 281
Ongeval 147, 239, 241
Onkruid 146, 183
ONL zie: Nationale Zuiveldienst
Ontbonden beroepsverenigingen 41
Onteigening 113, 209, 262, 302, 304
Ontginning 37, 43, 57, 84, 95, 108, 183, 206, 209
Ontwikkelingshulp 276
Ontwikkelingssamenwerking 233, 282, 283
Onze-Lieve-Vrouw van de Rozenkrans in Velm 310
Oogst 27, 37, 52, 57, 64, 65, 75, 79, 82, 83, 92, 94, 107, 117, 124, 128, 130, 133, 136, 138, 139, 143, 184, 187, 198, 211, 213, 214, 314
Oogstschattingscomité 249
Oorlogsschade 23, 77, 107, 209, 214, 281, 300, 310
Opeising 53, 82, 138, 190, 209, 214, 259, 368
Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW) 20, 50, 54, 60, 63, 68, 69, 80, 81, 88, 89, 96, 98, 100, 102, 103, 104, 106, 110, 114, 116, 121, 128, 134, 136, 186, 194, 209, 215, 216
Orchidee 178

ORPAH zie: Office Régional de Promotion de l'Agriculture et de l'Horticulture
Othello 140, 142, 234
Othello I 140
Othello II 140

PCBT zie: Interprovinciaal Centrum voor de Biologische Teelt
Paard 23, 24, 26, 34, 43, 44, 53, 55, 64, 65, 66, 70, 83, 92, 93, 118, 124, 125, 129, 146, 186, 191, 194, 210, 213, 214, 249, 313, 321
Paardenfokkerij Antoine Meurrein 249
Paardenras 56, 84, 108, 131, 193
Paardentelling 52
Paardenverzekering 95, 239, 243
Paardrijden en -verzorgen 291, 292
Pacht 42, 45, 50, 55, 64, 66, 67, 84, 86, 90, 91, 101, 103, 111, 112, 113, 117, 122, 133, 186, 190, 194, 196, 197
Pachtprijzencommissie (Ministerie van Landbouw en Middenstand) 22
Papiers Doutreloux 136
Partij voor Vrijheid en Vooruitgang (PVV) 260, 261, 262, 263
Partito Socialista Italiano 217
Patentrecht 210
Paters van Scheut 271
Patrimoniumdocumentatie zie: Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie
PCF zie: Proefcentrum voor Fruitteelt
Penitentiair Landbouwcentrum Ruiselede 76
Penitentiair Schoolcentrum Hoogstraten 38, 75, 76
Permanente Onderwijs Commissie (POC) 269
Personele belasting 210
Persoonsarchief 20, 47, 80, 85, 99, 103, 105, 109, 112, 115, 120, 122, 123, 127, 136, 141, 143, 144, 156, 158, 177, 178, 217, 223, 232, 233, 234, 248, 270, 272
Peulvrucht 33
Pikdorser 198
PITO zie: Provinciaal Instituut voor Technisch Onderwijs Stabroek zie: Provincie
Plaatstelijke Comiteit voor Toezicht op Landbouwbedrijven 75

Plan De Man 229
 Plantenveredeling Melle 281
 Plattelandsbewoner 91
 Plattelandsvlucht 175
 Ploeg 196, 198, 199, 247, 287, 306, 317
 PLP 261, 263
 Pluimvee 146, 193, 247, 301
 POC zie: Permanente Onderwijs Commissie
 Polder zie: Polders en Wateringen
 Polders en Wateringen 57, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 79, 84, 87, 88, 90, 93, 96, 108, 113, 116, 186, 189, 190, 192
 Politie 138, 211
 Pootgoed 24, 25, 43, 243
 Postkaart 178, 196, 198, 199, 215, 258, 288, 300, 301, 306, 298
 POVLT zie: Provinciaal Onderzoeks- en Voorlichtingscentrum voor Land- en Tuinbouw
 Préfecture de la Dyle zie: Dijleprefectuur
 Préfecture de la Lys zie: Leieprefectuur
 Préfecture de l'Ourthe 124
 Prentkaart zie: Postkaart
 Prijs 32, 33, 82, 85, 125, 138, 139, 142, 184, 187, 191, 214, 218, 262, 275, 278
 Prijskamp 64, 70, 71, 128, 131, 151, 183, 187, 201, 247, 285, 297
 Processtuk 113
 PROCLAM zie: Provinciaal Centrum voor Landbouw en Milieu
 Produco Groenteveiling 326
 Proefbedrijf Noorderkempen 193
 Proefbedrijf voor Witloof 204
 Proefcentrum voor de Champignonenteelt 201
 Proefcentrum voor Fruitteelt (PCF) 314, 315
 Proefcentrum voor Sierteelt 202
 Proefhoeve 279, 280, 281, 311
 Proefstation voor de Bloemisterij 202
 Proefstation voor de Boomkwekerij 202
 Proefstation voor de Tuinbouw BVO 202
 Proefstation voor Snijbloemen 202
 Proeftuin 184, 189, 201, 204, 206, 281, 314
 Profruco 326
 Programma 40, 70, 189, 196, 197, 199, 213, 217, 223, 224, 232, 233, 235, 238, 240, 253, 254, 256, 262, 266, 267, 269, 270, 274, 276, 279, 282, 290, 293, 295, 300, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 309, 321
 Projectadministratie Ruilverkaveling 176
 Propaganda 25, 26, 78, 158, 185, 198, 233, 247, 281, 294
 Providentia Securitas 159
 Provinciaal Centrum voor Landbouw en Milieu (PROCLAM) 201
 Provinciaal Agrarisch Centrum te Herent 194
 Provinciaal Comité ter bestrijding van de Muskusratten 190
 Provinciaal Comité voor Nijverheid, Landbouw en Handel voor Zuid-Brabant 47
 Provinciaal Instituut voor Biotechnisch Onderwijs 185
 Provinciaal Instituut voor Technisch Onderwijs Stabroek (PITO) 290
 Provinciaal Onderzoeks- en Voorlichtingscentrum voor Land- en Tuinbouw (POVLT) 201, 202
 Provinciaal Oogstbureau (Nationaal Hulp en Voedingscomité) 79
 Provinciaal Openluchtmuseum Bokrijk 199, 200
 Provinciaal Proefcentrum voor de Groenteteelt 203
 Provinciaal Proefcentrum voor Kleinfruit te Pamel 194
 Provinciaal Verbond der Hoenderbonden van Limburg 243
 Provinciaal Verbond van Veekweeksyndicaten van West-Vlaanderen 256
 Provinciaal Verbond van Volkstuinen van Oost-Vlaanderen 94
 Provinciaal Verbond voor kunstmatige inseminatie van Antwerpen 193
 Provinciaal Verbond voor Neerhofdierenteelt Limburg 243
 Provinciale Directie der Ravitaillering 184
 Provinciale Landbouwboekhoudkantoren 172
 Provinciale Landbouwcommissie 64, 71, 93, 108, 192, 194
 Provinciale Landbouwkamer 23, 70, 71, 131, 169, 186, 188, 190, 192, 193
 Provinciale Landbouwmaatschappij 71, 72, 190

- Provinciale landbouwschool 185, 304
 Provinciale Landbouwschool Sint-Truiden 185
 Provinciale Landbouwschool Tongeren 185
 Provinciale Middelbare Landbouwschool Bocholt
 Provinciale Noodcommissie Limburg 184
 Provinciale Paritaire Commissie voor de Landbouw 183
 Provinciale Tabakscommissie West-Vlaanderen 189
 Provinciale Tuinbouw- en Kleinveeteeltcommissie West-Vlaanderen 190
 Provincie 19, 24, 28, 29, 37, 42, 43, 44, 45, 51, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 63, 64, 65, 67, 68, 69, 70, 76, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 90, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 100, 101, 103, 107, 108, 111, 112, 124, 126, 129, 133, 143, 157, 160, 161, 162, 176, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 214, 219, 226, 244, 245, 250, 266, 276, 293, 309
 PSC 253
 Psychiatrische instelling 299
 PVV zie: Partij voor Vrijheid en Vooruitgang
 PVV - Commissie Landbouw 261

 Raap 198
 Raad van de Onderwijzende Broedercongregaties 302
 Raad van State 40, 41
 Raadscommissie voor landbouw 193
 Raad voor het Kwekersrecht (FOD Economie, Middenstand, KMO en Energie) 22
 Radio 137, 238, 240, 251
 Raiffeisenkas 249, 120, 121
 Rampenfonds 194
 Rantsoenering 138, 142, 143, 214
 Rat 184, 188, 190, 194
 Ravitaillement zie: Bevoorrading
 Ravitaillering zie: Bevoorrading
 Recept 197, 284
 Rechtbank 19, 51, 69, 77, 107
 Rechtbank voor Oorlogsschade 77
 Reclame 187, 197, 198, 199, 284, 287

 Redt U Zelfen 236
 Regentaat voor Landelijke Huishoudkunde 310
 Register der uitgereikte grens- en seizoensarbeiderskaarten 209
 Register van afkondigingen en bekendmakingen 209
 Registratie en Domeinen zie: Administratie der Registratie en Domeinen
 Reisduiven 211
 Rekening 12, 38, 58, 63, 66, 67, 70, 83, 87, 100, 113, 116, 120, 123, 133, 159, 186, 187, 188, 190, 192, 193, 197, 202, 208, 210, 213, 215, 216, 241, 245, 257, 259, 266, 269, 271, 281, 293, 295, 300, 301, 305, 306
 Répertoire Bibliographique Universel 177, 178
 Répertoire Iconographique Universel 177, 178
 Répertoire Universel de Documentation 177, 178
 Revue Agronomique 272
 Rijksdienst voor Landbouwtellingen 48
 Rijksfaculteit van de Landbouwwetenschappen 280, 283
 Rijkskantoor voor Zaden 46
 Rijkslandbouwhogeschool Gent 280, 281, 282, 283
 Rijksontledingslaboratorium 167, 192
 Rijks tuinbouwschool Vilvoorde 35
 Rijks weldadigheids gesticht Sint-Andries-Brugge 76, 77
 Rijks weldadigheidskolonie 37, 38, 75, 111
 Rijkszuivellaboratorium 167
 Rijkszuivelschool Gent 288
 Rijkszuivelstation Melle 281
 Rijst 30
 Rivierenhof (Deurne) 226
 Rogge 79, 83, 130
 RTBF 240
 Rubber 157, 158, 159
 Ruilverkaveling 71, 161, 171, 175, 176, 188, 231, 262
 Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen 188
 Ruimtelijke ordening 184, 212, 233, 246, 261
 Runderen 23, 26, 43, 44, 64, 84, 99, 129, 146, 151, 152, 183, 193, 197, 313

- Runderpest 26, 99, 108, 120, 186
 Runderpleuropneumonia zie: Runderpest
 Rundertuberculose zie: Runderpest
 Rups 52, 65, 83, 92, 93, 186, 193
- Salus Nostra zie: Vrije Middelbare
 Landbouwschool Salus Nostra
 Sanering 186
 Schaap 34, 43, 64, 93, 117, 118, 124, 155,
 197, 243, 313
 Schadevergoeding 35, 83, 209
 Scholengemeenschap Houtland 291
 Scholengroep Sint-Rembert 291
 Schoolboerderij zie: Schoolhoeve
 Schoolhoeve 55, 194, 291
 Schoolmelk 153, 154
 Secours d'hiver zie: Winterhulp
 Secret Operations Executive - Belgian
 Section 140
 Section apicole de Pâturages et Environs
 41
 Seizoensarbeid 70, 187, 209, 231, 250
 Senaatscommissie Landbouw en
 Middenstand 233, 262
 SERDAT zie: Service de Documentation
 en Agronomie Tropicale et en
 Developpement Rural
 Serre 43, 44, 230
 Service de Documentation en Agronomie
 Tropicale et en Developpement Rural
 (SERDAT) 153, 154, 155
 Service Générale de Contrôle (SGC) zie:
 Algemene Keuringsdienst voor Zaaizaden
 en Pootgoed
 SEVI, Zie: Studie- en Documentatiecentrum
 Emile Vande Veldelinstituut
 SGC zie: Algemene Keuringsdienst voor
 Zaaizaden en Pootgoed
 Sierteelt 70, 188, 202, 247, 263, 35
 Sint-Aloysiusinstituut 292
 Sint-Ferdinandusinstituut 299
 Sint-Idesbald 299, 301
 Sint-Jozef 299, 301
 Siroop 198
 Slachthuis 102, 123, 296
 Smokkel 34, 35, 143
 Sociale Huisvesting 175
 Société contre le Ravage de la Grêle 130
- Société d'Agriculture 53
 Société d'agriculture du district de Dinant
 130
 Société d'Agriculture et de Botanique de
 St.-Nicolas 92
 Société de Bienfaisance pour les Pays-Bas
 Méridionaux 37
 Société Départementale d'Agriculture 83
 Société d'Horticulture d'Arlon 110
 Société Forestière et Commerciale du
 Congo Belge (Forescom) 139
 Société Horticole et Agricole de Moha 123
 Société pour l'Encouragement de
 l'Agriculture de Dinant 28
 Société Royale d'Agriculture et de
 Botanique 284
 Société Royale d'Agriculture et
 d'Horticulture de Louvain 54
 Société scientifique de Bruxelles 267
 Société Ursela 50
 Socolait zie: Laiterie Coopérative Saint-
 Joseph
 SOMA zie: Studie- en Documentatie-
 centrum Oorlog en Hedendaagse
 Maatschappij
 Sozialdemokratische Partei der Schweiz
 217
 SPAA zie: Station Provinciale d'Analyses
 Agricoles
 Spes Nostra zie: Middelbare landbouwhuis-
 houdschool Spes Nostra
 Sproeiinstallatie 44, 198
 Staatmiddenschool voor Hoefsmederij 187
 Stage 179, 269, 274, 292, 293, 303, 312
 Stal 108, 131, 197, 212, 296, 297, 300
 Stamboek 64, 242, 295, 297
 Station Provinciale d'Analyse des Sols et
 Fourrages 205
 Station Provinciale d'Analyses Agricoles
 (SPAA) 205
 Station Provinciale de Pédologie 205
 Station Veevoeding Melle 281
 Statistiek 24, 26, 30, 31, 32, 37, 41, 42, 44,
 45, 48, 64, 70, 79, 82, 83, 84, 85, 90, 92, 102,
 107, 117, 118, 124, 125, 128, 129, 131, 138,
 139, 140, 141, 150, 151, 154, 155, 159, 161,
 172, 184, 186, 187, 190, 193, 213, 214, 224,
 246, 274, 291, 295, 297, 310

Straflandbouwschool zie: Penitentiair
 Schoolcentrum Hoogstraten
 Strategische adviesraad voor Land- en
 Tuinbouw 170
 Streekplannen 212
 Strosnijmachine 306
 Studenten der Veeartsenijschool 283
 Studie- en Documentatiecentrum Emile
 Vander Velde Instituut (SEVI) 229
 Studie- en Documentatiecentrum Oorlog
 en Hedendaagse Maatschappij (SOMA)
 137, 140, 141, 143, 144
 Studiebeurs 70, 111, 187, 268, 274, 282, 305
 Studiecomité ter Bevordering der Selectie
 en Mechanisatie in de Landbouw 192
 Studiecommissie voor de Hervorming van
 het Hooger Landbouwonderwijs 282
 Studiedienst Inlichtingen en Actie (SERA)
 139
 Studiereis 175, 239, 241, 274, 281, 308
 Subsidie 23, 27, 56, 70, 71, 81, 85, 93, 130,
 131, 150, 154, 166, 168, 182, 183, 184, 186,
 187, 188, 189, 192, 193, 194, 209, 239, 267,
 271, 289, 290, 295, 297, 305, 310, 313, 318,
 320
 Suikerbiet 64, 93, 129, 214, 219, 287
 Suikerindustrie 33, 219, 220
 Syndicalisme 317

 Tabak 41, 83, 93, 189, 198, 247, 260
 Tarwe 24, 30, 79, 130
 Tätigkeitsberichte der Militärverwaltung
 139
 Technisch Bureel voor Hoevebouw 192
 Technisch Instituut Sint-Isidorus 256
 Technische landbouwdienst 145, 148, 150,
 194
 Telersvereniging 325
 Telling van Beteelde Gronden 45, 72, 138,
 184
 Telling van Onbeteelde Gronden 27
 Tentoonstelling 33, 34, 40, 64, 70, 71, 93,
 102, 144, 177, 178, 187, 192, 194, 197, 198,
 199, 209, 215, 234, 247, 259, 260, 270, 284,
 285, 306
 Testament 300
 Thee 159
 Thomasslakkenmeel 198

Tiense Suikerraffinaderij 219
 Tijdschrift 26, 37, 72, 78, 94, 142, 146, 163,
 172, 177, 191, 201, 217, 219, 220, 227, 231,
 238, 244, 253, 258, 272, 279, 287, 300, 301,
 313, 318, 319, 323
 Toegangskaartje 284
 Toelagen zie: Subsidies
 Tractor 198
 Transit zie: Doorvoerhandel
 Transport 28, 33, 35, 150, 243
 Tropische landbouw 39, 272, 273, 282
 Tuinaanleg 300
 Tuinbouw 11, 13, 21, 22, 25, 33, 34, 43, 44,
 49, 78, 102, 143, 144, 146, 175, 178, 184,
 186, 188, 190, 198, 213, 218, 230, 247, 255,
 262, 263, 284, 285, 290, 292, 314, 317, 320
 Tuinbouwgroep Zuid-Vlaanderen 203
 Tuinbouwscholen 35, 56, 102, 192, 223, 225,
 226, 243, 280, 291, 299, 300, 301
 Tuinbouwtentoonstelling 285
 Tuinbouwvereniging 131, 188, 284, 285
 Turf 84, 91, 94
 Tweede Wereldoorlog 15, 26, 27, 31, 32, 35,
 36, 57, 79, 104, 137, 138, 142, 144, 178, 183,
 184, 190, 214, 219, 234, 251, 256, 258, 259,
 269, 287, 291, 302
 Tweejaarlijkse Prijs voor de Geschiedenis
 van het Vlaamse Platteland 319

 UCL zie: Université Catholique de Louvain
 UDC zie: Universal Decimal Classification
 Uitvoer 25, 26, 30, 34, 49, 61, 83, 130, 138,
 154, 166, 168, 171, 193, 218, 225
 UNELCO zie: Beroepsvereniging der fokkers
 van Belgische Congo
 UNESCO 157
 Union Betteravière 41
 Union des Fédérations Provinciales
 d'Apiculture de Wallonie 197
 Union Minière du Haut-Katanga 159
 Union pour la Défense des Exploitations
 Familiales (UDEP) 230
 Union Professionnelle d'Apiculture et
 Produits dérivés du Miel 41
 Union Professionnelle des Ingénieurs
 Agronomes du Congo Belge et du
 Ruanda-Urundi 282

Unions Professionnelles Agricoles (UPA) 197, 252
 United Nations zie: Verenigde Naties
 Universal Decimal Classification (UDC) 177
 Université Catholique de Louvain (UCL) 200, 267, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277
 Université Libre de Bruxelles (ULB) 286, 287, 288
 Universiteit Antwerpen 278
 Universiteit Gent (UGent) 2279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287
 Universiteitsarchief KULeuven 266
 Universiteitsarchief Universiteit Gent 279
 UPA zie: Unions Professionnelles Agricoles
 UPLANCO zie: Beroepsvereniging der Cacaoplanters van Congo
 Usines de Produits Chimiques et Engrais O. Goebel 127
 Usines Dominicy 199

 Vaccin 99
 Vakgroep Groentebewerkers 243
 Varken 26, 43, 44, 64, 108, 118, 146, 151, 152, 188, 193, 197, 201, 243, 247, 300, 322
 Varkenspest 150, 190, 252
 VCVO zie: Vlaams centrum voor Volksontwikkeling
 VDK zie: Vlaamse Diergeneeskundige Kring
 Vee 32, 3', 35, 41, 43, 55, 57, 71, 82, 83, 84, 93, 100, 108, 113, 123, 125, 128, 130, 131, 134, 143, 183, 186, 187, 189, 191, 193, 196, 197, 210, 212, 213, 239, 240, 259, 285, 291, 296
 Veearts 120
 Veeartsenijkundige Dienst (Ministerie van Landbouw) 26, 36, 147
 Veeartsenijsschool van Gent 218
 Veeartsenijsschool van Kuregem 223, 225
 Veeartsenijsschool van Utrecht 84, 130
 Veebond van Boechout 249
 Veefonds 189, 214
 Veehoudersbond (VHB) 243
 Veekeuring 29, 71
 Veen 50
 Veepest 52, 53, 56
 Veestapel 35, 43, 44, 83, 91, 138, 211, 214, 259
 Veesterfte 56, 65, 194, 241

 Veeteelt 23, 26, 27, 36, 42, 53, 83, 90, 93, 99, 102, 117, 118, 125, 139, 146, 147, 148, 149, 150, 156, 157, 176, 190, 193, 271, 287, 306
 Veeverzekering 193, 214, 243
 Veevoeder 23, 33, 43, 77, 93, 146, 184, 199, 205, 242, 276
 Veeziekte 26, 64, 70, 71, 82, 92, 94, 102, 107, 108, 124, 125, 129, 130, 131, 134, 139, 143, 146, 187, 189, 193, 196, 197, 287
 Veiling Haspengouw 326
 Veiling Midden Brabant 204
 Veiling 't Waasland 233, 326
 Veiling 12, 13, 64, 203, 204, 211, 243, 247, 325, 326
 Veldwachter 211
 VELT zie: Vereniging voor Ecologische Leef- en Teeltwijze
 Verbond der Ingenieurs der Rijkslandbouwhogeschool te Gent 280, 281
 Verbond der Ingenieurs van de Rijksfaculteit der Landbouwwetenschappen (VIFLRUG) 283
 Verbond der Veekweeksyndicaten van Brabant 194
 Verbond voor rundertuberculosebestrijding van de provincie Antwerpen 249, 250
 Verdelging 65, 83, 118, 124, 183
 Veredeling 24, 70, 84, 123, 186, 187, 189, 267, 281
 Vereeniging voor Land- en Tuinbouwhuishoudonderwijs 309
 Vereffeningscomité van Organismen en Diensten opgericht tijdens de Bezetting 35
 Verenigde Naties 281
 Vereniging Agrarische Scholen 294
 Vereniging voor Agrarische Vorming van Oost-Vlaanderen 188
 Vereniging voor de Melkkwaliteit 200
 Vereniging voor Ecologische Leef- en Teeltwijze (VELT) 313
 Verkaveling 43, 194, 212
 Verkoop 31, 44, 46, 52, 53, 56, 58, 64, 66, 70, 75, 77, 90, 111, 112, 113, 117, 124, 126, 132, 133, 134, 161, 184, 197, 198, 199, 209, 216, 236, 242, 287, 291, 300, 304, 326

- Verzakking 113
Verzekering 49, 56, 95, 108, 183, 198, 242, 258, 269, 271, 304
VHB zie: Veehoudersbond
VHM zie: Vlaamse Huisvestingsmaatschappij
Video 137, 146, 149, 231, 242, 258, 269, 271, 304
Vie Féminine 235
VIFLRUG zie: Verbond der Ingenieurs van de Rijksfaculteit der Landbouwwetenschappen
VIK zie: Vlaamse Landbouwkundige Kring
Vilbeluik 163, 189, 193
Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing (VLAM) 25, 169, 170, 195
Vlaams Landbouwinvesteringsfonds (VLIF) 169, 170, 195
Vlaamse Liberalen en Democraten (VLD) 261, 263
Vlaams Nationaal Studiecentrum (VNS) 232
Vlaams Verbond voor Kleindierfokhouders 233
Vlaamse Diergeneeskundige Kring (VDK) 283
Vlaamse Huisvestingsmaatschappij (VHM) 175
Vlaamse Landbouwconferentie 188
Vlaamse Landbouwkundige Ingenieursvereniging (VLIV) 218, 143
Vlaamse Landbouwkundige Kring (VLK) 283
Vlaamse Landmaatschappij (VLM) 169, 174, 175, 239
Vlaamse Loopvogelhouders Vereniging (VLV) 323
VLAM zie: Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing
Vlarem II 188
Vlas 83, 93, 105, 144, 189, 198, 247, 271, 287, 318
Vlasberichten 318
VLD zie: Vlaamse Liberalen en Democraten
Vleeshal 41, 53, 102
Vliegende Bladen 284
VLIF zie: Vlaams Landbouwinvesteringsfonds
VLIV zie: Vlaamse Landbouwkundige Ingenieursvereniging
VLM zie: Vlaamse Landmaatschappij
VLV zie: Vlaamse Loopvogelhouders Vereniging
VNS zie: Vlaams Nationaal Studiecentrum
Voeding 26, 30, 31, 33, 35, 36, 42, 62, 78, 79, 125, 133, 142, 178, 209, 210, 263, 264, 276, 278, 312
Voedingsnijverheid 82, 139, 141
Voedingszegel 143
Voedselagentschap zie: Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen
Voedselvoorziening zie: Bevoorrading
Volkstelling 193, 209
Volkstuin 94
Volksunie (VU) 232, 233
Vorstschaade 65
Vrije Hoogere Normaalschool voor Landbouwhuishoudkundig Onderwijs (Onze-Lieve-Vrouw-Waver) 305
Vrije Lagere Avondlandbouwschool van Boechout 249
Vrije Middelbare Landbouwschool Salus Nostra (Mol-Achterbos) 226, 302, 303
Vrij Land- en Tuinbouwinstituut Torhout (VLTi) 291
VLTi zie: Vrij Land- en Tuinbouwinstituut Torhout
Vruchtbaarheid 83, 91, 205
VU zie: Volksunie

Waasland zie: Land van Waas
Watering zie: Polders en Wateringen
Watermanagement 184
Waters en Bossen zie: Administratie van Waters en Bossen
Waterverontreiniging 212
Waterweg 212
WAVI zie: West-Vlaams Agrarisch Vormingsinstituut
Weerschade 183
Weide 43, 52, 53, 66, 129, 146, 196, 197, 276
Weiderecht 54, 111, 113, 130, 193
WELA zie: Werkgroep Landbouw
Weldadigheidskolonie zie: Rijksweldadigheidskolonie

Wereldtentoonstelling 33, 40, 177, 178, 306
 Werk- en Aktiegroep Landbouw Gent (WALG) 283
 Werk van den Akker zie: Nationaal Verbond van Volkstuinen
 Werkgroep Landbouw (WELA) 283
 Werktuig zie: Alaam
 West-Vlaams Agrarisch Vormingsinstituut (WAVI) 201
 West-Vlaams Proefcentrum voor de Akkerbouw (WPA) 201
 West-Vlaamse Proeftuin te Rumbeke 189
 West-Vlaamse Proeftuin voor Industriële Groenten 201
 Wieden 196, 198
 Wijngaard 123, 130, 198
 Wilg 198
 Willemsfonds 260
 Winterhulp 26, 27, 63, 69, 70, 78, 81, 104, 107, 126, 143, 184
 Witloof 41, 144, 198, 201, 204, 298, 325
 Woeste Grond 43, 44, 52
 WPA zie: West-Vlaams Proefcentrum voor de Akkerbouw
 Wrongel 298, 306

Zaadcontrolestation te Leuven 193
 Zaaien 196, 198
 Zaaigoed 25, 42
 Zeis 298
 Zijde 93
 Zoölogisch Instituut (KULeuven) 267
 Zoötechnisch Centrum (KULeuven) 267
 Zout 33
 Zuivel 239, 243, 245, 255, 281, 282, 302
 Zuivelstudentengroepering LILA (UGent) 283
 Zusters Annuntiaten Heverlee 294, 295, 296, 297, 298
 Zusters der Christelijke Scholen 302, 303, 304
 Zusters Ursulinen 304, 305
 Zusters van de Onze-Lieve-Vrouw ten Bunderen 257
 Zusters van het Heilig Hart van Maria
 Zusters van Liefde 310
 Zusters van Overijse-Mechelen zie: Diocezane Zusters van Overijse-Mechelen

Zwarte markt 138
 Zwischen Venn und Schneifel Museum 118

LIJST BEZOCHTE EN BEVRAAGDE INSTELLINGEN

De bezochte instellingen zijn die centra waar we ter plaatse de archieven hebben onderzocht. Zij werden uiteraard op voorhand bevraagd. Deze instellingen worden in onderstaande lijst met een asterisk aangeduid. De bevraagde instellingen kregen louter een enquêteformulier toegezonden, maar er werd ter plaatse geen prospectie uitgevoerd. Alles bij elkaar werden er meer instellingen gecontacteerd dan deze lijst aangeeft: alleen diegene die een enquêteformulier kregen toegezonden, staan vermeld.

FEDERALE OVERHEIDSINSTELLINGEN

- Administratie van het Kadaster en de Registratie en Domeinen (AKRED)/ Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie* (+ AKRED, Gewestelijke Directie provincie Antwerpen, Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Henegouwen, Limburg, Luik*, Luxemburg, Namen, Oost-Vlaanderen, Vlaams-Brabant, Waals-Brabant, West-Vlaanderen)
- Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën* (Algemeen Rijksarchief Brussel, Rijksarchief Anderlecht, Rijksarchief Antwerpen, Rijksarchief Beveren-Waas, Rijksarchief Brugge, Rijksarchief Gent, Rijksarchief Hasselt, Rijksarchief Kortrijk, Rijksarchief Leuven, Rijksarchief Ronse, Rijksarchief Aarlen, Rijksarchief Bergen, Rijksarchief Doornik, Rijksarchief Eupen, Rijksarchief Hoei, Rijksarchief Luik, Rijksarchief Namen, Rijksarchief Saint-Hubert)

- Belgisch Interventie- en Restitutiebureau (BIRB)
- Centrum voor Landbouweconomie (CLE)
- Centrum voor Onderzoek in Diergeneeskunde en Agrochemie (CODA) (+Proefcentrum CODA (Machelen))
- Consultatieve Raad voor Onderzoek en Ontwikkeling in de Landbouw
- Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen (FAVV) (+ FAVV, Provinciale Controle-Eenheden Antwerpen (Antwerpen), Brussels Hoofdstedelijk Gewest (Brussel), Henegouwen (Bergen), Limburg (Hasselt), Luik (Luik), Luxemburg (Libramont), Namen (Bouge), Oost-Vlaanderen (Gent), Vlaams-Brabant (Leuven), Waals-Brabant (Ottignies) en West-Vlaanderen (Brugge) + FAVV, Federale Voedingslaboratoria te Gentbrugge, Melle, Tervuren, Gembloux en Luik)
- Federale Bibliotheek Landbouw/Centrale Archiefdienst Ministerie van Middenstand en Landbouw *
- Koninklijk Museum van het Leger en van Krijgsgeschiedenis
- Koninklijk Museum voor Midden-Afrika (KMMA)*
- Studie- en Documentatiecentrum Oorlog en Hedendaagse Maatschappij (SOMA)*
- Nationaal Geografisch Instituut (NGI)

PROVINCIALE OVERHEIDSINSTELLINGEN

- Centre pour l'Agronomie et l'Agro-Industrie de la Province de Hainaut (CARAH)
- Musée de la Vie Wallonne*
- Office Provincial Agricole (OPA) (Namen)

- Provinciearchief Antwerpen*
- Provinciaal Archief en documentatiecentrum Limburg*
- Provinciaal Archief Oost-Vlaanderen*
- Provinciearchief Vlaams-Brabant*
- Provinciale Archiefdienst West-Vlaanderen*
- Provinciearchief Henegouwen
- Provinciearchief Namen
- Provinciearchief Luxemburg
- Provincie Luik - Service des Archives
- Provinciearchieven Waals-Brabant
- Administratief Arrondissement Brussel-Hoofdstad
- Provinciaal Openluchtmuseum Bokrijk
- Chambres Provinciales d'Agriculture (Namen)

GEMEENTELIJKE OVERHEIDSINSTELLINGEN

- AMVC-Letterenhuis*
- Hagelands Historisch Documentatiecentrum
- Museum voor Industriële Archeologie en Textiel (MIAT)

PRIVAATRECHTELIJKE ARCHIEFINSTELLINGEN EN MUSEA

- Aartsbischoffelijk Archief*
- AMSAB-Instituut voor Sociale Geschiedenis*
- Archief- en Documentatiecentrum voor het Vlaams-Nationalisme (ADVN)*
- Archief en Museum van het Vlaams Leven te Brussel (AMVB)
- Bibliotheca Wasiana
- Centre d'Animation et de Recherche en Histoire Ouvrière et Populaire (CARHOP)
- Documentatiecentrum Antwerpse Noorderpolders
- Documentatiecentrum en Archief voor Daensisme en Hedendaagse Geschiedenis van de Denderstreek (DADD)
- Documentatie- en Archiefcentrum van de Communistische Beweging (DACOB)
- Ecomuseum en Archief Boomse Baksteen (EMABB)

- Institut d'Histoire Ouvrière, Economique et Sociale (IHOES)
- KADOC, Documentatie- en Onderzoekscentrum voor Religie, Cultuur en Samenleving*
- Liberaal Archief*
- Museum voor Oude Technieken (MOT)

REGIONALE OVERHEIDSINSTELLINGEN

- Administratie Beheer en Kwaliteit Landbouwproductie (ABKL)
- Administratie Land- en Tuinbouw (ALT)
- Agence Wallonne pour la Promotion d'une Agriculture de Qualité (APAQ-W)
- Association pour la Promotion de l'Horticulture Wallonne (APHW)
- Bibliothèque Publique Centrale de la Communauté Française
- Conseil Supérieur Wallon d'Agriculture, de l'Agro-Alimentaire et de l'Alimentation
- Direction d'archives de la Ministère de la Région Wallonne
- Direction-Générale de l'Agricultur
- Ecomusée Régional du Centre
- La Fonderie
- Mundaneum*
- Vlaams Agentschap voor Agro- en Visserijmarketing (VLAM)
- Vlaamse Huisvestingsmaatschappij (VHM)
- Vlaamse Landmaatschappij (VLM)*
- (+Vlaamse Landmaatschappij provincie Vlaams-Brabant*)

UNIVERSITAIRE INSTELLINGEN

- Faculté Universitaire des Sciences Agronomiques de Gembloux (FUSAGx)*
- Facultés Universitaires Notre Dame de la Paix - Département de Médecine Vétérinaire (Namen)
- Katholieke Universiteit Leuven (KULeuven) (Universiteitsarchief*, Faculteit Bio-Ingenieurswetenschappen*, CABME, Departement Agrotechniek en -economie, Departement Dierproductie, Departement Interfasechemie, Departement

- ment Landbeheer, Departement Levensmiddelen en Microbiële Technologie, Departement Toegepaste Plantwetenschappen, Fruitteeltcentrum Rillaar, Laboratorium voor Kwaliteitszorg in de Dierproductie)
- Universiteit Antwerpen (UA) (Centrum voor bedrijfsgeschiedenis (CBG), Departement Diergeneeskunde)
- Université Catholique de Louvain (UCL) (Service des Archives*, Archives du Monde Catholique (ARCA), Centre de Développement Agroforestier (Chimay), Centre de Pisciculture, Département de Biologie, Faculté d'Ingénierie biologique, agronomique et environnementale, Laboratoire d'Ecologie des Prairies, Site du Michamps (Bastogne))
- Université de Liège (Faculté de Médecine Vétérinaire, Station Ferme Expérimental)
- Université de Mons-Hainaut
- Universiteit Gent (Ugent) (Universiteitsarchief*, Centrale Bibliotheek*, Faculteit Bio-ingenieurswetenschappen, Faculteit Diergeneeskunde)
- Université Libre de Bruxelles (ULB) (Écomusée de Viroin*, Ecole Interfacultaire des Bio-Ingénieurs, Faculté des Sciences)

ONDERWIJS-, ONDERZOEKS- EN VORMINGS-
INSTELLINGEN

- Académie des Métiers, des Arts et des Sports (Bergen)
- Agrarisch Vormingscentrum Oudenaarde (Oudenaarde)
- Agrobiopôle Wallon (Gembloux)
- Athénée Provinciale Mixte Warocque (Morlanwelz-Mariemont)
- Athénée Royal de Chimay (Chimay)
- Athénée Royal de Florennes (Florennes)
- Athénée Royal de Marchienne-au-Pont (Marchienne-au-Pont)
- Athénée Royal Germain et Gilbert Gilson (Chiny)
- Athénée Royal Jean d'Avesnes (Bergen)
- Biologisch Landbouw-Instituut voor Voor-

- lichting en Onderzoek (BLIVO) (Berchem)
- Biotechnicum
- Broeders van de Christelijke Scholen (Groot-Bijgaarden, Sint-Truiden)
- Broeders van Liefde* (Lummen, Roeselare, Sint-Job-in-'t-Goor)
- Broeders van Onze-Lieve-Vrouw van Barmhartigheid (Herentals, Wetteren)
- Centre Agricole pour le Développement des cultures Céréalières et Oléo-protéagineuses (CADCO absI)
- Centre Agronomique de Recherches Appliquées du Hainaut (CARAH) (Aat)
- Centre d'Enseignement Secondaire Léonard Defrance (Luik)
- Centre d'Essais Horticoles de Wallonie (CEHW)
- Centre d'Excellence de la Santé Animale et de son Management (CESAM) (La Hestre)
- Centre de Economie Rurale (Marloie)
- Centre de Recherches Agronomiques (Gembloux)
- Centre Educatif Communal Secondaire Henri Dunant (Marchienne-au-Pont)
- Centre Jean Gol
- Centre Maraîcher de Hesbaye (Waremmes)
- Centre pour la Recherche, l'Economie et la Promotion Agricole (Aat)
- Centre Provincial d'Information Agricole (Bastogne)
- Centre Provincial de l'Agriculture et de la Ruralité/Station Provincial d'Analyses Agricoles (La Hulpe)
- Centrum en Laboratorium voor Onderzoek in Biologische Landbouw (Ronsele)
- CLO, Centrum voor Landbouwkundig Onderzoek (Merelbeke)
- Collège Saint-Louis (Borgworm)
- Coördinatiecomité van de bietenplanters (Oudenaarde)
- Damiaaninstituut
- De Landbode (Mortsel)
- De Milieuboot
- De Volkstuin Werk van de Akker in de Vlaamse Gemeenschap (Torhout)
- Ecole Polytechnique de Verviers - Enseignement de la Province de Liège

- (Verviers)
- Ecole Technique Provinciale d'Agriculture (Ciney)
- Elishout, School voor Voeding
- Filles de la Croix (Luik)
- Gemeentelijke Technische Tuinbouwschool Merchtem
- Het Verbond van Volkstuinen van Limburg (Peer)
- Hiëronymieten (Sint-Niklaas)
- Hogere Fruitleergangen (Sint-Truiden)
- Hogeschool Gent
- Hogeschool Provincie Antwerpen
- Hooibeekhoeve (Geel)
- Institut Communal d'Enseignement Secondaire Léon Hurez (La Louvière)
- Institut Communal Roger Lazon - Ecole Professionnelle, Ecole des Beaux-Arts (Namen)
- Institut d'Enseignement Technique Saint-Eloi (Leuze-en-Hainaut)
- Institut d'Enseignement Technique Sainte-Marie (Forchies-la-Marche)
- Institut de la Construction des Arts décoratifs et industriels (Luik)
- Institut Don Bosco (Hoei)
- Institut Emile Vandervelde (IEV)
- Institut Libre du Condroz Saint-François (Ouffet)
- Institut Libre Georges Cousot (Dinant)
- Institut Notre-Dame (Bastogne)
- Institut Provincial d'Enseignement Agronomique (La Reid)
- Institut Provincial d'Enseignement Secondaire (Aat)
- Institut Provincial d'Enseignement Secondaire (Doornik)
- Institut Provincial d'Enseignement Secondaire (Seilles)
- Institut Provincial d'Enseignement Secondaire (Waver)
- Institut Sainte-Marie (Fontaine-l'Évêque)
- Institut Saint-Joseph (Carlsbourg)
- Institut Technique de la Communauté Française (Grand-Manil)
- Institut Technique de la Communauté Française (Hoei)
- Institut Technique de la Communauté Française Centre Ardenne (Libramont)
- Intercomice (Borgloon)
- Interprovinciaal Melkcontrolecentrum Vlaanderen (Lier)
- K.T.A. II (Tongeren)
- K.T.A. Tuinbouwschool Melle
- Katholieke Hogeschool Kempen (Geel)
- Katholieke Hogeschool Sint-Lieven
- Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen
- Kempisch Vormingscentrum voor Land- en Tuinbouw (Geel)
- Koninklijk Atheneum Roeselare
- Koninklijk Belgisch Instituut tot Verbetering van de Biet (Tienen)
- KTA HORTECO
- KTA III Hasselt
- Land- en Tuinbouwcentrum (Sint-Niklaas)
- Land- en Tuinbouwvorming Vlaams-Brabant (Hakendover)
- Land- & Tuinbouwinstituut Brugse Vrije
- Landbouwbibliotheek Provinciale Dienst voor Land- en Tuinbouw (Geel)
- Landwijzer, Opleiding en Vorming Biologische en BD-Landbouw (Berchem)
- M.S.G.O. (Bilzen)
- Mariagaarde (Westmalle)
- Middenschool van het Gemeenschapsonderwijs Moorslede
- Nationaal Agrarisch Centrum (Roeselare)
- Nationaal Centrum voor Beroepsvorming in de Landbouw (Leuven)
- Nationale Proeftuin voor Witloof (Herent)
- Natuur 2000
- Natuur en Milieu Educatief Centrum (Aartselaar)
- Permanente Agrarische Vorming Antwerpen (Geel)
- Provinciaal Onderzoeks- en Voorlichtingscentrum voor Land- en Tuinbouw (POVLT) (Rumbeke-Beitem)
- Praktijkcentrum voor Land- en Tuinbouw (Roeselare)
- Proefbedrijf der Noorderkempen (Meerle)
- Proefbedrijf voor de Veehouderij (Geel)
- Proefcentrum voor de Fruitteelt (Sint-Truiden)

- Proefcentrum voor de Sierteelt (Destelbergen)
- Proefhoeve Hogeschool Gent
- Proefstation voor de Groenteteelt (Sint-Katelijne-Waver)
- Provinciaal Instituut voor Biotechnisch Onderwijs Tongeren
- Provinciaal Instituut voor Techniek, Tuin- & Landbouw Leuven
- Provinciaal Instituut voor Technisch Onderwijs Stabroek
- Provinciaal Instituut voor Tuinbouw- onderwijs Mechelen
- Provinciaal Proefcentrum voor de Groenteteelt (Kruishoutem)
- Provinciaal Proefcentrum voor Kleinfruit Pamel (Roosdaal)
- Provinciaal Verbond van Volkstuinen Antwerpen (Balen)
- Provinciaal Verbond voor Dierenziekten- bestrijding (Torhout)
- Provinciale Hogeschool Limburg
- Religieuses de Saint Charles Borromée (Wez-Velvain)
- Salus Nostra (Mol-Achterbos)
- Service Provincial d'Information, de Gestion et de Vulgarisation Agricole (SPIGVA) (Marloie)
- Sint-Jozefinstituut Tienen
- Sint-Leoinstituut (Eeklo)
- Sint-Maria Neerpelt
- Soeurs de Sainte-Marie (Namen)
- Station Provinciale d'Analyses Agricole (Tinlot)
- Stedelijke Technische Tuinbouwschool Kortrijk
- Stichting Lodewijk de Raet (Brussel)
- Studiekring Guvelingen (Sint-Truiden)
- Technisch Instituut Scheppers (Wetteren)
- Technisch Instituut Scheppers Herentals
- Technisch Instituut Sint-Aloysius Geel
- Technisch Instituut Sint-Isidorus
- Ten Bogaerde Instituut
- Tuinbouwcentrum Wetteren (Wetteren)
- Tuinbouwschool Onze-Lieve-Vrouw Sint-Truiden
- Vereniging voor Ecologische Leef- en Teeltwijze (VELT) (Berchem)

- Vlaams Agrarisch Centrum (VAC) (Merelbeke)
- Vlaams Agrarisch Verbond Oost-Vlaanderen (Gent)
- Vlaams Verbond van Agrarische Leraren (Torhout)
- Vlaamse Rundveeteeltvereniging (Oosterzele)
- Vlaamse Tuinenvereniging (Vlezenbeek)
- Vlaamse Vaste Planten Vereniging (Langdorp)
- Vormingscentrum Land- en Tuinbouw (Oudenaarde)
- Vormingsintercomice West-Vlaanderen (Boezinge)
- Vrij Agro- & Biotechnisch Instituut Roeselare
- Vrij Instituut Technisch Onderwijs Hoogstraten
- Vrij Land- en Tuinbouwinstituut Torhout*
- Vrij Landelijk Instituut (Oudenaarde)
- VTI Poperinge
- VTI Tielt
- World Rabbit Science Association Belgian Branch (Melle)
- Zusters Annuntiaten - Heilig-Hart*
- Zusters Bernardinnen (Bassevelde)
- Zusters Bernardinnen (Oudenaarde)
- Zusters der Christelijke Scholen*
- Zusters Ursulinen*
- Zusters van het Heilig Hart van Maria ('s Gravenwezel)
- Zusters van het Heilig Hart van Maria*
- Zusters van Liefde (Gent)

LANDBOUWORGANISATIES

- Algemeen Belgisch Vasverbond (ABV)
- Algemeen Boerensyndicaat (ABS)
- Algemeen Verbond van de Belgische Siertelers (AVBS)
- Association pour la Promotion des Protéagineux et des Oléagineux (APPO)
- Association Royale des Professionnels de l'Horticulture

- Aveve
- Belbior
- Belgische Fruittelersorganisatie (BFO)
- Beroepsvereniging voor de Kalfsvlees-sector (BVK)
- Boerenbond* (BB)
- Boerenfront (BF)
- Confederatie van de Belgische Bieten-telers (CBB)
- Fédération Wallone de l'Agriculture (FWA)
- Fédération Wallone Horticole (FWH)
- Filière Wallonne de la Pomme de Terre (fiwap)
- Groene Kring
- Groupement des Pépiniéristes de la Région de Lesdain (GPRL)
- Katholiek Vormingswerk voor Landelijke Vrouwen (KVLV)
- Katholieke Landelijke Jeugd (KLJ)
- Landelijke Rijverenigingen (LRV)
- Proaniwal
- SBB
- Tabakssyndicaat
- Union Ardennaise des Pépiniéristes (UAP)
- Union Professionnelle des Horticulteurs du Hainaut (UPHH)
- Valbiom
- Vereniging voor Pluimvee, Eieren en Konijnen (VEPEK)
- VeVa
- Vlaams Varkensstamboek (VVS)
- Vlaams Verbond van Pootgoedtelers (VVP)
- Vlaamse Bedrijfspluimvee- en Konijnenhouders
- Vlaamse Loopvogelhouders Vereniging (VLV)
- Vlaamse Schapenhouderij (VSH)
- Vlaamse Tuinbouwunie (VTU)
- Vrouwen van het Algemeen Boerensyndicaat (VABS)
- Zelfmengers

VEILINGEN

- Belgische Fruitveiling (BFV)
- BRAVA
- Coöperatieve Veiling Roeselare (REO)
- Euroveiling
- Groupement des Producteurs Horticoles Namurois
- LAVA
- Limburgse Tuinbouw Veiling (LTV)
- Marché Couvert d'Amercoeur
- Mechelse Veilingen
- Profruco
- Tuinbouwveiling Betekom en Omstreken (TBO)
- Veiling Borgloon
- Veiling Haspengouw
- Veiling Hoogstraten

EUROPESE INSTELLINGEN

- Comité National du Réseau d'Information Comptable Agricole sur les Revenus et l'Economie des Exploitations Agricoles dans la Communauté Européenne

LIJST VAN AFKORTINGEN

BSO	Beroeps secundair Onderwijs
FOD	Federale Overheidsdienst
KB	Koninklijk Besluit
KMO	Kleine of Middelgrote Onderneming
PV	Proces Verbaal
TSO	Technisch Secundair Onderwijs

COLOFON

AUTEURS

Christa Matthys (1981) studeerde geschiedenis aan de Universiteit Gent (2003) en vrouwenstudies aan de Universiteit Antwerpen (2004). In 2004-2005 werkte ze als wetenschappelijke medewerker aan de vakgroep Nieuwste Geschiedenis van de Universiteit Gent. Zij onderzocht er de mogelijkheden voor het historische levenslooponderzoek in Vlaanderen. Van 2005 tot 2006 was zij als wetenschappelijk medewerker verbonden aan het Algemeen Rijksarchief en ICAG, waar zij actief was als onderzoeker voor het project 'De Belgische landbouw in een stroomversnelling'. Momenteel werkt Christa als FWO-aspirant aan de Universiteit Gent aan een proefschrift over de rol van dienstmeiden in de vruchtbaarheidstransitie in Vlaanderen.

Wim Lefebvre (*1978) studeerde in 2001 af als licentiaat moderne geschiedenis met een thesis over de evolutie van de Leuvense voedingshandel in de tweede helft van de 19de eeuw. Van 2001 tot 2003 was hij verbonden aan het Centrum voor Economische Studiën van de K.U.Leuven, waar hij werkte op een project rond de valorisatie van Vlaams-Brabantse bedrijfsarchieven (19de-20ste eeuw). Daaruit kwam onder meer een studie naar de coöperatieve melkerijen in Vlaams-Brabant tijdens het interbellum voort. In 2004 en 2005 was hij werkzaam aan het Algemeen Rijksarchief op het project "De Belgische landbouw in een stroomversnelling. Prospectie ontsluiting en valorisering van landbouwarchieven en -getuigenissen (1800-2000)". Hij is vandaag actief op het beroepsprofielenproject van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV).

Het Interfacultair Centrum Agrarische Geschiedenis (ICAG) van de K.U.Leuven is een nieuw onderzoekscentrum, opgericht in 2001, dat innovatief en interdisciplinair onderzoek rond landbouw en voeding in zijn actuele nationale en internationale context wenst te ondersteunen, op te starten en te stimuleren. Het ICAG is een trefpunt van specialisten uit meerdere wetenschapsdisciplines. De klemtoon van het onderzoek ligt op de 19de en 20ste eeuw.

Het ICAG is de onderzoekspartner van het CAG, het Centrum Agrarische Geschiedenis. Het CAG wordt gesteund door:

Vlamingenstraat 39 - 3000 Leuven
Tel. 016 32 35 25 - Fax 016 32 35 26

www.kuleuven.be/icag
www.cagnet.be